

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE E-KAYNAK
KÜTÜPHANECİLERİNİN YETKİNLİK ALGILARI**

Alper ODABAŞOĞLU

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Kasım BİNİCİ

Çankırı – 2024

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE E-KAYNAK
KÜTÜPHANECİLERİNİN YETKİNLİK ALGILARI**

Alper ODABAŞOĞLU
ORCID: 0000-0001-6545-4861

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Kasım BİNİCİ

Çankırı – 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	ii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	vii
TEZ KABUL VE ONAY	viii
ÖNSÖZ	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii
KISALTMALAR	xv
TABLO LİSTESİ.....	xviii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xx
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Problem, Araştırmacının Amacı ve Hipotez	4
1.2.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2.2. Hipotezler	7
1.3. Araştırma Alanı	8
1.4. Araştırma Yöntemi	9
1.4.1. Veri Toplama Yöntemi.....	9
1.4.2. Veri Analizi ve Değerlendirme	10
1.4.3. Uzman Görüşleri ve Yetkinlik Listesinin Oluşturulması	12
1.5. Literatür Değerlendirmesi ve Özeti	13
1.6. Araştırmanın Düzeni ve Bölümleri	16
1.7. Kaynaklar	17
2. BÖLÜM: E-KAYNAKLAR VE E-KAYNAK YÖNETİMİ.....	19
2.1. E-Kaynakların Tarihsel Süreci ve E-Kaynak Yönetimi	19
2.1.1. Tanım.....	19
2.1.2. Basılı Kaynaklardan E-Kaynaklara Geçiş ve Etkileyen Faktörler	20
2.2. E-Kaynaklar ve Yaşam Döngüleri	22
2.2.1. Tarihsel Süreç	22
2.2.2. E-Kaynakların Yaşam Döngüsünün Aşamaları	24
2.1.1.1. Tedarik etme.....	25
2.1.1.2. Erişim	25
2.1.1.3. Yönetim.....	26
2.1.1.4. Destek.....	26
2.1.1.5. Değerlendirme.....	26
2.2.3. E-Kaynak Yönetimi Teknikleri	27

2.3. Elektronik Kaynak Yönetimi ve Bileşenlerinin Belirlenmesi	30
2.3.1. E-Kaynak Yönetimi	30
2.3.2. E-Kaynak Yönetimi Bileşenleri	31
2.3.3. E-Kaynak Yönetiminde Erişim Bileşenleri	32
2.3.4. E-Kaynak Yönetimi ve E-Kaynak Yönetim Programları	35
2.3.5. Akademik Kütüphaneler ve E-Kaynak Yönetimini Etkileyen Dış Unsurlar	36
2.4. Elektronik Kaynak Seçimi ve İlgili Kavramlar	38
2.4.1. E-Kaynak Seçimini Etkileyen Faktörler	38
2.1.1.6. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumlu faktörler	39
2.1.1.7. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumsuz faktörler	42
2.4.2. İçerik Sağlayıcılar ve Sağlama Modelleri	43
2.4.3. Lisans Anlaşmaları ve Fiyatlandırma Modelleri	46
2.1.1.8. Lisans anlaşmaları	47
2.1.1.9. Fiyatlandırma modelleri	49
2.4.4. Üniversite Kütüphanelerinde Bütçe ve E-Kaynaklar	51
2.4.5. Elektronik Yayın Formları	56
2.4.6. Bilgi Teknolojileri Kavramı ve Akademik Kütüphaneler	57
2.4.7. Dijital Kütüphanelerin Oluşum Özelliklerinin Belirlenmesi	58
2.4.8. E-Kaynaklarda Kataloqlama İşlemleri	60
2.4.9. E-kaynakların Kütüphane Kataloqları ile Entegrasyonu	62
2.4.10. E-kaynaklarda Üst Veri (Metadata) Yönetimi	63
2.4.11. E-Kaynakların Tanıtımında Etkili Teknikler ve Akademik Kütüphaneler ...	65
2.5. Yasal Düzenlemeler, Konsorsiyumlar ve İşbirlikleri	66
2.5.1. Yasal Düzenlemeler	66
2.1.1.10. Derleme kanunu	66
2.1.1.11. Telif hakları (<i>Copyrights</i>)	68
2.1.1.12. Dijital haklar yönetimi (Digital rights management, DRM)	71
2.1.1.13. Diğer Yasal Düzenlemeler	72
2.5.2. Konsorsiyumlar ve İş Birlikleri	73
2.1.1.14. Konsorsiyum (Consortium)	73
2.1.1.15. Kütüphaneler arası iş birlikleri	76
2.6. Sunulan Hizmet Kalitesi	77
2.6.1. Veri Tabanları Kullanımı ve Bilimsel Üretkenlik	78
2.6.2. Veri Tabanları ve Ölçülebilir Bilimsel Etkileşim	79
2.6.3. E-Kitapların Ödünç Verilmesi ve Kullanılan Programlar	81
2.6.4. Üniversite Kütüphanelerinin Teknolojik Donanımları, Alt Yapıları ve Mekânsal Özellikleri	83
Mekânsal Özellikler:	85
2.6.5. E-kaynaklara Erişim ve Yaşanan Gelişmeler	87
2.6.6. E-Kaynak Hizmetlerinin Tasarlanması ve Sunulmasında Karşılaşılan Engeller	90
2.6.7. Görme Engelli Kullanıcılar Açısından E-Kaynakların Değerlendirilmesi ve Kullanılan Teknolojiler	91
2.7. Üniversite Kütüphaneleri ve Büyük Veri	95
2.7.1. Büyük Veri (<i>Big Data</i>)	96
2.7.2. Veri Bilimi ve Veri Madenciliği	97
2.7.3. Veri Görselleştirme	100
2.7.4. Kütüphanelerde Büyük Veri ve Veri Madenciliği (Bibliomining)	102

2.8. Dijital Ortamda Bilgi Arama Davranışları ve E-Kaynak Kütüphaneciliği Yetkinlikleri	106
2.9. Kütüphanelerde E-Kaynak Kullanımına Yönelik Hizmet İçi Eğitim ve Kullanıcı Eğitimi.....	109
2.9.1. Hizmet İçi Eğitim (<i>In-Service Training</i>):.....	110
2.9.2. Kullanıcı Eğitimi (<i>User Training</i>):.....	112
2.10. Kütüphanelerde Uzmanlaşmanın Önemi.....	113
2.11. Kütüphaneler ve Dijital Kaynak Sağlayıcılar.....	115

3. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE E-KAYNAK KÜTÜPHANECİLİĞİ VE YETKİNLİKLER..... 118

3.1. Yetkinlik Kavramı, Türleri ve Modelleri	118
3.1.1. Yetkinlik Kavramı (<i>Competency</i>)	119
3.1.2. Yetkinlik Türleri ve Kütüphanecilik Alanında Uygulamaları.....	122
3.2. 21. Yüzyılda Temel Kütüphanecilik Yetkinlikleri	124
3.2.1. Yetkinlik Modelleri	125
3.2.2. American Library Association (ALA) Kütüphanecilik Temel Yetkinlikleri	136
3.2.3. NASIG Temel Yetkinlikleri (<i>NASIG Core Competencies</i>).....	139
3.2.3.1. Süreli Yayın Yönetimi için Temel Yetkinlikler (<i>Core Competencies for Print Serials Management</i>)	140
3.2.3.2. Elektronik Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlikleri (<i>Core Competencies for Electronic Resources Librarians</i>).....	140

4. BULGULAR VE TARTIŞMA 144

4.1. Bulgular	144
4.1.1. Demografik Özellikler.....	144
4.1.2. Güvenilirlik Analizi.....	147
4.1.3. Normallik Testi.....	148
4.1.4. E-Kaynakların Yaşam Döngüleri	149
4.1.4.1. E-Kaynakların Tedarik Edilmesine İlişkin Bulgular.....	149
4.1.4.2. E-Kaynakların Erişimine İlişkin Bulgular	150
4.1.4.3. E-Kaynak Yönetimine İlişkin Bulgular	151
4.1.4.4. E-Kaynak Desteğine İlişkin Bulgular	151
4.1.4.5. E-Kaynak Temini ve Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	152
4.1.5. E-Kaynak Yetkinliklerine İlişkin Bulgular	153
4.1.6. E-Kaynakların Organizasyonuna İlişkin Bulgular	154
4.1.7. Teknoloji Kullanımına İlişkin Bulgular	156
4.1.7.2. Veri Paylaşım Protokollerine İlişkin Bulgular.....	156
4.1.7.3. İnternet Protokollerine İlişkin Bulgular	157
4.1.7.4. Web Teknolojilerine İlişkin Bulgular	157
4.1.7.5. Link Çözümleyici Yazılımlara İlişkin Bulgular.....	158
4.1.7.6. Keşif araçları (Discovery tools) ve Elektronik Kaynak Yönetim Sistemlerine İlişkin Bulgular	158
4.1.7.7. E-Kaynak Dosya Türlerine İlişkin Bulgular	159
4.1.7.8. Veri Madenciliği ve Görselleştirme Araçlarına İlişkin Bulgular.....	160

4.1.7.9. Bulut Bilişim, Sosyal Medya ve/ veya Web Uygulamalarına İlişkin Bulgular	161
4.1.7.10. Kaynakça Yönetim Programlarına İlişkin Bulgular	162
4.1.7.11. Kurumsal Akademik Arşiv Yazılımlara İlişkin Bulgular	163
4.1.8. Araştırma ve Değerlendirmeye İlişkin Bulgular	163
4.1.8.1. Veri Tabanı ve Kullanımları İlişkin Bulgular	164
4.1.8.2. Abone Olunacak E-Kaynaklara İlişkin Bulgular	164
4.1.8.3. Abone Olunan E-Kaynaklar İlişkin Bulgular	164
4.1.8.4. E-Kaynakların Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	165
4.1.8.5. Fiyatlandırma Modellerine İlişkin Bulgular	166
4.1.9. Etkili İletişime İlişkin Bulgular	166
4.1.10. Denetleme ve Yönetime İlişkin Bulgular	167
4.1.10.1. Personel Denetleme ve Yönetimine İlişkin Bulgular	167
4.1.10.2. E-Kaynak Yönetimi ile İlgili Proje Denetleme ve Yönetimine İlişkin Bulgular	168
4.1.10.3. E-Kaynak Yönetim Aşamalarına İlişkin Bulgular	168
4.1.11. Eğilimler ve Mesleki Gelişime İlişkin Bulgular	169
4.1.12. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular	171
4.1.13. Cinsiyete Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	172
4.1.14. Mesleki Deneyime Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	173
4.1.15. Yaşa Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	176
4.1.16. Eğitim Durumuna Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	178
4.1.17. Mezun Olunan Lisans Programına Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	180
4.1.18. Üniversite Türüne Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	182
4.1.19. E-Kaynak Kütüphaneci Sayısına Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	182
4.1.20. Ulusal Mesleki Dernek Üyeliğine Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	184
4.1.21. ANKOS'ta Görev Alma Durumuna Göre Yetkinlik Algı Düzeyi	186
4.1.21.1. Korelasyon	187
4.2. Tartışma	188
4.2.1. E-Kaynakların Yaşam Döngüleri	189
4.2.2. E-kaynakların Organizasyonu	189
4.2.3. Üniversite Kütüphanelerinde Kullanılan Teknolojiler	190
4.2.4. Araştırma ve Değerlendirme	191
4.2.5. Etkili İletişim	191
4.2.7. Denetleme ve Yönetim	193
4.2.8. Kişisel Özellikler	193

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER..... 195

5.1. Sonuçlar	195
5.1.1. Hipoteze İlişkin Sonuçlar	196
5.2. Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Çalışan E-Kaynak Kütüphanecilerine Yönelik Yetkinlik Listesi	200
5.2.1. E-kaynak Yaşam Döngülerine İlişkin Gerekli Yetkinlikler	201
5.2.2. E-kaynakların Organizasyonuna İlişkin Gerekli Yetkinlikler	201
5.2.3. Teknoloji Kullanımına Yönelik Gerekli Yetkinlikler	202
5.2.4. Araştırma ve Değerlendirmeye İlişkin Yetkinlikler	203
Etkili İletişim İle İlgili Yetkinlikler	203
5.2.5. Denetleme ve Yönetim ile İlgili Yetkinlikler	204
5.2.6. Eğilimler ve Mesleki Gelişim İle İlgili Yetkinlikler	204

5.2.7. Kişisel Özellikler İle İlgili Yetkinlikler.....	205
5.3. Öneriler.....	205
5.3.1. E-Kaynak Kütüphanecilerine Yönelik Öneriler	205
5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	210

KAYNAKÇA	212
-----------------------	------------

EKLER.....	230
-------------------	------------

EK 1: Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Karar Örneği **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 2: Anket Soruları..... 231

EK 3: Üniversite Kütüphaneleri 2022 ve 2023 Yılları İçin Ayrılan Bütçe..... 242

ÖZGEÇMİŞ.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım *Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algıları* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

19 /07/ 2024

İmza

Alper Odabaşoğlu

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Alper Odabaşoğlu tarafından hazırlanan *Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algıları* başlıklı bu çalışma, 19.07.2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Bilgi ve Belge Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Kasım BİNİCİ	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Nevzat ÖZEL	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Ahmet Altay	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Çapkın	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 11/07/ 2024 tarih ve 2024/31-27 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Gelişmiş ülkelerde e-kaynak kütüphaneciliği, günümüz bilgi çağında bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu ülkelerde, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlikleri belirli standartlar çerçevesinde değerlendirilirken, Türkiye'de bu alanda henüz sistematik bir girişim bulunmamaktadır. Bu nedenle, e-kaynaklar, e-kaynakların yaşam döngüleri, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlikleri, kütüphanecilik mesleğinde çağın gerekliliklerinin karşılanması ve mesleğin sürdürülebilirliği perspektifinden konunun ele alınması gerekmektedir.

Bu tez çalışması, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeylerinin değerlendirilmesi ve mevcut durumun analiz edilmesi amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın temel hedefi, dijital dönüşüm sürecinde ortaya çıkan gereksinimlerin tespitine katkıda bulunmaktır. Ayrıca, kütüphaneler ve ilgili kuruluşlar için yol gösterici bir kaynak oluşturmayı, kütüphanecilerin yetkinliklerini güçlendirmeye yönelik eğitim programlarına katkı sağlamayı ve bilgiye erişim ile kullanımda eşitlik ve kapsayıcılığı amaçlamaktadır.

E-kaynak kütüphanecilerinin mesleki becerilerinin geliştirilmesi, bilgiye erişimde fırsat eşitliğini artırarak kullanıcıların bilgi kaynaklarına daha etkin ve verimli bir şekilde ulaşmalarını sağlayacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde e-kaynak kütüphanecilerinin rollerinin tanımlanması, yetkinlik algı düzeyleri hakkında bilgi sağlanması, e-kaynak kütüphaneciliği için temel yetkinliklerin belirlenmesi ve gerekli çözüm önerilerinin sunulması bu araştırmanın somut ve nihai hedefi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde yardımlarını gördüğüm pek çok kişiye teşekkür borçluyum. Öncelikle, tezimin ortaya çıkmasında gerek öneri ve destekleri gerekse yorum ve değerli görüşlerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Kasım Binici'ye çok teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde yer alan ve tezin her aşamasında gerekli yönlendirmeleri ile benim için süreci kolaylaştıran değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Hüseyin Odabaş ve Prof. Dr. Nevzat Özel'e; tez savunma jürimde bulunarak bilgi ve tecrübeleri ile çalışmama değerli katkılar sunan Doç. Dr. Ahmet Altay ve Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Çapkın hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca her konuda sevgi ve desteklerini eksik etmeyen anneme, babama ve ablama sonsuz şükranlarımı sunarım. İyi ki varsınız. Ayrıca hayatımda ve çalışmalarım sırasında bana güvenen, her zaman yanımda olan ve beni motive eden sevgili eşim Pınar'a ve canım kızım Kavin Dora'ya desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

19/07/ 2024

Alper ODABAŞOĞLU

ÖZET

Tezin Başlığı : *Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algıları*
Tezin Yazarı : Alper ODABAŞOĞLU
Danışman : Doç. Dr. Kasım BİNİCİ
Anabilim Dalı : Bilgi ve Belge Yönetimi
Tezin Türü : Doktora
Kabul Tarihi : 19/07/2024

Kütüphanecilik mesleğinin evrimi ve teknolojik değişimlerle birlikte, e-kaynak kütüphaneciliği alanında uzmanlaşmanın önemi giderek artmaktadır. E-kaynak kütüphanecileri, çeşitli elektronik kaynakları yönetme, erişim sağlama, lisanslama ve kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun hale getirme konularında uzmanlaşmış profesyonellerdir. Bu uzmanlık, kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştırmak için e-kaynakları etkin bir şekilde yönetmeyi gerektirmektedir. Kütüphanecilik mesleğinde belirli bir alanda uzmanlaşma, e-kaynak kütüphanecilerinin rolü, yetkinlikler ve önemi üzerinde durulmaktadır. E-kaynak kütüphanecilerinin sahip olması gereken; teknik beceriler, kişisel beceriler ve e-kaynakları etkili bir şekilde yönetme becerisi dahil olmak üzere temel yetkinlikler tartışılmaktadır. E-kaynak yönetimi ve e-kaynakların yaşam döngüsü gibi daha geniş sorumlulukları da içeren bir alanda uzmanlaşma gerektiği ifade edilmektedir. Yeni teknolojileri takip etmenin ve mesleki gelişmelerden haberdar olmanın önemini vurgulanmaktadır. Bu çalışma kapsamına Türkiye’de 129’u devlet, 75’i vakıf ve 4’ü vakıf yüksekokulu olmak üzere toplamda 208 adet yükseköğretim kuruluşunda e-kaynak kütüphanecisi olarak çalışan birim sorumluları dahil edilmiştir.

Türkiye’de e-kaynak kütüphaneciliği alanında herhangi bir standardizasyon veya değerlendirme girişi bulunmamaktadır. Üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeylerinin değerlendirilmesi, mesleki eğitim programlarına katkı sağlaması ve çözüm önerileri sunması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile Türkiye’deki üniversite kütüphanelerindeki e-kaynak kütüphanecilerinin rolünü ve önemini daha iyi anlamak, temel yetkinlikler konusunda farkındalık yaratmak, mevcut durumu değerlendirmek, geliştirme önerileri sunmak,

elde edilen bulgular ile üniversite kütüphanelerinin e-kaynak hizmetlerini iyileştirmek ve kullanıcıların bilgi erişimine daha etkili bir şekilde katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik seviyeleri, kütüphane kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılması, kamu kaynaklarının gereksiz harcanmaması, kullanıcı memnuniyeti sağlanması ve personel gücünün verimli kullanılmasında etkili olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik algısı, e-kaynak kütüphaneciliği, e-kaynak yönetimi, e-kaynakların yaşam döngüleri, NASIG

ABSTRACT

Thesis Title : *Competency Perceptions of E-Resource Librarians in University Libraries*
Author : Alper ODABAŞOĞLU
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Kasım BİNİCİ
Department : Information and Records Management
Thesis Type : Ph. D
Date : 19/07/2024

The development of the library profession and the importance of specializing in e-resource librarianship along with technological changes are emphasized. Furthermore, the role, competencies, and significance of e-resource librarians are highlighted. The essential competencies that e-resource librarians need to possess, including technical skills, personal skills, and the ability to effectively manage electronic resources, are discussed. It is stated that specialization in a field that includes broader responsibilities such as e-resource management and the lifecycle of e-resources is required. The importance of keeping up with new technologies and being aware of industry trends is emphasized. This study includes unit supervisors working as e-resource librarians in a total of 208 higher education institutions in Turkey, including 129 state universities, 75 foundation universities, and 4 vocational school.

Due to the lack of standardization or evaluation initiatives in the field of e-resource librarianship in Turkey and the need to assess the competency perception levels of e-resource librarians working in university libraries, it is important to contribute to professional training programs, provide solutions and recommendations.

The aim of this study is to gain a better understanding of the role and importance of e-resource librarians in university libraries in Turkey, raise awareness about essential competencies, evaluate the current situation, provide development recommendations, improve e-resource services in university libraries based on the findings, and contribute more effectively to users information access.

In conclusion, the competency levels of e-resource librarians play an effective role in the efficient utilization of library resources, avoiding unnecessary expenditure of public resources, ensuring user satisfaction, and utilizing staff resources effectively.

Keywords: Competency perception, e-resources librarianship, e-resources management, life cycle of e-resources, NASIG

KISALTMALAR

ALA	American Library Association (Amerikan Kütüphane Derneği)
ALIA	Australian Library and Information Association (Avustralya Kütüphane ve Bilgi Derneği)
AALL	American Association of Law Libraries (Amerika Hukuk Kütüphaneleri Derneği)
APA	American Psychological Association
ASERL	Association of Southern Research Libraries (Güney Araştırma Kütüphaneleri Derneği)
BBY	Bilgi ve Belge Yönetimi
CARL	Canadian Association of Research Libraries (Kanada Araştırma Kütüphaneleri Derneği)
DLF	Digital Library Federation (Dijital Kütüphane Federasyonu)
DRM	Digital Rights Management (Dijital Haklar Yönetimi)
EKY	Elektronik Kaynak Yönetimi
ERM	Electronic Resources Management (Elektronik Kaynak Yönetimi)
ERMI	Electronic Resource Management Initiative (Elektronik Kaynak Yönetimi Girişimi)
ERMs	Electronic Resources Management Systems (Elektronik Kaynak Yönetim Sistemleri)
FLICC	Federal Library & Information Center Committee (Federal Kütüphane ve Bilgi Merkezi Komitesi)
FRAD	Functional Requirements for Authority Data (Yetke Verileri İçin İşlevsel Gerekler)
FRBR	Functional Requirements for Bibliographic Records (Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler)
IFLA	The International Federation of Library Associations and Institutions (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu)
ILS	Integrated Library System (Entegre Kütüphane Sistemleri)

ISBD	International Standard Bibliographic Description (Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama)
ISO	International Organization for Standardization (Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı)
LISTA	Library & Information Science Abstracts
MLA	Music Library Association (Müzik Kütüphanesi Derneği)
NASIG	North American Serials Interest Group
ODLIS	Online Dictionary for Library and Information Science
OPAC	Online Public Library Access Catalog
SLA	Special Library Association (Özel Kütüphaneler Derneği)
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	Türk Dil Kurumu
TKD	Türk Kütüphaneciler Derneği
TO-KAT	Ulusal Toplu Katalog
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü)
ÜNAK	Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
NASIG	North American Serials Interest Group
NISO	National Information Standards Organization
NCCTF	NASIG Core Competencies Task Force (NASIG Temel Yeterlilikler Görev Gücü)
WCT	WIPO Copyright Treaty (WIPO Eser Hakları Sözleşmesi)
WIPO	World Intellectual Property Organization (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı)

WPPT Performances and Phonograms treaty (WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi)

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1-1: Araştırma soruları ve hipotezlere yönelik kullanılan yöntem ve araçlar..	12
Tablo 2-1: E-kaynakların yaşam döngüsü.....	25
Tablo 2-2: Üniversite ve yayın alım bütçeleri (2024).....	53
Tablo 2-3: 2023-2024 yılı basılı ve elektronik yayın bütçesi artış oranları (İlk 15 Üniversite).....	53
Tablo 4-1: Demografik özellikler	144
Tablo 4-2: Güvenilirlik analizi.....	147
Tablo 4-3: Normallik testi (Kurtosis ve Skewness)	148
Tablo 4-4: E-kaynakların tedarik edilmesi.....	150
Tablo 4-5: E-kaynaklara erişim.....	151
Tablo 4-6: E-kaynak yönetimi	151
Tablo 4-7: E-kaynak desteği	152
Tablo 4-8: E-kaynak temini ve modellerinin değerlendirilmesi	153
Tablo 4-9: E-kaynakların organizasyonu	155
Tablo 4-10:Dosya aktarım protokolleri (FTP) programları	156
Tablo 4-11: Veri paylaşım protokolleri.....	156
Tablo 4-12: İnternet protokolleri.....	157
Tablo 4-13: Web teknolojileri.....	158
Tablo 4-14: Link çözümleyici yazılımlar (Link resolvers)	158
Tablo 4-15: Keşif araçları ve ERMS.....	159
Tablo 4-16: E-kaynak dosya türleri	160
Tablo 4-17: Veri madenciliği ve veri görselleştirme programları	161
Tablo 4-18: Bulut bilişim, sosyal medya ve/ veya web uygulamaları	162
Tablo 4-19: Kaynakça yönetim programları	163
Tablo 4-20: Kurumsal akademik arşiv yazılımlar.....	163
Tablo 4-21: Veri tabanı ve kullanımları.....	164
Tablo 4-22: Abone olunacak e-kaynaklar	164
Tablo 4-23: Abone olunan e-kaynaklar.....	165
Tablo 4-24: E-kaynakların değerlendirilmesi	166
Tablo 4-25: Fiyatlandırma modelleri	166

Tablo 4-26: Etkili iletişim düzeyi	167
Tablo 4-27: Personel denetleme ve yönetim.....	168
Tablo 4-28: E-kaynak yönetimi ile ilgili proje denetleme ve yönetim	168
Tablo 4-29: E-kaynak yönetim aşamaları	169
Tablo 4-30: Eğilimler ve mesleki gelişim.....	171
Tablo 4-31: Kişisel özellikler.....	172
Tablo 4-32: Cinsiyet ve yetkinlik algı düzeyi.....	172
Tablo 4-33: Mesleki deneyim ve yetkinlik algı düzeyi.....	174
Tablo 4-34: Yaş ve yetkinlik algı düzeyi	177
Tablo 4-35: Eğitim durumu ve yetkinlik algı düzeyi	179
Tablo 4-36: Mezun olunan program ve yetkinlik algı düzeyi.....	181
Tablo 4-37: Üniversite türü ve yetkinlik algı düzeyi	182
Tablo 4-38: E-Kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyi	183
Tablo 4-39: Ulusal mesleki dernek üyeliği ve yetkinlik algı düzeyi	184
Tablo 4-40: ANKOS'ta görev alma durumu ve yetkinlik algı düzeyi.....	186
Tablo 4-41: Yetkinlik alt ölçeklerinin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri	188

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 2-1: E-kaynakların yaşam döngüsü.....	24
Şekil 2-2: E-kaynak yönetim teknikleri	28
Şekil 2-3: ABD yıllara göre toplam bütçenin e-kaynaklara ayrılma oranı	55
Şekil 2-4: G. Kore e-kaynak alım bütçesi oranlar.....	55
Şekil 2-5: Büyük verinin 5V'si	96
Şekil 2-6: Veri bilimine katkıda bulunan bileşenler	98
Şekil 2-7: Veri madenciliği ile ilişkili diğer disiplinler	99

1. GİRİŞ

1.1.Konunun Önemi

Kütüphaneler, derme geliştirme için ayrılan bütçelerinin büyük bir çoğunluğunu e-kaynaklar için kullanmaktadır. Buna karşın birçok kütüphane tutarlı, etkili ve ölçeklenebilir e-kaynak yönetimi için gereken hizmete sahip değildir. Bununla birlikte gerekli teknik altyapıya ayak uydurmakta zorlanmakta ve personel sıkıntısı yaşamaktadır (Verminski ve Blanchat, 2017, ss. 84-85). Kütüphanelerin sınırlı bütçeleri düşünüldüğünde artan e-kaynakların kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak düzeyde güvenilir ve güncel olmasının sağlanması, bu alanda çalışmakta olan kütüphanecilere ayrı bir sorumluluk yüklemektedir (Al ve Al, 2003, s. 12).

Her türlü bilgi kaynağını kullanıcıların erişimine; en ucuz maliyet, en kısa süre ve istenilen formatta sunmak kütüphanelerin ve bilgi merkezlerinin en temel görevlerindendir. Ancak, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler kütüphanecilik mesleğinde yeni eğilimlerin ortaya çıkmasına, kütüphaneci ve bilgi uzmanlarının görev tanımlarının değişmesine ve farklı uzmanlık becerilerinin kazanılmasına neden olmuştur. Mesleki açıdan yeni yetkinliklere sahip personel ihtiyacı da bu değişimin bir sonucudur. Bu bağlamda özellikle akademik kütüphanelerde, belirli alanlarda uzmanlaşmış kütüphanecilere gereksinim duyulmaktadır. Kütüphaneciler bağlı bulundukları kurumların bilimsel faaliyetlerini destekleyip, dermelerini yönetmeleri için alanlarındaki gelişmeleri takip etmek durumundadır (Shelly, 2014, s. 186). Bilgi hizmetlerinde uzmanlaşmış bu personeller, doğru kişiye doğru bilgiyi ulaştırma amacıyla bilgi kaynaklarının seçimi, derlenmesi, işlenmesi, korunması ve ihtiyaç duyulduğunda da erişimini sağlama gibi teknik kütüphane işlemlerini yapmaktadırlar.

Bilişim teknolojilerinin özellikle de internetin kullanımının yaygınlaşmasıyla kütüphanecilik alanında hızlı bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Bu değişime paralel olarak bilgi profesyonellerinin yetkinliklerini koruma ve becerilerini geliştirme çabası mesleki açıdan önem kazanmıştır. Gelişen teknolojiyle beraber bilgi kaynakları format değiştirerek elektronik ortama aktarılması ya da elektronik ortamlarda oluşturulması da kütüphaneciler için yeni bir uzmanlık alanının doğmasına neden olmuştur. Meslekte uzmanlaşmanın bir örneği olan “*e-kaynak kütüphaneciliği*” de bu çabanın somut bir

örneğidir. Ancak değişimin süreklilik arz etmesi nedeniyle e-kaynak kütüphanecilerinin konu uzmanlıklarının değerlendirilmesi ve yetkinliklerinin belirlenmesine ihtiyaç vardır.

Günümüzde mesleki yeterliliğin sürdürülmesi ve kütüphanecilerin etkin bir şekilde çalışabilmesi için bilgi, beceri ve yeteneklerin güncel tutulması gerekmektedir. Sürekli bir mesleki eğitim de bu zorunluluğun bir sonucudur. E-kaynak kütüphaneciliği, geleneksel kütüphanecilik yetkinliklerinin yanı sıra e-kaynakların yaşam döngüsüne bağlı olarak kişisel bazı yetkinlikler gerektirmektedir.

E-kaynak kütüphaneciliğinin bir uzmanlık alanı haline gelmesinde 1990'lı yıllar sonrasında yaşanan bilgi iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi etkili olmuştur. Sürecin bir etkileneni olan kütüphanelerde sunulan hizmetin çeşitlenmesine neden olurken yeni teknolojiye adaptasyon ile e-kaynak kütüphaneciliğinin önemi de giderek artmıştır.

Kütüphaneciler, dijital ortamların giderek karmaşıklaşması ile e-kaynak yönetimine odaklanmaya başlamıştır. Bu süreçte farklı teknik beceriler kazanmaları da zorunluluk haline gelmiştir (Albitz ve Sherburne, 2008, s. 26). Elektronik bilgi kaynaklarının giderek çoğalması ve bu kaynaklara erişimde yaşanan sıkıntılar, e-kaynak yönetiminin gerekliliğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda geleneksel kütüphane hizmetlerini eş zamanlı sürdürme ihtiyacı, mevcut personele yeni sorumlulukların üstlenmesini beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak günümüzde e-kaynakların yönetiminin önemi giderek artmakta ve bu alanda belirli temel yetkinliklere sahip kütüphanecilerin istihdam edilmesi neredeyse kaçınılmaz hale gelmektedir.

Kütüphanecilik mesleğinin dönüşümüne bağlı olarak temel yetkinliklerin de değişmesi beklenmektedir. Dijital kaynaklar, bilginin edinilme, saklanma ve erişilme şeklini değiştirirken akademik kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin de e-kaynaklar alanında gelişim ve sürdürülebilirlik becerilerinin değişimini de kaçınılmaz kılmıştır (Singh Negi ve Srivastava, 2014; Sutton ve Sullenger, 2017). Bu süreçte kütüphanecilerin görev tanımlarında yaşanan değişiklikler, kütüphane ve bilgi merkezlerinin organizasyonel yapılarını etkileyen güçlü faktörler olarak kabul edilmektedir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı ve elektronik bilgi ağlarına erişim, “kütüphaneleri yavaş yavaş kitap merkezli kurumlardan bilgi merkezli” kurumlara

dönüştürmektedir (Chisenga, 2000, s. 180). Ayrıca, bu değişim sürecinde e-kaynak kütüphanecileri, dijital dermelerin yönetimi, elektronik veritabanlarının erişilebilirliği, online araştırma kaynaklarının sağlanması ve kullanıcıların dijital içeriklere erişimi konularında kritik bir rol oynamaktadır. E-kaynak kütüphanecileri, geleneksel kütüphane hizmetlerine ek olarak dijital dünyada bilgiye erişimi kolaylaştırmak, e-kaynakları yönetmek ve kullanıcıların dijital kaynakları etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmak gibi görevler üstlenmektedir. Bu nedenle, kütüphanelerdeki görev tanımlarının evrimi, e-kaynak kütüphanecilerinin uzmanlıklarının ve sorumluluklarının daha fazla vurgulanmasını gerektirmektedir. Bu değişiklikler, kütüphane ve bilgi merkezlerinin çağdaş ihtiyaçlara cevap verebilmesi için kaçınılmazdır.

E-kaynak kütüphanecilerinin özellikleri, kütüphaneden kütüphaneye göre farklılık gösterse de rolleri genellikle “lisanslı (ve ücretsiz) elektronik içeriğe erişimin seçilmesi, düzenlenmesi ve desteklenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Cox ve Corral, 2013, s. 1531). Bu roller; e-kaynakların lisanslanması, seçilmesi, düzenlenmesi ve sorunlarının giderilmesi ile sınırlı değildir. E-kaynakların kataloglanması da dâhil olmak üzere “e-kaynak yönetimi” ve “e-kaynakların yaşam döngüsüne” dayanan daha geniş sorumlulukları kapsamaktadır (Stachokas, 2018b, s. 13).

Gelişmiş ülkelerin birçoğunda, e-kaynak kütüphaneciliği bir gereksinim haline gelmiştir. Farklı kurum ve kuruluşlarca bu alan çalışanlarının yetkinlikleri belirli standartlar doğrultusunda değerlendirilirken Türkiye’de bu anlamda herhangi bir girişimin olmadığı gözlenmektedir. Dolayısıyla konunun e-kaynaklar, e-kaynakların yaşam döngüleri, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlikleri, kütüphanecilik mesleğinde çağın gerekliliklerinin yerine getirilmesi ve mesleğin sürdürülebilirliği bakış açısıyla ele alınmasına gerek vardır. Bu bağlamda yürütülen bu tez çalışmasında dijital çağda e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri değerlendirilip mevcut durumun araştırılması, dijital dönüşüm sürecindeki gereksinimlerin tespitinin yapılmasına katkıda bulunulması hedeflenmektedir. Araştırma, kütüphaneler ve ilgili kuruluşlar için yol gösterici bir kaynak oluşturmayı, kütüphanecilerinin yetkinliklerini güçlendirmeye yönelik eğitim programlarına katkı sağlamayı, bilgiye erişim ve kullanımında eşitlik ve kapsayıcılığı amaçlanmıştır. E-kaynak kütüphanecilerinin mesleki becerilerinin geliştirilmesi, bilgiye erişimde fırsat eşitliğini artırarak,

kullanıcıların bilgi kaynaklarına daha etkin ve verimli bir şekilde ulaşmalarını sağlayacaktır. Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde, e-kaynak kütüphanecilerinin rollerinin tanımlanması, dijital çağdaki yetkinlik algı düzeyleri hakkında bilgi sağlanması, e-kaynak kütüphaneciliği için bir dizi temel yetkinlik tanımının yapılması ve gerekli çözüm önerilerinde bulunulması bakımından bu çalışmanın önem arz ettiği düşünülmektedir.

1.2.Problem, Araştırmacının Amacı ve Hipotez

Kütüphaneler, kullanıcı beklentilerini ve bilgi gereksinimlerini yeni elektronik formatlarla karşılamaya çalışırken e-kaynak kütüphanecilerine olan talepleri de artmaya devam etmektedir (Sutton, 2011). E-kaynak kütüphaneciliğinin kapsamı değişkenlik arz ettiği gibi görev ve sorumluluklarına yönelik tartışmaların güncelliği de devam etmektedir. Dolayısıyla konunun sınırlarının ortaya konulması için geniş bir teorik tartışmanın yapılması gerekmektedir. Çalışmanın teorik kısmında konu ele alınırken şu adımlar izlenmiştir. Yapılan literatür analizi ile e-kaynak kütüphanecilerinin temel yetkinliklerinin neler olması gerektiği ALA (2021) ve NASIG (2021) yetkinlikleri esas alınarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra e-kaynak kütüphanecilerinin kullanıcı, kütüphane, üniversiteler için önemi ve bilimsel hayata katkılarının neler olduğu literatüre dayalı olarak tartışılmıştır. Karmaşık ve çok değişkenlik arz eden e-kaynak kütüphaneciliği konusunun sınırları teorik olarak ortaya konulduktan sonra çalışmanın odak noktası olan Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde görevli e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri ele alınmıştır. Bu kapsamda Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde yürütülen e-kaynak hizmetleri ve e-kaynak kütüphaneciliğine yönelik araştırma soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

- S1. Cinsiyet ve yaş e-kaynak kütüphanecilerinin mesleki yetkinlik algı düzeylerini nasıl etkilemektedir?
- S2. Mesleki deneyim yılı ile yetkinlik algı düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?
- S3. Eğitim seviyesi ve mezun olunan bölüm yetkinlik algı düzeyi üzerinde etkili midir?
- S4. Devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri arasında herhangi bir farklılık var mıdır?
- S5. Mesleki üyelikler ve dernek faaliyetlerine katılım mesleki yetkinlik algı düzeyi üzerinde etkili midir?

S6. Üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphaneci sayısının mesleki yetkinlik algı düzeyi üzerinde etkisi var mıdır?

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Kütüphanecilik mesleğinin yetkinlikleri; meslek elemanlarının kariyer planlamalarını, performanslarını, mesleki gelişimlerdeki eğitim planlamalarını, mesleki tatmin duygusunu, sunulacak hizmetin kalitesini ve güvenilirliğini etkilemektedir. Kütüphaneler için mesleki açıdan yetkin personele sahip olmanın kuruma ve hizmet sunulan kullanıcıya da katkısı yadsınamaz.

Kütüphaneler, kütüphanecilik eğitimi almış yeterli sayıda yetkin personel ile hizmet veren, çeşitli formatlardaki bilgi kaynaklarını birtakım kurallar doğrultusunda düzenleyen ve kullanıma sunan kurumlardır (Yılmaz, 2005). Üniversite kütüphanelerinin, son yıllarda kullanıcılarına sunduğu en önemli olanaklardan bir tanesi e-kaynaklardır. Dolayısıyla üniversite kütüphanelerinde e-kaynaklar biriminin önemi de her geçen gün artmaktadır. E-kaynakların yönetimi, değerlendirilmesi, sağlanması, ödemelerin planlaması, erişim devamlılığının sağlanması gibi hassas görevlerin yürütüldüğü bu birimde çalışacak personelin donanımlı olması gerekmektedir.

Hiç kuşkusuz e-kaynaklar biriminde çalışan personelin belirli mesleki yetkinliklere haiz olması gerekmektedir. Üniversite kütüphaneleri, kendi belirledikleri yetkinlikler doğrultusunda e-kaynak kütüphanecisini işe almakta ya da görevlendirmektedir. Üniversite kütüphaneleri için hayati öneme sahip e-kaynaklar biriminde görev alacak kütüphanecilerin mesleki yetkinliğinin hem kurum hem de kullanıcılar adına artı bir değer olacaktır.

Kütüphanelerde yetkinlik, her birimde olduğu kadar e-kaynak yönetim alanında ve e-kaynak kütüphaneciliğinde de ayrı bir öneme sahiptir. Polat (2017, s. 246), e-kaynak yönetimini değerlendirirken, e-kaynaklar ile ilgili “sorunların en aza indirgenmesinde yetkin personel mihenk taşıdır” şeklinde uzmanlaşmış mesleki elemanın önemine vurgu yapmaktadır.

E-kaynak yönetiminden sorumlu personelin karşılaştığı en büyük güçlük, e-kaynak yaşam döngüsünde yer alan iş ve işlemlerdeki yapısal değişim ve bunun oluşturduğu belirsizliktir. Giderek karmaşık bir hal alan e-kaynak yaşam döngüsünün sürekliliğini sağlamak ve çeşitli aşamalarını yönetmek e-kaynak kütüphanecisinin temel işlevlerinden biri haline gelmiştir. Bu bakımdan e-kaynak kütüphanecisinin e-kaynak yaşam döngüsündeki tüm iş ve işlemlerin inceliklerine vakıf olması gerekmektedir.

E-kaynakların yaşam döngüsü, literatürde farklı şekillerde ele alınmıştır. 2009 yılında EBSCO'da görevli olan Oliver Pesch (2009), e-kaynakların yaşam döngüsünü ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Pesch'in önerdiği model (Şekil.1), daha sonra başta NASIG (2013) tarafından hazırlanan “*E-kaynak kütüphanecilerinin temel yetkinlikleri*”, ALA tarafında hazırlanan “*Kütüphanecilik temel yetkinlikleri*” gibi birçok çalışmada ve raporda referans gösterilmiştir. Ana hatlarıyla beş aşamadan oluşan e-kaynakların yaşam döngüsü sırasıyla; tedarik etme, erişim, yönetim, destek ve değerlendirme aşamalarının tekrarı ile oluşmaktadır. Tedarik etme aşaması, Pesch'in yaşam döngüsünün ilk aşamasıdır. Deneme erişimi, lisans koşulları, fiyat, değerlendirme, sipariş ve ödeme gibi alt alanları içermektedir. Erişim aşaması, ikinci bir kısımdır. IP adresleri, kayıt, Proxy sunucuları, katalog, A-Z listeleri, bağlantı listeleri ve holding listeleri gibi unsurları kapsamaktadır. Yönetim aşaması, üçüncü kısımda ele alınmaktadır; kimlikleri, yönetici modülü bilgileri, tercihler, URL bakımı, erişim kısıtlamaları, kullanım hakları ve bildirimde bulunma gibi alt başlıklardan oluşmaktadır. Destek sağlama aşaması, dördüncü kısımdır; problem günlükleri, yazılım ihtiyaçları, donanım ihtiyaçları ve iletişim bilgilerini içermektedir. son aşama olan değerlendirme ve izleme aşaması; kullanıcı geri bildirimleri, kullanım istatistikleri, bakım/onarım süre analizleri ve problemlerin gözden geçirilmesi gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Dünyada e-kaynak kütüphaneciliğinin standartları üzerine çalışmalar devam ederken ülkemizde üniversite kütüphanelerinin e-kaynak biriminde görev alacak kütüphanecilerin taşınması gereken niteliklere dair herhangi bir standart bulunmamaktadır. Bu durum üniversite kütüphanelerinin kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılmasını engellemekte, kamu kaynaklarının gereksiz harcanmasına ve personel gücünün yersiz kullanımına neden olmaktadır. Dile getirilen bu sorunun farkında olunması ve dijital çağda e-kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesi için

ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin belirlenmesi gerekliliği bu tez çalışmasının yürütülmesine etkili olmuştur. Bu anket, e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve beceri algı düzeylerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Ankette, katılımcıların çeşitli bilgi ve beceri alanlarındaki yetkinliklerini değerlendirmeleri istenmektedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında öncelikli olarak Türkiye üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak sorumlularının temel yetkinlik düzeylerine ilişkin algılarının neler olduğunun saptanması, bu yetkinliklerin NASIG (2013; 2016; 2019; 2021) ve ALA (2009; 2021) temel yetkinlikleri ile uyumlu olup olmadıklarının incelenmesi ve e-kaynakların yaşam döngüleri doğrultusunda yapılması gerekenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2.2. Hipotezler

Araştırma sorularından yola çıkılarak çalışma için oluşturulan hipotezler aşağıda yer almaktadır:

H₁. E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H₂. E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri ve yaşları arasında doğrusal ilişki vardır.

H₃. Kütüphanecilik alanında mesleki deneyim yılı ile yetkinlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄. Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu olan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi ile BBY mezunu olmayanlar arasında anlamlı fark vardır.

H₅. Devlet ve vakıf üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi arasında fark vardır.

H₆. E-kaynak kütüphanecilerinin ANKOS'ta görev alıp almama durumuna göre yetkinlik algı düzeyi farklılık göstermektedir.

H₇. Ulusal mesleki dernek üyeliği ile yetkinlik algı düzeyi arasında doğrusal bir ilişki vardır.

H₈. Üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyi arasında doğrusal bir ilişki vardır.

H₉. Eğitim durumu ve yetkinlik algı düzeyi arasında anlamlı seviyede bir ilişki vardır.

H₁₀. E-kaynak kütüphaneci yetkinlik algı düzeylerinin alt ölçekleri arasında anlamlı pozitif korelasyon bulunmaktadır.

1.3.Araştırma Alanı

Yükseköğretim Kurumunun Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemindeki istatistik bilgilerine göre 2022 tarihinde Türkiye’de 129’u devlet, 75’i vakıf ve 4’ü vakıf yüksekokulu olmak üzere toplamda 208 adet yükseköğretim kuruluşu bulunmaktadır (YÖKSİS, 2022). Üniversite kütüphanelerinde görevli e-kaynak sorumluları çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Evrendeki tüm üniversite kütüphanelerinin çalışmaya olan katkılarının homojen bir biçimde sağlanabilmesi için her üniversiteden bir kişi örnekleme dâhil edilmiştir. Bu itibarla çalışmanın amacına katkı sağlayacak bilgi açısından zengin ve nitelikli ölçütlere sahip kişilerin belirlenmesi için olasılıklı (tesadüfi) olmayan bir örnekleme yaklaşımı olan “amaca dayalı (yargısal) örnekleme” yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Erkan Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022; Güriş ve Astar, 2014; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014). Bu yöntem ile evren parametresindeki benzer özellikteki birim ya da bireylerin seçimi, bizzat araştırmacı tarafından özenle yapılarak çalışmanın örneklem grubu oluşturulmuştur. Bu sayede, araştırmanın amacına uygun, belirli özelliklere sahip katılımcılar seçilerek daha tutarlı ve güvenilir sonuçlar elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu tür bir örnekleme, özellikle belirli bir uzmanlık gerektiren alanlarda yapılan çalışmalarda, elde edilen verilerin daha spesifik ve anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Araştırmaya katılan e-kaynak kütüphanecisi örneklem sayısını belirlemek için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Cochran, 1977):

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N - 1) + t^2pq}$$

N= Evrenin büyüklüğü

n= Örneklem büyüklüğü

t=1.96 (95% güven seviyesi)

p=0.5 (popülasyondaki özelliğin tahmini oranı)

q=1-p=0.5 (gerçekleşme olasılığı)

d=0.05 (hata payı)

Bu formüle göre gereken en az örneklem büyüklüğü 135 olarak belirlenmiştir. Ancak olası eksik veri gibi oluşabilecek potansiyel kayıplardan dolayı yaklaşık 150 kişi alınması hedeflenmiştir. Anket toplamda 143 kişiye uygulanmıştır.

1.4.Araştırma Yöntemi

Araştırma konusu ile ilgili geniş bir literatür taraması yapıldıktan sonra araştırma sorularına ve çalışmanın amacına bağlı kalınarak çeşitli üniversite kütüphanelerinde çalışmakta olan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri ile mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma yapısına uygun olarak “betimleme yöntemi” kullanılmıştır.

Betimleme yöntemi:

... olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap vermeye yöneliktir. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler (Kaptan, 1998, 59).

Çalışmanın hedeflerine ulaşma, belirlenen araştırma sorularına cevap bulma ve çalışma hipotezlerini test etme amacıyla, Tablo 1-1 (Araştırma soruları ve hipotezlere yönelik kullanılan yöntem ve araçlar) listelenen yöntemler ve araçlardan yararlanılmıştır.

Çalışmada yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimi, Çankırı Karatekin Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi ve APA (American Psychological Association) kaynak gösterme biçiminin 6. sürümü referans alınmıştır.

1.4.1. Veri Toplama Yöntemi

Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve beceri düzeylerini belirlemek amacıyla; uzman görüşleri ve ön uygulama kullanımına dayalı bir veri toplama tekniği tercih edilmiştir. Araştırma için hazırlanan anket formu, araştırmacı tarafından amaca uygun maddeler içerecek şekilde düzenlenmiştir. Bu aşamada araştırma ölçme aracının oluşturulmasında öncelikle belirlenmesi gereken durum, araştırma probleminin sınırlarının net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla e-kaynak kütüphanecilerin yetkinliklerine ilişkin araştırmalar ve ölçme araçları incelenmiştir.

Anketin oluşturulması aşamasında, literatür ve araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak belirlenen değişkenlerden başlayarak deneme maddeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan deneme maddelerinin kapsam geçerliliği ve yeterliliği, uzman görüşü

alınarak değerlendirilmiştir. Uzman görüşü aynı zamanda ankette yer alan bilgi ve beceri gerektiren soruların hazırlanmasında da kullanılmıştır. Bu bağlamda, "Taslak Anket Formu" öncelikle Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden mezun ve üniversite kütüphanesinde e-kaynaklar biriminde görevli 3 kütüphaneci ve 2 öğretim görevlisi toplam 5 kişiye gönderilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda 51 maddeden oluşan anket üzerinde gerekli değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır. Önerilere dayanarak, bazı maddeler terminolojik anlam karmaşası yarattığı için anketteki 8 madde çıkarılmıştır. Ayrıca, 2 adet tek seçimli soru açık uçlu sorular haline getirilmiştir.

Anket nihai şeklini aldıktan sonra gerekli etik izinleri için Çankırı Karatekin Üniversitesi-Sosyal Bilimler Etik Kuruluna müracaat edilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Uygulanan anket Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulunun 12/04/2023 tarihli ve 31 sayılı toplantıda kabul edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur” kararıyla onaylanmıştır (EK 1).

Bu anket, e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve becerilerine ilişkin algı düzeylerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Ankette yer alan sorular, katılımcıların çeşitli bilgi ve beceri alanlarındaki yetkinliklerini değerlendirmelerini istemektedir. Bu amaç doğrultusunda; yüz yüze, internet ortamında (surveey anket yazılımı aracılığıyla) ve telefon aracılığıyla gerekli veriler toplanmıştır.

1.4.2. Veri Analizi ve Değerlendirme

Yapılan bir dizi veri düzenleme işlemlerin ardından verilerin doğru ve güvenilirliği test edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach's alfa katsayısı hesaplanmıştır. Verilerin güvenilirliği için sürekli veri tipindeki veriler ortalama ve standart sapma ile kategorik veri tipindeki veriler ise sayı ve yüzdelik olarak ifade edilmiştir. Her bir değişken için normallik varsayımları Kurtosis ve Skewness özel testi; basıklık, çarpıklık ve grafiksel gösterimin incelenmesiyle değerlendirilmiştir. Normallik varsayımlarını sağlayan değişkenlerde, iki grup arasındaki farklar t-testi ile analiz edilmiştir. İkiiden fazla sayıda grupta ise karşılaştırmalar tek yönlü varyans analizi ile analiz edilmiştir. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı bulunan p değerleri için varyans homojenitesinin sağlanıp sağlanmadığına göre sırasıyla Tukey HSD ve elde edilen anlamlı p değerlerine Bonferroni düzeltmesi uygulanarak yorumlanmıştır.

Tüm veri analizinde istatistiksel anlamlılık seviyesi 0,05'tir. Sadece Bonferroni düzeltmesi yapılan sorularda ise anlamlılık seviyesi 0,01 olarak alınmıştır. Veriler arasındaki ilişki, Pearson korelasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

APA tarafından, araştırmalarda p anlamlılık değeri ile mutlaka etki büyüklüğü değerinin de hesaplanarak raporlanması gerektiği belirtilmektedir (American Psychological Association, 2020).

- *Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında eta kare (η^2) etki büyüklüğünü hesaplama:*

Eta kare (η^2), tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin büyüklüğünü gösteren bir ölçüdür. η^2 değeri, 0 ile 1 arasında değişir ve bu değer arttıkça etki büyüklüğü de artmaktadır. η^2 etki büyüklüğü, gruplar arası kareler toplamının (SS) toplam kareler toplamına (SS) bölünmesiyle hesaplanır. Formül şu şekildedir:

$$SS_{\text{total}} = (N-1) \times SS$$

$$SS_{\text{within}} = \sum (N_i - 1) \times SS_i$$

$$\eta^2 (\text{Eta}^2) = SS_{\text{between}} / SS_{\text{total}}$$

η^2 değeri, bağımsız değişkenin etkisinin büyüklüğünü anlamak için önemli bir metriktir. Küçük, orta ve büyük etki büyüklükleri için Cohen'in önerdiği yorumlar şu şekildedir:

Küçük etki: $\eta^2 \approx 0.01$

Orta etki: $\eta^2 \approx 0.06$

Büyük etki: $\eta^2 \approx 0.14$

- *t-testi sonrasında Cohen's d etki büyüklüğü hesaplama:*

Cohen's d etki büyüklüğünü hesaplamak için kullanılan formül şu şekildedir:

$$d = \frac{M_1 - M_2}{SD_{\text{pooled}}}$$
$$SD_{\text{pooled}} = \sqrt{\frac{(N_1 - 1) * SD_1^2 + (N_2 - 1) * SD_2^2}{N_1 + N_2 - 2}}$$

M1: Birinci grubun ortalaması

M2: İkinci grubun ortalaması

N₁ ve N₂: Grupların örneklem büyüklükleridir.

SD₁ ve SD₂: Grupların standart sapmalarıdır.

Cohen's d (Cohen, 1998) için tipik eşik değerleri şunlardır :

Küçük etki: $d \approx 0.2$

Orta etki: $d \approx 0.5$

Büyük etki: $d \approx 0.8$

Veriler IBM SPSS v21 programı ile analiz edilmiştir.

Belirtilen araştırma sorularının yanıtlanması ve hipotezlerin test edilmesi için Tablo 1-1'de belirtilen yöntem ve araçlardan faydalanılmıştır.

Tablo 1-1: Araştırma soruları ve hipotezlere yönelik kullanılan yöntem ve araçlar

Araştırma sorusu	Hipotez	Yöntem	Araç
S1	H ₁ , H ₂	t-test ve Tukey HSD post-hoc	Excel, IBM SPSS v21
S2	H ₃	Tukey HSD post-hoc	Excel, IBM SPSS v21
S3	H ₄ , H ₉	t-test	Excel, IBM SPSS v21
S4	H ₅	t-test	Excel, IBM SPSS v21
S5	H ₆	t-test	Excel, IBM SPSS v21
S6	H ₈	Tukey HSD post-hoc	Excel, IBM SPSS v21
	H ₁₀	Pearson korelasyon analizi	Excel, IBM SPSS v21

1.4.3. Uzman Görüşleri ve Yetkinlik Listesinin Oluşturulması

Anket değerlendirmeleri yapıldıktan sonra, sonuçlar sekiz kişiden oluşan alanda uzman e-kaynak kütüphanecilerinin değerlendirmesine sunulmuştur. Uzmanların seçimi; mesleki deneyim (en az 10 yıl), akademik bilgi birikimi (en az yüksek lisans derecesine sahip) ve sektördeki saygınlık gibi kriterler göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Uzmanların geri bildirimleri, anket sonuçlarının objektif bir şekilde değerlendirilmesi ve mesleki yetkinliklerin belirlenmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Uzmanlardan alınan geri bildirimler, içerik analizi yöntemi kullanılarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu süreçte, uzmanların görüşleri de alınarak e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik düzeylerini yansıtan kapsamlı bir yetkinlik listesi

oluşturulmuştur. Değerlendirme süreci, araştırmanın bilimsel geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla titizlikle yürütülmüştür.

1.5.Literatür Değerlendirmesi ve Özeti

Son yıllarda özellikle e-kaynaklar alanındaki gelişmelere paralel olarak, yayın sayılarında önemli bir artış gözlenmektedir. Yapılan yayınların içerikleri incelendiğinde bazılarının konu/alan çalışması olduğu ve genel olarak kütüphanecilik kavramı, konu uzmanlıkları ve kütüphanecilerin temel yetkinliklerini kapsadığı (ALA, 2009, 2021; Meijer, 1982; Stachokas, 2014, 2019); bazı yayınlarda kütüphanelerde e-kaynak dermelerinin geliştirilmesi, yönetimi ve yaşam döngüsü konularının incelendiği (Elguindi ve Schmidt, 2012; Emery Stone ve McCracken, 2020; Johnson, Evensen, Gelfand, Lammers, Sipe ve Zilper, 2012; Pesch, 2009; Stachokas, 2018a; Talbott ve Zmau, 2018; Verminsky ve Blanchat, 2017; Yu ve Breivold, 2008); bazılarında ise e-kaynak kütüphanecilerinin ve kütüphaneciliğinin konu alındığı (ALA, 2021; Hartnett, 2014; NASIG, 2016; NASIG, 2021; Stachokas, 2014; Stachokas, 2020; Sutton, 2011; Sutton ve Collinge, 2018) görülmektedir. Söz konusu bu çalışmalarda çeşitli ülkelerde, mesleki organizasyon ve kuruluşların e-kaynak kütüphanecilerinin temel yetkinlikleri üzerine çalıştığı dikkat çekmektedir.

Kütüphane ve bilgi bilim alanındaki literatüre bakıldığında “elektronik kaynak kütüphanecisi” anahtar kelimesi yerine “e-kaynak kütüphanecisi”, “dijital kaynak kütüphanecisi”, “sistem kütüphanecisi”, “referans kütüphanecisi”, “e-kaynak koordinatörü” ve “e-kaynak uzmanı” şeklinde kullanımların tercih edildiği görülmektedir.

1990’lı yıllar, e-kaynak kütüphaneciliği kavramının kullanılmaya başlandığı ilk dönemdir. Bu kavramı ilk kullananlardan olan Wei ve Knee (1995), 1970’lerin başından 1990’lı yılların ortalarına kadar olan dönemde kütüphanelerde yaşanan teknolojik gelişmeleri anlatırken, e-kaynaklara özel bir önem vermesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca kütüphanecilerin de bilgi ve becerilerini geliştirmesinin gerekliliğini dile getirmektedir.

2000’li yılların başına gelindiğinde, geleneksel bütünleşmiş (entegre) kütüphane sistemi çerçevesinin e-kaynakların yönetiminde yetersiz olduğu kabul edilerek, e-

kaynak yönetimi sistemlerinin geliştirilmesi için bir çaba başlatılmıştır. 2004 yılında kütüphane dermelerini ve hizmetlerini genişletmek için elektronik bilgi teknolojilerinin kullanılmasına öncülük eden, 33 üye ve beş kuruluştan oluşan “Dijital Kütüphane Federasyonu” (Digital Library Federation [DLF]) konsorsiyumu tarafından e-kaynakların yönetimine yönelik bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor e-kaynak yönetimi ile ilgili tüm sorunları çözümlemese de e-kaynakları daha etkili bir şekilde yönetme yeteneğinin geliştirilmesini sağlamıştır.

“Yetkinlik” terimi kütüphanecilik literatüründe genellikle; bilgi, beceri, yetenek veya nitelik terimlerinin yerine kullanılmaktadır (Chan, 2014; Crowe ve Jaguszewski, 2011; Giesecke ve McNeil, 1999). Prahalad ve Hamel (1990) yaptıkları çalışma ile örgütler için yetkinlik kavramını kullanan ilk kişilerdir. Bu çalışmada, örgütlerdeki temel yetkinlikler irdelenirken “kuruluştaki kolektif öğrenme, özellikle çeşitli üretim becerilerinin nasıl koordine edileceği ve çoklu teknoloji akışlarının nasıl entegre edileceği” konuları da ele alınmıştır. Ayrıca gelişen teknolojik değişime ayak uydurabilen ve temel yetkinlikleri yerine getiren kütüphaneciler için bir uzmanlık alanı sağlayan e-kaynak kütüphaneciliğinin yetkinlikleri değerlendirilmiştir. ALA tarafından 2008 yılında hazırlanan ve rehber niteliği taşıyan “*ALA’nın Kütüphaneciliğin Temel Yetkinlikleri*” (*ALA’s Core Competences for Librarianship*) 2009 yılında gözden geçirilip kabul edilmiştir. 2021 yılında güncellenen bu çalışmada kütüphaneciliğin ve kütüphanecilerin temel yetkinlikleri ele alınmıştır. ALA’nın çalışması 1985 yılında kurulan NASIG’in 2013 yılında yayınladığı, 2016, 2019 ve 2021 yıllarında da güncellediği “*Elektronik Kaynak Kütüphanecileri için Temel Yetkinlikler*” (Core Competencies for Electronic Resources Librarians¹) isimli çalışmanın da temelini oluşturmaktadır. NASIG’in yayınladığı bu belge, e-kaynak kütüphanecisi olabilmek için ALA’nın (2009; 2021) belirlediği *Kütüphanecilik için Temel Yetkinlikler*’in ötesinde bazı yetkinliklerin bulunması gerektiğini ortaya koyan bir belge olması bakımından önem taşımaktadır.

NISO, Project COUNTER ve IFLA üyesi olan NASIG, aynı zamanda bilgi kaynaklarının yönetimini ilerletmek ve dönüştürmek için çalışan bağımsız bir

¹ Detaylı bilgi için bkz: <https://www.nasig.org/Competencies-Eresources>

kuruluşlardır (NASIG, 2016). NASIG (2013)'in temel yetkinlikler listesi, Sutton'un (2011) e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlikler üzerine yaptığı lisansüstü tezinde elde edilen tanımlayıcı verilerin geliştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu yetkinlikler işverenlerin "e-kaynaklar kütüphanecisi" olarak aradıkları özelliklerin kapsamlı olarak incelenmesi sonucunda belirlenmiştir.

Coghill ve Russel (2017)'in "*Developing librarian competencies for the digital age*" adlı eserinde, dijital merkezli bir oluşumda kütüphanecilerin karşılaştıkları sorunların, 21. yüzyıl kütüphanecilerinin başarılı olması için gereken teknik becerilerin, yeni mezun olacaklar ve gelecekte kütüphaneci olarak çalışmak isteyenler için gerekli olan temel becerilerin neler olması gerektiği incelenmiştir. Buna göre; değişen kullanıcı beklentileri göz önünde bulundurularak kütüphanecilerin ALA'nın belirlediği temel yetkinliklere uygun davranması, teknik, yönetsel, mesleki ve kişisel bazı becerilerini geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Bu temel beceriler; yeni teknolojilere adaptasyon, birden fazla alanda çalışabilme yeteneği, esneklik ve yaratıcılık olarak sıralanabilir.

Polat (2023) "*Bilgi ve belge uzmanlığının yetkinlikler açısından tanımlanması*" adlı eserinde, bilgi profesyonellerinin yetkinliklerini uzman görüşleri doğrultusunda kütüphaneler, arşivler ve müzeler için değerlendirmektedir. BBY mezunu bilgi profesyonellerinin yetkinliklerinin belirlenmesini amaçlayan Polat, aynı zamanda yetkinlerin geliştirilmesinin önemine vurgu yaparken genel hatları ile bir yol haritası çizmektedir.

Özellikle son yıllarda, kütüphanecilerin temel yetkinliklerinin geliştirilmesine ve e-kaynak yönetiminin beklentileri karşılamasına yönelik bir çaba gösterilmektedir (Sutton, 2011, s. 5). Türkiye'de e-kaynaklar ve e-kaynak yönetimi alanlarında akademik çalışmalar bulunmakla birlikte e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinliklerinin neler olduğuna dair bir çalışma bulunmamaktadır.

1.6.Araştırmanın Düzeni ve Bölümleri

Çalışma araştırmamız beş ana bölüm, kaynakça ve ekler kısımlarından oluşmaktadır.

Birinci bölüm; “Konunun önemi”, “Problem, araştırmanın amacı ve hipotezler”, “Araştırma alanı”, “Araştırma yöntemi”, “Literatür değerlendirmesi ve özeti”, “Araştırmanın düzeni ve bölümleri” çalışmada “Giriş” bölümünü oluşturmaktadır.

İkinci bölüm on bir kısımda incelenmiştir. Birinci kısımda; “E-kaynakların tarihsel süreci ve e-kaynak yönetimi”, ikinci kısımda; “E-kaynaklar ve yaşam döngüleri”, üçüncü kısımda; “E-kaynak yönetimi ve bileşenlerinin belirlenmesi”, dördüncü kısımda; “E-kaynak seçimi ve ilgili kavramlar”, beşinci kısımda; “Yasal düzenlemeler”, altıncı kısımda; “Sunulan hizmet kalitesi”, yedinci kısımda; “üniversite kütüphanelerinin büyük verinin bir parçası olarak değerlendirilmesi”, sekizinci kısımda; “Dijital ortamda bilgi arama davranışları ve e-kaynak kütüphaneciliği yetkinlikleri” dokuzuncu kısımda; “Kütüphanelerde e-kaynak kullanımına yönelik hizmet içi eğitim ve kullanıcı eğitimi” onuncu kısımda; “Kütüphanelerde uzmanlaşmanın önemi” ve son olarak on birinci kısımda ise “Kütüphaneler ve dijital kaynak sağlayıcılar” yer almaktadır.

Üçüncü bölüm üç kısımdan oluşmaktadır. Bu bölümde üniversite kütüphanelerinde e-kaynak kütüphaneciliği ve yetkinlikler incelenmiştir. Birinci kısımda; “Yetkinlik kavramı, türleri ve modelleri”, ikinci kısımda; “21. Yüzyıl’da temel kütüphanecilik yetkinlikleri” yer almaktadır.

Dördüncü bölüm, “Bulgular ve Tartışma” kısımlarından oluşmaktadır.

Beşinci bölümde, çalışmanın sonucunda elde edilen verilerin değerlendirildiği hipotezlere ilişkin sonuçlara, Türkiye’de üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerine yönelik yetkinlik listesine ve önerilere yer verilmiştir. Ülkemizdeki e-kaynak kütüphaneciliğinin gelişimine faydası olacak, bu alanda çalışmak isteyenler için bir yol haritası oluşturulmuş, kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına yönelik öneriler ve Türkiye’deki durum tespitine bağlı olarak yöneticiler içinde personel seçimini kolaylaştıracak öneriler sunulmuştur.

1.7.Kaynaklar

Araştırma kapsamında öncelikli olarak üniversite kütüphanelerinde görevli e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinliklerine ilişkin literatür taranmıştır. Buna ek olarak; konu uzmanlıkları, e-kaynak yönetimi ve e-kaynak yaşam döngüleri konularında taramalar yapılarak üniversite kütüphanelerinde e-kaynakların ve e-kaynak kütüphanecisinin rol ve sorumlulukları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın literatür taraması kapsamında özellikle “Bilgi ve Belge Yönetimi” (BBY) alanındaki yayınlar temel alınmış olup Türk Kütüphaneciler Derneği yayın organı olan Türk Kütüphaneciliği ve ÜNAK yayın organı Bilgi Dünyası ağırlıklı olarak taranmıştır. Ayrıca yurtdışında özellikle e-kaynaklar konusunu temel alan; “Information Technology and Libraries”, Journal of Electronic Resources Librarianship”, “International Journal on Digital Libraries”, “Digital Library Perspectives”, “Journal of Digital Information Management”, “Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery and Electronic Reserve”, “Electronic Library”, “Collection Management” vb. mesleki dergiler taranmıştır. Burada özellikle e-kaynaklar üzerine mesleki yayıncılığın güncel bir konu olduğu ve akademik camiada tartışıldığı gözlenmiştir.

Yurtiçi tezler için “YÖK tez merkezi”, yabancı dildeki tezler için “Proquest veri tabanı” ve açık erişim bir tez portalı olan “Networked Digital Library of Thesis and Dissertation (NDLTD)” ve “DART-Europe E-thesis Portal”dan faydalanılmıştır. Yerel açık erişimli kaynaklar için ayrıca Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi kurumsal arşivleri taranmıştır. Akademik yayınlar için, WOS ve Scopus gibi indekslerin yanı sıra "Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA)" ve sosyal akademik yayın paylaşım platformları olan ResearchGate ve Academia ile Google Akademik üzerinden anahtar kelime bazlı taramalar gerçekleştirilmiştir. Basılı kaynak için Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT) ve üniversite OPAC’larından faydalanılmıştır. E-kitaplar için ise EBSCO Books, Turcademy ve Hiperkitap gibi ticari yayıncılara ait yayınlar taranmıştır. Tüm bu bilgi kaynaklarında taramalar “electronic resources”, “electronic resources management”, “electronic resources librarian”, “digital resources”, “competencies”, “competencies of librarians”, “competencies of electronic resources librarian”, “life cycle of electronic resources”,

“university libraries”, “librarianship”, “library accreditation”, elektronik kaynaklar, elektronik kaynak yönetimi, elektronik kaynak kütüphanecisi, dijital kaynaklar, yetkinlik, kütüphaneci yetkinlikleri, e-kaynak kütüphaneci yetkinlikleri, elektronik kaynakların yaşam döngüleri, üniversite kütüphaneleri, kütüphane akreditasyonu, kütüphanecilik vb. anahtar kelimeleri ile yapılmıştır.

2. BÖLÜM: E-KAYNAKLAR VE E-KAYNAK YÖNETİMİ

Bilgiye erişim süreci, dijitalleşmenin her geçen gün hızla artmasıyla birlikte önemli bir değişim geçirmektedir. Değişim, üniversite kütüphaneleri dahil olmak üzere birçok kurumda köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün merkezinde e-kaynaklar² ve e-kaynak yönetimi yer almaktadır. Özellikle e-kaynakların yaygınlaşması, insanlık tarihindeki en büyük bilgi devrimlerinden birini temsil etmektedir. Bu devrim, bilgiye erişimdeki süreçleri derinden etkilemiş ve geleneksel kütüphane yaklaşımının evrimleşmesine neden olmuştur. Bilgiye erişimdeki hızlı dijitalleşme, kütüphanecilerinin sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyinin de büyük önem taşıdığı bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu süreçte, kütüphanecilerin bu yeni paradigmaya ayak uydurabilmeleri için çeşitli yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir.

Bu bölümde ele alınan ekseri konuların ana hatları oluşturulurken ALA (2008, 2021)'nin “Kütüphanecilerin Temel Yetkinlikleri”, NASIG (2021)'in “E-Kaynak Kütüphanecilerinin Temel Yetkinlikleri” ve Persch (2009)'in oluşturduğu “Elektronik Kaynakların Yaşam Döngüleri” adlı eserlerde ele alınan unsurlar temel alınmıştır.

2.1. E-Kaynakların Tarihsel Süreci ve E-Kaynak Yönetimi

2.1.1. Tanım

E-kaynaklar, tam metin veri tabanları, elektronik dergiler, elektronik kitaplar, görüntü koleksiyonları, multimedya kaynakları, ticari amaçla pazarlanan veri tabanları, bilgisayar ve internet aracılığı ile erişilebilen kaynakları ifade etmektedir (Baskar, 2017, s. 3560).

E-kaynaklar, “bir bilgisayar kullanılarak şifrelenmiş ve erişime açık hale getirilmiş herhangi bir çalışma” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu durum, bir e-kaynağın devasa bir e-kitap dermesinin bir kurumun tez deposuna veya bir CD-ROM'da depolanan eski

² E-kaynaklar terimi aksi belirtilmediği sürece tüm dijital kaynaklar için bir şemsiye terim olarak kullanılmaktadır.

bir resme kadar her şey olabileceği anlamına gelmektedir (Library of Congress, 1999, s. 37; 2016).

E-kaynaklar, “indeksler tarafından atıfta bulunulan makalelerin bazıları veya tümünü içeren, bir e-dergi paketi veya özetler ve dizinler veri tabanı” olarak da tanımlanmaktadır (Sadeh and Ellingsen, 2005, s. 4).

E-kaynaklar, kişisel bilgisayar, ana bilgisayar veya taşınabilir bir mobil cihaz aracılığıyla erişimi ve kullanımı gerektiren materyalleri ifade etmektedir. Bu materyallere, internet üzerinden veya yerel olarak uzaktan erişilebilir. E-dergiler, e-kitaplar, tam metin veri tabanları, indeksleme, referans veri tabanları, sayısal ve istatistiksel veri tabanları, e-görüntüler ve e-görsel kaynaklar en çok bilinen türlerden bazılarıdır (IFLA, 2012, s. 3). Günümüzde bilgisayar ağları aracılığı ile çevrimiçi ya da çevrim dışı olarak erişilebilen e-kaynaklar, multimedya ile zenginleştirilmiş içerikler sayesinde de yazar-okuyucu arasındaki etkileşimin artmasını sağlamaktadır.

2.1.2. Basılı Kaynaklardan E-Kaynaklara Geçiş ve Etkileyen Faktörler

Bilgi ve bilginin kaynağını dönüştürmek, aktarılabilir ve erişilebilir hale getirmek için bilişim teknolojilerindeki gelişmeleri takip ederek pozisyon almak günümüz kütüphanecilik anlayışının temellerinden bir tanesini oluşturmaktadır (Binici ve Akkaya, 2018, s. 4). Basılı kaynakların e-kaynaklara doğru bir dönüşüm süreci içerisine girmesini dünyada yaşanan teknolojik ve toplumsal gelişim süreçlerinin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Teknolojik yenilikler ve toplumsal değişim, birey ve toplumların davranışlarını etkilemektedir. Toplumsal değişimin tetikleyicilerine örnek olarak; değişen çevresel faktörler, nüfus artışında yaşanan hızlı artış, pusulanın icadı, coğrafi keşifler, matbaanın bulunması ve yaygınlaşması, endüstri alanında yaşanan gelişmeler, buharlı aletlerin kullanılmaya başlanması, elektriğin icadı ile onun getirisi olan aletlerin kullanımı ve günümüz bilgisayar teknolojisinin yaygın olarak kullanılması verilebilir. Bu yaşanan gelişmeler, her alanda olduğu gibi yayıncılık alanında da bazı radikal değişimlere neden olmuştur. Yayıncılık alanındaki bu devrim niteliği taşıyan gelişmeler, aynı zamanda bilimsel hayatımızı ve bilimsel hayatın can damarlarından bir tanesi olan kütüphaneleri ve politikalarını doğrudan etkilemiştir.

Bilimsel dergilerin maliyetlerinin artması, dağıtımında yaşanan problemler ve tekelleşmeye gidilmesi zaman içerisinde “*sürekli yayınlar krizi*” olarak nitelendirilen bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Beraberinde gelişen iletişim teknolojisi, hızla artan yayın sayısı ve bu yayınların dijital ortamlarda sunulmaya başlanması; bir yandan çözüm olarak nitelendirilirken başka problemlerinde ana kaynağı konumuna gelmiştir. Kütüphaneler, derme geliştirme politikasında değişiklik yapmaya başlamış ve birçok kurum basılı dergi aboneliklerini tamamen iptal etmiş ya da çok aza indirmiştir. Söz konusu bu durum e-kaynağa olan rağbeti artırmış olsa da mali politikalar açısından çok olumlu olmayan sonuçlar doğurmuştur. Kütüphane dermelerinin önemli bir parçasını oluşturan e-kaynaklar, istenilen yerde ve zamanda erişim kolaylığı sağlaması, mekân mefhumunu ortadan kaldırması bakımından önem kazanmaya başlamıştır (Odabaşoğlu, 2016).

Yayıncılık sektöründe yaşanan gelişmeler gerek bilimsel gerekse aktüel yayıncılık alanında bir geçiş sürecini de beraberinde getirmiştir. Bilimsel yayıncılığın dijital geçiş süreci, tüm dünya ile eş zamanlı olarak hızla artış göstermiştir. Kütüphane dermeleri de bu anlamda değişime uğramıştır. Araştırma ve akademik kütüphanelerin basılı kaynak satın alımlarında çarpıcı düşüşler gözlemlenirken; bütçelerin büyük bir çoğunluğunun elektronik dergilere, veri tabanlarına ya da diğer e-kaynak aboneliklerine harcandığı görülmüştür (Breeding, 2018).

Türlerine bakılmaksızın modern kütüphaneler, kuruluş amaçlarına uygun olarak çeşitli formatlarda bilgi kaynaklarını barındıran, düzenleyen ve kullanıma sunan kurumlardır (Yurdadoğ, 1974). Bu doğrultuda günümüz “kütüphaneleri fiziksel dermelerinin büyüklüğüyle değil, erişim sağlayabilecekleri bilgi miktarıyla” tanımlanmaktadır (Fourie ve Dowell, 2002, s. 1).

Günümüzde elektronik formatlı bilgi kaynakları, kütüphanelerin geliştirme faaliyetlerinin giderek daha temel bir bileşeni haline gelmektedir. Akademik kütüphaneler, teknoloji ve bilgi etkileşimi sayesinde zenginleşen kapsamlı dijital kaynakları içermektedir.

E-kaynaklar için oluşturulan derme geliştirme politikaları, basılı kaynaklar için geliştirilen politikalarla uygulanabilirlik açısından farklılıklar göstermektedir. Örneğin, basılı kaynaklar doğrudan satın alınır, talep edilir, işlenir ve kullanıcının

kullanımı için bir rafa yerleştirilirken; e-kaynaklar bir kaynağın nasıl ve ne zaman kullanılacağını belirleyen ayrı lisans sözleşmelerine sahiptir. Kütüphane katalog sistemleri aracılığı ile işlendikten sonra görünür ve kullanılabilir hale gelmektedir (Verminsky ve Blanchat, 2017, s. 1).

Geleneksel kütüphaneler, bilgi kaynaklarının dijital ortamlara aktarılmaya başlanması ile çağın gerekliliklerini karşılamakta zorlanmışlardır. Karşılaşılan bu zorluklar, kütüphane çalışanları içinde bir dönüşüm sürecinin başlamasına neden olurken yeni beceriler kazanılmasını da zorunlu hale getirmiştir. Geleneksel kütüphanelerde verilen hizmetlerin yanı sıra elektronik ortamlarda sunulan bilgi hizmeti, kullanıcılar için erişim ve kullanım kolaylığı sağlarken kütüphaneler için ise farklı organizasyon yapısı ve çalışma yaklaşımları gerektiren bir sürecin doğmasına neden olmuştur.

Basılı kaynaklardan karma³ (hybrid) kütüphanelere oradan da sadece e-kaynakların bulunduğu dijital kütüphanelere doğru bir evrilmenin olduğu günümüzde bu geçiş sürecini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Artan elektronik yayın sayısı ve maliyetlere bağlı olarak da e-kaynak yönetimi giderek kütüphaneler için önemi artan bir değer olmaya başlamıştır.

2.2.E-Kaynaklar ve Yaşam Döngüleri

2.2.1. Tarihsel Süreç

E-kaynakların benimsenmeye başlandığı 1990'ların sonuna doğru, basılı kaynakların yanı sıra dijital kaynaklar da kütüphane dermelerinde yerini almaya başlamıştır. Fakat zaman içerisinde fiziksel dermelerin yönetimi için kullanılan yöntemlerin e-kaynaklar için yetersiz olduğu fark edilmiştir. Bunun üzerine “*Dijital Kütüphane Federasyonu*” (Digital Library Federation- DLF) 2000 yılının başında dijital kaynakların yönetimine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Dijital kaynak dermelerinin geliştirilmesi kütüphaneciler için bir belirsizlik oluşturduğunu dile getiren DLF, daha sonraki süreçte “*Derme Uygulamaları Girişimini*” (Collection Practices Initiative) başlatarak

³ Basılı ve dijital olarak karışık formatta koordineli olarak hizmet sunan kütüphanelerdir. Karma kütüphaneler ile ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşabilmek için bkz; Değer, 2017, ss.2577-2581

etkili bir elektronik yönetimin yol haritasının oluşturulması için çalışmalara ön ayak olmuştur. 2001 yılında “*Ulusal Bilgi Standartları Organizasyonu*” (National Information Standards Organization- NISO) ve DLF, e-kaynakların seçimi ve uygulamaları üzerine gerçekleştirilen bir çalışmaya ortak sponsorluk yapmıştır. Daha sonraki süreçte DLF, “*E-kaynak Yönetimi Girişimi*”ni (Electronic Resource Management Initiative- ERMI) kurarak bu alanda iş akışı ve yönetimi ile ilgili raporlar hazırlanmasını sağlamıştır.

E-kaynak yönetim sistemleri zaman içerisinde şekillendiğinden verimliliği giderek artan ve ölçülebilen hale kavuşmuştur. 2005 yılına gelindiğinde e-kaynak yönetiminin ikinci aşamasına (ERMI2) başlanmış ve bu aşamada ağırlıklı olarak standartlar, lisanslamalar ve veri kullanımı konularına ağırlık verilmiştir. ERMI2, Aralık 2008'de Timothy Jewell tarafından hazırlanan nihai raporun yayınlanmasından sonra sona ermiştir. Girişimin birçok kurum ve kuruluşla iş birliği yapması sonucunda birçok çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma gruplarının önemlilerinden bir tanesi ise hala işlevini devam ettiren “*Standart Kullanım İstatistikleri Harmanlama Girişimi*” (Standardized Usage Statistics Harvesting Initiative- SUSHI)'dir. SUSHI, e-kaynak kullanım istatistiklerinin toplanmasını ve yönetilmesini standartlaştırmak amacıyla geliştirilmiş bir protokoldür. Bu protokol, elektronik kaynakların kullanım verilerini otomatik olarak çekmek ve işlemek için kullanılmaktadır.

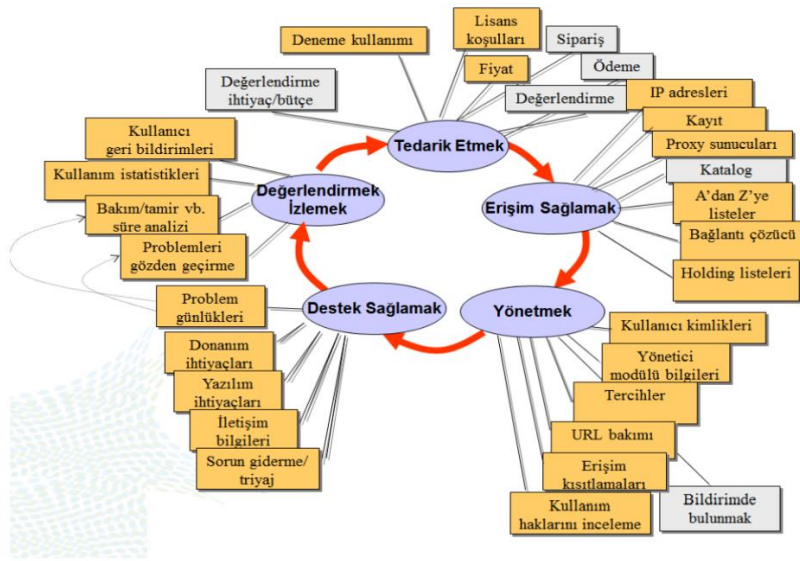
E-kaynakların yaşam döngüleri, kütüphanecilerin iletişim teknolojisine olan yatkınlıkları, araştırma-değerlendirme, etkili iletişim, yönetim, yeni eğilimler ve mesleki gelişimler gibi konularda çalışmalar yapan, e-kaynakların yönetim sürecinde etkili olan bir diğer önemli kuruluş ise “NASIG”dir. Eski adı “North American Serials Interest Group, Inc.” olan NASIG; e-kaynaklar ve bilimsel iletişim alanında sürekli eğitimi teşvik eden bağımsız bir organizasyondur. Özellikle 2013 yılında “*NASIG Temel Yetkinlikler Görev Gücü*” (NCCTF) tarafından hazırlanan “*E-kaynak kütüphanecileri temel yetkinlikleri*” (Core Competencies for E-Resources Librarians) raporu e-kaynak yönetimi, e-kaynakların yaşam döngüleri ve kütüphanecilerin temel yetkinliklerinin tespit edilmesi açısından temel kaynak niteliğindedir. 2013 yılında hazırlanan bu rapor 2016, 2019 ve 2021 yıllarında güncellenmiştir (NASIG, 2021). Söz konusu bu durum e-kaynak yönetimi, yaşam süreci ve personel yetkinliklerinin mesleki sorunsal olarak güncelliğini devam ettirdiğinin en somut örneğidir.

Genel olarak e-kaynak yönetimi; kaynakların satın alınmasından kullanımına kadar geçen süreçlerin hepsini modernize etmeyi ve e-kaynaklar için bir yaşam döngüsü oluşturmayı amaçlamaktadır.

2.2.2. E-Kaynakların Yaşam Döngüsünün Aşamaları

E-kaynakların yaşam döngüsü, kaynakların temin edilmesinden başlayarak kullanım süreçleri boyunca çeşitli aşamalardan geçen karmaşık süreçleri içermektedir. E-kaynakların yaşam döngüsü; bir e-kaynağa duyulan ihtiyacın değerlendirilmesi, bir denemenin yapılması, fiyat ve lisans şartlarını müzakere ederek kaynağın elde edilmesi, kaynağın siparişi ve ücretinin ödenmesi, kullanıcılara erişim imkânı sunulması, aboneliğin yönetilmesi, kullanıcı desteği gibi bir dizi farklı bileşenden oluşmaktadır (Moore, 2011, s. 265). Bu aşamalar, kaynakların etkin ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için temel adımları belirtir. Kaynağın ön incelenme sürecinin yapılması, oluşturulan plan doğrultusunda değerlendirmelerin yapılarak erişimin sağlanması ve son olarak ise yıllık incelemelerin yapılarak iptal veya yenileme süreçlerinin oluşturulması gibi belirli ana etmenleri kapsamaktadır (Hosburgh, 2014, s. 213). Daha geniş ve anlaşılır olarak Pesch (2009)'ın yaşam döngüsü olarak nitelendirdiği ve bunun için oluşturduğu süreçler grafiği, NASIG (2013) tarafından da temel alınmıştır. E-kaynaklar yaşam döngüsü Şekil 2-1'de belirtilmektedir.

Şekil 2-1: E-kaynakların yaşam döngüsü

Kaynak: E-kaynaklar yaşam döngüsü (Pesch, 2009).

Ana hatlarıyla 5 aşamadan oluşan ve Pesch (2009)’in ortaya koyduğu “*e-kaynakların yaşam döngüsü*” sırasıyla; tedarik etme, erişim, yönetim, destek ve değerlendirme aşamalarının tekrarı ile oluşmaktadır. Şekil 2-1’de gri renkte belirtilen alanlar ise e-kaynakların yaşam döngüsünün daha etkin bir şekilde yönetilmesi ve kullanıcıların ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilmesini sağlamak için sonradan eklenmiş ve böylelikle yaşam döngüsünün kapsamı genişletilmiştir. Bu aşamalar alt alanları ile Tablo 2-1’de belirtilmiştir. Daha detaylı açıklamaları ise alt başlıklarda sunulmuştur.

Tablo 2-1: E-kaynakların yaşam döngüsü

Aşamalar	İçerikler
Tedarik etme	Deneme erişimi, lisans koşulları, fiyat, değerlendirme, sipariş ve ödeme vb.
Erişim sağlama	IP adresleri, kayıt, proxy sunucuları, katalog, A-Z listeleri, bağlantı listeleri vb.
Yönetim	Kullanıcı kimlikleri, yönetici modülü bilgileri, tercihler, URL bakımı, erişim kısıtlamaları, kullanım hakları, bildirimde bulunma v.
Destek sağlama	Problem günlükleri, yazılım ihtiyaçları, donanım ihtiyaçları, iletişim bilgileri vb.
Değerlendirme ve izleme	Kullanıcı geri bildirimleri, kullanım istatistikleri, bakım/onarım süreç analizleri, problemlerin gözden geçirilmesi vb.

2.1.1.1. Tedarik etme

Kütüphaneler, bir e-kaynağın tedarik edilmesi öncesinde belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda e-kaynağın uygunluğunu test etmek için talep edebilirler. Bu süreçte yayıncılar tarafından deneme erişimine (kısmen ya da tamamen) açılan e-kaynakların kullanıcı geri bildirimleri ve kullanım istatistiklerine dayanarak e-kaynakların sağlama modellerine göre satın alma ya da abonelik işlemlerine karar verilmektedir. Kurumun kaynağa abone olma veya satın alma kararı, tedarik etme sürecini başlatır. Bu süreçte basılı kaynaklardan farklı olarak, lisans bilgileri ve kaynağın çeşitli kullanıcı grupları için kullanılabilirlik bilgisi gibi ek ayrıntı düzeyi gereklidir. E-kaynağı tedarik etmeme kararı ise eğer kaynak deneme sürecinin bir parçası olarak etkinleştirildiyse deneme erişiminin bitirilmesi ile sonlandırılır (Sadeh, 2004, s. 326). Kısaca belirtmek gerekirse tedarik etme aşaması genellikle; ihtiyacın belirlenmesi, deneme erişimi, fiyat bilgisinin alınması, sipariş aşamaları, lisans koşulları gibi temel öğelerden meydana gelmektedir.

2.1.1.2. Erişim

E-kaynaklara erişim sağlama süreci bir dizi teknolojik yöntem, önlem ve işlemlerden oluşmaktadır. Kayıt işlemlerinin yapılması, A-Z’ye listelerinin hazırlanması, IP

tanımlamalarının yapılarak uzaktan erişime açılması, katalog kayıtlarının dahil edilmesi, vekil sunucuları aracılığı ile dış bağlantılara izin verilmesi ve tam metin erişim sağlanabilmesi için bağlantı çözümleyicilerin oluşturulması işlemleri erişim aşamasında yürütülen tipik işler arasındadır.

Basılı kaynakların aksine kütüphane dermesinde bulunan e-kaynaklara erişim önemli bir sorundur. Kütüphane olarak bir e-kaynak temin edildiğinde kütüphaneciler bu kaynağın kullanıldığından emin olmak isterler. İlk olarak kullanıcıların bu kaynaklara kolayca erişebiliyor olması gerekmektedir. Yaşanabilecek problemlerin hepsi deneme erişiminden sonra ilk erişim yapılandırılmasında halledilmiş ve e-kaynak kütüphanecisi tarafından kontrolünün gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir (Sadeh, 2004, s. 326).

2.1.1.3. Yönetim

E-kaynak sunucuları, fiziksel olarak kütüphane dışında olduğundan veri tabanlarına web üzerinden erişimi sağlayan ayrı bir yönetim modülüne ihtiyaç vardır. Yetkilerin tanımlanması, kaynağa erişim sağlayan URL'lerin çalışıp çalışmadığının kontrolü, kullanıcı bilgileri, erişim kısıtlamaları, kullanıcı haklarının belirlenmesi ve kullanıcı bildirimleri yönetim aşamasının temel bileşenlerini oluşturmaktadır.

2.1.1.4. Destek

E-kaynağa erişimin kesintisiz olarak sürdürülebilmesi adına sorunun neden kaynaklandığının tespit edilmesi gerekmektedir. Erişim problemi; yazılımsal veya donanımsal olabilmekle birlikte abonelik işlemlerinden kaynaklı veya vekil sunucuların çalışmaması gibi nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Erişim sorununun tespit edilmesi ve bu problem günlüklerinin oluşturularak sorunun giderilmesi destek aşamasını oluşturmaktadır.

2.1.1.5. Değerlendirme

E-kaynakların değerlendirme aşamasını; kullanıcılardan gelen geri bildirimler, kullanıcı istatistikleri, diğer aşamalarda yaşanan problemlerin gözden geçirilmesi ve bakım için ayrılan süre gibi verilerin analizleri ile ortaya çıkan kararlar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Kullanıcı istatistikleri veri tabanı sorgulama sayısını, başarısız oturum açma sayısını, tam metin erişim sayısı gibi abonelik yenileme ya da

yenilememe kararının alınmasında kullanılabilecek istatistiki verileri sunmaktadır. Aynı zaman da veri tabanı performansının değerlendirilmesi ve ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne ilişkin değerlendirme yapılmasına olanak sağlamaktadır.

2.2.3. E-Kaynak Yönetimi Teknikleri

E-kaynak yönetimi (ERM), e-kaynaklar ile ilgili görev, süreç ve uygulamaların yanı sıra oluşabilecek olası problemlerin çözümünü de kapsayan geniş bir terimdir. E-kaynakların yönetimi belirtilenlerin dışında genellikle; lisans koşulları, satıcı sözleşmeleri ve kullanım istatistikleri gibi verileri düzenlemek için kullanılan araç ve süreçleri ifade etmektedir.

Günümüzde kütüphaneler tarafından oluşturulmuş derme geliştirme politikaları tüm kaynak türlerini kapsamadıkları için yetersiz kalmaktadır. Özellikle e-kaynaklar için oluşturulacak ayrı bir politika ve yönetim planına ihtiyaç duyulmaktadır. Herhangi bir e-kaynak satın alınmadan önce göz önünde bulundurulması gereken bazı temel kurallar bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak 2011 yılında Jill Emery ve Graham Stone, “*Elektronik Kaynak Yönetimi Tekniklerini*” (Techniques for electronic resources management - TERMS) geliştirmiştir (Verminsky ve Blanchat, 2017, s. 8). Bu çalışma, kütüphane çalışanlarının e-kaynakların yaşam döngüsü konusuna daha aşina olmalarını sağlamak amacıyla ilk olarak 2008 yılında başlatılmıştır. Ayrıca TERMS çalışması Pesch’in 2009 yılında oluşturduğu e-kaynakların yaşam döngüsünü genişletmesini, e-kaynak yönetiminin günlük faaliyetlere odaklanmasını sağlamıştır (Emery ve diğerleri, 2020, s. 1; Verminsky ve Blanchat, 2017, s. 8). Akademik kütüphanelerde e-kaynak yönetim teknikleri; e-kaynakların araştırılması, sağlanması, uygulanması, değerlendirilmesi, incelenmesi ve iptal/değişimi süreçlerini kapsamaktadır. Bu süreçler, kütüphane kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgiye erişimini kolaylaştırmak ve kütüphane kaynaklarını etkin bir şekilde yönetmek için önem taşımaktadır. TERMS’in geliştirilmiş 2. versiyonunda (Şekil 2-2) bu teknikler 6 ana başlık altında toplanmaktadır (Emery ve diğerleri, 2020, s. 2):

Şekil 2-2: E-kaynak yönetim teknikleri

Kaynak: Emery ve diğer, 2020, s. 2

Şekil 2-2’de belirtilen e-kaynak yönetim tekniklerinin detaylı açıklamaları aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırma (Investigation):

Bu aşama, e-kaynakların yaşam döngüsünde başlangıç noktasıdır ve kaynakların incelenmesini içermektedir. Bu süreçte, kütüphaneciler, kullanıcı ihtiyaçlarını değerlendirir, farklı e-kaynak sağlayıcılarını araştırır ve uygun olanları seçer (Emery ve Stone, 2011). Çevrimiçi formlar (kaynak talep sistemleri), akademik personel ve idari personeller, ILL sağlayıcıları, öğrenciler gibi çeşitli kanallardan kütüphaneye iletilen kaynak taleplerinin araştırılması gerekmektedir. Kütüphane dermesine eklenecek olan e-kaynaklar araştırılırken dikkat edilmesi gereken birçok husus bulunmaktadır. Bu hususlardan bazılarını Hosburgh (2014, ss. 213-214) şu şekilde sıralamaktadır;

- ✓ *Potansiyel kullanıcı kitlesine uygun mu?*
- ✓ *Abone olunacak ya da satın alınacak e-kaynaklar kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu?*
- ✓ *Platform sezgisel bir ara yüze sahip mi?*
- ✓ *Kaynak, kimlik doğrulama/ Internet protokolü (IP) ya da Proxy üzerinde yapılandırmaya izin veriyor mu?*
- ✓ *Kullanım istatistiklerini verebiliyor mu?*

- ✓ *Kütüphane keşif araçları (discovery tools) ile entegre olarak çalışabiliyor mu?*
- ✓ *Yayınlara ait kaliteli MARC kayıtları mevcut mu?*
- ✓ *Kütüphanecilerin kullanabileceği yönetim panelleri bulunuyor mu?*

2. İçerik sağlama (Acquiring new content):

E-kaynakların seçim süreçleri, basılı kaynaklara oranla işbirliğine dayalı, daha fazla entelektüel ve teknik bilgi gerektiren çok disiplinli bir faaliyet haline gelmiştir. İçerik sağlama işlemleri; kaynakların tanınması, içerik sağlayıcılar ile müzakere, çeşitli birimler ile işbirliği, içeriğin tekrar incelenmesi ve lisans anlaşmaları gibi konuları da içermektedir (Simpson, Coghill ve Greenstein, 2005, ss. 30-31).

Bu aşamada, satın alma ya da abonelik işleminin gerçekten gerekli olup olmadığı, ek sözleşmelerin varlığı, abonelik yenileme süreçleri, sözleşme süreçlerinin detayları, lisans anlaşmalarında alternatif modellerin olup olmadığı gibi soruların cevapları aranmalıdır. Fiyatlandırma aşamasına geçilmeden kurum ve kişisel haklar göz önünde bulundurularak lisans içerikleri detaylı olarak incelenmelidir. Kısaca ödeme koşulları, lisans koşulları, hizmet koşulları ve abonelik yenileme koşulları detaylı bir incelemeden geçirildikten sonra içerik sağlama süreci bitirilmelidir (Hosburgh, 2014, ss. 214-215).

3. Uygulama (Implementation):

Kaynağa erişim için uygulama aşaması, içerik sağlandıktan ve lisanslama işlemleri tamamlandıktan sonra izlenecek üçüncü aşamadır. Bu aşamanın temel amaçları arasında içeriğin kullanımını genişletmek, pazarlama ve tanıtım gelmektedir.

Uygulama bölümünde ilk basamak test aşamasıdır. Genellikle erişimin nasıl gerçekleşeceğine dair protokoller bulunmakla birlikte, içeriklere ait URL'ler kontrol edildikten sonra proxy ve internet protokolü (IP) aracılığı ile erişimin sağlanıp sağlanmadığının test edildiği aşamadır. Yönetici ara yüzünün ve kullanım istatistiklerinin doğruluğu, test edilmesi gereken diğer bir husustur. Diğer önemli bir konu ise içeriğe ait MARC kayıtlarının keşif araçları için yeterli ve doğru bilgileri içerip içermediğinin test edilmesidir (Hosburgh, 2014, s. 216). Uygulama aşaması; erişim, kimlik doğrulama, kütüphane kataloğu (OPAC), arayüz özelleştirme, keşif araçları, A-Z listeleri, Web sitesi bağlantıları, yönetici modülü, sorunlar, tanıtım, periyodik kontroller ve geri bildirim aşamalarından oluşmaktadır (Bentil, 2020, s. 62; Talbott ve Zmau, 2018).

4. Değerlendirme (Evaluate):

Devam eden değerlendirme ve erişim süreçlerini kapsamaktadır. Kullanım verilerinden oluşan nicel bir sürecin kısacası kullanım istatistiklerinin değerlendirildiği bir süreç olarak da nitelendirmek mümkündür. Değerlendirme aşamasında kullanıcıların kaynağa aşinalık kazanması yaklaşık bir yıl sürmektedir. Finansal problemler yok ise değerlendirme aşamasının 3 ile 5 yıllık süreçler bütünü üzerinden yapılmasında fayda vardır. Bu süreçte ayrıca erişim noktalarının doğru çalışıp çalışmadığı, satıcı firma ve aracı kurumların tutumları, hizmetin sürekliliği, kullanıcı geri bildirimleri gibi konular dikkate alınmalıdır (Emery ve Stone, 2013, ss. 26-29).

5. İnceleme (Review):

Yıllık incelemelerin yapıldığı bu aşamada her kaynak için yenileme programı değerlendirilmektedir. Bu aşamada; kaynakların indirme başına maliyeti, kullanım istatistikleri, yeni lisans anlaşmaları ve bir önceki yıla oranla fiyat artışları tespit edilir. Kaynakların güncelliğinin koruması da bu aşamada yenileme/ iptal kararları için önem taşımaktadır (Hosburgh, 2014, s. 217).

6. İptal/ yenileme (Cancellation or replacement review):

Son aşamada, kaynaklarla ilgili olarak bir değerlendirme yapıldıktan sonra kaynağın iptal ya da yenileme süreçleri başlatılır. Bazı durumlarda abone olunan paket veya platformların tüm içeriği fazla kullanılmamaktadır. Bu paket ve platformlarda bulunan bazı içerikler ise kütüphane ve kullanıcılar açısından daha değerli görülmektedir. Böyle durumlarda farklı bir fiyatlandırma modeli tercih edilmesi gereksiz maliyetlerin de önüne geçilecektir. Bu tür değişimlerde satıcı veya aracı kurumla iletişim halinde olunmasında fayda bulunmaktadır.

2.3.Elektronik Kaynak Yönetimi ve Bileşenlerinin Belirlenmesi

E-kaynakların yaşam döngüsü aynı zamanda e-kaynak yönetim uygulamalarının temelini de oluşturmaktadır.

2.3.1. E-Kaynak Yönetimi

E-kaynak yönetimi, miktarca fazla veri içeren çeşitli elektronik formatlardaki bilgi kaynaklarının, maliyet-hizmet dengesinin oluşturularak temin edilmesi ve kullanıma sunulması süreçlerini kapsamaktadır (Polat, 2017, s. 230). *E-kaynak yönetimi*, “e-

kaynakların verimli bir şekilde seçilmesi, değerlendirilmesi, temin edilmesi ve bu işlemlerin sürdürülebilmesi için uygun lisans koşulları ile gerekli bilgi ve iş akışlarının yönetimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Anderson, 2004, s. 49). *E-kaynak yönetimi*, “kütüphane kaynaklarının elektronik formatta edinimi ve bakımı ile ilgili süreçler bütünü” şeklinde ele alan Verminski ve Blanchat (2017, s. 1) kütüphanelerde giderek artan e-kaynakların yönetimi için yetkin personel ihtiyacına vurgu yapmışlardır. Bahsi geçen yetkin personelin; işbirliğine yatkın, problem çözme becerisi olan, yeni teknolojilere hâkim ve yaşam boyu öğrenme eğiliminde olan kütüphaneciler içinde iyi bir kariyer seçeneği olacağı dile getirilmiştir.

E-kaynakların kütüphanelerde benimsenmeye başlandığı ilk evrelerde, her kütüphane kendi istekleri ve hedefleri doğrultusunda yönetim planı oluşturmuştur. Özellikle üniversite kütüphanelerinde artan e-kaynak sayısı ve alanda e-kaynak kütüphanecilerinin karşılaşmış olduğu zorluklar, e-kaynakların yaşam döngüsünün fonksiyonel olarak incelenmesi ve uygulanmasını gerektirmektedir. E-kaynak yönetimi standartlarının belirlenmesi ve yaşam döngülerinin oluşturulması uzmanlık gerektiren bir alan olduğundan konu mesleki örgütler tarafından da ele alınmıştır.

E-kaynakların yönetimi belirtilenlerin dışında genellikle; lisans koşulları, satıcı sözleşmeleri ve kullanım istatistikleri gibi verileri düzenlemek için kullanılan araç ve süreçleri ifade etmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojisinin hız kazanarak ilerlediği 90’lı yıllar ve sonrasında, e-kaynak kullanımı yaygın hale gelmeye başlamıştır. E-kaynakların yüksek yatırım maliyetlerinin yanı sıra eğitime ve küresel bilgiye olan katkısı da genişleyerek artmıştır. Bu süreçte, e-kaynakların temini ve kullanımının sistematik hale getirmesi bakımından e-kaynak yönetim sistemlerinin kullanılmaya başlanması da kaçınılmaz olmuştur. Kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda oluşturulan e-kaynak yönetimi yaşam döngüsü modelleri; e-kaynakların teminini, sağlanan kaynakların kullanıcıya sunulmasını, kullanımını ve elde edilen kullanım istatistiklerinin kütüphaneciler tarafından değerlendirilerek analiz edilmesi süreçlerini içermektedir (İspir ve Markuş, 2017).

2.3.2. E-Kaynak Yönetimi Bileşenleri

E-kaynakların daha iyi yönetilmesi için farklı birçok bileşen bulunmaktadır. Bu bileşenler; seçme, değerlendirme, satın alma, lisans sözleşmesi ve e-kaynak

yenileme/iptal etme gibi unsurlardan oluşmaktadır. Ancak bu bileşenler iyi bir yönetim için tek başlarına yeterli değildir. Belirtilenlere ek olarak kütüphanelerde bulunan teknik alt yapı olanakları, yetkin personel ve hedef kullanıcı kitlesinin sahip olduğu bilgi okuryazarlığı seviyesi gibi dış etmenlerde e-kaynak yönetiminin bileşenlerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Patra, 2017, s. 1013).

Esas olarak e-kaynak yönetiminde sürecin bir parçası olan ve kullanıcılara kaynakların ulaştırılmasında etkin rol oynayan bileşenler ise “e-kaynak yönetiminde erişim bileşenleri” başlığı altında toplanmıştır.

2.3.3. E-Kaynak Yönetiminde Erişim Bileşenleri

E-kaynakların yaşam döngüsü aynı zamanda e-kaynak yönetim uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. E-kaynakların satın alınması ya da abonelik süreçlerinin başlatılmasının ardından yapılması gereken en önemli iş süreçlerinden bir tanesi de belirtilen bu kaynakların görünür kılınmasını sağlamaktır. E-kaynaklarda erişim yönetimi bileşenleri, bir dizi mesleki bilginin yanı sıra erişim yönetim sisteminin bir parçası olarak kabul edilen farklı erişim araçlarına ait teknik bilginin mevcudiyetini zorunlu kılmaktadır.

Entegre Kütüphane Sistemleri (*Integrated Library Systems – ILS*)

Kütüphane hizmetleriyle ilgili olarak yönetim bilgisi sağlayan, kütüphanenin tüm işlevlerini yönetmek ve otomatikleştirmek için kullanılan yazılım sistemleridir. ILS görevleri; kataloglama, satın alma, dolaşım, OPAC, kütüphaneler arası ödünç verme, süreli yayın kontrolü ve okuma listesi organizasyonu şeklinde tanımlanmaktadır (Butterfield, 2018, s. 3452).

Çevrimiçi Kataloglar (*Online Public Access Catalog- OPAC*)

OPAC, bir kütüphanenin “Entegre Kütüphane Sistemleri’nde (Integrated Library System- ILS) halka açık bir ara yüz görevini görmektedir. Kullanıcılara çevrimiçi olarak sunulan ve genellikle ödünç verme bilgileri, çevrimiçi rezervasyonlar ve kütüphane haberleri gibi çeşitli ek olanaklar sağlayan kütüphane veya bilgi merkezinin katalogudur (Prytherch ve Harrod, 2010, s. 386). Ayrıca e-kaynakların çevrimiçi

erişim araçlarından biri olan ve kullanıcıların kütüphane kataloğunda kaynak arama yapması ya da görüntülemesini sağlayan sistemlerdir.

Kısaca kütüphanelerin dermelerine çevrimiçi erişim sağlamak için kullanılan sistemlerdir. Bu bağlamda, OPAC'ların kütüphane sistemlerindeki bir bileşen olarak bilgi erişimde önemli bir rol oynadığını ve dünyadaki bilgi altyapısının bir parçası olduğu söylenebilir. Bilgi erişimindeki teknolojik gelişmelerin ve ağ tabanlı iletişim altyapısının etkileri, aynı zamanda bilgi kurumlarındaki ve bilgiye erişim süreçlerindeki değişimlerin göstergesidir (Borgman, 2003).

A-Z Listeleri (*A-Z List*)

Kütüphaneler aracılığı ile e-kaynakların kolay erişimini sağlamak için oluşturulmuş ve bu kaynakların bağlantılarını içeren listelerdir. Kütüphanelerde A-Z Listeleri, kütüphane kullanıcılarına kütüphanenin sahip olduğu e-kaynakları, dergileri ve diğer bilgi kaynaklarını alfabetik sırayla sunan bir araçtır. Bu liste, kullanıcılara kütüphane kaynaklarına hızlı ve kolay erişim imkânı sağlamaktadır.

Bütünleşik Arama (*Federated Search*)

Kullanıcılara birden fazla kaynak veya veri tabanında aynı anda arama yapma imkânı sunan bir bilgi erişim yöntemidir. Bu yöntem, farklı disiplinlerdeki akademik kaynaklar, kütüphaneler, dijital arşivler, elektronik dergiler ve diğer bilgi sağlayıcılar arasında arama yapmayı kolaylaştırmaktadır. Bütünleşik Arama, kullanıcılara tek bir arayüz üzerinden erişilebilirlik sağlayarak arama sürecini hızlandırırken aynı zamanda araştırmacılara geniş bir kaynak yelpazesine erişim imkânı sunmaktadır (Korah ve Cassidy, 2010). Farklı platformlarda e-kaynağı tek tek aramak yerine, kullanıcıların tek bir arama sorgusu ile aynı anda birden fazla e-kaynağı gerçek zamanlı aramasını sağlayan uygulamalardır.

Bağlantı Çözümleyici (*Link Resolver*)

Kullanıcıları, kütüphane tarafından erişim hakkı bulunan ve kurumsal abone olunan kaynakların içeriğine çevrimiçi bir bağlantı ile yönlendiren hizmettir. Farklı veri tabanları arasında bir köprü görevi görerek içerik keşfini ve tam metin bağlantısını kolaylaştırmaktadır. Bir kütüphane birden fazla veri tabanına ve tam metin kaynağına abone olduğunda, bir veri tabanında atıfta bulunulan bir makalenin başka bir yerde bulunup bulunmadığını anlamak zor olabilir. Bağlantı çözümleyiciler, kullanıcıların

veri tabanındaki alıntılardan tam metne zahmetsizce geçiş yapmalarını sağlamaları bakımından önem taşımaktadır (“Link resolvers”, t.y.).

Genel olarak değerlendirildiğinde; Bağlantı mleyicinin çalışma prensibi oldukça basittir. Bir araştırmacı bir makaleye veya diğer bir kaynağa erişmek istediğinde, genellikle bir kütüphane veri tabanındaki bir kaynak listesindeki bağlantıya tıklar. Bu bağlantı, genellikle DOI veya URL formatındadır. Bağlantı mleyici, kullanıcının tıkladığı bağlantıyı analiz eder ve doğru hedefi belirlemek için gerekli adımları atar. İlk olarak Bağlantı mleyici, tıklanan bağlantıdaki DOI veya URL'yi çözer ve kaynağın tam metnine veya erişim noktasına yönlendiren bir mleme süreci başlatır. Bu süreçte, çoğunlukla birden fazla veri tabanı ve kütüphane kaynağı taranmaktadır.

Bağlantı mleyicinin avantajlarından biri, kullanıcılara erişim sağlamak için farklı veri tabanlarını ve kaynakları otomatik olarak kontrol etmesidir. Kullanıcı, makalenin tam metnine erişmek için farklı bir veri tabanı veya kütüphane sistemine yönlendirilebilir. Bağlantı mleyici aynı zamanda e-dergi dermelerinde yer alan makaleleri de tanır ve kullanıcının abonelik durumunu kontrol ederek erişim izinlerini doğrular. Kısaca belirtmek gerekirse; bağlantı mleyici, kullanıcı deneyimini iyileştirmek ve araştırmacıların e-kaynaklara sorunsuz bir şekilde erişmesini sağlamak için kritik bir bileşendir. Bu teknoloji, araştırmacıların kaynaklara kolayca erişmelerini ve daha verimli bir şekilde bilimsel çalışmalarını sürdürmelerini sağlamaktadır.

Tarama Listeleri (Browsing Lists)

Genellikle bir konu, disiplin veya ilgi alanıyla ilgili belirli web sayfalarını içermektedir. E-kaynak listesinde alfabetik olarak düzenlenmiş ve genellikle HTML, PHP ve CSS yazılım dilleri kullanılarak geliştirilmiş, birden çok veya birbiriyle ilişkili belirli web sayfalarının listelerinden oluşmaktadır. Bu tarama listeleri, kullanıcıların internet üzerindeki kaynakları keşfetmelerini kolaylaştırmak ve erişilebilir hale getirmek amacıyla oluşturulmuş sanal raf olarak görülebilir.

Keşif Hizmeti (Discovery Service)

Basılı ve evrimii kaynaklar da dahil olmak üzere geniş bir içerik yelpazesinde arama yapılmasına olanak sağlayan evrimii araçlardır. Kullanıcıların içeriği doğru ve verimli bir şekilde aramasına yardımcı olmak için dünya çapındaki kütüphaneler

tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Keşif hizmetlerinin bazıları; ProQuest-ExLibris Primo, ProQuest-ExLibris Summon, EBSCO Discovery Service, WorldCat Discovery şeklindedir (“Discovery Services”, t.y.). Yeni platformlar ve gelişen sistemler, kütüphanelerin basılı kaynaklarının organizasyonuna yardımcı olmakla birlikte daha yüksek oranlarda elektronik ve dijital materyallerin yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle kullanılan keşif araçları ve bu araçlardaki gelişmeler mevcut içerik evrenini genişletmektedir (Anderson, 2014).

2.3.4. E-Kaynak Yönetimi ve E-Kaynak Yönetim Programları

“Yönetim” ve “erişim” olmak üzere iki bölümden oluşan e-kaynak yönetimi, günümüzün dijital çağında bilgi ve veri yönetiminin merkezinde bulunan önemli bir alanı temsil etmektedir. E-kaynak yönetim sistemlerinin kütüphaneler açısından günümüzde ve gelecekte önemli bir rol oynayacağı kaçınılmazdır. Kütüphanelerin karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri, e-kaynak yönetim sistemlerinin yetersizliğidir. Bunun yanı sıra; lisans yönetimi, satın alma veya abonelik geçmişinin takibi, yayıncı ve satıcılarla yazışmaların ayrıntılarının saklanması, birden çok dergi paketinin yönetimi, abonelik işlemlerinin yenilenmesi ve bütçe yönetimi gibi zorluklar etkili bir kaynak yönetimi ile en aza indirilebilmektedir (Hiremath ve Kenchakkanavar, 2023, s.165; Prajapati ve Oza, 2020).

Ayrıca dijital kaynakların etkili bir şekilde toplanması, saklanması, erişilmesi, korunması ve paylaşılması gibi süreçleri de içermektedir. Bu süreçler, bilgi yönetimi alanında karşılaşılan pek çok zorluğu beraberinde getirmiş ve bu nedenle bu alanda bir dizi politika ve yöntem geliştirilmiştir. Buna rağmen e-kaynak yönetimi; gizlilik, güvenlik, etik, yasal düzenlemeler ve teknolojik hız gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Diğer yandan kullanılacak olan e-kaynak yönetim sisteminin görünürlük, uzaktan erişim, açıklık, birlikte çalışabilirlik, entegrasyon, kullanıcı beklentilerinin karşılanma gibi sorunlara yanıt veriyor olması gerekmektedir (Sutton, 2008, ss. 80-81). Kısaca e-kaynak yönetiminin bir koordinasyon işi olduğu düşünüldüğünde; kaynağın seçimi, sağlanması, hizmete sunulması ve sürdürülebilirliği aşamalarının her birinde karşılaşılabilecek ihtiyaç ve problemlerin e-kaynak yönetim sistemleri tarafından karşılanıyor olması gerekmektedir.

Birçok kurum/şirket e-kaynakların yönetimini kolaylaştırmak için kütüphanecilere ve son kullanıcılara birçok faydası bulunan e-kaynak yönetim programlarını hizmete sunmaktadır. Ticari ve açık kaynak olmak üzere birçok yazılım bulunmaktadır. Innovative ERM: Innovation Interfaces, Inc., TDNet ERM Solutions: TDNetInc., Alma ERM: Ex Libris., Web-share License Manager: OCLC., 360 Resource Manager: Serials Solutions, Gold Rush: Colorado Alliance of Research Libraries, EBSCONET ERM Essential: EBSCO, E-Resource Central: SIRSI gibi ticari yazılımlar bulunmaktadır. Bunlara ek olarak The Semper Tool Digital Library Suite (DLS): CORAL: University of Notre Dame's Hesburgh Libraries gibi açık kaynak kodlu yazılımlarda mevcuttur (Patra, 2017, s. 46). Ayrıca ANKOS'un geliştirdiği ERM modeli üyelerinin idari verilerini etkin bir şekilde yönetmesine olanak tanıyan bir araçtır. Sistem, kullanıcı geri bildirimleri ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda sürekli olarak güncellenmektedir. ANKOS'un bu girişimi, üniversite kütüphanelerinin e-kaynakları daha verimli yönetmesini sağlayarak, stratejik planlama süreçlerine önemli katkılar sunmaktadır (Çukadar, Tuğlu ve Gürdal, 2013).

E-kaynak yönetim programlarının genel profili, kütüphanelerin dijital kaynaklarını etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyan, kullanıcı dostu arayüzlere ve kapsamlı yönetim araçlarına sahip olmalarıdır. Bu programlar, kütüphane yönetiminde şeffaflığı ve verimliliği artırarak, kütüphanelerin stratejik hedeflerine ulaşmalarında önemli bir rol oynamaktadır.

2.3.5. Akademik Kütüphaneler ve E-Kaynak Yönetimini Etkileyen Dış Unsurlar

Kütüphaneler; e-veri tabanları, e-kitaplar, e-tezler, e-dergiler, sayısallaştırılmış ve dijitalleştirilmiş belgeler, görsel ve işitsel çok çeşitli formatlardaki e-kaynaklara erişim sağlamaktadır. E-kaynak yönetiminin temel amacı; bilgiyi organize etmek ve paylaşmaktır. Kütüphanelerin bu doğrultuda değişen kullanıcı gereksinimleri, tercihleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kaynak sağladıklarından emin olması gerekmektedir.

Açık erişimli kaynakların yaygınlaşması ve ticari veri tabanlarındaki maliyet artışı, kütüphanelerin e-kaynaklara erişim sağlamadaki rolünü de etkilemektedir. Bu dış faktörlerin akademik kütüphaneler ve e-kaynak yönetimi üzerinde önemli etkisi

bulunmaktadır. Akademik kütüphaneler ve e-kaynak yönetimi çeşitli dış faktörlerden etkilenmektedir. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Teknolojik gelişmeler: Teknolojik değişimin hızlı temposu, kütüphanelerin e-kaynakları yönetme ve bunlara erişim şeklini de etkilemektedir. Bu nedenle kütüphanelerin, kullanıcıların talep ettikleri kaynaklara erişimini sağlamak için yeni teknoloji ve yazılım gelişmelerine ayak uydurması gerekmektedir.

Finansman: E-kaynakların maliyeti genellikle yüksektir ve kütüphaneler bu kaynaklara erişim sağlamak için belirli oranda bütçe ayırmak zorundadır. Ayrıca, fon kesintileri ve azalan bütçeler, kütüphanelerin e-kaynaklara erişim sağlama sürecini de olumsuz etkilemektedir.

Telif hakkı ve lisanslama: Kütüphaneler, e-kaynaklara erişim sağlamak için karmaşık lisanslama sözleşmeleri imzalamak zorunda kalmaktadır. Erişim kısıtlamaları, içerik paylaşımı ve telif hakkı gibi sorunlar, e-kaynakların yönetimini ve kullanılabilirliğini de etkilemektedir.

Kullanıcı talebi: Hem akademik topluluk içindeki hem de diğer kullanıcılar tarafından e-kaynaklara yönelik artan talep, kütüphanelerin bu kaynakları yönetme ve bu kaynaklara erişme şeklini etkilemektedir.

E-kaynak yönetimi, çok sayıda bileşenden oluşan karmaşık süreçler bütünüdür. Bu süreçte belirtilenlere ek olarak, e-kaynak yönetimini etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Sürekliliğin sağlanamaması, e-kaynakların bir paket halinde sunulması ve bu içeriklerin belirli aralıklarla değişikliğe uğraması, yayıncı iletişim bilgilerinin hatta yayıncıların değişmesi, lisans anlaşmalarındaki belirsizlik, kullanım istatistiklerinin alınamaması, firmaların çözüm sürecine dahil olmaması, teknik yetersizlikler ve e-kaynak üst verilerinin sağlıklı olmaması bu unsurların başlıcaları olarak sayılabilir. Ayrıca e-kaynak yönetimi sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin problem günlükleri oluşturulması ve bunların sistematik bir şekilde e-kaynak yönetim planına dahil edilmesi gerekmektedir. E-kaynakların başarılı bir şekilde organize edilmesi, yönetilmesi ve erişim sağlanmasının temel koşullarından bir tanesi de yayıncı, sağlayıcı ve kütüphaneler arasındaki koordinasyonun iyi olmasına bağlıdır.

2.4.Elektronik Kaynak Seçimi ve İlgili Kavramlar

Bilgi çağının hızla geliştiği günümüzde, kütüphane dermeleri artık sadece geleneksel kitap ve dergilerle sınırlı değildir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, e-kaynaklar bilimsel araştırmalarda önemli rol oynamaktadır. E-kaynaklar, araştırmacılara geniş bir veri tabanında erişim sağlayarak bilgiye daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaşma fırsatı sunmaktadır. Ancak, bu yeni dijital kaynakların seçiminde dikkat edilmesi gereken çeşitli faktörler bulunmaktadır. E-kaynakların seçimini etkileyen bu faktörler arasında, erişim kolaylığı, güncellik, çeşitlilik, maliyet etkinliği ve kullanıcı deneyimi gibi unsurlar yer almaktadır. Bu faktörler, kütüphanelerin sahip oldukları bütçe, kullanıcı ihtiyaçları ve mevcut teknoloji altyapısı gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Kütüphaneler bağlı bulundukları kurumların gelişimini yansıtmaktadır. Dermeleri ve sundukları hizmetler de bağlı bulundukları kurumların öğretim ve araştırma programları doğrultusunda şekillenmektedir (Çelik, 1999, s. 306). Dolayısı ile e-kaynakların seçimi ve bu seçimi etkileyen ilgili kavramlar, bilgi uzmanları tarafından özellikle iyi değerlendirilmesi gereken konular arasında yer almaktadır.

2.4.1. E-Kaynak Seçimini Etkileyen Faktörler

E-kaynakların seçimi, geleneksel basılı kaynaklara göre farklılık göstermektedir. Kaynak seçimini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. IFLA (2012) e-kaynak seçimini etkileyen unsurları 5 ana başlık altında toplamaktadır:

1. *İçerik: Kaynak içeriğinin kurumun amaç ve hedeflerini desteklemesi, belirli bir kaliteye sahip olması, saygın bir yayıncıya sahip olması ve hedefkullanıcıların gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir.*
2. *Teknik gereksinimler: Mevcut kütüphane donanım ve yazılımı ile uyumlu olması gerekmektedir.*
3. *İşlevsellik ve güvenilirlik: Veri tabanının kullanıcı dostu bir arayüze sahip olması, farklı arama seçenekleri (anahtar kelime ve Boolean arama, tam metin arama vb.), erişim kolaylığı sağlaması, kaynak yönetim programları için dışa aktarma ve indirme seçeneklerinin bulunması, keşif araçları ile indekslenmesi ve 7/24 kullanılabilir olması gerekmektedir.*
4. *Satıcı firma desteği: Yetkili firmanın deneme erişimi sunuyor olması, kullanıcı eğitimi ve desteği sağlıyor olması, teknik sorunlar için profesyonel bir destek sağlıyor olması,*

istatistiksel verileri sağlıyor olması gerekmektedir. Ayrıca firmanın iflası, tasfiyesi, devretmesi ya da yayını durdurması durumunda ne olacağının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

5. *Tedarik: E-kaynakların fiyatlandırılmasında standart bir model bulunmamaktadır. Mevcut satın alma/ fiyatlandırma modellerinin değerlendirilerek hangisinin erişim ve arşiv hakkı verdiğinin incelenmesi gerekmektedir. Kullanıcı sayısında bir kısıtlama olup olmadığı ve abonelik yenilemelerinin nasıl olacağının da sözleşmede belirtiliyor olması gerekmektedir.*

Bu süreçlerin verimli bir şekilde çalışabilmesi; kurum içerisindeki işbirliği, tecrübe, yönetim planının sağlıklı işlemesi ve alternatif planların varlığı ile mümkündür. Satın alma işlemlerinden tutunda bir kaynağın lisanslama işlemlerine kadar farklı iş süreçlerini kapsayan e-kaynakların yaşam döngüsünün takibi, personelin çok çeşitli özel bilgi ve becerilere sahip olması gerekliliğini de doğurmaktadır.

E-kaynaklar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, avantajları olduğu kadar dezavantajları da kaynak seçimini etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

2.1.1.6. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumlu faktörler

Çoğalan yayın türleri ve gelişen bilişim teknolojileri, sunduğu birçok avantaj ile e-kaynak kullanımını kütüphaneler için kaçınılmaz kılmaktadır. Bu doğrultuda gelişen kütüphane otomasyon sistemleri ile de istenilen kaynağa ya da bilgiye erişim daha çabuk ve doğru şekilde yapılabilmektedir (İspir ve Markuş, 2017, s. 91). Günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olan; radyo frekanslı tanımlama sistemleri (RFID), kullanıcıların ödünç/iade işlemlerini kendilerinin yapabilecekleri self-check makinaları, kullanıcılara bilgi verme amacıyla kullanılan kiosklar, arama motorları gibi teknolojik aletler otomasyon sistemleri ile entegre çalışır hale gelmiştir (Binici ve Akkaya, 2018, s. 15).

E-kaynakların sağladığı avantajlar göz önünde bulundurulduğunda bu durum kütüphanelerin kaynak seçiminde belirleyici bir etken olarak öne çıkmaktadır. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumlu faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Erişim: Bilgi kaynaklarına erişim, dijital kaynakların kullanımının yaygınlaşmasından önce araştırma sürecinin en zorlu aşamalarından bir tanesini oluşturmaktaydı (Odabaş,

2017, s. 289). Günümüzde gerekli donanım ve teknik ekipman sayesinde e-kaynaklara zaman ve mekân kavramı gözetmeksizin erişim mümkün hale gelmiştir.

Atıf oranları: E-kaynaklar sayesinde kullanım sıklığı artan yayınların ölçülebilirliği de artmaktadır. Kaynakların aynı anda birden fazla kişi tarafından kullanılabilirliği olması muhtemel atıf sayısının artmasını da sağlayacaktır. Ayrıca yayınların aldığı atıfların değerlendirilmesi de kolaylaşacaktır.

İstatistiki veriler: Veri tabanları bize diğer birçok istatistiki veriler gibi kullanıma yönelik istatistikleri de vermektedir. Kütüphanelerde kaynakların kullanım istatistiklerinin belirlenmesi derme geliştirme sürecinde etkili olmaktadır. İstatistiki verilerin toparlanması, sık kullanılan ve kullanılmayan kaynaklar ile kaynaklara ait birim fiyatlarının belirlenmesi ve bir maliyet analizinin yapılması derme geliştirme süreçlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Fiziksel alandan tasarruf: E-kaynak, basılı kaynaklar gibi kütüphane içerisinde fiziki yer kaplamadığı için alanın daha verimli kullanılmasına olanak sağlamakta ve raf alanı gereksinimini azaltmaktadır (Cheek ve Hartel, 2012, s. 6). Böylece sadece fiziksel alandan değil, raf kullanımını azalttığı için raf maliyetlerinin azaltılması bakımından da fayda sağlamaktadır (Walters, 2014, s. 87).

Güncel bilgiye erişim: Bilgi kaynağına en kısa sürede erişim sağlanması, içeriğin güncelliğini yitirmeden kaynağa erişim imkânı sunmakta ve daha sonra yapılacak çalışmalar içinde kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Uyarı özelliği: E-kaynakların sunduğu uyarı hizmetleri kullanıcılara ilgi alanları hakkında güncel bilgiye erişim imkânı sağlamaktadır. Uyarı hizmeti abone veri tabanları aracılığı ile sağlanabileceği gibi web sayfaları üzerinden de RSS beslemeleri şeklinde de sağlanabilmektedir. Araştırmacılara büyük kolaylık sağlayan bu hizmet, araştırmacının önceden belirlediği ilgi alanlarına ilişkin e-posta bilgilendirmesi almasını sağlamaktadır.

Maliyet: Üniversiteler ve dolayısıyla üniversite kütüphaneleri kâr amacı gütmeyen kurumlar olmasına karşın kamu kaynaklarının verimli kullanılması bakımından maliyetler önem taşımaktadır. Maliyet kavramı, “işletmeler için satın alınan mal bedeli

ile bu malın elde edilmesi için yapılan tüm giderlerin toplamı” olarak tanımlanmaktadır (Yükçü, 1999, s. 67). Maliyet kavramı, işletmelerin karar verme süreçlerinde ve finansal raporlama işlemlerinde önemli rol oynamaktadır. Akademik kütüphaneler günümüzde bütçelerinin büyük bir kısmını e-kaynaklara ayırmakta ve bu maliyetlerin düşülmesi e-kaynaklar için uygun bir abonelik modelinin seçilmesini zorunlu kılmaktadır.

E-kaynak kütüphanecisinin yetkinlik düzeyi, doğru sağlama modelinin seçilmesi ve kaynakların yönetimi konularında etkili olmaktadır. Ayrıca, temin aşamasından başlayarak çevresel faktörleri de göz önünde bulundurarak kurumun maliyetlerini optimize etmesi gerekmektedir. Bu sayede e-kaynaklar, basılı kaynaklarda olduğu gibi maliyetlerin artmasına neden olan (raf, ciltleme vb.) diğer etkenlerin ortadan kalkmasını sağlamaktadır.

Aranabilirlik (Searchability): Bibliyografik künyeden veya üst verileri ile çok kısa bir süre içerisinde taranıp kaynağa tam metin erişim sağlanabilmektedir (Atılgan ve Yalçın, 2009, s. 774). Okuyucular, saniyeler içinde tam bir kelime veya konuyu arayabilmekte ve bulabilmektedir.

Taşınabilirlik (Portability): Gerekli donanım veya bir tek cihaz ile binlerce kaynağa erişim imkânı sağlamaktadır.

Okunabilirlik (Readability): Okuyucular, metnin yazı tipi boyutunu ve resimlerin boyutunu artırabilmekte veya azaltabilmekte, gerekli ayarlamalar ile kişiselleştirme imkânı sunulmakta ve böylece kullanım kolaylığı sağlanabilmektedir (Cheek ve Hartel, 2012, s. 5)

Zenginleştirilmiş metin özelliği: Birçok e-kaynak video, ses ve animasyon efektleri ile zenginleştirilmiş metin özelliği sunmaktadır. Sunulan bu zenginleştirilmiş metin özelliği kullanım çeşitliliği sunmanın yanı sıra görme ve duyma engeli olan kullanıcılar içinde kullanım kolaylığı sağlamaktadır.

2.1.1.7. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumsuz faktörler

E-kaynakların kullanımının bir dizi olumlu sonuçları olsa da bu durum beraberinde bazı olumsuzlukları da getirmektedir. E-kaynakların seçim sürecini etkileyen olumsuz faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Maliyet: Kütüphanelerde e-kaynakların kullanımı, bir dizi avantaj sunsa da maliyet açısından bazı dezavantajlar içermektedir. E-kaynakların lisans maliyetleri, abonelik ücretleri ve erişim hakkı bedelleri kurumlar için ciddi bir mali yük oluşturabilmektedir. Ayrıca, e-kaynakların hızla güncellenme gereksinimi, teknolojik altyapı ihtiyacı ve lisans süreçleri de maliyet artırıcı etkenlerdir.

E-kaynakların maliyet analizi ise diğer önemli bir hususu oluşturmaktadır. Genel olarak maliyet hesaplamalarında, e-kaynağı aynı anda kullanabilecek kullanıcı sayısı belirleyici olurken diğer yandan e-kaynak yayıncılarının sunduğu erişim yöntemlerine göre de farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, e-kaynakların sağladığı avantajlarla maliyet arasındaki dengeyi sağlamak kütüphane yöneticileri için önemli bir stratejik karar sürecini oluşturmaktadır (Al ve Al, 2003, ss. 8-9).

Gerekli donanım, yazılımlar ve teknik altyapı: Günümüz dijital teknolojisi e-kaynak kullanımı için bir dizi donanım ve yazılımı zorunlu kılmaktadır. Masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar, cep telefonu, e-kitap okuyucu vb. çeşitli donanım gereksiniminin (Walters, 2014, s. 87) yanı sıra kaynaklara erişim için internet bağlantısına ihtiyaç vardır. Ayrıca çeşitli formatlardaki (RDF, ASCII, PDF, EPUB, HTML, vb.) e-kaynakların görüntülenebilmesi için kullanım maliyetlerini de artıran birtakım yazılımlara gereksinim vardır. Günümüzde zenginleştirilmiş metin özelliği sayesinde bu formatlar daha da çeşitlenmiştir. E-kaynakların dijital ortamlarda ödünç alınabileceği platformların ortaya çıkmasıyla birlikte "Adobe Digital Editions" gibi dijital hak yönetimini destekleyen yazılımların yaygınlaşması ve birtakım erişim ve kullanım kısıtlamalarının belirlenmesi de beraberinde gelmiştir.

Abonelik durumu: Bir kütüphane e-kaynak aboneliğini iptal eder veya durdurursa, kütüphanenin e-kaynağa erişim sağlayıp sağlamayacağı kesin değildir. Oysa basılı aboneliklerde satın alınan yayın kütüphanenin malı olmaktadır ve erişim problemi yaşanmamaktadır. E-kitaplar satın alma yöntemiyle edinildiğinde genellikle süresiz

erişim imkânı sağlanırken, yıllık abonelik şeklinde temin edilen e-kitaplar abone olunan yıllar boyunca erişim imkânı sunar. Benzer bir durum e-dergiler için de geçerlidir. Dergiler yıllık abonelik usulü erişimi açıldığından abonelik süresi bitiminde abone olunan yıllara erişimin sağlanıp sağlanmayacağı e-kaynak kütüphanecisi tarafından titizlikle incelenmelidir. E-dergiler için diğer bir problem ise abone olunan derginin geçmiş sayılarına erişim imkânı sunup sunmamasıdır. Basılı aboneliklerden e-kaynak aboneliğine geçiş sürecinde, derlemenin bütünlüğünün korunması da değerlendirilmesi gereken bir diğer unsurdur.

Kullanıcı: E-kaynakların kullanımı, kullanıcıların belirli düzeyde yazılım ve donanım bilgisine sahip olmasını gerektirmektedir. Günümüzde uzaktan erişim imkânı sunan e-kaynakların kullanımı için, kullanıcıların kişisel bilgisayarlarında ya da telefonlarında gerekli ayarlamaları (VPN, proxy vb.) yapması gerekmektedir. Abone olunan e-kaynakların kullanımının daha etkin olabilmesi için e-kaynak kütüphanecilerinin belirli aralıklarla kullanıcılara eğitim vermesi, kullanım için gerekli bilgilerden oluşan dokümanlar hazırlamaları ve sunmaları gerekmektedir.

Telif hakları: E-kaynak kullanımının yaygınlaşması, beraberinde telif hakkı sorunlarını da getirmektedir.

Kullanıcıların robot ve benzer yazılımlar aracılığı ile veri tabanı içerisindeki tüm yayınları sistematik bir şekilde indirmesi, paylaşması, ticari amaç ile dağıtılması ya da satması gibi durumların oluşmaması ve telif haklarına uygun kullanım sağlanabilmesi için kullanıcılara gerekli ön bilgilendirilme yapılması gerekmektedir. Ayrıca telif haklarına uygun kullanım sağlanması yönünde gerekli önlemler alınması gerekmektedir. Kütüphanelerde görevli e-kaynak sorumluları, lisans anlaşmalarını detaylı bir şekilde inceleyip bu doğrultuda hareket etmelidir.

2.4.2. İçerik Sağlayıcılar ve Sağlama Modelleri

E-kitaplar, 1970'li yıllardan beri çevrimiçi olarak kullanılmaktadır. Ancak kütüphaneler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanması, içerik sağlayıcıların bilgisayarlarda okunan ve indirilebilen kitapları pazarladığı 1990'ların ortalarını bulmuştur. Günümüzde içerik sağlayıcılar; yayıncılar, satıcılar, derleyiciler hatta bireyler bile olabilmektedir. İçerik sağlayıcılar tarafından temin edilen e-kaynaklar,

kullanıcılarına kullanım kolaylığı sunmaktadır. Ayrıca daha uygun fiyatlı olması ve kullanıcı beklentilerini karşılayan cihazların gelmesiyle kütüphanelerde kullanımı yaygınlaşmıştır (Johnson, 2013). E-kaynak temin aşamasında kullanılan sağlama modelleri tedarikçiye göre farklılık göstermekte ve bu alanda bir standartlaşma bulunmamaktadır.

Basılı kaynak ve e-kaynakların sağlanması temel olarak benzer gibi görünse de birçok farklılıklar bulunmaktadır. Hem kaynak türü hem de sağlamada kullanılan modeller bu farklılığın ana unsurlarıdır. Basılı kaynak sağlama işlemlerinde, kütüphanecilerin temel olarak uyguladıkları bazı ölçütler bulunmaktadır. Kaynağın içeriği, konusu, maliyeti, dili, para birimi, doğru kaynak olması, kolay kullanılması, güncel olması, fiziksel kalitesi ve çok atıf alan bir kaynak olması bu ölçütlerden bazılarıdır. Belirtilen ölçütler, e-kaynak sağlamada yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla e-kaynak sağlama süreçleri bazı ek ölçütler gerektirmektedir. Bunlar; kaynağın kalıcılığı, kullanılan ara yüzün işlevselliği, erişilebilirlik, mobil cihazlarla uyumluluk, çıktı seçenekleri, OpenURL uyumluluğu, kullanım istatistiklerinin alınabilmesi, gerekli yazılım ve donanımlar, dosya biçimleri, fiyatlandırma modelleri, lisans şartları, sözleşme şartları, sınırlılıklar ve yükümlülükler belirtilen ek ölçütlerden bazılarıdır. Ayrıca sağlanan kaynakların dermeye uygunluğu, test edilebilir ve değerlendirilebilir olması da gerekmektedir (Johnson, 2004, s. 210; Johnson, 2013, ss. 23-25).

Günümüzde e-kaynak sağlayıcıları tarafından kütüphanelere sunulan alternatif birçok sağlama modeli bulunmaktadır. Bu modellerin neler olduğunun iyi anlaşılması, sürekli değişen teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurularak hem kullanıcı memnuniyeti hem de maliyetler bakımından önem arz etmektedir. Yayıncılar ve aracı kurumlar tarafından kütüphane yönetimlerine sunulan sağlama modelleri, kütüphane yönetimleri ve kütüphaneciler için de ayrı bir uzmanlık gerektiren bir dizi süreçleri içermektedir. Kısaca bu modeller:

1. Satın Alma:

E-kaynaklar, tek tek sağlanabileceği gibi toplu bir şekilde paket olarak doğrudan yayıncılar, derleyiciler (birden çok yayıncıdan içerik dağıtan satıcılar) veya toptancılar (yayıncılardan ve derleyicilerden basılı ve elektronik içerik dağıtan satıcılar) aracılığıyla satın alınabilmektedir.

Satın alma süreci, kısa vadede kütüphane bütçelerini olumsuz etkilemekte ve maliyeti arttırmaktadır. Fakat satın alınan e-kaynağın kütüphanenin sürekli dermesine eklenilerek uzun vadede kullanılacak olması ihtimali bu modelin ilerleyen süreçte kütüphaneler için bir avantaja dönüşmesini sağlayacaktır (Maceviciute ve diğerleri, 2014). Kütüphaneler; bireysel başlıklar, belirli konu alanları veya yayıncılar tarafından paket olarak sunulan e-kaynakları toplu olarak seçip edinebilmektedir. Çok az e-kaynak sağlayıcısı, kütüphanecilere aldıkları paketleri belirleme olanağı vermektedir. Ne yazık ki, neredeyse tüm e-kaynak dermeleri, kütüphanelerin istediklerini alabilmeleri için istemedikleri içeriklere de ödeme yapmalarını gerektirmektedir. Ayrıca istenmeyen başlıkların paketlere dahil edilmesi, kütüphanecileri nitelikli yayınlar ile daha az nitelikli yayınların ayrımını yapmasını güçleştirmektedir (Walters, 2013, ss. 196-197).

2. Abonelik:

Abonelik modeli; yayıncılar, derleyiciler veya aracı firmalar vasıtası ile sunulan e-içeriğe belirli bir miktarda abonelik ücreti ödenmesine dayanmaktadır. Ödenecek abonelik ücreti genellikle 1 yıllık süreyi kapsamaktadır. “*Kısa dönem kiralama*” olarak da nitelendirilebilir. Belirtilen süre sonunda erişim sonlandırılmakta ve içeriğe tekrar erişim sağlanması isteniyorsa abonelik işlemlerinin bir sonraki yıl için tekrarlanması gerekmektedir. Kütüphanelerin genellikle içerik seçme hakkının bulunmaması, yayıncıların yeni içerik ekleme ve çıkarma hakkının saklı tutulması, derme sürekliliğinin sağlanmasının zorluğu ve diğer senelerde geçerli olacak fiyat politikasının net olmaması bu modelde bir dezavantaj olarak görülmektedir. (Maceviciute ve diğerleri, 2014; Walters, 2013, s. 196). Özellikle farklı döviz kurları ile abonelik sağlanması durumunda, yaşanabilecek olası döviz kuru dalgalanmaları da kütüphanelerin maliyetlerini arttıran unsurlar arasında yer almaktadır.

3. Kiralama:

Bazı yayıncılar, e-kaynaklara kısa vadeli erişim sağlayan bir kiralama seçeneği sunmaktadır. Akademik kütüphaneler arasında yaygın olmayan bu sistem kütüphane bütçesinin yönetilmesini zorlaştırmakta ve e-kaynak temini için uygun bir model olmadığı düşünülmektedir (Yılmaz, 2019, s. 40). Literatürde sadece yüzeysel olarak tartışılmaktadır.

4. Talebe dayalı sağlama (Demand Driven Acquisitions – DDA):

Hâlihazırda kütüphane dermesinde bulunmayan fakat kaynakların keşif araçları aracılığı ile görünür olmasını sağlayan bir modeldir. Görünür kılınan kaynaklar kullanıcı talepleri doğrultusunda kısa bir sürede satın alınarak kullanıcı erişimine sunulmaktadır. Literatürde “kullanıcı odaklı sağlama / patron-driven acquisition – PDA) ve “Kullanıcı (talep) odaklı derme geliştirme / patron (demand) driven collection development” olarak da nitelendirilmektedir (Arndt, 2015, s. 17).

5. Görüntülenme başına ödeme (Pay-Per- View – PPV):

Dergi makalelerine erişim sağlamak için geleneksel abonelik modeline alternatif olarak kullanılan ve uygun fiyat seçeneği sunan bir modeldir. Kütüphaneler tam bir dergi aboneliği yapmak yerine kullanıcı talepleri doğrultusunda istenen makaleler için ödeme yapmaktadır (Verminski ve Blanchat, 2017, s. 24). Yüksek maliyetli dergilerin aboneliklerinin yapılması yerine kullanılabilecek uygun bir modeldir. E-kaynak kütüphanecilerinin bu durumda maliyet analizi yapmaları ve modelin uygunluğunu test etmeleri gerekmektedir.

6. Kanıta dayalı sağlama (Evidence Based Acquisition – EBA)

Maliyetlerin kontrol edildiği ve iş akışlarının basitleştirildiği bir hibrit modeldir. Belirli bir süre hizmete sunulan dermeye erişim sağlamak için kütüphane bir ön erişim ücreti ödemektedir (Proctor, 2015, s. 2). Erişim ücreti, koleksiyonun tamamını satın almaktan çok daha düşük bir maliyet doğurmaktadır. Erişim süresinin sonunda, kullanım istatistikleri ve kütüphanecilerin uzman görüşleri doğrultusunda yayın seçimi yapılmaktadır. Ödenen ön erişim ücreti bu kitapların satın alınması için kullanılır. Satın alınan yayınlar kütüphane dermesinin kalıcı bir parçası olarak dermeye eklenmektedir. Kullanıcı odaklı sağlama ve satın alma modellerinin bir karışımı olarak nitelendirilebilir.

2.4.3. Lisans Anlaşmaları ve Fiyatlandırma Modelleri

E-kaynakların yaşam döngülerinde, tedarik aşamasının önemli bir kısmını oluşturan lisans anlaşmaları (lisans koşulları) aynı zamanda e-kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve güvence altına alınması bakımından değer taşımaktadır.

2.1.1.8. Lisans anlaşmaları

Lisans anlaşması; “bir kişi veya kuruluşun, başka bir kişi veya kuruluş tarafından oluşturulan bilgisayar yazılımını kullanmasına izin veren resmi bir sözleşmedir (Licence agreement, t.y.). Kısaca lisans veren ve alan olarak belirlenen iki taraf arasında yapılan yasal sözleşme olarak tanımlamak mümkündür. Taşkın (2014, s. 6), lisans anlaşmalarının temel amacını; “alıcı (kütüphane) ile satıcı (yayıncı, sağlayıcı) arasında temel sınırlama ve izinlerin belirlenmesi” şeklinde tanımlamaktadır.

E-kaynak çalışmalarının ayrılmaz bir parçası olan lisans anlaşmaları ve telif hakları, dijital içeriklerin kullanımı ve paylaşımı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir Fiziksel öğelerin aksine, kütüphaneler yaptıkları lisans anlaşmaları gereği bir e-kaynağın yönetiminin tam kontrolünü ödeme yaptıktan sonra elde edemezler. E-kaynak kullanımı genellikle bir lisans veya yazılı kullanım anlaşması tarafından düzenlenmektedir. Bu anlaşma; kaynağın kimler tarafından, nerede ve ne kadar süreyle kullanılabilceğini ayrıca onunla nelerin yapılabileceğini veya yapılamayacağını belirlemektedir. E-kaynak kütüphanecisinin kullanıcılar, kütüphane personeli ve kütüphane yönetimi için kullanım hakları ve diğer yasal sorumlulukları açıklama görevi bulunmaktadır. Ayrıca lisans içeriğini anlamak için bazı temel bilgilere sahip olunması gerekmektedir. Bu nedenle, lisans anlaşmaları; e-kaynak sağlayıcı firmaları ile müzakere etmek, e-kaynak satın almak ya da abone olmak ve bunlara erişim sağlamak, ilgili politika kararlarına yardımcı olmak için lisanslama temellerini sağlam bir şekilde kavramak çok önemlidir (Talbot ve Zmau, 2018).

E-kaynaklarla ilgili birçok zorluk bulunmaktadır ve bu zorluklar arasında telif hakları ve lisans anlaşmaları özellikle önemli konulardır. Bunun yanı sıra; teknik sorunlar, gerekli donanım eksikliği, güvenlik, bibliyografik kontrol, indeksleme, arşivleme, yetki sorunları ve yayın kalitesi gibi diğer zorluklar da bulunmaktadır (Johnson, 2004, s. 201).

Kütüphaneler tarafından farklı modeller aracılığı ile temin edilen ve lisanslı e-içeriklerde (veri tabanı, e-kitap, e-dergi, medya içerikleri vb.) bulunan materyalin telif hakkı saklıdır. Bu nedenle materyale erişim yetkisi olanlar, telif hakkı yasasının adil kullanım hükmü uyarınca onu çeşitli şekillerde kullanabilirler. Firmalar ile yapılacak ilgili tüm anlaşmalar için özellikle üniversitelerde bulunan hukuk danışmanlarından

destek almak en sağlıklı yol olacaktır. Bu konu ile ilgili yasa ve politikaların neler olduğu ise kütüphane personeli tarafından genellikle hâkim olunmayan konular arasında yer almaktadır.

Albitz (2008, ss. 23-24), lisans anlaşmalarında önemli gördüğü hüküm ve koşulları şu şekilde belirtmektedir:

1. Tazminat hükümler (Yasal ve mali durumlarda hangi tarafın sorumlu olacağının netleştirilmesi),
2. Sorumluluk hükümlerinin neler olduğu,
3. Yargı yetkisi ve tahkimin⁴ açıkça belirtilmesi.

Lisans sözleşmeleri yalnızca ödeme koşulları ve ürünleri değil, aynı zamanda erişim koşullarını, teknik gereksinimleri, kullanım izinlerini ve yetkili kullanıcıları belirterek erişimin sınırlarını çizmektedir. Olası ihlallerin araştırılarak satıcının sanal mülkünü koruma sorumluluğu da lisans sözleşmelerinin kapsamı içerisinde yer almaktadır (Stachokas, 2020, s. 49). Lisans anlaşmaları, ayrıca sunulacak hizmetin kalitesi, süresi, telif haklarına uygunluğu gibi maddeler ile sağlanacak hizmete ilişkin ileride problem yaratması ihtimal konuların çözümüne de yardımcı olmaktadır. Lisans anlaşması sürecinde yapılması gerekenler şu şekilde özetlenebilir (ARL, 1997; AALL, 2013; Talbott ve Zmau, 2018):

- Açık ve net bir dille yazılmalıdır.
- Sözlü olarak beyan edilenlerin yasal olarak hiçbir geçerliliğinin olmadığı unutulmamalıdır.
- Belirsiz yoruma ve taraflar tarafından yanlış anlaşılmaya neden olabilecek terimler kullanılmamalıdır.
- Anlaşma şartlarında yapılacak herhangi bir değişiklik resmi yazı ile taraflara bildirilmeli ve karşılıklı uzlaşma sağlanmalıdır. Tarafların çıkarlarına zarar verecek hiçbir koşul teklif edilmemeli ya da kabul edilmemelidir.

⁴ Anlaşmazlıkların hakem yoluyla çözülmesi yöntemi.

- Taraflar mali ödemeler konusunda mutabık olmalıdır. Ödeme tarihleri ve ödemenin hangi para birimi üzerinden yapılacağı belirtilmelidir.
- Kaynak kullanımına ilişkin kullanıcı sınırlılıkları (sınırlı kullanıcı, FTE vb.) belirtilmelidir.
- Anlaşma konusu ve içerik net olarak ifade edilmelidir.
- Anlaşma içeriğinin fiyatlandırılması ile ilgili olarak tüm maliyetler ve ücretlendirmeler açık ve net olarak bildirilmelidir.
- Lisans anlaşması ile e-içeriğe erişim süresi açıkça belirtilmelidir.
- Lisans anlaşması kapsamındaki e-içerik detaylı olarak belirtilmelidir.
- E-içeriğin kullanma ve kullandırma şartlarına uygun hareket edilmelidir.
- Taraflar etik kurallar doğrultusunda telif haklarına uygun hareket etmelidir.
- Anlaşma lisansın modelini belirtir nitelikte olmalıdır.
- Sözleşmenin cezai yaptırımlarının da neler olduğu belirtilmelidir.
- Anlaşma tek taraflı olarak feshedilirse mali yükümlülüklerin neler olacağı ve anlaşmazlık durumlarında hangi mahkemelerin görevli olacağı belirtilmelidir.

E-içerik lisansları, yasalarca uygulanabilir ve yasal olarak bağlayıcı anlaşmalardır. Bu gerçek bile tek başına onların önemini vurgulamaktadır. Lisans veren istediği fiyatı talep edebilir ve lisans alanın kabul edeceği kullanım koşullarını belirleyebilir. Bir lisansın imzalanması, imzacıları, içerdiği maddelerde belirtilen tüm yükümlülüklerle uyma konusunda zorunlu kılar. Burada kütüphaneler, konulan koşulların külfetli olmamasını sağlamakla yükümlüdür. Lisansı imzalayan kişi, lisansı imzalayarak kütüphanenin buna uymasını taahhüt eder (Johnson, 2013). Tüm bu işlemler gerçekleştirilirken kütüphanelerin, mali ve hizmet çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır. Akademik iletişim ve akademik araştırmanın bir parçası olan, kaynak temininin doğası gereği önem kazanan; fikri mülkiyet, telif hakları ve lisans anlaşmaları ile bunların dijital içeriğe erişimde oynadıkları rollerin e-kaynak kütüphanecileri tarafından kavranması gerekmektedir (Johnson, 2018, s. 67).

2.1.1.9. Fiyatlandırma modelleri

Yayıncılar, kütüphaneciler ve aracı kurumlar için lisans anlaşmaları kadar önem taşıyan diğer bir unsur ise uygun fiyatlandırma modelinin seçilmesidir. Dünyada

kullanılmakta olan birçok farklı model bulunmakla birlikte en yaygın kullanılan fiyatlandırma modelleri şu şekildedir:

Büyük ticaret (*Big deal*): Yayıncılar tarafından paketler halinde sunulan ve birçok yılı kapsayan bu model, toplu satın alma avantajları sunar. Kütüphaneler, aynı içeriğe bireysel abonelikler yoluyla mümkün olandan daha düşük bir maliyetle erişim sağlar (Verminski ve Blanchat, 2017, s. 31). Fakat burada dikkat edilmesi gereken konu kütüphanelerin ihtiyaç duyduğu ve duymadığı tüm yayınların satın alınmasıdır. Bu durum kütüphanelerin kullanıcı kitlesine ve dermesine uygun olmayan yayınları da almasına neden olmaktadır (Emery ve diğerleri, 2019, s. 142). Bu model, genellikle kütüphanelerin beklentilerini karşılamamaktadır. Bir paketteki dergi başlıklarının küçük bir yüzdesinin sıklıkla kullanılmakta diğerleri ise kullanılmamaktadır. Bu nedenle kütüphaneler ihtiyaçları doğrultusunda başka dergilere de ek erişim ücreti ödemek zorunda kalmaktadır. Bu durum artı bir maliyet getirirken beklentilerin karşılanmamasının da temel nedenini oluşturmaktadır.

Toplam kullanıcı sayısı modeli (*FTE – full time equivalent*): Kurumdaki tam zamanlı çalışan akademik ve idari personel ile öğrenci sayısına göre belirlenen fiyatlandırma yöntemidir (Akyüz ve Akbaytürk, 2006, s. 237). Ücretlendirme belirlenen FTE değerleri aralığında yapılmakta ve belirlenen sayıya göre kurumun ödeyeceği ücret değişmektedir (Fisher, 2006, s. 19).

Konsorsiyum fiyatlandırma modeli (*Consortia pricing model*): Kütüphane konsorsiyumları, en uygun fiyat ile en fazla e-kaynağa erişim sunma amacı ile kurulmaktadır (ANKOS, 2021). Konsorsiyum modeli, belirli bir anlaşma çerçevesinde kaynakların maliyetini önceden belirleyen bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu modelde, Pazarlık veya müzakere süreçleri yerine, fiyatlar ve koşullar önceden belirlenmiş kurallara uygulanmaktadır. Bu kurallar sayesinde de daha öngörülebilir bir maliyet yapısı sağlamaktadır. Konsorsiyumların temel hedefleri; işbirliğini kolaylaştırmak, bilgi paylaşımında bulunmak, sürekli artan bilimsel ve teknik bilgilere erişim sağlamaktır. Konsorsiyumlar, e-kaynaklara erişim için abonelik gücünü arttıran etkili bir müzakere aracıdır (Patil, 2014, s. 99). Çok farklı fiyatlandırma modelini bir arada barındırabilen konsorsiyumlar, ticari yayıncılar karşısında maliyetleri azaltan bir güç oluşturmakta ve e-kaynaklara genişletilmiş erişim sağlanmasına imkân sunmaktadır

(Taşkın, 2014, s. 9). Polat (2017, s. 243) bu modelin avantajlarına dikkat çekerken, bu modelin bir “üst model” olarak nitelendirilebileceği ve konsorsiyumların merkezi yapısının kütüphaneler için büyük bir avantaj olduğunu dile getirmektedir.

Kullanıcı odaklı sağlama (*Patron driven acquisition*): Kütüphane derme geliştirme yöntemleri arasında kullanılan bu ödeme yöntemi; yayıncı firmalar veya aracı kurumlar tarafından gönderilen yayın kataloglarının, kullanıcı beklentileri doğrultusunda görevli kütüphaneciler tarafından incelendikten sonra istenilen yayınların abonelik ya da satın alma yöntemlerinden bir tanesi ile dermeye eklenmesi işlemidir. Bu yöntemin en önemli özelliği; kullanıcı merkezli olması ve düşük risk taşımasıdır (Johnson ve diğerleri., 2012, s. 28).

Kullanım başı ödeme (*Pay-per view*): Genellikle dergiler için kullanılan bir ödeme yöntemidir. Makale başına ödeme yapmak yıllık abonelik maliyetinden daha düşük olacağı durumlarda faydalı olmaktadır. Bazı e-kitaplar içinde de benzer bir görüntüleme başına ödeme modeli de mevcuttur. Bu yaklaşımda ihtiyaç duyulan yayının temini, gerek kurumsal ya da bireysel ödeme yöntemlerinden bir tanesi ile gerçekleştirilebilmekte ve kullanıcı yayına bir süre boyunca (örneğin, bir gün, bir hafta, bir ay) erişebilmektedir (Johnson, 2013, s. 14).

2.4.4. Üniversite Kütüphanelerinde Bütçe ve E-Kaynaklar

Özellikle son yıllarda kullanıcı bilgi arama davranışları, gelişen bilgi iletişim teknolojilerinin etkisi ile değişime uğramıştır. Bu değişim, kütüphane kullanıcı beklentilerinin ve bu doğrultuda kütüphanelerin de derme geliştirme faaliyetlerinin değişmesine neden olmuştur. Günümüzde özellikle akademik kütüphaneler bütçelerinin büyük bir kısmını e-kaynaklar için ayırmaktadır. Maalesef ki derme geliştirme faaliyetlerinin önemli bir kısmını hala bütçe planlaması oluşturmaktadır. Kısıtlı bütçelerle bir yandan derme geliştirme faaliyetlerini yürütmek diğer yandan da kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak her geçen gün giderek zorlaşmaktadır.

E-kaynaklar özellikle de e-kitaplar için düşünüldüğünde, erişim kolaylığı sağlaması ve birden fazla kullanıcı tarafından erişilebiliyor olması bütçe açısından olumlu gibi görünse de bu yargı her zaman doğru değildir. “Barındırma, koruma ve teknik destek” gibi ek giderler maliyeti arttıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Kumar ve

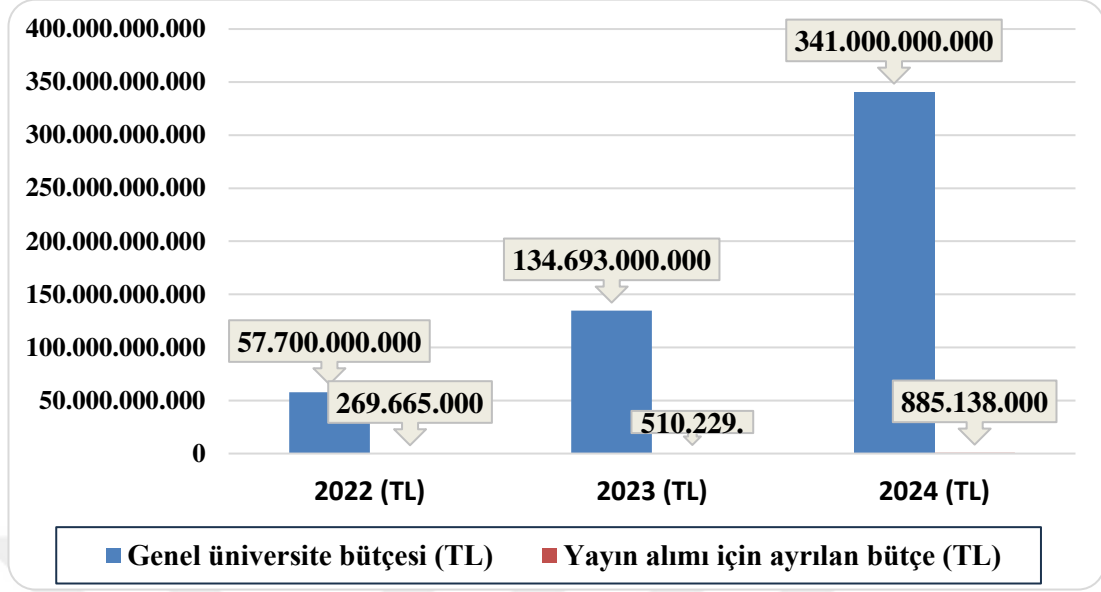
diğerleri, 2009, s. 125). Belirtilenlerin dışında kütüphane bütçelerini etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunlar;

- Kütüphaneler için ayrılan bütçelerin; yıl içerisinde artan maliyetler, döviz kurları vb. dış etkenler yüzünden yetersiz kalması,
- Firmalar tarafından e-kaynakların genellikle paket halinde sunulması ve dolayısıyla ihtiyaç duyulmayan kaynakların satın alınması ya da bu kaynaklara abonelik yapılması,
- Kütüphanenin hedef ve amaçlarına uygun olmayan kaynak seçimi (yanlış kaynak seçimi),
- E-kaynak seçiminde ve yönetiminde yetkin personelin olmaması (Polat, 2017, s. 248),
- E-kaynakların temin edilmesinde, yanlış model doğrultusunda kaynak temin edilmesi
- Kurumlar arasında fırsat eşitsizliğine de neden olan kurum bütçelerinin birbirinden farklı olması,
- Kurumun e-kaynak derme geliştirme politikasının bulunmaması.

Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin bütçeleri genellikle üniversitelerin genel bütçesinden finanse edilmektedir. Bütçeler; basılı ve e-kaynakların satın alınması, kütüphanenin fiziksel alanlarının geliştirilmesi, sarf malzeme ihtiyacının karşılanması, bakım / onarım ve personel giderleri gibi konular için kullanılmaktadır. Kurumun izleyeceği politika ve kullanıcı talepleri değerlendirerek bütçenin doğru kullanılması gerekmektedir. Ayrıca üniversite bütçelerinin sınırlı olması ve e-kaynakların yüksek maliyetleri, e-kaynak aboneliklerinin sınırlandırılması veya öncelik belirlenmesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin genellikle sınırlı bütçeleri ve sınırlı e-kaynak erişimi bulunmaktadır. Ancak bazı üniversiteler daha iyi hizmet verebilmek için e-kaynak dermelerini genişletme yönünde yatırım yapmaktadır. E-kaynakların mevcudiyeti üniversiteye ve konu alanına göre değişebilmekle birlikte üniversitelerin yayın alımı yatırım bütçeleri de farklılık göstermektedir.

Tablo 2-2: Üniversite ve yayın alım bütçeleri (2024)

Tablo 2-2’de 2022’den 2024’e kadar olan üç yıllık dönemde genel üniversite bütçesi ve yayın alımı için ayrılan bütçe verilerini içermektedir. Genel üniversite bütçesi, 2022’de 57.7 milyar TL iken, 2023’te %133,43 artarak 134.693 milyar TL’ye yükselmiştir. 2024’te ise bu rakam 341 milyar TL’ye çıkarak %153,16 oranında artmıştır. Yayın alımı için ayrılan bütçe ise 2022’de 269.665.000 TL iken, 2023’te %89,20 artarak 510.229.000 TL’ye yükselmiştir. 2024’te ise bu rakam 885.138.000 TL’ye çıkarak %73,47 artmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022, 2023, 2024). Ancak, bu yatırımı toplam üniversite bütçesi içinde bir oran olarak ele aldığımızda, 2022’deki %0,47’den 2024’teki %0,26’ya bir düşüş görülmektedir. Üniversitenin yayın alımlarına ayrılan bütçenin oranının, üniversitenin genel bütçesi içindeki payını da dikkate almak önemlidir. Üniversitelerin yayın alım bütçelerinin arttığı fakat yıllar içerisinde genel bütçeden aldığı payın ise azaldığını göstermektedir.

2023 yılı tüm üniversiteler için ayrılan yayın alımı bütçesinin %42,23’ü (215.500.000 TL) 15 üniversite için kullanılmakta iken (Tablo 2-3) geriye kalan 107 üniversite ise toplam bütçenin %57,77’sini paylaşmaktadır. Bu oran 2024 yılına gelindiğinde ise ilk 15 üniversite için ayrılan yayın alım bütçesinin %42,76’sı (378.500.000 TL) olarak belirlenmiştir.

Tablo 2-3: 2023-2024 yılı basılı ve elektronik yayın bütçesi artış oranları (İlk 15 Üniversite)

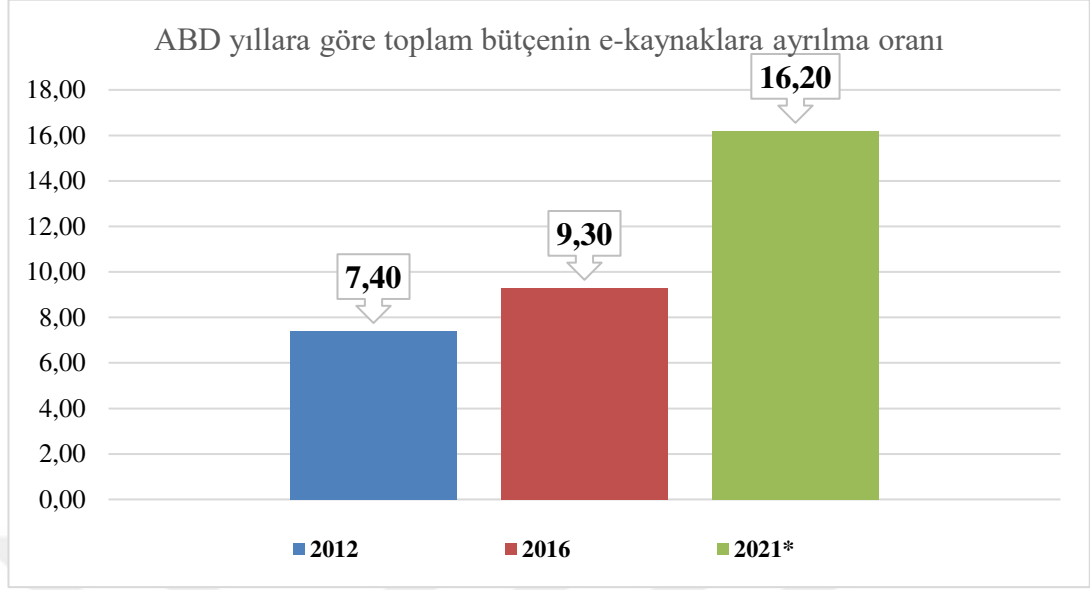
No	Kuruluş Yılı	Üniversite Adı	Yayın Alımları Bütçesi 2023	Yayın Alımları Bütçesi 2024	Değişim Oranı (%)
----	--------------	----------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------

1	1933	İstanbul Üniversitesi	15.000.000	38.000.000	153
2	1971	Boğaziçi Üniversitesi	20.000.000	37.000.000	85
3	1946	Ankara Üniversitesi	20.000.000	35.000.000	75
4	1982	Gazi Üniversitesi	11.000.000	30.000.000	173
5	1967	Hacettepe Üniversitesi	18.000.000	30.000.000	67
6	1944	İstanbul Teknik Üniversitesi	20.000.000	30.000.000	50
7	1956	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	25.000.000	30.000.000	20
8	1982	Yıldız Teknik Üniversitesi	17.000.000	30.000.000	76
9	1982	Dokuz Eylül Üniversitesi	8.500.000	20.000.000	135
10	1955	Ege Üniversitesi	12.000.000	20.000.000	67
11	2018	İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa	15.000.000	20.000.000	33
12	1973	Anadolu Üniversitesi	7.830.000	15.000.000	92
13	1982	Marmara Üniversitesi	10.000.000	15.000.000	50
14	2006	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	5.000.000	15.000.000	200
15	1982	Erciyes Üniversitesi	5.000.000	13.500.000	170
Genel Toplam			209.330.000	378.500.000	55

Üniversiteler için 2023 ve 2024 yılları arasında ayrılan bütçeden en yüksek payı alan 15 üniversite Tablo 2-3'te belirtilmiştir. Diğer üniversite kütüphanelerine 2022 ve 2023 yılları için ayrılan bütçe EK 3'te sunulmuştur. Bu bütçeler, üniversitelerin basılı ve elektronik yayınlara ayırdıkları kaynakları ifade etmektedir.

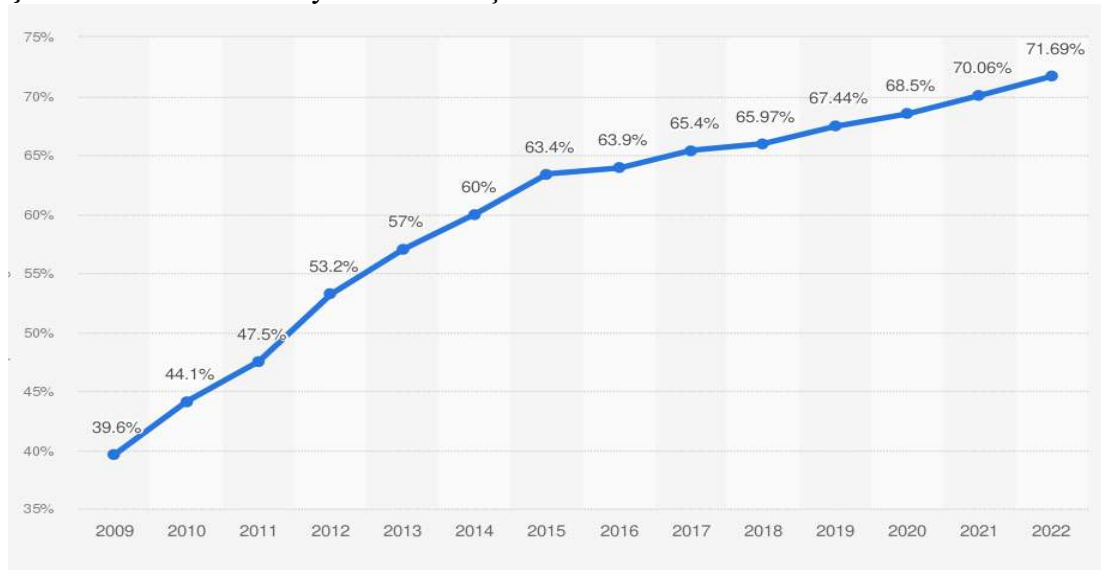
Küresel olarak, e-kaynaklar için akademik kütüphane bütçelerinin kademeli olarak artırılması yönünde bir eğilim bulunmaktadır. 2016 yılı itibarıyla akademik kütüphaneler bütçelerinin ortalama yüzde 25,9'unu harcarken 2019 yılında başlayan COVID 19 salgını ile mevcut şartlardan dolayı kullanıcı alışkanlıkları ve kütüphanelerin satın alma politikalarının dijitalle evrilmesi dolayısı ile belirtilen oranların en az iki katına çıktığı düşünülmektedir. Dünyada bazı ülkelerin kütüphaneler için ayırdığı bütçeler ise şu şekildedir; Kanada'nın kütüphaneler ayırdığı bütçe 992,993 Kanada dolarıdır (Statista, 2024). ABD ise 211.05 milyon \$ kütüphane harcamaları için ayırmaktadır. 2011 yılında 197.47 milyon dolar olan kütüphane bütçesinin %16,2'si e-kaynak için ayrılmıştır (Şekil 2-3).

Şekil 2-3: ABD yıllara göre toplam bütçenin e-kaynaklara ayrılma oranı

2022 yılında, son on yılda e-kaynak alımlarının payında sürekli bir artışın sonucu olarak Güney Kore akademik kütüphanelerinin yıllık bütçesinin (240.54 milyon KRW) yaklaşık %71,7'si e-kaynak satın almaya ayrılmıştır (Statista, 2024). Şekil 4'te Güney Kore e-kaynak alım bütçesi oranlar verilmektedir. 2009'dan 2022'ye kadar yıllar arasında sürekli bir artış gözlemlenmektedir. 2009'da %39,6 olan oran 2022'de %71,69'a yükselmiştir. Güney Kore'nin e-kaynak alım bütçesindeki artış, ülkenin dijitalleşme yolunda ilerlediğini ve bu alanda yatırım yaptığını göstermektedir (Statista, 2024).

Şekil 2-4: G. Kore e-kaynak alım bütçesi oranlar

Kaynak: Statista (2024)

Üniversitelerin kütüphane bütçelerinin büyüklüğü, kütüphanelerin bilimsel araştırma ve akademik gelişime ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Daha yüksek bütçeli üniversitelerin, daha geniş bir basılı ve e-yayın dermesine sahip olma ve öğrencilere daha iyi hizmet sunma potansiyeli vardır. Bütçe miktarları, üniversitelerin akademik itibarı ve araştırma faaliyetlerine verdiği destek açısından da önemli bir gösterge olabilir. Ancak, bütçe miktarları tek başına bir üniversitenin kalitesini veya başarısını belirleyen faktör değildir. Diğer faktörler arasında öğretim kadrosunun kalitesi, araştırma olanakları, öğrenci sayısı ve programlarının çeşitliliği de yer almaktadır. Bir üniversitenin akademik değeri, bu gibi faktörlerin bir kombinasyonuna dayanmaktadır ve sadece bütçe miktarına bakarak tam bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Kütüphanelerde derme geliştirme için ayrılan bütçe ve bu bütçenin planlı yönetimi, kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına ve kullanıcı beklentilerinin karşılanmasına yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, üniversitelerin küresel ölçekte rekabet edebilmeleri ve modern çağda kullanıcı taleplerini karşılayabilmeleri için güncel ve kapsamlı bilgilere erişimi olması zorunluluktur. Bu kapsamda uygun bütçenin ayrılması, bütçenin planlanması, değerlendirilmesi ve etkin yönetilmesi büyük bir rol oynamaktadır. Kurumlara uygulanan etkin bir bütçe yönetimi, üniversitelerin kaynaklarını en verimli şekilde kullanmalarını sağlayarak, öğretim, araştırma ve diğer akademik faaliyetlerde başarıya ulaşmalarında yardımcı olacaktır (YÖK, 2014).

2.4.5. Elektronik Yayın Formları

Geleneksel olarak, kütüphaneler basılı kaynaklara odaklanmış olsa da dijital teknolojilerin gelişimiyle birlikte elektronik yayınlar da önemli bir yer kazanmıştır. Elektronik yayınların kütüphanelerde kullanımı, araştırmacılara daha geniş bir erişim imkânı sağlarken aynı zamanda kütüphanelerin kaynakları daha etkin bir şekilde yönetmelerini de mümkün kılmaktadır. Elektronik yayın formları, kullanıcıların kütüphanede fiziksel olarak bulunmasına gerek olmadan e-kaynakları ödünç alabilecekleri, kullanabilecekleri ve arama yapabilecekleri materyallerdir (Al ve Al, 2003, s. 3; Dalkıran, 2013).

Elektronik yayın formları, yazılı veya görsel içeriğin internet aracılığıyla yayınlanmasıdır. Web sayfaları, bloglar, sosyal medya, e-kitaplar, podcastler ve video

yayınları bunlardan bazılarıdır. Bu tür yayınlar, kolay erişilebilirlik ve hızlı yayılma imkânı sunmaktadır. Kütüphanelerde bulunan e-kaynakların biçimleri CD-ROM'lar, e-kitaplar, salt elektronik dergiler, basılı dergilerin elektronik sürümleri, tam metin veri tabanları, bibliyografik bilgi veren dizin, öz veri tabanları, WEB siteleri ve görsel-işitsel materyaller olarak sıralanabilir.

2.4.6. Bilgi Teknolojileri Kavramı ve Akademik Kütüphaneler

Bilgi teknolojilerini TDK; “Bilginin toplanması, işlenmesi ve saklanması, herhangi bir yere iletilmesi, herhangi bir yerden bu bilgiye erişilmesi, elektronik vb. yollarla sağlayan teknolojiler bütünü” şeklinde tanımlamaktadır (Bilgi teknolojileri, ty.). Prytherch ve Harrod (2010, s. 386), “Metinsel, sayısal, grafiksel ve ses olmak üzere her türden bilginin edinilmesi, işlenmesi, depolanması ve yayılmasını sağlayan genel bir terim” olarak nitelendirmektedir. ALA'nın “The ALA glossary of library and information science” sözlüğünde ise bilgi teknolojileri; "bilginin elde edilmesi, düzenlenmesi, depolanması, geri alınması ve yayılması için bilgisayarların ve diğer teknolojilerin uygulanması" olarak tanımlanmıştır (Young ve Belanger (Ed.), 1983, s. 183).

Günümüzde bilgi teknolojilerine dayalı uygulamaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Özellikle 90'lı yıllardan sonra bilgi teknolojilerinin yaygın kullanım alanlarından bir tanesi de akademik kütüphaneler olmuştur. Bilgi teknolojileri; derme geliştirmeden kaynak paylaşımına, katalog taramadan OPAC erişimlerine, e-kaynak hizmetlerinden kütüphanelerde kullanılan otomasyon programlarına hatta kampüs dışı erişime kadar birçok alanda etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kütüphanelerde sunulan hizmet çeşitliliği de bu artışa paralel olarak gelişmektedir. Bilgi teknolojileriyle uyumlu, yenilikçi yaklaşımlar, kullanıcıların değişen ihtiyaçları ile geleneksel ve dijital kütüphane dermelerini her yaştan kullanıcı için değiştirmiştir (Kurulgan, 2005, s. 44; Titangos, 2017, s. 116). Teknolojinin yaygın kullanımı ile gelişen dijital ve sanal kütüphane ortamları, kitapları e-kitaplara, dergileri e-dergilere dönüştürmüştür. Bu sayede bilginin küresel olarak yayılımı artarak, bilgi her yerden erişilebilir hale gelmiştir. Ayrıca e-kaynakların yaygınlaşması ile depolama sorunları ve bilgi akışının kontrolü de kolaylaşmıştır (Thanuskodi, 2011, s. 437).

Sonuç olarak; Bilgi teknolojileri, verilerin toplanması, saklanması, işlenmesi ve dağıtılması süreçlerinde kullanılan teknolojik araç ve yöntemleri ifade eder. Akademik kütüphaneler bu teknolojileri kullanarak derinliklerini daha verimli ve erişilebilir hale getirebilir. Bu bağlamda, veri tabanları, çevrimiçi kataloglar, mobil teknolojiler, sosyal medya ve veri raporlama gibi araçlar kütüphane hizmetlerini destekler. E-kaynak kütüphanecileri ise dijital veri tabanları yönetimi, dijital haklar yönetimi ve veri analitiği gibi alanlarda derin bilgi ve beceri gerektirir. Bu yetkinlikler, kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol oynar ve akademik kütüphanelerin işlevselliğini artırır.

2.4.7. Dijital Kütüphanelerin Oluşum Özelliklerinin Belirlenmesi

Dijital kütüphaneler, bilgi teknolojilerinin sağladığı imkanlarla şekillenir ve elektronik kaynakların yönetimini içerir. Bu kütüphanelerin oluşumunda, veri tabanı yönetimi, dijital içerik koruma, kullanıcı erişim stratejileri gibi özellikler önem kazanır. E-kaynak kütüphanecileri bu alanlarda bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir. Özellikle, dijital veri tabanlarının etkin yönetimi, lisanslama süreçleri, telif hakları yönetimi ve kullanıcıların ihtiyaçlarını analiz edip karşılama konularında uzmanlaşmış olmaları beklenir. Bu yetkinlikler, dijital kütüphanelerin etkili işleyişini ve kullanıcı memnuniyetini sağlamak için kritik önem taşır, bilgi ve belge yönetimi alanında sürekli gelişen teknolojilere uyum sağlamayı gerektirir.

Dijital kütüphaneler, fiziksel kütüphanelerden farklı olarak internet üzerinden erişilebilen ve elektronik ortamda saklanan bilgi kaynaklarından oluşan yerlerdir. Bilgi merkezleri özellikle de kütüphanelerin, dijital kaynak kullanımının yaygınlaşması paralelinde fiziksel olarak kullanımlarında azalma görülmeye başlanmıştır (Odabaş ve Akkaya, 2020, s. 85). Dijital kütüphane uygulamaları, 20. yüzyılda farklı zamanlarda teori ve pratiğe çeşitli şekillerde girmiş ve 21. yüzyılda da kütüphaneleri değiştirmeye devam etmektedir. Bazı kütüphanelerin, BT becerilerine sahip kişileri kütüphaneci olarak işe alması da bu dönemde başlamıştır. Ancak birçok açıdan BT personelinin işe alınması, kütüphaneci olmayan profesyonellerin kütüphanelerde istihdam edilmesinin de önünü açmıştır. Farklı kütüphane kullanıcı kitlesine ve dermesine sahip, farklı kütüphane türlerinin bulunduğu günümüzde; e-kütüphane ya da diğer bir deyişle dijital

kütüphaneler küreselleşmenin ve teknolojik gelişimin bir sonucu olarak hayatımızda yer almaya başlamıştır.

Elektronik bilgi kaynakları, bilgi toplumunun temel unsurlarından biri olarak özellikle üniversite kütüphanelerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Dijital kütüphane oluşturma temeli oluşturan teknolojinin uygulanması, büyük ölçekli verilerin etkili bir şekilde yönetilmesine ve işlenmesine dayanmaktadır. E-kütüphanelerde kullanılan bilgi teknolojileri, yeni tür bilgi kaynaklarının oluşturulmasına ve belirtilen büyük ölçekli verilerin elektronik forma dönüştürülmesini mümkün kılmaktadır (Gasimova, 2017, s. 65).

Bilgiye erişimde avantaj sağlayan dijital kütüphanelerin gelişimini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Dijital kütüphanelerin gelişiminde önemli rol oynayan faktörler arasında basılı materyallerin dijitalleştirilmesi, veri depolama ve yönetimi, kullanıcı dostu arayüzler, kapsamlı arama özellikleri, internet üzerinden erişim imkanı, içerik çeşitliliği, sürekli güncellik, güvenlik önlemleri ve etkili arşivleme yöntemleri yer almaktadır. Bu özellikler, bilgiye hızlı ve güvenilir erişimi sağlamanın yanı sıra bilgi kaynaklarının korunması ve etkin bir şekilde yönetilmesine olanak tanır. Dijital kütüphaneler, teknolojik ilerlemelerle birlikte sürekli olarak güçlenmekte ve bilgiye erişimi kolaylaştırarak akademik ve toplumsal alanda önemli katkılar sağlamaktadır.

Dijital kütüphanelerin kapsam genişliği göz önünde bulundurulduğunda “bilginin derlenmesi, yönetimi, korunması ve erişimi” gibi konular çok farklı becerileri gerektirmektedir (Binici, 2019, s. 321). E-kaynak kütüphanecileri, dijital kütüphanelerin özelliklerinin belirlenmesi ve yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Başlangıçta, hangi tür belge ve verilerin dijital kütüphane içinde depolanacağı ve erişileceği belirlenmelidir. Kütüphaneciler, verilerin güncellenmesi, yeni verilerin eklenmesi, mevcut verilerin korunması ve arşivlenmesi gibi çeşitli sorumluluklara sahiptir. Ayrıca, kullanıcıların dijital kütüphaneyi daha kolay kullanabilmesi için eğitim ve rehberlik materyalleri oluşturma da kütüphanecilerin sorumlulukları arasındadır.

2.4.8. E-Kaynaklarda Kataloqlama İşlemleri

Bilgi teknolojileri, kütüphanelere dermelerini daha iyi organize etme ve erişilebilir hale getirme imkânı sunmaktadır. E-kaynakların kataloqlanması da bunlardan bir tanesidir. Klasik anlamda kataloqlamanın tanımı, temelde aynı olmak üzere farklı şekillerde yapılmıştır:

Keseroğlu, (2006, s. 25) kataloqlamayı; “Bir kaynağın sorumlu ve emeği geçenlerini, biçimlerini, disiplinini ve konularını belirtmek” şeklinde tanımlamaktadır.

Kütüphanecilik alanında çevrimiçi bir sözlük olan “Online Dictionary for Library and Information Science” (ODLIS), kataloqlamayı; “Bir katalog için girdi oluşturma süreci” olarak tanımlamaktadır. Bibliyografik tanımlama, konu analizi, sınıflama notasyonunun atanması ve diğer teknik işlemlerinde mesleki eğitim almış ve bibliyografik kayıtların hazırlanmasından öncelikli olarak sorumlu olan bir kütüphaneci tarafından yapılması gerekliliğine de vurgu yapmaktadır (ODLIS, 2017b).

Yurdadoğ (1974, s. 36) ise kataloqlamayı; “Kütüphane ve bilgi merkezlerinin dermelerinde bulunan her türlü bilgi kaynağının kaynakçasal kimliğinin belirli bir kural gereğince saptanması” olarak tanımlamaktadır.

Kütüphane kataloqlama standartlarının değişimi, bibliyografik tanımlamanın evrimi ve bilişim teknolojilerinin etkisi kütüphanecilik faaliyetleri açısından dönüşümünün başlangıcı olmuştur.

1969 yılında Kopenhag'da IFLA Kataloqlama Komitesi tarafından düzenlenen “Uluslararası Kataloqlama Uzmanları Toplantısının” ardından, bibliyografik tanımlamanın biçim ve içeriğinin bir standardizasyonunun oluşturulmasına ilişkin bir karar ortaya çıkmıştır. 1971 de ilk baskısı çıkan “Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama” (*International Standard Bibliographic Description -ISBD*) 1973 yılında birçok dile çevrildi. 1977 yılında ise kitap dışı materyaller için ISBD (NBM) üretildi. IFLA tarafından 1981 yılında kurulan komitede, bilgisayar dosyaları için ayrı bir ISBD'ye hızla artan ihtiyaç doğrultusunda özel önem verilmesi gerektiğine karar verildi. Yine IFLA tarafından ISBD (NBM) temel alınarak bilgisayar dosyaları için

ISBD (CF) 1988 yılında hazırlandı. IFLA sponsorluğu ve Araştırma Kütüphaneleri Grubu'nun ek finansmanı ile, çalışma grubu Nisan 1995'te toplandı. Bilgisayar dosyası terimi yerine “e-kaynaklar” teriminin kullanılması ve bundan sonra ISBD (ER) olarak anılmasına karar verildi (ISBD (CF) Review Group, 1997).

1960'larda OCLC ve MARC'nin geliştirilmesinden sonra kütüphaneler, materyalleri kataloglamak için bilgisayar kullanmaya başladı. 1970 ve 1980'lerde başlayan bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu, bilgisayarların kullanımı da kütüphanelerde yaygınlaştı. İnternetin yaygınlaşması ve OPAC'ların gelişmesiyle kütüphanelerde kullanılan kart katalogların kullanımının son bulması ise daha sonraki süreçte olmuştur. Kütüphanelerde, otomasyon programlarının kullanılmaya başlanması özellikle kataloglama gibi teknik hizmet işlevlerinde kapsamlı değişiklikler getirdi (Stachokas, 2020, ss. 18-19). 1990'lı yıllardan sonra elektronik yayıncılığın hızla artmasına bağlı olarak mevcut kataloglama standartları (AAKK2) yetersiz kalmaya başlamıştır. Kütüphane dermelerinde artan e-kaynakların sayısı, beraberinde bu kaynakların erişimi için gerekli katalog kayıtlarının oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Günümüzde özellikle e-yayıncılığın arttığı bir dönemde, yayın türünün tespitiyle başlayan süreç, basılı ve dijital kaynakların kataloglamasında rehber oluşturacak yeni bir kataloglama standardına ihtiyaç oluşturmuştur. “Kaynak Tanımlama ve Erişim” (Resource Description and Access – RDA) olarak adlandırılan bu standart AAKK2, “*Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gereksinimler*” (Functional Requirements for Bibliographic Records- FRBR) ve “*Yetke Verileri İçin İşlevsel Gereksinimler*” (Functional Requirements for Authority Data- FRAD) kavramsal modellerine dayanmaktadır (Ashyüksel, 2017, ss. 87-89). E-kitap, e-dergi, veri tabanları, erişim kontrolleri ve istatistiki çalışmaların kataloglama işlemleri içinde yer almasıyla birlikte, RDA uygulama sürecinde bilgisayar teknolojilerinin kullanılması ve "bağlantılı veri sistemleri" gibi gelişmeler, kataloglama işlemlerini gerçekleştiren geleneksel kütüphaneciler ile e-kaynak kütüphanecileri arasında bazı görev tanımlarının değişmesine neden olmuştur.

E-kaynakların kataloglanması, akademik kütüphanelerde bilgi teknolojilerinin uygulama alanlarından önemli bir tanesini oluşturmaktadır. Kullanıcıların kaynaklara daha kolay ve hızlı erişmelerini sağlamakla birlikte kütüphanelerin de dermelerini

düzenleyerek güncel tutulmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda veri tabanlarının oluşturulmasına ve yönetilmesine de olanak tanımaktadır.

2.4.9. E-kaynakların Kütüphane Katalogları ile Entegrasyonu

E-kaynakların kütüphane kataloglarına entegrasyonu; kullanıcıların e-kaynakları ve diğer kütüphane koleksiyonlarını aynı katalog üzerinden aramasına ve erişmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, kullanıcıların e-kaynakların kullanım durumunu takip etmelerine olanak tanıyan bu entegrasyonlar, kütüphanelerin dermelerini düzenleme ve kullanıcıların hızlı bir şekilde arama yapma süreçlerine de katkı sağlamaktadır. E-kaynakların kütüphane katalogları ile entegrasyonu, MARC gibi üstveri formatları kullanılarak veri transferi yapılabileceği gibi API'ler aracılığıyla da gerçekleştirilebilmekte veya e-kaynak yönetim sistemleri kullanılarak da sağlanabilmektedir.

E-kaynakların kütüphane dermelerine entegrasyonu son yıllarda kütüphane literatüründe kapsamlı bir şekilde tartışılmaktadır. Kurumlar özellikle de akademik üniversiteler e-kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını teşvik etmek için çaba sarf etmekte ve e-kaynakların kullanımını kolaylaştırmak içinde çeşitli stratejiler ve politikalar geliştirmektedir. E-kaynakların potansiyellerinden daha az kullanılması; farkındalık, yetkinlik, eğitim eksikliği ve yeterince zaman ayrılmamasına bağlı olmaktadır. E-kaynakların farklı açılardan daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesinin en önemli yollarından bir tanesi de e-kaynakların kütüphane katalogları (OPAC) ile entegre edilmesidir (Deng, 2010, s. 88).

1970'li yılların başında, MARC bibliyografik formatını kullanarak katalog kayıtlarına bilgisayar ile okumaların sağlanması ilk nesil bilgisayar katalogları oluşturulmuştur. Bilgisayarların, veri tabanların ve internetin yaygınlaşması ile OPAC'lar geliştirilmiş; anahtar kelime ile arama ve anahtar kelimeleri birleştirmek için Boolean operatörlerinin kullanımı ile zenginleşmiştir. 1990'larda temel arama ve bulma işlevlerinde fazla bir değişiklik olmamıştır. 2000'lerin başından itibaren kütüphaneler hızla gelişen Web 2.0 teknolojisi ve araçları ile büyük avantajlar sağlamaya başlamıştır. Bu dönemde OPAC'lar, çeşitli hizmetlerine erişmelerini kolaylaştırdığı için kütüphane işlemlerinin kalbi olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Jetty, Ak, Jain ve Hopkinson, 2011; Wilson, 2007). Web 4.0 teknolojisinin hayatımıza girdiği şu

günlerde geliştirilen OPAC'lar kullanıcılara ve kütüphanecilere birçok kolaylık sunmaktadır. Diğer kataloglar ve veri tabanları gibi farklı kaynaklardan gelen verileri indeksleme, ödünç verme, verilere erişebilme, verileri sorunsuz şekilde birleştirebilme, sosyal ağlar sayesinde kişiselleştirme, tarama sonuçlarını daraltıp/genişletebilme, konu taraması yapma, kısa ve detaylı kayıt görünümü, ilgili lige göre sıralama ve kullanıcıları etiketleme, tarama terimlerini sunma, doğru heceleme ve çeviriler ile diğer sıralama kriterleri gibi gelişmiş özellikleri bulunmaktadır.

E-kaynakların entegrasyonu, kaynakların kolay erişilebilir olması ve etkili bir şekilde yönetilebilmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Üst veri oluşturma, zenginleştirme, keşif araçlarıyla entegrasyon, üst veri formatlarının ve protokollerinin standartlaştırılması; başarılı bir entegrasyonun temel gerekliliklerini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak kütüphaneler, e-kaynak entegrasyonunu sayesinde; kullanıcı deneyimlerini iyileştirebilir, derinliklerini genişletme fırsatı bulabilir ve dijital çağda kullanıcıların gelişen bilgi ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesinde de e-kaynak kütüphanecilerinin kritik bir rolü bulunmaktadır.

2.4.10. E-kaynaklarda Üst Veri (Metadata) Yönetimi

Kullanıcıların bilgi gereksinimlerinin sağlanması, bilgi kaynaklarının keşfi ve organizasyonu kütüphaneciliğin temel işlevleri arasında yer almaktadır. Geleneksel kataloglama ve indekslemeye benzer şekilde, üst verilerde üç ana işlevi yerine getirmektedir. Bu işlevler; ilgili bilgilerin keşfedilmesini kolaylaştırılması, belirli kaynağın yerinin tespit edilmesi ve e-kaynakların derinlikler halinde düzenlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Üst veri aynı zamanda koleksiyonu yönetmek için gerekli bilgileri sağlamaktadır (Hodge, 2004, s. 35).

Bilgi kaynaklarının tanımlanması 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyıla kadar kataloglama olarak adlandırılmıştır. 21. yüzyılda bilgi kaynaklarının dijital ortama aktarılması ya da dijital ortamda üretilmeye başlanması ile bu durum değişikliğe uğramıştır. Bu dönemde kullanılmaya başlanan ve bilginin organize edilmesinde kullanılan üst veriler (metadata) işin ve ürünün daha iyi tanımlanmasını sağlayan

araçlar haline gelmiştir. Kataloglama basılı bilgi kaynaklarının yaygın olduğu bir dönemi ifade ederken üst veriler, dijital bilgi kaynakları ile özdeşleştirilmektedir.

Üst veri, çok geniş yelpazedeki bilgilerin tanımlanması için kullanılan, betimleyici öğelerden oluşmaktadır. Öğeler, bir standart çerçevesinde işlendiğinde yönetilebilir ve erişilebilir hale gelmektedir. Amacı tanımlanan öğelerin yönetimini ve erişimini kolaylaştırmaktır. Tanımlanmak istenen, olgunun nitelikleriyle beraber kimi zaman niceliğini de belirten üst veri unsurları için literatürde sıklıkla kullanılan “veri hakkında veri” tanımı özet tanım olarak kabul edilmektedir.

Üst veriler, bilgi kaynaklarının aranması, tanımlanması, bulunması ve keşfedilmesi için kullanılmaktadır. Üst veri ilk başlarda verileri tanımlamak ve nitelendirmek için kullanılırken günümüzde yazılım geliştirmede, veri tabanı yönetiminde, veri ambarı tasarımı ve uygulamalarında kullanılmaktadır (Sen, 2004, s. 155). Üst veri standartları, veri ve bilgi yönetiminde kullanılan belirli bir standart setidir. Bu standartlar, veri ve bilgi yönetiminde kullanılan veri tipleri, veri formatları, veri kodlamaları, veri paylaşımı, veri entegrasyonu ve veri erişimi gibi konuları kapsamaktadır. Örnek olarak; Dublin Core, Machine Readable Cataloging (MARC), Metadata Object Description Schema (MODS), Metadata Encoding and Transmission Standard (METS), Encoded Archival Description (EAD), Preservation Metadata: Implementation Strategies (PREMIS) gibi standartlar verilebilir (Binici, 2021).

1. Tanımlayıcı üst veri:

Kütüphaneler ve arşivlerde en yaygın olarak kullanılan üst veri türüdür. Kullanıcıların bilgi kaynaklarını tanımlamasına ve bulmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca anahtar kelimelerin veya diğer arama kriterlerinin sağlanmasına, ilgili kaynakları bir araya getirmesine ve farklı kaynakları ayırt edilmesine olanak tanımaktadır. Tanımlayıcı üst veriler bilgi keşfi ve kaynaklara erişim alanlarında çok başarılı iken bilgi kaynaklarının yönetimi ve korunması özelliklerinden yoksundur.

2. Yapısal üst veri:

Karmaşık bilgi kaynaklarının iç yapısını tanımlamaktadır. Bir kitaptaki veya metindeki bölümleri, web sayfasını oluşturan resimleri, multimedya içerikleri ve ses dosyaları gibi karmaşık bilgi kaynaklarına ait yapı taşlarının nasıl bir araya geldiğini tüm detayları ile gösteren verilerdir.

3. Yönetimsel üst veri:

Yönetimsel üst veriler; idari üst veri olarak dahil edilen öğeler, kısmen arşivlenen ve korunan dijital nesnenin oluşturulması, yakalanması ve uzun süreli kullanımına yönelik iş akışına bağlıdır. Oluşturulan tarih, yakalanan tarih ve son geçiş tarihi gibi kontrol öğelerini içermektedir. Kaynakların yönetimine ve fiziksel özelliklerinin açıklanmasına yardımcı olmakta ve dijital nesneyi yönetmek için dijital kütüphane veya veri merkezi tarafından kullanılmaktadır.

2.4.11. E-Kaynakların Tanıtımında Etkili Teknikler ve Akademik Kütüphaneler

Kütüphanenin temel amacı; hedef kitlesinin ihtiyaçlarını en uygun ve en nitelikli bilgi kaynaklarıyla desteklemektir. Bilgi kaynaklarının formatlarında yaşanan değişiklik belirtilen temel amacı değiştirmeyecektir (Metz, 2000, s. 713). Çevrimiçi olarak erişilebilen kaynakların giderek artması, bu kaynakların zaman içerisinde popülerliğini ve kullanımını önemli ölçüde etkilemiştir. Kullanıcıların hem kütüphane ortamında hem de uzaktan, kişisel bilgisayarları aracılığı ile bilgilere erişimi mümkün hale gelmesi, özellikle akademik kütüphanelerde yaygınlaşan kullanımı, kullanıcıların ve kurumların e-kaynak teminine yönelik yaklaşımlarını da değiştirmiştir. Bu durum artan talepler doğrultusunda daha fazla kullanıcıya daha fazla kaynak sağlamaya çalışan akademik kütüphaneler için bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Bazı kullanıcıların bilgi eksikliği veya gerekli donanımına sahip olmama gibi farklı nedenlerden dolayı klasik yöntemlerle bilgi arama davranışlarına devam etmesi ya da devam etmek zorunda kalması kullanıcı istatistiklerine yansımakta ve pazarlama stratejilerini olumsuz etkilemektedir (Kennedy, 2013).

Kütüphaneler, mali faaliyetlerini yönetirken e-kaynakların kullanıcılara sunulması ve kullanıcı potansiyelinin anlaşılması son derece kritik bir rol oynamaktadır. Akademik kütüphanelerde çalışan personelin, kullanıcılarını etkin kaynak kullanımına yönlendirmeleri gerekmektedir. Bu süreçte, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanılması ve çeşitli tanıtım tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Kennedy'ye (2011) göre, üniversite kütüphanelerinde e-kaynakların tanıtımında; afişler/posterler, el ilanları/broşürler, haber bültenleri, anketler, kullanım istatistikleri, kullanım kılavuzları ve kulaktan kulağa iletişim gibi yöntemler kullanılmaktadır. Yi (2018, s. 450) ise bu teknikleri duyurular, markalaşma, müşteri eğitimi, kullanıcı eğitimi, e-

posta iletişimi, eşantyonlar, tanıtım rehberleri, bültenler, çevrimiçi sosyal ağlar, kişisel iletişim, açık dersler, web sayfası uyarıları ve kulaktan kulağa iletişim şeklinde sıralamaktadır.

Kısaca belirtmek gerekirse bir olgu olan e-kaynaklar, kütüphane kullanıcılarının beklentilerinin yanı sıra kütüphanecilerin çalışma doğasını da değiştirmektedir (Elguindi ve Schmidt, 2012). E-kaynak kütüphanecileri; kurumlarındaki kullanıcı potansiyelini, sunabildiği mevcut imkanları, kurumun hedeflerini ve kullanımı etkileyebilecek iç ve dış etkenleri iyi tanımalı ve bu doğrultuda stratejiler geliştirmelidir.

2.5.Yasal Düzenlemeler, Konsorsiyumlar ve İşbirlikleri

2.5.1. Yasal Düzenlemeler

E-kaynaklarla ilgili yasal düzenlemelerin başlangıcı, bu tür kaynakların yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 20. yüzyılın ortalarına dayanmaktadır. Dünya genelinde, e-kaynakların kullanımı ile ilgili yasal düzenlemeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) "Digital Millennium Copyright Act" (DMCA) gibi yasalar, çevrimiçi telif haklarını ve dijital içerik korumasını düzenlerken, Avrupa Birliği ülkeleri, telif haklarını koruyan benzer genel yasal düzenlemelere ek olarak dijital içerik ve e-kitaplar için özel düzenlemelere sahiptir. Türkiye'de ise e-kitaplar ile ilgili olarak "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" ve "Fikir ve Sanat Eserleri Yayın ve Satışına İlişkin Yönetmelik" gibi yasalar mevcuttur. Bu yasalar, e-kitapların yayın ve satışını düzenlemekte ve telif haklarının korunmasını sağlamaktadır.

2.1.1.10.Derleme kanunu

Derleme kavramı, sistematik veya metodolojik olarak düzenlenmiş ve bireysel olarak erişilebilen eser, veri veya diğer unsurların koleksiyonlarını ifade etmektedir.

Bu tür kanunlar, ulusal kültürel mirasın korunması, araştırma ve eğitim için kaynakların sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Farklı ülkelerde bu kanunlar farklı isimler altında bulunabilmekte ve uygulama detayları değişiklik gösterebilmektedir.

İngiltere'de telif hakkı ile ilgili ilk yasa olan ve 8 Temmuz 1709'da yürürlüğe girmiştir. Böylece yayımlanan bir eserin derlenmesi de zorunlu hale getirilmiştir. Bu kanun 2003 yılında kabul edilen ve derleme ile telif hakkı hükümlerini bir araya getiren “UK Legal Deposit Libraries Act”a kadar uzanmaktadır. Bu süreçte, telif hakkı yasaları zamanla gelişerek yayıncılık ve içerik üretiminin değişen ihtiyaçlarını karşılamak üzere uyum sağlamıştır. 2003 yılında kabul edilen UK Legal Deposit Libraries Act, bu evrimin bir sonucu olarak hem basılı hem de basılmayan yayınlar için derleme hükümlerini içeren on yedi bölümden oluşan kapsamlı bir kanundur. Bu kanun, İngiltere'de telif hakkı ve derleme yasalarının modern ihtiyaçlara uygun olarak güncellenmesinde önemli bir adımdır (Lunn, 1981; UK Legal Deposit Libraries Act, 2003).

Türkiye'de Derleme Kanunu, veri tabanları da dahil olmak üzere derlemelerin oluşturulması ve kullanılmasına ilişkin hak ve yükümlülükleri düzenlemektedir. Kanun;

“29.02.2012 tarihli ve 28219 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 6279 sayılı kanun 29.08.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu” ile 21.6.1934 tarihli ve 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu, 5.12.1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ek 5 inci maddesi ve ek 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendi, yürürlükten kaldırılmıştır. Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği ile 21.09.1981 tarihli ve 17465 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır” (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, 2023).

Çoğaltılmış fikir ve sanat eserleri derleme kanunu (2012), derleme kapsamını genişleterek basılı eserlerin yanı sıra CD, DVD, film, müzik kaseti, slayt ve elektronik yayımları da içine almıştır. Ayrıca e-kaynaklar ile ilgili olarak derleme kanunu Madde 2/1’de; “Bu Kanun; her çeşit basma, ozalit, teksir, ofset, optik, manyetik, elektronik ve diğer çoğaltma yöntemleri ile satılmak ya da parasız dağıtılmak üzere üretilen çoğaltılmış fikir ve sanat eserinin derlenmesini, derleme işlemlerini yürütecek birimleri ve derlemeye ilişkin usul ve esasları” kapsadığı belirtilmektedir Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde derlenen eserlerin belirtildiği kanunun 4. maddesinin (ğ) bendinde "Elektronik ortamda üretilerek kullanıma sunulmuş elektronik yayınlar" ibaresi bulunmaktadır. Madde 8’de “derleme nüshalarının sayısı ve gönderileceği kütüphaneler” belirtilmektedir. Buna göre; “Milli Kütüphane”, “İstanbul Bayazıt Devlet Kütüphanesi”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı”, “İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı”, “İzmir Milli Kütüphane Vakfı Kütüphanesi” ve “Ankara’da Bakanlıkça belirlenecek

bir kütüphane” şeklinde belirtilmektedir. Ayrıca bu maddenin (d) bendinde “elektronik ortama aktarılan bir nüshası görme engellilerin hizmetine sunulmak üzere Millî Kütüphaneye gönderilir” ibaresi, bulunmaktadır.

E-kaynakların derlenmesi, kütüphanecilerin dijital teknolojilere hâkim olmasını ve dijital arşivleme, veri tabanı yönetimi, e-yayın formatları ile dijital haklar yönetimi konularında bilgi sahibi olmasını gerektirmektedir. E-kaynakların derlenmesi ve kullanımı, kütüphanecilerin hem dijital haklar ve telif hakları konularında bilgi sahibi olmasını hem de teknolojik yetkinliklere ve yasal düzenlemelere hakim olmasını gerektirmektedir

2.1.1.11. Telif hakları (Copyrights)

Tonta (2002), telif hakkını; “özgün ve yaratıcı eser sahiplerine (yazar, sanatçı, besteci, tasarımcı, vb.) belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik haklar” olarak tanımlamaktadır.

İngiltere’de 1709 yılında yürürlüğe giren ve telif hakları konusunda dünya çapındaki ilk yasal düzenleme olan “Kraliçe Anne Kanunu” aynı zamanda 1790 yılında ABD’de kabul edilen Telif Hakkı Yasası’na da dayanak olmuştur. Ulus devletlerinin telif haklarının karşılıklı geçerliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla “Bern Konvansiyonu” (1886) imzalanmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde 1909 yılında kabul edilen “Amerika Birleşik Devletleri Telif Hakkı Kanunu (Copyright Act of 1909)” yazılı ve basılı eserlerin telif haklarını düzenlemiş ve bu eserlerin korunmasını sağlamıştır fakat dönem itibariyle medya ve e-kaynak olmayışı daha sonraki süreçte bu kanunun 1976 yılında yenilenmesiyle; elektronik medya ve bilgisayar programları gibi yeni teknolojileri de içerecek şekilde telif haklarını güncellemiştir. Buna ek olarak, adil kullanım (fair use) ve adil işlem (fair dealing) gibi öğretileri tanımlamıştır (U.S. Copyright office, 1977) 1952 yılında “Evrensel Telif Hakkı Sözleşmesi” (Universal Copyright Convention- UCC) ve 1961 yılında “Roma Sözleşmesi” imzalanmıştır. Dünyada telif hakları ve fikri mülkiyet alanında etkin çalışmaları bulunan “Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı” (World Intellectual Property Organization, WIPO) ise 1967 yılında kurulmuştur. 178 ülkenin dahil olduğu organizasyona Türkiye 1976 yılında katılmıştır. 1980 yılında ABD’de Telif Hakları Kanununda düzenleme yapılarak yazılımlar ile ilgili ek maddeler eklenmiştir. 1998 yılında kabul edilen

“Dijital Binyıl Telif Hakkı Kanunu (Digital Millennium Copyright Act - DMCA, 1998)” dijital hakların korunmasını amaçlamıştır. İnternet üzerindeki telif haklarını koruma, dijital içeriklerin kopyalanmasını ve dağıtılmasını önleme ve telif hakkı ihlali durumunda hosting sağlayıcılarının sorumluluğunu düzenleme gibi önemli hükümler içermektedir. Eser hakları ve bu esere bağlı hakların korunmasına yönelik ABD’de atılan en önemli adımlardan biri, 1996 yılında imzalanan ve 2002 yılında yürürlüğe giren “WIPO Eser Hakları Sözleşmesi”dir (WIPO Copyright Treaty, WCT). Diğer önemli adımlardan bir tanesi ise yine 1996 tarihinde imzalanan ve 2002 yılında yürürlüğe girmiş olan “WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi”dir (WIPO Performances and Phonograms treaty, WPPT). Belirtilen her iki sözleşmeye Türkiye 2007 yılında dahil olmuştur. WIPO, icracı sanatçıların hakları ve veri tabanlarının yasal çerçevede korunması gibi birçok uluslararası standartın oluşturulmasında çalışmalarını sürdürmektedir (Demiroğlu, 2018, s. 30; Özkaya ve Samet, 2020, s. 18; Tuzcuoğlu, 2011, ss. 21-25).

Osmanlı döneminde ise 1857 tarihinde hazırlanan “Telif Nizamnamesi” bu alandaki ilk düzenlemedir. 1910 yılında çıkarılan “Hakkı Telif Kanunu” ise ilk fikir ve sanat eserleri kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de e-kaynaklara yönelik telif haklarının uygulanması, dijital ortamın teknik yönlerinin ve yasal çerçevenin iyi anlaşılmasını gerektirdiğinden, karmaşık ve zorlu bir iş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dijital teknolojilerin kullanımının artması ve dijital ekonominin büyümesi ile e-kaynaklardaki telif haklarının korunması hem telif hakkı sahipleri hem de kullanıcılar için giderek önemi artan bir konu haline gelmektedir.

Telif hakkı yasası; yazılım, müzik, film ve dijital içerik gibi e-kaynakların kullanımını düzenler. Türkiye’de eser sahipleri ve eserle ilintili kişilerin hakları, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)” ile korunmaktadır. 1952 yılında yürürlüğe giren kanun; 1983, 1987, 1989, 1995, 2001, 2004, 2005, 2007 (2 kere), 2008, 2010, 2012 (2 kere), 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2020 ve 2021 yıllarında ihtiyaçlar doğrultusunda toplam 21 kez değişikliğe uğramıştır. (Lexpera, 2022; Özkaya ve Samet, 2020, s. 18). Kanuna göre, e-kaynakların sahibinin izni olmadan kullanılması yasa dışı olarak kabul edilmekte ve telif hakkı ile korunmaktadır. Bu, e-kaynakların sahibinin izni olmadan kopyalanmasını, dağıtılmasını ve satılmasını da kapsamaktadır. Yasa, para ve hapis

dahil olmak üzere telif hakkı ihlali için hem hukuki hem de cezai yaptırımlar öngörmektedir. Türk telif hukukunun önemli bir yönü de "adil kullanım" kavramıdır. Bu, telif hakkıyla korunan materyalin araştırma veya eğitim gibi belirli kullanımlarına sahibinin iznine gerek olmaksızın izin verildiği anlamına gelmektedir. Ancak, "adil kullanım" tanımı Türk hukukunda iyi tanımlanmamıştır ve her durumda neyin adil kullanım teşkil ettiğine mahkemelerce karar verilmektedir.

FSEK'in ek 8. maddesinde veri tabanları ile ilgili olarak şu ibare bulunmaktadır:

Bir veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısı, ayrıca, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının;

- a) *Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması,*
- b) *Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi, hususlarında bu kanunda sayılan istisnalar ile kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar dışında izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir.*
- c) *Veri tabanı yapımcısına sağlanan koruma aleniyet tarihinden itibaren onbeş yıldır.*
- d) *Veri tabanının içeriğinde esaslı bir değişiklik meydana getiren ve yeni bir yatırım gerektiren, nitelik ve nicelik açısından yapılan her türlü ekleme, çıkarma veya değişiklik sonucu bu yeni yatırımdan doğan veri tabanı kendi koruma koşullarına hak kazanır.*

Eserlerin koruma sürelerinin belirtildiği FSEK'in 27. maddesinde "...eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder. Bu süre, eser sahibinin birden fazla olması durumunda, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl geçmekle son bulur" şeklinde tanımlanmaktadır.

FSEK, Türkiye'de e-kaynakların korunmasını sağlamaktadır. Yasanın, telif hakkı ihlali için hem hukuki hem de cezai yaptırımları bulunmakta ve yasa aynı zamanda adil kullanım kavramını tanımlamaktadır. Kişisel kullanım için kopya çıkarma, içeriği uyarlama veya değiştirme ve dağıtma hakkı da dahil olmak üzere dijital içerik de yasa kapsamında korunmaktadır. Türk telif hakları yasalarına riayet etmek, e-kaynakları kullanmak için kaynak sahiplerinden izin alınması gerekliliği taşımaktadır. Kanun özellikle bilgisayar programlarını edebi eserler olarak korumaktadır. Bu durum yazılımın kodlarını da kapsamaktadır. Bu, yazılım geliştiricilerin programlarının dağıtımını ve kullanımı üzerinde hak sahibi olduğu ve yasaya göre yazılımın izinsiz kopyalanması veya dağıtılmasının yasak olduğu anlamına gelmektedir.

Türkiye'deki telif hakkı yasasının bir diğer önemli yönü veri tabanlarının korunmasıdır. Veri tabanları yazarlık eseri olarak kabul edilmekte ve bu nedenle telif hakkı ile korunmaktadır. Bu, veri tabanı oluşturucularının kendi veri tabanlarının

kullanımı, çoğaltılması ve dağıtılması konusunda haklara sahip olduğu ve bir veri tabanına yetkisiz erişim veya kullanımın telif hakkı yasasının ihlali olarak kabul edilmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'deki telif hakkı yasası, eser sahiplerine eserlerinin kullanım, çoğaltma, dağıtım ve ticaretini kontrol etme hakkı vermektedir. Ayrıca yazılımlar, veri tabanları, web siteleri ve multimedya içeriği dahil olmak üzere e-kaynaklar için kapsamlı koruma sağlamaktadır. Telif hakkı ihlalleri durumunda ise yasal yaptırımlar öngörülmektedir.

2.1.1.12. Dijital haklar yönetimi (Digital rights management, DRM)

Dijital ortamda üretilen ya da dijital ortama aktarılan yayınlar çok kısa sürede kopyalanabilmekte ve kullanılan yazılımlar ile diğer dijital mecralara aktarılabilmektedir. Dolayısı ile telif haklarının yeni teknolojilerin kullanımı karşısında korunması da giderek zorlaşmaktadır. Telif haklarının korunması ve hukuksal açıdan herhangi bir eksikliğin doğmaması için gerekli olan izleme ve sınırlandırmalar bütününe “Dijital Haklar Yönetimi” (Digital Rights Management, DRM) denilmektedir (Ertaş, Selahattin, 2009, s. 107).

Modern dijital hizmetler ile etkileşim aynı zamanda kullanıcıların kişisel bilgilerinin toplanması ve kullanılması gibi istenmeyen durumların doğmasına da neden olmaktadır. DRM sistemlerinin düzenli bir şekilde çalışabilmesi; kullanılacak şifreleme teknolojisi, gerekli güncellemelerin zamanında yapılabilmesi ve kesintisiz hizmet sunulması ile doğru orantılıdır. Şifreleme işlemleri gerekli düzeyde güvenlik sağlarken aynı zamanda kullanıcı dostu bir yapıya sahip olmalıdır. DRM sistemlerinin bu açıdan evrensel düzeyde bir standart içeriyor olması da önem taşımaktadır (Bayramlıoğlu, 2007, s. 355).

Kütüphaneler için DRM, e-kitapların yetkisiz kopyalanmasını veya dağıtılmasını önlemeye yardımcı olan ve yetkisiz kullanıcıların içeriğe erişimini sınırlayan teknoloji ve yönetim sistemlerini ifade etmektedir. Bu durum e-kitapların eşzamanlı kullanıcı sayısını sınırlayabilmekte, erişim süresini belirleyebilmekte, yazdırma veya indirmeyi sınırlayabilmekte ve kalitesini etkileyebilmektedir. DRM, aynı zamanda farklı platformlar ve cihazlarla uyumluluk konusunda kullanıcı deneyimini ve

memnuniyetini de etkileyebilmektedir (ALA, 2012, s.1). Bu nedenle, kütüphaneler, e-kitapların DRM şartlarını ve koşullarını değerlendirmeli ve mümkünse daha fazla esneklik ve özgürlük sunan DRM'siz alternatifleri aranmalıdır.

Dijital haklar yönetimine dair dünya çapında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerden bazıları; WIPO Telif Hakları Sözleşmesi, Amerikan Dijital Milenyum Telif Hakkı Kanunu, AB Telif Yönergesi ve Fransız Telif Hakkı ve Komşu Haklar Hakkında Kanun Tasarısı şeklindedir (Turan, 2016, s. 67). Her biri kendi bölgesel veya ulusal yasalara dayalı olarak telif hakları konularını ele almaktadır ve bu yasaların amacı yaratıcıların haklarını korumak ve kullanımını düzenlemektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2006, s. 12), DRM'yi "...elektronik yöntemler kullanılmak suretiyle dijital veriler üzerinde bulunan fikri hakların kullanılan tekniğe göre korunması, izlenmesi, kısıtlanması" şeklinde tanımlamaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse DRM, dijital olarak yayınlanan içeriklerin telif hakkı sahipleri tarafından düzenlenmesine ve yönetilmesine olanak tanıyan bir teknolojidir (Trencheva, Todorova ve Trenchev, 2012, s.123).

Türkiye'de dijital haklar yönetimi, fikri mülkiyet haklarının korunması ve yönetilmesi amacıyla yürütülen bir süreçtir. Bu süreç, dijital ortamda oluşan içeriklerin korunmasını ve yasal olarak kullanılmasını sağlamak için tasarlanmıştır. Türkiye'de dijital haklar yönetimi ile ilgili olarak "Fikir ve Sanat Eserleri Yasası" ve "Telif Hakları Kanunu" gibi yasalar mevcuttur. Bu yasalar, dijital ortamda oluşan içeriklerin korunmasını ve yasal olarak kullanılmasını sağlama amacı taşımaktadır. Ayrıca dijital ortamda yer alan yazılımlar, müzik, film, resim, video gibi içeriklerin telif haklarının korunmasını ve yasal kullanımını düzenlemektedir.

Dijital haklar yönetimi, dijital ortamda oluşan içeriklerin korunmasını ve yasal olarak kullanılmasını sağlamak için yürütülen bir süreçtir. Bu süreçte, yasalar ve dijital haklar yönetimi kuruluşları aracılığıyla fikri mülkiyet haklarının korunması ve yönetilmesi amaçlanmaktadır.

2.1.1.13. Diğer Yasal Düzenlemeler

Türk Patent Enstitüsü, Türkiye'de e-kaynakların telif haklarını koruma ve yasal kullanımının desteklenmesinde önemli rol oynamaktadır. Türk Patent Enstitüsü, e-

kaynakların kullanımı ve dağıtımı konusunda telif haklarını koruma amaçlı hizmet vermektedir. Enstitü, lisans veya anlaşma yoluyla e-kaynakların yasal kullanımını sağlamaktadır ve telif hakkı ihlallerini takip etmektedir. Türk Patent Enstitüsü, e-kaynakların yasal kullanımını desteklemek ve koruma amacıyla yasal düzenlemelerin uygulanmasını sağlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, “5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”, “Telif Haklarına İlişkin Yönetmelik” ve “5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”nun ilgili yönetmelikleri gibi yasal düzenlemeleri etkin bir şekilde uygulamaktadır.

5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun: Bu kanun, dijital kitapların da dahil olduğu internet üzerindeki tüm yayınların düzenlenmesini hedefler.

Telif Haklarına İlişkin Yönetmelik: Bu yönetmelik, eser sahiplerinin telif haklarına ilişkin konuları daha detaylı bir şekilde düzenler.

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun İlgili Yönetmelikleri: Bu yönetmelikler, elektronik kitapların çeşitli yönlerini düzenler. Örneğin, e-kitap yayıncılarının, elektronik kitapların nasıl dağıtılacağı, hangi formatların kullanılacağı ve ne kadar ücret alınacağına dair belirli kurallara uymaları gerektiğini belirtir. Dijital yayıncılık sektöründe faaliyet gösteren yayıncıların faaliyetlerine ilişkin kuralları belirler.

2.5.2. Konsorsiyumlar ve İş Birlikleri

Kütüphaneler, bilgi kaynaklarını paylaşmak, maliyetleri azaltmak ve hizmet kalitesini artırmak için birlikte çalışmanın yollarını aramaktadır. Bu amaçla, kütüphane konsorsiyumları ve iş birlikleri, kütüphanelerin ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kurulmuştur.

2.1.1.14. Konsorsiyum (Consortium)

Kütüphane konsorsiyumları, birden fazla kütüphanenin kaynakları, hizmetleri ve teknolojileri paylaşmak için bir araya geldiği bir yapıdır. Bu yapıların tarihçesi, modern kütüphaneciliğin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Ancak, bu yapıların günümüzdeki şekli, özellikle dijital kaynakların paylaşımı ve erişimindeki artan önemi

nedeniyle 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Konsorsiyumların kuruluş amacı, kaynak paylaşımı ve hizmetlerin koordinasyonu yoluyla verimliliği artırmaktır. 1960'lı yıllarda, ABD'deki araştırma kütüphaneleri, dermelerini geliştirmek ve çeşitlendirmek için bir araya gelmeye başlamıştır. Bu kütüphaneler, ortak kaynaklara erişmek için kendi aralarında anlaşmalar yapmışlardır. Ayrıca diğer kütüphanelerle birlikte dermelerini paylaşmak için bir konsorsiyum oluşturmuşlardır. 1970'lerde, kütüphane konsorsiyumları daha yaygın hale gelmiş ve farklı ülkelerdeki kütüphaneler arasındaki iş birliği artmıştır. 1990'ların başında, dijital teknolojilerin gelişmesi, kütüphanelerin dijital kaynakları paylaşmasını ve erişilmesini de kolaylaştırmıştır. Bu nedenle, kütüphane konsorsiyumları, dijital kaynakların paylaşımı ve erişimi için önemli hale gelmiştir. Özellikle, 1990'ların sonlarına doğru, üniversiteler arası konsorsiyumlar, büyük e-kaynak dermeleri oluşturmak ve üyelerine geniş erişim sağlama konusunda önemli roller üstlenmiştir (Ghosh, 2011; Pereira ve Franco, 2020).

Dijital çağda, akademik kütüphanelerin başarısı için kütüphane konsorsiyumları kritik bir değere sahiptir. Yaşanan teknolojik gelişmeler ışığında dijital ortamlara taşınan bilgi kaynakları ve artan maliyetler özellikle akademik kütüphanelerde bütçe yönetimini ve kaynak seçimini giderek zorlaştırmaktadır. Elektronik yayın sayısında görülen bu artışlar, üniversite kütüphanelerinin bütçelerinin büyük bir kısmını bu alana ayırmalarına neden olmaktadır. Günümüzde, e-kaynaklara kısa veya uzun vadeli erişim ihtiyacı duyulup duyulmamasının tespitinde maliyet belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu yüzden üniversite kütüphaneleri tarafından yoğun olarak kullanılmaya başlanan abonelik modellerinden bir tanesi de konsorsiyumlar aracılığı ile gerçekleştirilen abonelik anlaşmalarıdır.

Genellikle konsorsiyumlar, kaynak paylaşımı amacıyla resmi anlaşma ile kurulan bağımsız kütüphaneler ve/veya kütüphane sistemleri birliğidir. Üyelik, belirli bir coğrafi bölge, kütüphane türü (kamu, akademik, özel) veya konu uzmanlığı ile sınırlandırılabilir (ODLIS, 2017c).

Prytherch ve Harrod (2010, s. 386) konsorsiyumu; “kütüphanelerin oluşturduğu kaynak paylaşım organizasyonları, kooperatifler, ağlar, kolektifler, ittifaklar veya ortaklıklar” olarak adlandırmaktadırlar.

Konsorsiyumlara ilişkin birçok farklı model bulunmaktadır. Konsorsiyum modelleri “açık konsorsiyumlar”, “kapalı grup konsorsiyumları”, “merkezi finans modeli konsorsiyumlar”, “paylaşılan bütçe modelli konsorsiyumlar”, “yayıncı girişimleri” ve “ulusal konsorsiyumlar” olarak sınıflandırılmaktadır (Kumar, 2014). Günümüzde dijital kaynakların paylaşımı ve erişimi, teknolojik gelişmeler ve bütçe kısıtlamaları gibi faktörlerin etkisiyle, küresel düzeyde yaygın olarak kullanılan bir yapı haline gelmiştir.

Konsorsiyumlar, e-kitap ve e-dergi sektöründe bulunan birçok paydaşın sadece bir örneğidir. Diğer katılımcılar arasında yayıncılar, içerik toplayıcıları (aggregator), dağıtımıcılar, yazılım ve donanım geliştiriciler, kütüphaneler ve kütüphane kullanıcıları yer almaktadır (Cherubini ve Nyberg, 2008, ss. 418-419). Alar (2013, ss. 2-3). Konsorsiyuma üye kütüphanelerin e-kaynaklar için daha elverişli lisans anlaşması sağlamaları ve pazarlık gücünün artması için müzakere etmesine izin vermesidir. Konsorsiyumlar, üye kütüphanelerin ticari firmalar karşısında pazarlık gücünü arttıran ve uygun koşullarda lisans anlaşmaları sağlayan bir güç oluşturması bakımından faydaları büyüktür. Alar (2013), konsorsiyumların beraberinde getirdiği avantajlara odaklanmanın yanı sıra, bu işbirliği modellerinin bazı dezavantajlarına da vurgu yapmaktadır. Konsorsiyumların getirdiği olumlu yönleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Düşük maliyet ve daha fazla e-kaynağa erişim,
- Daha iyi hizmet,
- Kullanım kolaylığı,
- Tek bir kütüphanenin çözemeyeceği lisanslama, kayıtlı e-kaynakların korunması, arşiv, erişim ve koruma gibi sorunların ortadan kaldırılması,
- Telif hakkı yasalarının daha iyi anlaşılması,
- E-kaynak sayısının artması ile kütüphane fiziksel ortamının daha verimli kullanılması şeklinde belirtmektedir.

Dezavantajlarını ise;

- Dergilerin basılı bir kopyasının olmaması,
- Arşivleme problemi,

- Dergilerde eski sayılara erişim problemi,
- E-kaynak hizmetinin sunulmasında yetkin personel olmaması,
- Telif hakları sorunu,
- İşbirliği geleneğinin olmaması veya katılma isteksizliği,
- İnternet bağlantısında yaşanabilecek problemler ve yetersiz bant genişliği şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Katılımcı kurumların kolektif gücü ile oluşan konsorsiyumlar, en uygun sözleşme koşullarıyla yüksek oranda indirimli abonelik oranlarını sahip olmakta ve bu sayede kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Burada önemli olan diğer bir unsur, doğru kaynak seçimi ve yönetimidir. Konsorsiyumlar ve diğer alanlarda yapılan işbirliklerinin temelinde zaman, insan gücü ve maliyetten tasarruf etme amacı yatmaktadır. Kütüphaneler arası işbirlikleri ise kurumların özverili çalışmaları temelinde kurulmuştur.

2.1.1.15. Kütüphaneler arası iş birlikleri

İşbirliklerinin oluşmasının temelinde; üretilen yayın sayısının çoğalması ve bu yayınların maliyetlerinin de bir kütüphane bütçesi tarafından karşılanabilecek düzeyde olmamasıdır. Bunların yanı sıra yeterli depolama alanına sahip olunmaması da günümüz kütüphanelerinin bilgi ihtiyaçlarını karşılamada tek yol olarak iş birliklerini karşımıza çıkarmaktadır.

Artukoğlu (1973) kütüphaneler arası işbirliğini; *“her türlü okuyucunun ihtiyaç duyduğu bilgi birikimini arttırmak, ulaştırmak ve etkin kılmak için kütüphaneyi oluşturan temel öğelerin kütüphaneciler tarafından teknik olanaklardan yararlanılarak ortak ilişkilerle hazırlanmasını ve geliştirilmesini öngören yöntemler topluluğu”* olarak tanımlamaktadır.

Kütüphaneler çok farklı uzmanlık alanlarında iş birliklerine gidebilmektedir. İş birliği uygulama alanları arasında; “Toplu Katalog Hazırlama İş birliği” (OCLC/ WorldCat, COPAC, LIBRIS, Ohio link, ICCU, MELCYL, TO-KAT vb.), “Kataloglama İş birliği”, “Belge Sağlama İş birliği” (ANKOS KİTS, TÜBESS, vb.), “Derme Geliştirme İş birliği” ve “Konsorsiyum Oluşturma” sıralanabilir (Çölden, 2022, s. 9; Küçük, Al, Alır, Soydal ve Ünal, 2004).

Sonuç olarak kütüphaneler arası iş birlikleri, bilgi erişimi ve kaynak çeşitliliğini artırmak için kritik bir rol oynamaktadır. Bu iş birlikleri; yayın sayısının artması, maliyetlerin düşürülmesi ve depolama alanlarının verimli kullanılması gibi temel zorlukların üstesinden gelmede etkili bir yol sunmaktadır. Ayrıca, farklı uzmanlık alanlarında iş birliklerinin yaygınlaşması, kütüphanelerin daha geniş bir kullanıcı kitlesine hizmet verme kapasitesini de artırmaktadır. Bu nedenle, kütüphaneler arası iş birlikleri, bilgi ihtiyaçlarını karşılamak ve bilgi birikimini daha etkin bir şekilde sunmak amacıyla kütüphane profesyonelleri tarafından büyük bir özenle geliştirilmeli ve desteklenmelidir.

2.6.Sunulan Hizmet Kalitesi

Kütüphanelerde sunulan hizmetin kalitesi aynı zamanda üniversitenin akademik performansını da etkilemektedir. Akademik kütüphanelerin bilgi hizmeti üreten kurumlar (işletmeler) olarak nitelendirildiği günümüzde, sunulan hizmetin kalitesi giderek önem kazanmaktadır. Bu nedenle, kütüphaneler performansları ve hizmet verimlilikleri konusunda önemli ölçümler yapmakta ve bu konuda yeni açılımlar geliştirmeye çalışmaktadır.

Performans ölçütleri kütüphanelerde hizmet verimliliğinin ölçülmesi için kullanılan en önemli yöntemlerden bir tanesidir. Bu ölçütler genellikle kullanım istatistikleri, kitap sayısı, dijital kaynaklar, kullanıcı sayısı, kitap ödünç alma oranları gibi kütüphanenin hizmet verimliliğine ilişkin verileri içermektedir. Kütüphaneler bu verileri toplayarak, hizmetlerini daha iyi hale getirmek için gerekli düzenlemeleri yapmaktadır.

Sunulan hizmetin kaliteli olmasını sağlamak amacıyla kütüphane performans ölçütlerinin oluşturulması gerekmektedir. Kütüphaneler için oluşturulan uluslararası birçok performans ölçütü bulunmaktadır. ISO 11620:2014 (Library performance indicators- Kütüphane performans göstergeleri), ISO/TR 20983:2003 (Performance indicators for electronic library services- Elektronik kütüphane hizmetleri için performans göstergeleri), EQLIPSE ve EQUINOX bu ölçütlerden bazılarıdır. Ölçütler konusunda IFLA gibi önemli bir meslek örgütü de çalışma yapmıştır. Bu kapsamda 1996 yılında “Akademik kütüphaneler için performans ölçümü” olarak hazırlanan kitabın 2. baskısında kapsamı genişletilerek “Kütüphaneler için performans ölçümü” olarak güncellenmiştir (Poll ve Boekhorst, 2007).

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler kütüphane hizmetlerini ve ortamlarını değiştirmektedir. Performans ve hizmet verimliliğini arttırmak için kütüphaneler birçok farklı teknolojik araç ve yöntemler kullanmaktadır. Veri tabanları, arama motorları, mobil uygulamalar ve uzaktan erişim araçları bunlardan bazılarıdır. Ayrıca e-kaynaklar alanında sunulan hizmetin kalitesini belirleyen birçok değişken bulunmaktadır. Bunları; kullanıcı alışkanlıkları, yönetimin derme geliştirme politikasında e-kaynaklara verdiği önem, e-kaynaklar için ayrılan bütçe, yayın sayısının çokluğu ve kullanıcı kitlesine uygunluğu, gerekli teknik altyapının sağlanabilirliği, yetkin e-kaynak kütüphanecisinin mevcudiyeti vb. olarak sıralamak mümkündür. Belirtilen bu maddeler aynı zamanda sunulan hizmetin kalitesini etkilediği gibi sunulan hizmetin verimliliğini de doğrudan etkilemektedir. Dolayısı ile birkaç maddenin uygulanabilirliğinden çok bir e-kaynak yönetim politikası doğrultusunda belirtilen maddelerin tümünün uygulanabilirliği önem taşımaktadır.

Kütüphanelerde yeni açılımlar ise kütüphanelerin teknolojik gelişmeleri takip ederek, hizmetlerini geliştirmeleri, yeni dijital kaynaklar sunmaları, kullanıcı deneyimini artırmaları gibi konuları kapsamaktadır. Kütüphaneler dijitalleşme sürecine hızla uyum sağlamak ve kullanıcıların dijital materyallere daha hızlı bir şekilde erişebilmeleri için dijital arşivler oluşturmaktadır. Önümüzdeki süreçte bulut tabanlı kütüphaneler, sosyal medya entegrasyonu, mobil uygulamalar ve yapay zekâ destekli öneri sistemleri gibi teknolojiler kütüphanelerde sunulan hizmet kalitesinin belirleyicileri olacaktır.

2.6.1. Veri Tabanları Kullanımı ve Bilimsel Üretkenlik

Bilgi çağında Yükseköğretim kurumlarında araştırma kültürünün canlandırılması ve bilimsel üretkenliğin artırılmasında, bilim insanlarının güncel literatüre erişim sağlaması önemli bir etkiye sahiptir. Dijital teknolojinin ortaya çıkışı ve özellikle 1990'lardan sonra yaygınlaşması, kütüphanelerin dergi veri tabanlarına ve e-kitaplara olan aboneliklerini de hızlandırmıştır. Dijital veri tabanlarının kullanımının yaygınlaşması ise; entelektüel büyümeyi, araştırma üretkenliğini, akademik araştırmaların sınırlarını, kullanıcı bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi ve anlaşılmasını mümkün kılmıştır (Rafi, JianMing ve Ahmad, 2018, ss. 42-43). Günümüzde akademik başarının ayrılmaz bir parçası olan veri tabanlarının bilimsel üretkenlik üzerinde

önemli bir etkisi bulunmaktadır (Ani, Ngulube ve Onyancha, 2015). Veri tabanlarının bilimsel üretkenliğe olan etkisini dile getiren Rogers ve Nielsen (2017) gelişen dijital teknolojinin geleneksel bilgi arama davranışlarını değiştirdiğine vurgu yapmaktadır.

Üniversite kütüphaneleri, bağlı bulundukları kurumların kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini karşılamak ve bilimsel üretkenliklerine katkıda bulunmak amacıyla hizmet vermektedir. Araştırmacılar için bilgi kaynaklarına erişim büyük bir gerekliliktir. Bu durum, kütüphanecilerin sorumluluklarını artırmaktadır. Veri tabanı abonelikleri üniversite bütçelerini etkileyebilirken, hangi veri tabanına abone olunacağına karar vermek giderek karmaşılaşmaktadır. Kamu kaynaklarının verimli kullanılması önemlidir. Sınırlı sayıda abonelik gerçekleştirebilen üniversiteler için alternatif modeller (işbirlikleri, kaynak paylaşımı vb.) iyi değerlendirilmelidir. E-kaynak kütüphanecisi, bu sorumluluk bilinciyle hareket eder ve yetkinliklerini geliştirirse hem araştırmacıların hem de bağlı bulunduğu üniversitenin bilimsel üretkenliğine destek olan önemli unsurlardan biri olacaktır.

2.6.2. Veri Tabanları ve Ölçülebilir Bilimsel Etkileşim

Günümüz kütüphanelerinde kullanılan dijital teknolojiler, kütüphanecilik hizmetlerinin geliştirilmesinde yeni fırsatlar sunmaktadır. Mevcut bilginin elde edilmesi, düzenlenmesi ve bibliyografik kontrolünün kolaylaşması bu yeniliklerden bazılarıdır (Abdu, Aliyu, Paulinus ve Umar, 2017, s. 82). Veri tabanlarının kullanımı kütüphanelerin ve üniversitelerin kullanıcı profillerini daha iyi anlamalarını sağlamaktadır. Kütüphaneler ve üniversiteler, veri tabanları aracılığıyla kullanıcı davranışını izleyerek, okuyucularının ne aradıkları ve ne ürettikleri hakkında fikir edinebilmektedir. Bu durum, ulusal ve uluslararası veri alışverişinin yanı sıra kurumlar arasındaki işbirliğini geliştirmeye de yardımcı olmaktadır.

Bilimsel çalışmaların etkisinin ölçülebilir bir şekilde değerlendirilmesi, ölçülebilir bilimsel etkileşimi ifade etmektedir. Bu etkileşim, bilimsel çalışmaların yayınlanma veya okunma sayısı, atıf sayısı gibi ölçütlerle değerlendirilebilmektedir. Ayrıca bilimsel çalışmaların kalitesinin belirlenmesinde ve bilim insanlarının performanslarının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır.

Bilimsel çalışmaların kalitesinin belirlenmesi ve bilim insanlarının performanslarının değerlendirilmesi açısından, uygun veri tabanı tasarımı, veri yönetimi ve istatistiksel analizi temel öneme sahiptir. Çünkü bu unsurlar, bilimsel araştırmalardan doğru ve güvenilir sonuçların elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Bilimsel araştırmaların güvenilirliğinin artırılması ise bir dizi kritik bileşeni içermektedir. Bu bileşenler;

- *Veri kalitesi:* Verilerin doğruluğunun, eksiksizliğinin ve tutarlılığının sağlanmasıdır.
- *Veri depolanması, korunması ve standardizasyonu:* Büyük miktarda verinin kolay erişilebilir olması, güvenli bir şekilde depolanması, verilerin standartlaştırılmış bir formatta uzun vadede saklanması ve erişilebilir kalmasının sağlanmasıdır.
- *Veri gizliliği:* Özellikle verilerin birden çok kuruluş veya platform arasında paylaşıldığı durumlarda veri tabanlarında bulunan hassas içeriklerin korunması ve yetkisiz erişimin engellenmesidir.
- *Veri entegrasyonu:* Özellikle veri yapıları ve formatları farklı olduğunda, farklı kaynaklardan gelen verilerin tek bir veri tabanına entegre edilmesidir.
- *Veri dağıtımı:* Özellikle verilerin teknik nitelikte olduğu durumlarda, verilerin geniş bir kullanıcı kitlesi tarafından erişilebilir ve anlaşılır bir şekilde dağıtılmasıdır.
- *Veri analizi ve yorumlama:* Özellikle büyük ve karmaşık veri kümelerinin, istatistiksel olarak titiz ve anlamlı bir şekilde analiz edilmesidir. Bu işlem verilerin karmaşık veya belirsiz olduğu durumlarda zaman alıcı ve özel beceri gerektirebilmektedir.

Akademik veri tabanları; etkileşimi kolaylaştırması, yenilikçi fikirlerin ortaya çıkışını desteklemesi ve araştırmacıların bilişsel yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olması bakımından farklı bir değer oluşturmaktadır. Bu bakımdan veri tabanları ile bilimsel yayınlara ait istatistikî verilerin sağlanması, atıf oranlarının tespiti, yazarlar arasında etkileşimin artması, güncel literatürün takip edilmesi ve yeni çalışma alanlarının ortaya çıkarılması gibi konularda kullanıcılara kolaylık sağlamaktadır.

Veri tabanları sayesinde birçok bibliyometrik veriye erişilebilmekte ve performans değerlendirmeleri yapılabilmektedir. Bu sayede ölçülebilir bilimsel etkileşimin önü açılmaktadır. Bilimsel veri tabanları, özellikle yayın ve yazar arasındaki ilişkileri

tanımlayarak bir bibliyometrik ağ oluşturmaktadır. Bu karmaşık ağlar doğrultusunda yayın ve yazar performansları değerlendirilebilmektedir.

Akademik kütüphanelerde veri tabanları ile yoğun olarak ilgilenen e-kaynak kütüphanecileri, bilimsel veri tabanları aracılığıyla araştırmacılara istatistiksel veriler sağlamakta, atıf oranlarını tespit etmekte, yazarlar arasındaki etkileşimi artırmakta güncel literatürü takip etmekte ve yeni çalışma alanlarını keşfedilmesine yardımcı olmaktadır. Bu şekilde, e-kaynak kütüphanecileri, araştırmacılara hizmet kalitesi açısından büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu kaynak kütüphanecileri, veri tabanlarına erişim konusunda araştırmacılara rehberlik etmekte ve bilimsel çalışmaların daha etkili bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, araştırmacılar için en güncel ve güvenilir bilgilere erişim sağlamak gibi önemli bir görevi üstlenmektedirler.

Bununla birlikte, bilimsel bir çalışmanın yayınlanacağı dergi seçimi ve bu derginin hangi veritabanında yer aldığı konusu büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü derginin performansı, yayının niteliği ve güvenilirliği açısından belirleyici bir faktördür. Derginin uluslararası düzeyde tanınması ve endekslenmesi, araştırmacıların çalışmalarını daha geniş bir kitleye ulaştırmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, derginin hakemlik süreci ve editoryal politikaları da bilimsel yayınların kalitesini etkilemektedir.

Sonuç olarak, bilgi yönetimi ve araştırma süreçleri bilgi çağında temel öneme sahip unsurlardır. Bu unsurlar, bilgiye erişim, düzenleme ve paylaşım süreçlerini büyük ölçüde kolaylaştırarak bilimsel gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Özellikle e-kaynak kütüphaneci yetkinlikleri, bu süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Araştırmacılar için doğru kaynaklara erişim sağlamak ve çalışmalarını güvenilir dergilerde yayınlamak, bilimin ilerlemesi ve bilimsel topluluğun bilgi paylaşımı açısından temel öneme sahiptir.

2.6.3. E-Kitapların Ödünç Verilmesi ve Kullanılan Programlar

Günümüzde e-kitaplar; dijital kitaplar ve çevrimiçi kitaplar ile eşanlamli olarak kullanılmaktadır (Prytherch, 2005). TÜBA (2023) tarafından “Bilgisayarlar ya da taşınabilir elektronik kitap okuyucuları ile okunmak için tasarlanmış, kâğıda

basılmayan, ancak basılı kitapların bütün özelliklerini barındıran ve okuyucuya ek kolaylıklar sağlayan kitap biçimi” şeklinde tanımlamaktadır.

Gelişen teknoloji, beraberinde farklı formatları (ses, resim, müzik ve video) içeren yapılarla e-kitapların zenginleşmesini sağladı. E-kitaplar, bu süreçte mülkiyet ve telif hakları bakımından bir tehdit oluşturmaya başlarken, gerçek veya tüzel kişilerin haklarının koruma altına alınması için genellikle bir dosya veya bir aygıtta gömülü olan DRM gibi yeni teknolojiler kullanılmaya başlandı (Binici, 2017). E-kitapların ödünç verilmesi “genellikle dosyanın erişilip paylaşılmasını sınırlayan DRM teknolojileri ile etkinleştirilmektedir. Kullanıcı sınırına göre kitaba erişim izni veren bu uygulamada e-kitap ödünç verilmektedir” ve belirtilen süresi dolduğu zaman kitap kullanıcı hesabında pasif konuma geçmektedir (Yılmaz, 2020, s. 37).

E-kitapların taşınabilirliği, çevrimdışı çalışabilirliği ve kullanım kolaylığı doğal olarak yaygınlaşmasını sağlamıştır. PDF veya EPUB gibi farklı formatlarda indirilebilen e-kitaplar, ödünç işleminin gerçekleşebilmesi için genellikle Adobe Digital Edition uygulamasına ihtiyaç duymaktadır. Oluşturulan kullanıcı hesabı üzerinden kitabı elektronik formatta ödünç alabilme ve uzatma işlemi yapılabilir. Ayrıca basılı kitaplarda olduğu gibi iade işlemi yapılmasına gerek duyulmamaktadır (Karakaya, Akleylek, Erzurumlu ve Kılıç, 2018). Bunun dışında TURCADEMY gibi bazı e-kitap veri tabanları LockLizard DRM ile korunmaktadır. Kullanıcılar kişisel hesapları üzerinden çevrimiçi görüntüleme yapabilmekte ve isterlerse e-kitabı indirebilmektedirler. Burada indirmeden kastedilen kitabın belirli bir süreliğine ödünç alınmasıdır. Ödünç alınan bu kitapların kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanunu kapsamındadır. Ödünç işlemi yapılabilmesi için “SafeguardPDFViewer” pdf görüntüleyicisinin ve beraberinde lisans dosyasının (.lv ve zip formatında) indirilmiş olması gerekmektedir. OverDrive, 3M Cloud Library ve Axis 360 gibi programlar, kütüphanelerin E-kitap ve dijital içerik hizmetlerini sunmasına yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan farklı DRM uygulamaları doğal olarak eğitim ve yönlendirme hizmetini gerekli hale getirmektedir. Dolayısıyla e-kaynak kütüphanecileri, geleneksel kütüphanecilik yetkinliklerini dijital dünyada kullanabilen ve e-kitapların yönetimi konusunda uzmanlaşmış profesyoneller olmalıdır. Bu yetkinlikler, kullanıcı deneyimini iyileştirmek ve kütüphanelerin dijital dönüşüm sürecine başarıyla uyum sağlamalarını sağlamak için kritik değere sahiptir.

2.6.4. Üniversite Kütüphanelerinin Teknolojik Donanımları, Alt Yapıları ve Mekânsal Özellikleri

Geleneksel kütüphaneler; bilgi kaynaklarının toplandığı, depolandığı, teknik işlemlerinin yapılarak kullanıcıların hizmetine sunulduğu mekanlar olarak nitelendirilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, geleneksel kütüphanelerin dijital kütüphanelere evrilmesine neden olmuştur. Çağın gerekliliğine bağlı olarak bilgi edinmedeki kavramsal dönüşüm ve kütüphanelerin dijitalleşmesi, bilgi merkezi olarak üniversite kütüphanelerinin de sundukları hizmetlerin, mimari özelliklerin, gerekli teknik altyapının ve donanımların değişimini de zorunlu kılmıştır. Bilgisayar kullanımının artması, internet ağının yaygınlaşması ve buna bağlı olarak kullanıcıların bilgi arama davranışlarındaki değişiklik ise kütüphanelerin; kullanıcıların sosyalleşmesine imkân tanıyan, araştırma ve öğrenme eylemlerinin desteklenmesine olanak sağlayan üçüncü mekanlara⁵ evrilmesi ile sonuçlanmıştır (Afzali, 2008; Şanlı ve Sirel, 2022; Şensoy ve Sarı, 2020, s. 285).

Üçüncü mekân kavramı ilk kez 1999 yılında sosyolog Ray Oldenburg tarafından kullanılmış ve daha sonrasında da kabul görmüş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Oldenburg (1999, s. 198) üçüncü mekânları; “mimarisinden ve amaçlarından öte, içerisinde insanların çiçek açıp gelişebilecekleri yaşam alanları” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Oldenburg (1999, s. 16), birinci mekân olarak ev, ikinci mekân olarak iş yeri ve üçüncü mekân olarak ise “merkezi toplanma mekanları olarak hizmet veren kütüphaneler, kafeler, parklar vb. sosyal ortamları” tanımlamaktadır. Günümüz kütüphanecilik literatüründe yerini almaya başlayan bu kavram, ileride kütüphane mimarisinin belirleyici unsurlarından bir tanesi olacaktır.

Geleneksel kütüphaneler ve günümüz dijital kütüphanelerinin farklı mimari özellikleri ve teknik ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu bakımdan sunulacak hizmetin çeşitliliği belirleyici niteliktedir. Özellikle yaşın ve sahip olunan teknolojinin Z kuşağının bilgi arama davranışlarındaki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Kakırman Yıldız (2012),

⁵ Oldenburg, R. (1989), üçüncü mekânı: “Toplumsal hayatımızda ev ve işyerlerinden sonra sosyalleşme-iletişim için gidilen üçüncü sıradaki yerler” olarak tanımlamaktadır.

“kütüphanenin dijital olarak kullanımının fiziksel olarak kullanımına göre daha yüksek olduğunu” dile getirmektedir. Web üzerinden erişim sağlanamayan kütüphanelerin ise daha az kullanıldığına vurgu yapmaktadır. Belirtildiği üzere kütüphane kaynaklarının dijital ortamda yer alması kullanıcılar açısından öncelikli bir neden olmaktadır. Üniversite kütüphanelerinin e-kaynak aboneliklerinin artması, bu kaynakların kullanıcılar ile paylaşıyor olması ve kütüphanelerin hala çalışma alanı olarak kullanılıyor olması elbette ki bazı teknik alt yapı ve donanım ihtiyaçlarını beraberinde getirmektedir.

Basılı kaynakların sayısının azaldığı günümüzde dijital kaynak sayısı ise her geçen gün artmaktadır. Buna bağlı olarak da kütüphanelerin kullanıcılarına sunulan hizmet çeşitliliğinde de artış görülmektedir. Bu dijitalleşme süreci; kütüphanelerin bina mimarilerini, teknik altyapılarını ve donanımlarının belirlenmesinde etkili olmaktadır.

Üniversite kütüphanelerinin teknolojik donanımları, alt yapıları ve mekânsal özellikleri, üniversitenin büyüklüğüne, kütüphanenin bütçesine ve ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Ancak genel olarak, modern üniversite kütüphanelerinin sahip olması gereken özellikleri 3 ana başlık altında sıralamak mümkündür:

Teknolojik Donanımlar:

- a. *Bilgisayarlar:* Kütüphanede kullanıcıların bilgisayar erişimi için genellikle bir veya daha fazla bilgisayar laboratuvarı bulunmalıdır.
- b. *Kablosuz ağ (Wi-Fi) erişimi:* Kullanıcıların dizüstü bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlar aracılığıyla internete erişebilmeleri için Wi-Fi ağı sağlanmalıdır.
- c. *Veri tabanları ve e-kaynaklar:* Üniversite kütüphaneleri, öğrencilerin ve araştırmacıların e-dergilere, e-kitaplara, veri tabanlarına ve diğer e-kaynaklara erişimini sağlamalıdır.
- d. *Yazıcılar ve fotokopi makineleri:* Öğrencilerin veya araştırmacıların belge çıktısı alabilmeleri veya fotokopi çekebilmeleri için kütüphanelerde bu tür donanımlar bulunmalıdır.
- e. *Ses ve görüntü donanımları:* Kullanıcıların film izlemek, müzik dinlemek gibi amaçlarla kullanabilecekleri ses ve görüntü donanımları ile ayrıca sunumlar veya grup çalışmaları için interaktif ekranlar ve projeksiyon sistemleri bulunmalıdır.

Alt yapı:

- a. *Yeterli depolama alanı:* Kütüphaneler, kitap, dergi ve diğer kaynakları depolamak için yeterli alan sağlanmalıdır.
- b. *İklimlendirme sistemleri:* Kitapların, dergilerin ve diğer materyallerin uzun süre dayanabilmesi için iklimlendirme sistemleri kullanılmaktadır. Bu sistemler, sıcaklık, nem ve hava kalitesi gibi faktörleri kontrol ederken materyallerin uzun süre dayanabilmesi ve korunabilmesi için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Uygun sıcaklık ve nem seviyeleri, kullanıcıların konforunu artırmakta ve kullanıcıların kütüphanede rahatça çalışabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum kullanıcı memnuniyetini ve verimliliğini etkileyen unsurlar arasındadır.
- c. *Güvenlik sistemleri ve donanımları:* Kütüphaneler, kütüphane materyallerinin güvenliğini sağlamak için çeşitli güvenlik sistemleri ve donanımları kullanmaktadır. Bu sistemler, kütüphanenin içindeki materyallerin korunmasını ve yetkisiz erişimleri önlemeyi amaçlamaktadır. Kütüphanelerde kullanılan güvenlik sistemlerinin başında güvenlik kapıları, alarm sistemleri, güvenlik kameraları ve elektronik etiketleme sistemleri gelmektedir. Bu sistemler ve donanımlar, kütüphane materyallerinin kaybolması, zarar görmesi veya çalınması gibi olumsuz durumları minimize etmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda, kullanıcıların güvenliğini sağlamak için de aktif rol oynamakta ve kütüphane ortamında huzurlu bir çalışma ve araştırma atmosferi yaratılmasında katkı sağlamaktadır.
- d. *Otomasyon sistemi:* Kütüphaneler, kitaplar, dergiler ve diğer kaynakların envanterini takip etmek ve yönetmek için otomasyon sistemlerinin kullanılması gerekmektedir. Bu sistemler, kütüphane materyalinin ödünç alınması, iade edilmesi, kataloglanması ve raporlanması gibi birçok işlemi gerçekleştirebilmektedir. Günümüzde kütüphaneler için otomasyon sistemleri, vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir.

Mekânsal Özellikler:

- a. *Toplantı ve etkinlik alanları:* Kütüphanelerde konferanslar, sunumlar, atölye çalışmaları gibi etkinlikler için kullanılan toplantı ve etkinlik alanları bulunabilmektedir. Bu alanlar, çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Kütüphanelerin çeşitli etkinlikler düzenleyerek kültürel bir merkez

olma işlevini de yerine getirmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu alanlar kütüphanelere hem bilgi paylaşımı hem de toplumsal etkileşimi teşvik eden mekân olma özelliği katmaktadır.

- b. *Raf sistemleri*: Kütüphanelerde kitaplar, dergiler ve diğer materyallerin düzenli bir şekilde saklanması ve kolay erişilebilir olmasını sağlayan önemli bir bileşendir. Raf sistemleri sadece materyallerin düzenli saklanmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda materyallerin fiziksel korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Materyallerin doğru bir şekilde yerleştirilmesini ve istiflenmesini sağlayarak hasar riskini de azaltmaktadır.

Raf sistemleri; kütüphanelerde materyallerin düzenli saklanması, kolay erişilebilir olması ve fiziksel korunmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Kullanıcıların bilgiye daha hızlı erişimini sağlayarak araştırma sürecini iyileştirmekte ve kütüphane deneyimini geliştirmektedir. Kütüphane yöneticileri ve çalışanları için raf sistemlerinin etkin kullanımını, kütüphane hizmetlerinin kalitesini ve verimliliğini artırmada kritik bir unsur olarak nitelendirmek mümkündür.

- c. *Grup çalışma alanları*: Kütüphanelerde grup çalışmaları için özel olarak tasarlanmış alanlardır. Bu alanlar, kullanıcıların bir araya gelerek ortak çalışma yapmasını ve fikir alışverişinde bulunmasını sağlamaktadır.

- d. *Bedensel ve görme engelliler için alanlar*: Engelli rampaları, asansörler, geniş koridorlar, engelli tuvaletleri gibi alanlar bedensel engelliler için büyük bir gerekliliktir. Aynı şekilde Braille etiketler, işaretler, konuşma destekleyici teknolojiler, büyüteçler ve yardımcı cihazlar görme engelli bireylerin daha bağımsız bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktadır. Braille etiketler, görme engelli bireylere dokunsal bilgilendirme sağlamak ve nesneleri tanımlamalarını kolaylaştırmaktadır.

Sonuç olarak, kütüphane hizmetlerinin dijitalleşme sürecinde e-kaynakların yoğun olarak kullanıldığı kütüphaneler özelinde bir değerlendirme yapıldığında belirtilenlere ek bazı donanım, alt yapı ve mekânsal özelliklerin olması gerekmektedir. Bu özellikler:

- ✓ E-kaynaklara sorunsuz bir şekilde erişim için güçlü bir ağ altyapısı,
- ✓ Kullanıcıların bilgiye hızlı ve etkili bir şekilde erişmelerini sağlamak için veri tabanı yönetim sistemleri,

- ✓ Bilgisayar laboratuvarları,
- ✓ E-kaynakların daha etkin çalışabilmesi için güncel yazılımlar ve uygulamalar,
- ✓ E-kaynaklara yetkilendirilmiş erişim ve verilerin korunması için gerekli güvenlik önlemleri,
- ✓ Kullanıcıların kütüphane kaynaklarına uzaktan erişim sağlayabilmeleri için uygun teknolojik donanım ve altyapılar,
- ✓ Kullanıcıların kolayca bilgiye ulaşmasını sağlamak için üst veri standartlarına uygun, etkili bir arama motoru ve kullanıcı dostu bir arayüz,
- ✓ Bilgisayarlar, laptop şarj istasyonları ve diğer dijital cihazların kullanımına yönelik özel alanlar,
- ✓ Engelli bireylerin bilgisayarlara ve diğer alanlara rahat bir erişimi için rampalar, asansörler ve geniş koridorlar,
- ✓ İnteraktif ekranlar ve duvar panolar vb. geniş bir bileşen yelpazesini içermelidir.

2.6.5. E-kaynaklara Erişim ve Yaşanan Gelişmeler

Kütüphanelerin temel amacı, kütüphane ile kullanıcı arasında köprü vazifesi görerek kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktır. Son yıllarda bilgi hizmetlerinin bilimsel kullanımındaki önemli değişiklikler nedeniyle, en alakalı bilgilere mümkün olan en kısa sürede ulaşmak günümüz kullanıcıları için büyük önem taşımaktadır (Doğan ve Doğan, 2013, s. 444). E-kaynaklara erişim ve teknolojik gelişmelerin oluşturduğu dönüşümü şu şekilde özetlemek mümkündür:

- a. *E-kaynakların artışı*: Kütüphaneler, e-kaynakların artışıyla birlikte aboneliklerini ve dermelerini genişleterek kullanıcılarına daha fazla elektronik kitap, makale, veritabanı ve diğer dijital kaynağa kolayca erişim sağlamaya başlamıştır. Bu sayede kullanıcılar, bilgiye daha hızlı ve pratik bir şekilde ulaşabilmektedirler.
- b. *Dijital kütüphaneler*: Geleneksel kitap dermelerine ek olarak, e-kaynaklara olan talepler doğrultusunda kütüphaneler dijital kütüphaneler oluşturmaya başlamıştır. Kullanıcılar, çevrimiçi ortamda e-kitaplara, e-dergilere, e-tezlere, e-sunumlar ve diğer dijital belgeler erişebilir konuma gelmiştir.
- c. *Uzaktan erişim*: Zaman içerisinde kütüphane hizmetlerindeki dijital dönüşümün boyutlarının artması ile kütüphaneler uzaktan erişim kolaylığı sunmaya başlamıştır. Böylece kullanıcılar, kütüphane e-kaynaklarına kendi cihazlarından erişebilir, indirebilir ve çevrimiçi veri tabanlarında araştırma yapabilir duruma gelmiştir.

- d. *Veri tabanları ve araştırma araçları*: Veri tabanı aboneliklerinin artması ile araştırmacılara daha kapsamlı hizmet çeşitliliği sunan kütüphaneler; metin madenciliği, veri görselleştirme ve diğer araştırma araçları ile de akademik çalışmalara destek vermektedir.
- e. *Eğitim ve rehberlik hizmetleri*: Kütüphaneler kullanıcılarına e-kaynakları nasıl kullanacakları, doğru arama stratejileri ve akademik yazım kuralları konularında destek sağlanmakla yükümlüdür. E-kaynaklara erişim konusunda eğitim ve rehberlik hizmetleri sunulması kullanıcı memnuniyeti ve performansı açısından önemlidir.
- f. *Açık erişim hareketleri*: Açık erişim politikalarıyla, araştırmaların ücretsiz olarak erişilebilir olması bilimsel üretkenliğin desteklenmesini sağlamaktadır.

Kütüphaneler, her yıl çeşitli bilgi kaynakları veya platformları aracılığıyla derme geliştirmeye büyük miktarda yatırım yapmaktadır. Günümüzde e-kaynaklar genellikle veri tabanlarından, e-kitaplardan ve e-dergi makalelerinden oluşmaktadır. Kütüphane kullanıcılarının ise belirtilen bu e-kaynaklara keşif araçlarından bir tanesini kullanarak erişim sağlamaları mümkündür (E-Data Quality Working Group, 2014). Kütüphane kaynaklarının erişilebilir olması bakımından “keşif araçları” (discovery tools) kullanımı yaygınlaşırken kütüphane sistemlerinin de önemli bir parçası haline gelmektedir. Akademik kütüphaneler; kitaplar, basılı dergiler, gazeteler, elektronik makale / kitap veri tabanları, videolar vb. birçok farklı kaynağı ve farklı formatta içeriği barındırmaktadır. Bu çeşitlilik bir anlamda keşif araçlarını da zorunlu kılmaktadır.

Keşif araçları; sezgisel bir arayüze sahip, farklı kaynak türleri arasında taramayı mümkün kılarak kullanıcıların araştırma sürecini basitleştiren, kütüphane kaynaklarının daha etkin kullanımına olanak tanıyan ve tek bir erişim noktası aracılığı ile bir kurumun bilgi kaynaklarına merkezi bir dizin aracılığıyla erişimi mümkün kılan yazılımlar olarak nitelendirilebilir (Greenberg, 2020, ss. 2-3). Karadia (2015) ise keşif araçlarını; dergi-makale ve kütüphane-katalog üst verilerini birleşik bir dizinde arayan ve arama sonuçlarını tek bir arayüzde sunan web yazılımı olarak tanımlamaktadır. Hawkins (2011), keşif aracı seçiminde; keşif aracının kullanıcı dostu olmasının, özelleştirme seçeneği bulunmasının, üst veri zenginliğinin ve mobil olarak erişim imkânı sunmasının etkili olduğunu dile getirmektedir.

Keşif araçları, veri ve bilgiye erişmek için kullanılan araçlar olarak tanımlanmaktadır. Bu araçlar, veri madenciliği, web tarama ve analitik gibi teknolojileri kullanarak veri ve bilgiye erişimi kolaylaştırmaktadır. Erişim alanları arasında arama motorları, veri tabanları ve elektronik kataloglar yer almaktadır. Ancak, keşif araçlarının kullanımı beraberinde bazı avantajlar ve dezavantajlar getirmektedir.

Keşif araçlarının avantajları: Kullanıcılara farklı arama kriterleri ile araştırma seçeneği sunması, birden çok veri tabanına arama yaparak sonuçları tek bir arabirimde toplayabilmesi, araştırma sürecini basitleştirerek zamanının daha verimli kullanılmasına imkân tanınması, kütüphane kaynakları hakkında istatistiki bilgilere erişime izin vermesi, kütüphane kaynaklarını görünür kılarak kullanım oranlarını arttırması ve derme geliştirmede kullanılmaları olarak tanımlanmaktadır.

Keşif araçlarının dezavantajları: Maliyet, kullanım zorluğu (kullanıcı eğitimi gerekliliği), güncel olmayan bilgilere erişim, zaman içerisinde kullanıcı ve kütüphanelerin bağımlılığı, bazı durumlarda çok fazla yayın önerisinde bulunmasından kaynaklı karmaşıklık vb. durumlar sayılabilir. Başlangıçta keşif araçları, aramanın kalitesine bakılmaksızın tek bir arama kutusu aracılığıyla daha hızlı erişim sunmaya odaklanmıştır. Daha sonraki süreçte, keşif araçlarının etkinlikleri dermenin üst verilerinin kalitesine bağlı olarak değişiklik göstermeye başlamıştır.

E-kaynakların yaygınlaşması kütüphaneciliğin temel unsurlarının tamamını etkilemiştir. Yaşanan bu gelişmeleri kütüphanelerin ve kütüphaneciliğin tamamlayıcı unsurları olarak görmek yol haritalarını da bu doğrultuda belirlemek gerekmektedir.

Teknolojik gelişmeler, e-kaynaklara erişimi ve bilimsel araştırmaları derinlemesine etkilemektedir. Özellikle artan mobil erişim, bilgiye her an her yerden kolayca ulaşmayı mümkün kılarak araştırmacılara büyük bir avantaj sağlamaktadır. Araştırmacılar, tabletler veya akıllı telefonlar gibi cihazlar aracılığıyla bilimsel makalelere, verilere ve kaynaklara hızlıca erişim sağlayabilmektedir. Bu durum saha çalışmalarını daha verimli hale getirirken, fiziksel kütüphanelere olan ihtiyacı da azaltmaktadır. Bilgi arayışındaki kişilerin geleneksel kütüphaneleri ziyaret etmek yerine internet üzerinden bilgiye hızlıca erişmeyi tercih ettikleri dolayısıyla bilgi arama davranışlarının da bu doğrultuda değiştiği görülmektedir. Araştırmaların daha güvenilir ve verimli bir şekilde yapılmasını sağlamak için kütüphanecilerinde farklı arama davranışlarına uyum sağlaması gerekmektedir.

Uçak (2018), bilgi arama davranışının kuşaklara göre değişiklik gösterdiğine ve bilgi teknolojilerinin gelişiminin de bu süreçte belirleyici olduğunu dile getirmektedir. Bireysel özellikler, yaş, cinsiyet vb. özelliklerin bilgi arama davranışında etkili olduğunu vurgulanırken kütüphanecilerin bu konuda kullanıcılarına rehberlik ve danışmanlık yapması gerekliliğine değinmektedir.

Kütüphanelerarası çevrimiçi etkileşimlerin artması, araştırmacıların farklı kurumların kaynaklarına kolayca erişmelerini mümkün kılmaktadır. Bu, daha geniş bir veri havuzuna erişim ve uluslararası işbirliği fırsatları sunmaktadır. Aynı zamanda, bilimsel topluluklar arasındaki iletişimi artırmakta ve yeni keşiflerin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır.

Sosyal medya entegrasyonu, bilimsel çalışmaların görünürlüğünü artırmış ve araştırmacıları işbirliği yapmaya teşvik etmektedir. Bilim insanları, çalışmalarını sosyal medya platformlarında paylaşarak daha geniş bir kitleye ulaşabilirler. Ayrıca, sosyal medya aracılığıyla farklı disiplinlerden araştırmacılar, multidisipliner çalışmalara imkân tanımaktadır.

Sonuç olarak, teknolojik gelişmeler e-kaynaklara erişimi kolaylaştırmakta ve bilgi arama alışkanlıklarını değiştirmektedir. Ayrıca, kütüphanelerarası etkileşimi artırarak ve sosyal medya ile bilimsel iletişimi güçlendirerek bilimsel keşiflerin hızlanmasına ve bilgiye daha geniş bir şekilde erişilebilmesine katkıda bulunmaktadır.

2.6.6. E-Kaynak Hizmetlerinin Tasarlanması ve Sunulmasında Karşılaşılan Engeller

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler, geleneksel kütüphanecilik anlayışını dönüştürerek dijital kaynakların ön plana çıkmasına neden olmuştur. Kütüphaneciler, kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştırmak ve bilimsel bilginin paylaşımını artırmak için e-kaynak hizmetlerini tasarlamak ve sunmakla sorumludurlar. Ancak, e-kaynak kütüphanecileri, e-kaynak hizmetlerinin tasarlanması ve sunulmasında çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu engelleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- ✓ Teknik Engeller: Lisans ve kısıtlamalar, teknolojik altyapı, veri uyumluluğu ve entegrasyonu sorunları
- ✓ Finansal engeller: Yüksek maliyetler ve fiyat artışları

- ✓ Hukuki engeller: Telif hakları ve kullanım izinleri
- ✓ Kullanıcı engelleri: Bilgi okuryazarlığı, kullanıcı deneyimi, eğitim ve farkındalık, dil engeli gibi sorunlardır.

Teknik, finansal, hukuki ve kullanıcıyla ilgili engeller, e-kaynaklara erişimi ve kullanımını zorlaştırabilmektedir. Yayıncılarla işbirliği yapmak, teknik altyapıyı güncel tutmak, bütçeyi etkin bir şekilde yönetmek, kullanıcılara eğitim sağlamak ve kullanıcı dostu arayüzler gibi stratejilerle e-kaynak hizmetlerini daha başarılı bir şekilde sunmak mümkündür.

Ayrıca, teknolojik altyapıyı güçlendirmek, telif haklarına uygunluk konularında dikkatli olmak ve kullanıcı deneyimini sürekli iyileştirmek de önemlidir. Bütün bu adımlar, kütüphanelerin e-kaynak hizmetlerini etkin bir şekilde sunmasını ve kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştırmasını sağlayacaktır.

2.6.7. Görme Engelli Kullanıcılar Açısından E-Kaynakların Değerlendirilmesi ve Kullanılan Teknolojiler

Tüm kullanıcıların kütüphane kaynaklarına eşit erişim hakkının sağlanması önemli bir esastır. Kütüphanelerin e-kaynak içeriğinin herkes tarafından eşit erişilebilir olmasını sağlamaya yönelik adımlar atılması, sunulan hizmet çeşitliliği ve kalitesi bakımından da önem taşımaktadır.

Friend (2009)'a göre “görme engelli, kısmen göremeyen veya tamamen görme yetisini kaybeden” kişileri tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Her ne düzeyde olursa olsun, görme engelli kullanıcıların e-kaynakları kullanımı ve erişiminin sağlanması için uygun teknolojilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Görme engellilerin e-kaynak içeriğini algılayabilecekleri çeşitli yardımcı teknolojiler bulunmaktadır. Braille ekranlar, sesli kitaplar ve OCR teknolojileri görme engelli kullanıcıların e-kaynaklara erişimini kolaylaştırmak için kullanılan yardımcı teknolojilerden bazılarıdır. Bunların yanı sıra, metinden konuşmaya ve konuşmadan metne dönüştürme gibi özellikler sunan bazı programlar da mevcuttur. Görme engellilerin internet erişimi, bilgiye ulaşma ve iletişimi için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, geliştiricilerin ve tasarımcıların erişilebilirlik standartlarına uygun web

siteleri oluşturmaları ve tarayıcı arayüzlerini görme engellilerin ihtiyaçlarına göre düzenlemeleri önemlidir. Bu teknolojilerin geliştirilmesi ile görme engelli kullanıcıların bilgiye erişimini arttırmak, kütüphanelerde daha kapsayıcı bir ortam oluşturmak, bireylerin dijital dünyada daha bağımsız olmalarını sağlamak ve bilgiye erişimde eşitlik sağlanması mümkün olacaktır.

Sonuç olarak günümüz kütüphaneler ve kullanıcıları, bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla basılı kaynaklara ve veri tabanlarına ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu süreçte kütüphanelere bu kaynakların görme engelli kullanıcılar tarafından erişilebilir hale getirilmesi için zaman ve çaba harcanması gerekmektedir. E-kaynakların Bilgiye erişimde eşitlik ilkesinin sürdürülebilmesi için kütüphanelere büyük bir sorumluluk düşmektedir (Power ve LeBeau, 2009). E-kaynaklar, görme engelli kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştıran birçok imkân sunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- E-kaynaklar, görme engelli kullanıcılar için erişilebilirlik sağlamaktadır. Bilgisayar veya diğer elektronik cihazlar aracılığıyla erişilebilen bu kaynaklar, görme engelli kullanıcıların bilgiye daha hızlı ve etkili bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır.
- E-kaynaklarda kullanılan metin formatları, görme engelli kullanıcılar için optimize edilebilmektedir.
- Görme engelli kullanıcılar için tasarlanmış ekran okuyucu yazılımlar, E-kaynaklara erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu yazılımlar, metinleri sesli olarak okuyarak kullanıcının bilgiyi kullanmalarını sağlamaktadır.
- E-kaynaklar, görme engelli kullanıcıların metinleri işaretleyip not almasını kolaylaştırmaktadır. Kabartma ekranlar aracılığı ile kullanıcılar, elektronik metinlerin belirli bölümlerini işaretleyebilmekte, notlar alabilmekte ve bu notları daha sonra tekrar gözden geçirebilmektedir. Bu özellikler, görme engelli kullanıcıların araştırma yaparken daha organize ve verimli olmalarını sağlamaktadır.
- Görme engelli kullanıcılar, görsel ve işitsel içerikleri deneyimleyebilmekte ve bilgiye daha zengin bir şekilde erişebilmektedir.
- E-kaynaklar, görme engelli kullanıcıların mobil cihazlar üzerinden de erişebileceği şekilde tasarlanabilmektedir. Mobil uygulamalar veya web tabanlı arayüzler, görme

engelli kullanıcıların tablet veya akıllı telefon gibi cihazlarını kullanarak bilgiye kolaylıkla erişmelerini sağlamaktadır.

- E-kaynaklar aracılığı ile geniş bir kullanıcı kitlesinin erişimi sağlamaktadır. Dezavantajlı gruplar arasında yer alan görme engelli kullanıcılar, coğrafi sınırlamaları ve ekonomik kısıtlamaları olmadan internete erişebildiği sürece bu kaynaklara da ulaşabilmektedir.
- Görsel ve işitsel araçlar aracılığıyla (videolar, ses kayıtları ve interaktif simülasyonlar vb.) görme engelli kullanıcıların bilgiye erişimlerini kolaylaştırmaktadır.
- E-kaynaklar, kullanıcıların bilgiye erişimini sağlamanın yanı sıra etkileşim ve iletişim imkânı da sunmaktadır. Dezavantajlı kullanıcılar, forumlar, tartışma grupları veya çevrimiçi topluluklar aracılığıyla diğer insanlarla etkileşime girebilmekte ve deneyimlerini paylaşabilmektedir.

Günümüz dijital teknolojisinin gelişimi, engelli bireylerin daha etkin bireyler olarak toplumun içerisinde yer almalarına katkı sağlamaktadır. Bu sayede geleneksel iletişim ve etkileşim engellerinin ortadan kalkmasına yönelik kullanıcılara fırsatlar sunulmaktadır. Çoğu birey için, teknoloji hayatlarını kolaylaştıran bir araç olarak hizmet etmektedir. Ancak, engelli bireyler için teknolojinin rolü, onların yaşam kalitesini artırmak ve topluma tam katılımını sağlamak gibi daha büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, iletişimde de teknoloji önemli bir rol oynamaktadır (Raja, 2016, s. 3).

Görme engelli kullanıcılar için erişilebilir kütüphaneler oluşturmak için birçok teknolojik araç ve yöntem mevcuttur. Bu araçlar; ekran okuyucular, Braille yazıcılar, sesli kitaplar, dokunmatik ekranlar, sesli komutlar ve navigasyon sistemleri yer almaktadır. Bilgi kaynakları dışında kütüphaneler, görme engelli kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmış özel mobilyalar, aydınlatma ve hissedilebilir yüzeyler gibi fiziksel dokunuş deneyimleri de sağlayabilirler. Bu teknolojilerin kullanımı, görme engelli kullanıcıların kütüphanelerdeki materyallere erişimini kolaylaştırmakta ve eşitlik ilkesi doğrultusunda hizmet sunulmasını sağlamaktadır (Hamilton ve Keten, 2011).

Görme engelli kullanıcılar tarafından erişilebilir kütüphaneler oluşturulması için gerekli teknolojilerden bazıları şunlardır:

1. Sesli kitaplar ve sesli dergiler: Görme engelli kullanıcıların metinleri dinleyerek içeriklere erişebilmelerini sağlayan sesli kitaplar ve dergiler, erişilebilir kütüphanelerin temel bileşenlerindendir. Bu materyaller, DAISY (Digital Accessible Information System) gibi özel formatlarda sunulabilir (Bakırcı, 2009, s.314).
2. Ekran okuyucu yazılımlar: Ekran okuyucular, bilgisayar ekranındaki metinleri sesli olarak okuyarak görme engelli kullanıcıların dijital kaynaklara erişimini kolaylaştırır. JAWS, NVDA ve VoiceOver gibi popüler ekran okuyucu yazılımları bu amaçla kullanılabilmektedir (Eren, 2022).
3. Braille çeviriciler ve yazıcılar: Braille çeviriciler, metinleri Braille alfabesine dönüştürerek görme engelli kullanıcıların dokunarak okuyabileceği hale getirmektedir. Braille yazıcılar ise bu dönüştürülmüş metinleri kâğıda basarak fiziksel Braille kitaplar ve dergiler oluşturmaktadır (Sağlamtunç, 2010).
4. Büyük yazı tipi materyaller: Görme engelli kullanıcılar için büyük yazı tipi kitaplar ve dergiler, daha rahat okuma imkânı sunmaktadır. Bu materyaller, düşük görme yeteneğine sahip bireylerin ihtiyaçlarına göre özel olarak basılabilmektedir.
5. Dokunsal (Tactile) grafikler: Dokunsal grafikler, görme engelli kullanıcıların dokunarak anlayabileceği şekilde tasarlanmış görsel materyallerdir. Bu grafikler, haritalar, diyagramlar ve tablolar gibi bilgileri sunmak için kullanılabilmektedir (Hayta, 2017).
6. Erişilebilir web tasarımı: Erişilebilir kütüphanelerin web siteleri, görme engelli kullanıcıların ekran okuyucular ve diğer yardımcı teknolojilerle rahatça kullanabileceği şekilde tasarlanmalıdır. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) gibi standartlar, erişilebilir web tasarımı için rehberlik sağlamaktadır (Şerefoğlu ve Henkoğlu, 2019).
7. Eğitim ve destek hizmetleri: Görme engelli kullanıcıların erişilebilir kütüphaneleri etkin bir şekilde kullanabilmeleri için eğitim ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Görme engelli kullanıcılara; veri tabanlarının işleyişi ve çalışma mantığı, teknolojik araçların kullanımı, kaynaklara erişim ve bilgi arama becerileri konularında destek hizmet sunulması faydalı olacaktır.

Teknolojinin engelli bireyler için işleri olanaklı kılması, onların yaşamını olumlu yönde etkileyen önemli bir faktördür. Sürekli olarak gelişen teknoloji, daha fazla

erişilebilirlik sağlayan yeniliklerin geliştirilmesini ve engelli bireylerin toplumda tam olarak yer almalarını desteklemeyi sürdürecektir. Teknolojinin engelli bireyler için işleri olanaklı kılması, toplumda eşitlik ve adaletin sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır. Engelli bireylerin yeteneklerini tam olarak kullanabilmesi, istihdam olanaklarının artırılması ve toplumsal katılımın teşvik edilmesi gibi faktörler, onların hayat kalitesini yükseltirken toplumun da zenginleşmesine yardımcı olmaktadır. Engelli teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte, bilgiye erişim kolaylaşmış olsa da yalnızca teknoloji tek başına yeterli değildir. Basılı materyallerde bulunan bilginin erişilebilir hale getirilmesi ve engelli kullanıcılara ulaştırılması da önem arz etmektedir.

2.7.Üniversite Kütüphaneleri ve Büyük Veri

Üniversite kütüphaneleri, büyük veri analitiği için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Kütüphanelerde bulunan kitap, makale, dergi, tez ve diğer materyallerin birçoğu dijital olarak da mevcut olduğundan, bu veriler büyük veri analizi için kullanılabilir. Öncelikle, kütüphanelerdeki verilerin toplanması ve depolanması için uygun altyapıların oluşturulması gerekmektedir. Bu veriler daha sonra, veri madenciliği ve makine öğrenimi teknikleri kullanılarak analiz edilebilmektedir. Örneğin, kitapların ve dergilerin okunma sıklığı, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin arama sorguları, kütüphane malzemelerinin ödünç alınma süreleri vb. gibi veriler, öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve kütüphane yöneticilerinin bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılabilir. Ayrıca kütüphanelerin sağladığı bu veriler ile öğretim üyelerinin akademik performanslarının değerlendirilmesi ve dermedeki materyallerin kullanım durumlarının ölçülmesi yapılabilmektedir.

Özetle kütüphanelerdeki bilgi kaynakları, öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve araştırmacıların bilgiye erişimini destekleyerek büyük verinin bir parçası haline gelmiştir. Bu verilerin işlenip bir ürüne dönüştürülmesi veya yönetim karar mekanizmasına dahil edilmesi öğrencilerin, araştırmacıların ve tüm kullanıcıların daha fazla bilgiye erişimine olanak sağlayacaktır.

2.7.1. Büyük Veri (*Big Data*)

Büyük verinin kesin bir tanımı bulunmasa da bilgisayarların ve internetin günlük yaşamın çeşitli yönlerine entegre olmasıyla birlikte önceden geçici olan veriler artık yakalanmakta, depolanmakta ve analiz edilmektedir. Büyük veri terimi, büyük ve/veya karmaşık veri kümelerinin depolanmasını ve analizini ifade etmektedir (Hoy, 2014, ss. 320-321).

Daha geniş ve kavramsal bir tanım olarak büyük veri, geleneksel veri tabanı sistemlerinin işleme kapasitesini aşan verilerdir. Laney (2001), büyük veri kavramını kullanmamasına rağmen, büyük verinin ana karakteristiklerini oluşturan 3V'sini nitelendirmiştir. Belirtilen 3V; hacim (volume), hız (velocity) ve çeşitlilik (variety) şeklinde sıralanmaktadır. Büyük veride veriler genellikle karmaşık, düzensiz ve hatalı olabileceğinden “doğruluk (veracity)” dördüncü V olarak eklenmiştir. Bu madde verilerin doğruluğuna ve güvenilirliğine odaklanmıştır (Gürsakaç, 2012, s. 26). Son olarak, büyük veri analitiği ve yönetimi alanında zamanla yaygınlaşmış ve kabul görmüş olan “değer (value)” beşinci V olarak eklenmiştir. Verilerin işlenip analiz edilmesi sonucunda sağlanan değeri ifade eden değer (value) eklenmesi ile büyük veriyi oluşturan unsurlar tamamlanmıştır (Laney, 2001).

Şekil 2-5: Büyük verinin 5V'si

Kaynak: Zorlu (2014)

Sonuç olarak, büyük veri, hacim, hız ve çeşitlilik gibi temel özelliklere ek olarak doğruluk ve değer gibi diğer faktörleri de içeren karmaşık bir kavramdır. Bu nedenle büyük veri analitiği, veri bilimi ve veri yönetimi alanlarında önemli bir rol oynamaktadır

2.7.2. Veri Bilimi ve Veri Madenciliği

Günümüz bilgi teknolojileri sayesinde, teknoloji üreten ve kullanan toplumların ürettikleri veri yığınları arasında anlamlı bütünler oluşturulması her geçen gün zorlaşmaktadır. Verilerin dijital ortamlara aktarılması ile başlayan süreçte, veri kirliliği olarak da nitelendirebileceğimiz çok miktarda verinin ortaya çıkması, bu veriler arasındaki ilişkilendirmenin de giderek zorlaşması anlamına gelmektedir. Tek başlarına bir anlamı olmayan bu veri öbeklerinin anlamlı bütünler haline getirilerek ilişkilendirilmesi bu alanda da bir takım matematiksel ve istatistiki çalışmaların gerekliliğini doğurmuştur.

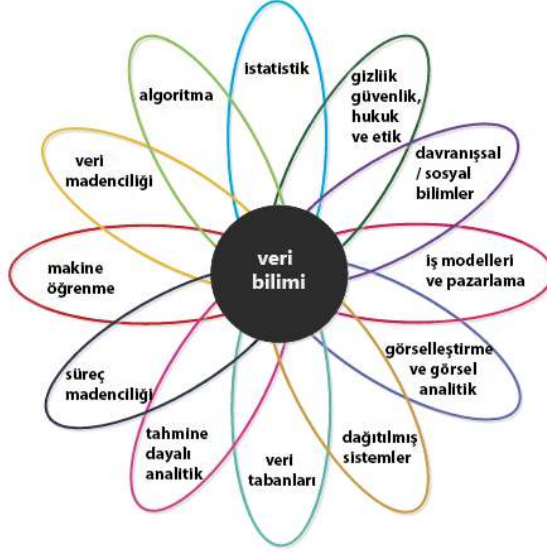
Kısmen örtüşen farklı disiplinler ve alt disiplinlerin birleşiminden oluşan “veri bilimi” (data science); verileri gerçek bir değere dönüştürmeyi amaçlayan disiplinler arası bir alandır. Veriler; yapılandırılmış veya yapılandırılmamış, büyük veya küçük, statik veya sabit olabilir. Veri bilimi; veri çıkarma, veri hazırlama, veri araştırma, veri dönüştürme, depolama alanları, bilgi işlem alt yapıları, çeşitli madencilik ve makine öğrenme türleri, etik ve yasal zorunluluklar gibi birçok alanı içermektedir (Van der Aalst, 2016, s. 16). Veri bilimi bileşenleri şekil 2-6’da verilmiştir.

Büyük miktardaki potansiyel ham verileri, bir araya getirerek anlamlı ve nitelikli bütünler oluşturmayı amaçlayan veri madenciliği, bilgi teknolojilerinde yaşanan evrimin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Her gün terabaytlarca ya da petabaytlarca⁶ veri üretilmektedir. “Bilgi çağı” kavramı yerini “veri çağı” kavramına bırakmıştır. Veri yığınlarının olduğu böylesi bir ortamda veri madenciliği ile üretilen

⁶ Petabayt, 1 katrilyon bayta veya bin terabayta veya 1 milyon gigabayta eşit bilgisayar depolama birimidir.

bu verileri anlamlı bilgiler haline dönüştürülmesine olanak sağlanmaktadır (Han, Kamber ve Pei, 2012, ss. 1-5).

Şekil 2-6: Veri bilimine katkıda bulunan bileşenler

Şekil 2-6’da belirtildiği gibi veri bilimi, mevcut disiplinlerin kesişim noktasında bulunan oldukça geniş bir alandır.

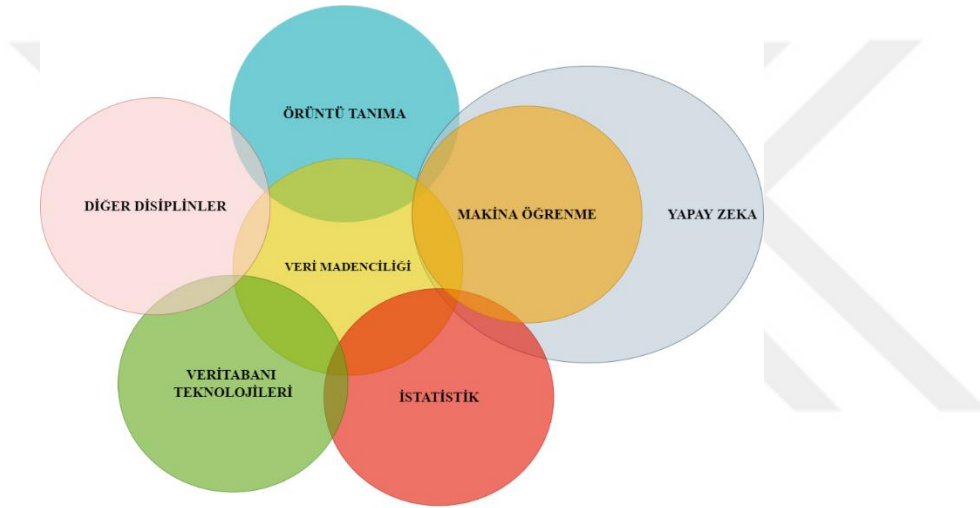
Literatür incelendiğinde; perakendecilik, pazarlama, lojistik, sigorta hizmetleri, sağlık hizmetleri, medya, telekomünikasyon, bankacılık, eğitim gibi değişik alanlarda yaygın bir kullanıma sahip olan “veri madenciliği” disiplinler arası bir alan olması bakımından, her disiplin tarafından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

Alpaydın (2000) veri madenciliğini; “büyük miktarda veri içinden gelecekle ilgili tahmin yapmamızı sağlayacak bağıntı ve kuralların bilgisayar programları kullanarak aranmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır.

Akpınar (2014, s. 72) veri madenciliğini; veri, seçim, ön işleme (veri çıkarma, veri temizleme, veri birleştirme, veri azaltma, benzerlik, farklılık ve özellik oluşturma vs.), dönüştürme, veri madenciliği yorumlama gibi birçok sürecin bir araya gelerek doğru şekilde çalıştırılması sonucunda bilgiye ulaşmamızı sağlayan süreçler bütünü olarak tanımlamaktadır.

Kütüphanecilik alanında veri madenciliği kavramı, kütüphanelerdeki büyük veri kümelerini analiz etmek ve bu verilerden anlamlı bilgiler çıkarmak amacıyla kullanılan bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bu süreç, kullanıcıların okuma alışkanlıklarını anlamak, derinleri yönetmek, hizmetleri iyileştirmek ve kütüphanelerin stratejik kararlarını desteklemek amacıyla kullanılmaktadır. Kütüphanelerin hizmet kalitesini artırmak, kaynaklarını daha etkili bir şekilde yönetmek ve kullanıcı ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermek için önemli bir araçtır (Doğan ve Arslantekin, 2023). Şekil 2-7’de belirtildiği gibi veri madenciliği ile ilişkili birçok disiplin bulunmaktadır.

Şekil 2-7: Veri madenciliği ile ilişkili diğer disiplinler

Kaynak: Yıldız, M., ve Şeker, Ş. E. (2016)

Bilgiye erişimde önemli bir adım olan veri madenciliği çok disiplinli bir alandır. Temel amacı; büyük veri kümeleri ve ham veri yığınları içerisinde anlamlı veriler aramak ve doğru bilgiye ulaşmaktır. “Büyük ölçekli veriler arasından değerli olan bilgiyi elde etme işlemi” olarak nitelendirilen veri madenciliği; veri tabanı teknolojileri, istatistik, makine öğrenimi, görselleştirme ve diğer disiplinler gibi veri kümelerinin birleşiminden oluşmaktadır (Maimon ve Rokach, 2010, s. 83; Özkan, 2016, s. 12; Zaki ve Meira, 2013, s. 31).

Veri madenciliğinde girdi bir veya birden çok tablodan oluşurken çıktı ise kümeler, ağaç yapıları, grafikler, denklemler, modeller vb. olabilir. Açıkça, veri madenciliği istatistikler, veri tabanları ve algoritmalar üzerine kuruludur. İstatistikle

karşılaştırıldığında, odak noktası ölçeklenebilirlik ve pratik uygulamalar olmasıdır (Van der Aalst, 2016, s. 16).

2.7.3. Veri Görselleştirme

Veri ambarındaki verileri keşfetmenin önemli bir yöntemi de veri görselleştirme. Veri görselleştirme; karmaşık istatistikî verilerin daha anlamlı kılınmasında, bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde yardımcı olarak kullanılmaktadır (Nicholson, 2006a, s. 793). İlk başlarda, veri görselleştirme teknikleri temel olarak sayısal veriler için kullanılmaktaydı. Son zamanlarda ise metin ve sosyal ağlar gibi sayısal olmayan veriler için de kullanımı giderek artmakta ve bu doğrultuda birçok veri görselleştirme tekniği kullanılmaktadır (Han, Kamber ve Pei, 2012, ss. 64-65). Veri madenciliği özellikle başta “metin madenciliği” olmak üzere yaygın kullanıma sahip bir tekniktir. Bibliomining alanında da yaygın olarak kullanılan görselleştirme, sayıların gözden geçirilmesiyle belirgin olmayan kalıpların, hızlı bir şekilde görülmesine izin vermektedir (Nicholson, 2006a, s. 793).

Kiem ve Kriegel (1996), veri görselleştirmede kullanılan teknikleri; “geometrik izdüşüm tabanlı teknikler”, “ikon tabanlı teknikler”, “piksel tabanlı teknikler”, “hiyerarşik teknikler”, “graf tabanlı teknikler” ve “karma teknikler” olmak üzere 6 ana başlık altında toplamaktadır. Bu teknikler sayesinde verilerin anlaşılabilirliği ve algılanabilirliği artmaktadır. Metin madenciliği, muazzam miktarda veriyi önemli ölçüde daha alt kümelerle indirgeyebilmektedir. Veri görselleştirme araçları sayesinde bilgi keşfinde kullanılan büyük miktardaki veri, küçük resimlere ve tablolara dönüştürülebilmektedir. Genel bakışı kolaylaştırması için önemli bir yere sahip olan veri görselleştirmede kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli teknikler kullanılmaktadır (Puretskiy, Shutt ve Berry, 2010, s. 107).

Bu teknikler sayesinde, çok boyutlu veriler 2 ya da 3 boyuta dönüştürülerek insanoğlunun algılayabileceği şekillere ve anlamlı görsellere dönüştürülmektedir. Ayrıca veri görselleştirme, verileri keşfetmek için etkili araçlar ve yöntemler sağlamaktadır (Tugay ve Çamurcu, 2008, s. 108). Görsel veri toplamak ve görüntülemek, beyni metinsel bilgi satırlarını okumaktan daha hızlı ve daha etkili bir şekilde bilgilendirmeye yardımcı olmaktadır.

Veri görselleştirme, kütüphaneler ve diğer bilgi tabanlı kuruluşlar için önemli bir araçtır. Karmaşık verileri grafiksel ve etkileşimli sunumlara dönüştürerek anlaşılmasını ve analiz edilmesini kolaylaştıran bir tekniktir. Kullanıcı davranışı hakkında fikir edinmek, eğilimleri izlemek ve karmaşık verilerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır. Kütüphaneler bunu kullanıcı katılımını teşvik etmek, eğitim materyalleri sağlamak ve kütüphane hizmetlerini tanıtmak için kullanabilmektedir.

Kütüphanelerdeki veri görselleştirme hizmetleri, öncelikli olarak mevcut dermelerin analizi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik kullanılmaktadır. Ayrıca üniversitelerin akademik çıktılarının değerlendirilmesine de yardımcı olmaktadır. Teknoloji gelişmeye devam ettikçe, veri görselleştirmenin akademik kütüphanelerde giderek daha önemli bir araç haline gelmesi ve kütüphanelerin misyonlarını desteklemek için bu teknolojiyi kullanmanın yeni ve yenilikçi yollarını keşfetmeye devam etmesi muhtemeldir.

Veriye dayalı karar vermenin büyümesiyle birlikte, piyasada bulunan veri görselleştirme yazılımlarının sayısında da bir artış olmuştur. Bu yazılımlardan en popüler olanlarından bazıları şu şekildedir:

- *Tableau Public*: Büyük miktarda veriyi işleme ve etkileşimli görselleştirmeler oluşturma becerisiyle tanınan, en yaygın kullanılan veri görselleştirme yazılımlarından biridir. Veri birleştirme, jeo-uzamsal haritalama ve gerçek zamanlı panolar dahil olmak üzere çok çeşitli özellikler ve işlevler sunmaktadır. Kullanım kolaylığı ve çok yönlülüğü nedeniyle veri bilimciler ve araştırmacılar arasında popülerdir (Tableau, 2022).
- *Power BI*: Microsoft tarafından geliştirilmiş bir veri görselleştirme yazılımıdır. Kullanıcıların etkileşimli ve ilgi çekici veri görselleştirmeleri oluşturmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Veri analizi, veri modelleme ve veri paylaşımı gibi bir dizi özellik sunmaktadır. Veri analistleri ve veri bilimcileri için çok uygundur ve Excel ve SharePoint gibi diğer Microsoft ürünleriyle entegre çalışabilmektedir (Microsoft, 2022). Power BI ayrıca, kullanıcıların veriye gerçek zamanlı olarak erişmelerini ve güncellemeleri sağlayan canlı bağlantı özelliğine

sahiptir. Ayrıca, Power BI hizmeti, raporları paylaşma, işbirliği yapma ve mobil cihazlarda erişim gibi işbirliği ve paylaşım özelliklerini desteklemektedir.

- *Flourish*: Kullanıcı dostu ve her düzeyde teknik uzmanlığa sahip kişiler için erişilebilir olacak şekilde 2018 yılında tasarlanmıştır. Platform, çok çeşitli şablonlar ve özelleştirme seçenekleri sunarak görselleştirmeler oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır. Bu da onu veri analistleri, gazeteciler, pazarlamacılar ve verileri daha etkili bir şekilde iletmek isteyen herkes için ideal bir araç haline getirmektedir (Flourish, 2022).
- *Gephi*: Veri görselleştirme ve ağ analizi yazılımıdır. Açık kaynak kodlu bir platformdur ve veri analistleri, sosyal ağ analistleri ve diğer araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Gephi yazılımı verilerin yüklenmesine, grafikler, haritalar ve diğer görselleştirmeler oluşturmaya olanak tanırken aynı zamanda düzenlemeye, özelleştirmeye ve başkaları ile paylaşmaya olanak vermektedir (Gephi, 2022).

Ayrıca *RAWGraphs*, veri görselleştirmeleri oluşturmak için sezgisel bir sürükle ve bırak arabirimi sağlayan bir platformken *ggplot2*, R programlama dilinde veri görselleştirme için popüler bir pakettir. *Mapbox*, özel haritalar ve görselleştirmeler oluşturmak için bir platformdur. *DataWrapper*, etkileşimli grafikler ve haritalar oluşturmak için bulut tabanlı bir platformdur. *Nodebox*, üretken görseller ve animasyonlar oluşturmak için bir platformdur. *Plotly*, etkileşimli çizelgeler ve grafikler oluşturmak için bulut tabanlı bir platformdur ve *OpenRefine*, verileri temizlemek ve dönüştürmek için kullanılan bir araçtır. *Workbench*, büyük veri kümelerini depolamak, dönüştürmek ve görselleştirmek için bir platformdur ve *Slemma* veri analizi ve görselleştirmede kullanılan bulut tabanlı bir platformdur. Sonuç olarak günümüzde yaygın olarak kullanılan birçok veri görselleştirme yazılımı bulunmaktadır. Doğru platform, özel ihtiyaçlarınıza ve birlikte çalıştığınız veri türüne bağlı olarak değişiklik gösterecektir.

2.7.4. Kütüphanelerde Büyük Veri ve Veri Madenciliği (Bibliomining)

Akademik kütüphaneler, gelişen teknoloji ile değişen kullanıcı profilleri ve beklentileri doğrultusunda hizmet yelpazelerini genişleten kurumlardır. Özellikle günümüz kütüphanelerinde yaygın olarak kullanılan otomasyon programları bir

yandan personelin iş yükünü hafifletirken diğer yandan iş akışlarını kolaylaştırmaktadır. Günlük işlemler sonucu üretilen ve giderek artan veri yığınlarına paralel olarak verilerin analizi de zorlaşmaktadır.

Kütüphanelerin iş ve süreçleri sonucunda elde edilen geniş veri yığınlarının, veri madenciliği teknikleri kullanılarak analiz edilmektedir. Bunun sonucunda sunulan hizmet kalitesinin arttığı ve uygulamalardaki eksikliklerin giderildiği gözlemlenmektedir. Aynı zamanda kullanılan bu teknikler, ileriye yönelik kütüphane politikalarının oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Altay, 2019, s. 291). Kütüphanelerin olmazsa olmaz unsurlarından bir tanesi olan kullanıcıların daha detaylı tanınması ve kullanıcı beklentilerinin karşılanması aşamasında da destek sağlayacaktır.

Kütüphanelerde kullanıcıları tam olarak anlama ve bağlantı kurma olanağı sağlayan veri madenciliğinin kullanım alanları ve metotları ihtiyaca göre değişebilmekle birlikte bilgi yönetiminin önemli olduğu çağımızda belli kullanım alanları şu şekildedir:

- Kullanıcı beklentileri doğrultusunda satın alınacak kaynak türünün (basılı/ elektronik) belirlenmesinde,
- Kaynakların kullanım oranlarının tespitinde (basılı/ elektronik),
- Geleneksel raporlama işlemlerini görselleştirme teknikleri ile daha anlaşılır kılınmasında,
- İstatistiki veriler doğrultusunda satın alma politikalarının geliştirilmesinde,
- Finansal analizlerin yapılmasında,
- Bağlı fakülte ve bölümlerin ihtiyaçlarını karşılama düzeylerinin hesaplanmasında,
- İhtiyaç duyulan alanlarda yeterli kaynak olup olmadığının belirlenmesinde,
- Dijital kütüphane hizmetlerinin yönetilmesinde kullanılmaktadır.

Kütüphaneler, verilere erişim sağlamakla kalmaz aynı zamanda büyük veri ağıyla da bağlantı kurarlar. Huwe, (2014, s. 18) kütüphanelerin, teknolojiyi erken benimseme konusunda uzun bir geleneği olduğunu ve büyük verilerle çalışmak için benzersiz ortamlar olduğunu dile getirmektedir. Hızla artan veri miktarı ve çeşitliliği ise kütüphanecilerin veri yönetimi konusunda kendilerini sürekli olarak geliştirmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Hoy (2014, s. 324), kütüphanecilerin büyük

verilerle ilgilenmelerinin ve bu sürece dahil olunmasının birkaç önemli yolu bulunduğunu dile getirmektedir. Bunlardan bir tanesinin derme geliştirme ve veri setlerinin korunması diğeri ise araştırma veri yönetimine yardımcı olmasıdır. Kütüphaneciler, büyük verinin neler yapabileceğini/ yapamayacağını ve araştırma hedeflerine ulaşmak için en iyi nasıl kullanılabileceğini öğrenmek zorundadır.

Üniversite kütüphaneleri için veri madenciliği; yönetim, planlama, karar alma süreçlerine önemli katkılar sağlamaktadır (Altay, 2019, s. 291). Kütüphaneler, büyük verilerin yönetimi ve analizi konusunda önemli rol oynamaktadır. E-kaynak kütüphanecilerinin; verileri toplamak, saklamak, yönetmek ve analiz etmek için gerekli araçları ve teknikleri kullanmayı öğrenmesi mesleki katma değer kazanmaları anlamına gelmektedir. Üniversite kütüphanelerinde e-kaynak kütüphanecileri, e-kaynakların kullanımının ve yönetiminin sağlanmasında görevli uzman kişiler olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, e-kaynak yönetimi ve veri analitiği gibi alanlarındaki teknolojik gelişmeleri ve uygulamaları takip etmesi gerekmektedir. E-kaynak kütüphanecilerinin büyük veri ve kütüphanecilik arasındaki rolleri şunlardır:

- Veri toplama ve depolama: Kütüphaneler, kullanıcı verileri, kullanım istatistikleri gibi verileri toplayabilir.
- Veri yönetimi: Kütüphaneler, topladıkları verileri saklamak, yedeklemek ve güncel tutmak için gerekli işlemleri yapabilir.
- Veri analizi: Kütüphaneler, topladıkları verileri analiz etmek ve yararlı bilgiler çıkarmak için gerekli teknikleri kullanabilir.
- Veri paylaşma: Kütüphaneler, analiz edilmiş verileri kullanıcılarına ve diğer ilgili taraflara paylaşabilir.
- Veri güvenliği: Kütüphaneler, verilerin güvenliğini ve gizliliğini sağlamak için gerekli önlemleri alabilir.

Büyük veri ve kütüphanecilik arasındaki bu etkileşim, kütüphanelerin verilerini daha etkin bir şekilde yönetmelerine ve kullanıcıların ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermelerine yardımcı olabilir.

Kütüphaneler bağlı bulundukları kurumların bilgi kaynağı sağlayıcıları konumundadır. Aynı zamanda kurumdaki kişilerin entelektüel ve öğrenme

aktivitelerini temsil etmektedir. Günümüzde dijital kütüphane hizmetleri, kullanıcıların bilgiye ulaşım ve erişim şeklini değiştirmiştir. Son 25 yılda özellikle bilgisayar destekli katalog tarama ve veri tabanlarının kütüphanecilik alanında yaygın kullanımı, kütüphane merkezli büyük veri kümelerinin oluşmasına neden olmaktadır. Araştırmacılar, bu verileri anlamlı ve kullanılabilir hale getirmek için bir takım veri madenciliği teknikleri geliştirmiştir. Bu teknikler, büyük veri kümeleri için gelişmiş istatistiksel ve görselleştirme yöntemlerine olanak sağlamaktadır. Bu tekniklerden bir tanesi olan bibliomining, üretilen büyük miktarda veriyi keşfetmek ve anlam ifade eden görüşler ortaya çıkarmak için bu bibliyometrik ve veri madenciliği tekniklerinin kullanımını ifade eder (Nicholson ve Stanton, 2005, s. 341).

Bibliomining: “bibliyometri” (bibliometrics) ve “veri madenciliği” (datamining) terimlerinin bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Tek bir veri ambarı aracılığıyla hem bibliyometri hem de veri madenciliğine güç veren sosyal ağlardan yararlanılması hedeflenerek türetilmiş bir terimdir (Nicholson, 2006a, s. 786; Nicholson, 2006b, s. 371).

Kütüphanelerde yönetsel kararların verilmesinde ve kütüphane hizmetlerinin etkili bir şekilde geliştirilmesinde yardımcı bir unsur olan bibliomining, kullanıcı ve/veya personel gruplarındaki davranış kalıplarını tespit etmek için kütüphane kayıtlarının analizinde istatistiksel yöntemlerin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Kullanıcı gizliliğinin korunması, bu tür verilerin kullanımında önemli bir husustur (ODLIS, 2017a).

Bibliomining, kütüphane yöneticilerine, kütüphanecilere ve araştırmacılara mevcut bulunan kaynakların ve kullanıcıların bu kaynaklara nasıl eriştiği hakkında daha detaylı fikir vermektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda kütüphaneler tarafından geliştirilecek politikalara da destek olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde veri madenciliği ve dolayısıyla bibliomining kütüphanelerin vazgeçilmez bir unsuru konumundadır.

Genel bir bakış açısıyla, kütüphanecilik alanında da tartışılmakta olan büyük veri ve veri madenciliği, kütüphaneler ve kütüphaneciler için yeni roller, sorumluluklar ve zorluklar yaratmaktadır. Kütüphaneler her zaman yeni teknolojileri benimseyen kurumlar olmuştur. Teknik hizmet sunan kütüphanecilerin, metin, resim, video,

istatistik gibi çeşitli veri türlerini saklama yeteneklerinin yanı sıra büyük veri tabanlarından gelen gereksiz verileri temizleme ve analiz etme becerileri de geliştirmelerinde fayda bulunmaktadır.

2.8.Dijital Ortamda Bilgi Arama Davranışları ve E-Kaynak Kütüphaneciliği Yetkinlikleri

Teknolojinin hızla evrim geçirdiği günümüzde, bilgiye erişim ve yönetimindeki paradigmlar da kökten değişmektedir. Bu noktada, dijital ortamda bilgi arama davranışı ve e-kaynak kütüphaneciliği yetkinliği, kütüphanecilik alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Literatürde yaygın kullanılan, “bilgi gereksinimi”, “bilgi arama davranışı” ve “bilgi kullanımı” sözcükleri Wilson (1981) tarafından ortaya atılmıştır. 1995 yılında elektronik olarak yayın hayatına başlayan “Information Research” adlı dergide bu kavramların birbirine olan etkisi de dikkate alınarak tek bir başlık altında ile toplanmasından bu yana, “bilgi davranışı” (information behavior) şeklinde yaygın bir kullanılmaya başlanmıştır (Uçak, 2008, s. 22). Bu terim diğer terimleri de içine alan şemsiye bir terim olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır.

Wilson (2000), bilgi arama davranışını, bireyin manuel bilgi sistemleri (örneğin dergiler ve kütüphaneler) ya da bilgisayar tabanlı sistemler (örneğin internet) aracılığıyla etkileşimde bulunarak, gerekli bilgileri bulmayı hedefleyen, amaca yönelik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Pettigrew, Field ve Bruce (2001, s. 44) ise “bilgi arama davranışının insanların bilgiye nasıl ihtiyaç duydukları, nasıl aradıkları ve nasıl farklı alanlarda kullandıkları ile ilgili olduğunu” vurgulamaktadır.

Bilgi arama davranışının bugüne kadar yapılan araştırmalar doğrultusunda iş, meslek veya eğitim alanlarına yönelik tasarlanmış araştırmalar olduğu dikkati çekerken gündelik hayatımızda her zaman bu bilgilere ihtiyaç duyulmadığı da bir gerçektir. Bu yüzden hayatın içerisinde gelişen beklentiler (merak, beklenti, sorun vs.) doğrultusunda da bilgi gereksinimi oluşmaktadır (Uçak ve Topçu, 2012). Bilgiye gereksinim ve erişim her şeyden önce bir amacın oluşumuna bağlıdır. Kullanıcının öncelikle tam olarak ne aradığının bilincinde olması ve bu amaç doğrultusunda bilgi arama davranışını geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda amaç ve hedeflerin netleşmesi kaynaklara erişim ile doğru orantılıdır.

Bilgi arama ve bilgiye erişim süreçleri oldukça basit görünse de bir hayli karmaşık bir yapıya sahiptir. Kullanıcılar ilk olarak bilgiye ihtiyaç duymalı, bilgiyi arama amaç yöntemlerini belirledikten sonra bilgiyi aramalı, bulmalı, süzgeçten geçirebilmeli, işleyebilmeli, doğru bir şekilde yorumlayabilmeli, ihtiyaçları doğrultusunda karşılaştırma yapabilmeli ve araştırma sonucunda elde ettiği verileri bütünleştirebilmelidir. İnsanoğlu kendini geliştirme konusunda büyük bir ustalığa ve yeteneğe sahip olmasına karşın entelektüel kapasitemiz yine de sınırlıdır. Bu sınırlar, süreç ve karar aşamasında bilgiye erişimde bazı güçlükler yaşamamızı da beraberinde getirmektedir.

Basılı kaynaklardan ve kütüphanelerden yararlanan önceki nesillerin bilgi arama davranışları da “Google nesli⁷” olarak nitelendirilen gençlere göre farklılık göstermektedir (Uçak, 2014). Özellikle “Z kuşağı” olarak tanımlanan ve 1997 ile 2012 yılları arasında doğan kullanıcılar dijital ortamlarda bilgi arama davranışının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca, Z kuşağı, genellikle cep telefonları ve tablet gibi mobil cihazları kullanarak dijital ortamda bilgi arama davranışlarını gerçekleştirmektedir. Bu nedenle, Z kuşağı için dijital ortamda bilgi arama davranışlarını hareket halindeyken yapılan bir etkinlik olarak tanımlamak da mümkündür.

Bu süreçte akademik kütüphanelerin sunduğu imkanlara paralel olarak gelişen, “kâğıtsız ve duvarsız” diye tanımlayabileceğimiz e-kitap, e-dergi, danışma kaynakları, sözlükler, biyografiler, gazeteler, magazinler, ansiklopediler, indeksler, araştırma kâğıtları gibi e-kaynaklar kullanımı yaygınlaşmaktadır. Araştırma becerilerindeki eksiklik ve dijital ortamlarda yaşanan gelişmeler, bilgi arama davranışının değişikliğe uğramasına neden olmuştur.

Çeşitli faktörler tarafından etkilenen ve e-kaynaklara erişim için kullanılan bilgi arama davranışları 6 kategoride incelenmektedir. Bilgiye ihtiyaç duyulması bu davranışın temelini oluşturmaktadır. Bu faktörlerin sınıflandırılmasına en yaygın olarak

⁷ “Google nesli” internet egemen olduğu bir dünyada büyüyen, 1993 sonrasında doğmuş gençlerin için kullanılan bir popüler tabirdir.

kullanılan yöntemleri (Ellis,1989, ss. 171-202; Meho ve Tibbo, 2003, akt. Külçü, 2018, s. 140) şu şekilde sıralamaktadır:

1. Tarama yapılacak kavramlara karar verme (Arama stratejisi oluşturma): Kullanıcılar, arama motorlarında kullanacakları anahtar kelimeleri, filtreleri ve diğer arama seçeneklerini belirleyerek arama stratejileri oluştururlar.
2. Tarama yapılması: Kullanıcılar, belirledikleri arama stratejilerine göre bilgi arama işlemini gerçekleştirirler.
3. Ayıklama: Gereksiz içeriğin elenmesi
4. İlişkili kaynakların tanımlanması
5. Analiz edilmesi (Bilgiyi değerlendirme): Kullanıcıların erişilen bilginin doğruluğunu, güvenilirliğini ve kalitesini değerlendirdiği aşamadır.
6. Bir çıkarıma ulaşılmasıdır.

21. yüzyılda bilginin sunumu elektronik ortamlara doğru evrilirken, kütüphanelerin ve kütüphanecilerinde rollerini değiştirmektedir. E-kaynak kütüphanecileri, teknolojik değişime ayak uydurmakta zorlanan eski nesillere rehberlik ederken genç kuşaklara da bilgiye doğru ve güvenilir bir şekilde erişimleri konusunda destek sağlamaktadır. Bu görevleriyle, bilgi çağında kütüphanecilerin rolü daha da önem kazanmaktadır. Bilgi arama davranışları, kullanıcıların ne tür bilgiye ihtiyaç duyduklarına ve bu bilgiye nasıl ulaştıklarına göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, dijital ortamda bilgi arama davranışlarını anlamak ve öğrenmek daha etkili bir şekilde bilgiye ulaşmalarını sağlayabilir. Bu bağlamda, kullanıcı araştırmaları, bilgi arama stratejileri, e-kaynakların doğru kullanımı ve kullanıcı geri bildirimleri önemli hale gelmektedir.

Bilgi arama davranışları hızla değişirken, e-kaynak kütüphanecileri önemli bir role sahiptir. Dijital ortamlarda kütüphane kullanıcılarının bilgi arama davranışının geliştirilmesinde e-kaynak kütüphanecilerinin bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar;

- Kullanıcıların dijital kaynaklara erişimini sağlamak ve kullanıcı deneyimini iyileştirmekle sorumludur. Bu bağlamda, kullanıcıların dijital kütüphane platformlarını etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak için kullanıcı dostu arayüzlerin tasarlanması,
- Kullanıcı eğitim programlarının geliştirilmesi,

- Kullanıcıların dijital kaynaklarda bilgi arama becerilerini geliştirmek için eğitim materyalleri ve kaynakların sunulması,
- Kullanıcılara dijital veri tabanlarının nasıl kullanılacağı konusunda rehberlik edilmesi,
- Kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarının anlaşılması ve bu ihtiyaçlara uygun kaynakların sağlanması,
- Kullanıcıların bilgi arama stratejilerini ve tercihlerini anlamak için kullanıcı anketleri, geri bildirimler ve kullanım istatistikleri gibi yöntemlerin kullanılması,
- E-kaynakları yönetme becerisi ve e-kaynakların güvenilirliği konusunda rehberlik edilmesi,
- Kullanıcıların erişim sorunlarıyla karşılaştığında teknik destek sağlanması ve sorunların çözümü için yardımcı olunmasıdır.

Günümüzde dijital ortamda bilgi arama davranışı ve e-kaynak kütüphaneciliği yetkinliği, kütüphanecilik alanında başarılı bir hizmet sunmanın temel taşı konumundadır. Kütüphaneciler, bu alanlardaki gelişmeleri takip ederek ve kullanıcı ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yaklaşarak, bilgi çağıının gereksinimlerini karşılamak için kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, akademik kütüphanecilik alanında çalışan profesyoneller, dijital ortamda bilgi arama davranışını anlama ve e-kaynak kütüphaneciliği yetkinliklerini sürekli olarak geliştirme odaklı bir yaklaşıma sahip olarak, kütüphanelerin etkin ve güncel kalmasına katkıda bulunmak zorundadır.

2.9.Kütüphanelerde E-Kaynak Kullanımına Yönelik Hizmet İçi Eğitim ve Kullanıcı Eğitimi

Bir kütüphanenin ve dolayısı ile kütüphanecinin başarısı ancak bazı temel eylemlerin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Karakaş (1996, s. 341), kütüphanecilerin ve bilgi uzmanlarının çağın gerektirdiği niteliklere sahip olmak için kendilerini geliştirmeleri ve gerekli niteliklere sahip olmalarına vurgu yaparken kütüphanecilerin ancak bu şekilde bilgi toplumunun bir parçası olabilecekleri dile getirmektedir. Gerekli lisans eğitimi ardından belirli niteliklerin kazanılmasında “kullanıcı eğitimi” ve “hizmetiçi eğitim” önemli bir yer tutmaktadır.

2.9.1. Hizmet İçi Eğitim (*In-Service Training*):

Bilgi toplumu, nitelikli işgücü ve çalışanların çok yönlü beceriler geliştirmesini de zorunlu kılmaktadır (Karadeniz ve Yılmaz, 2009, s. 53). Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, çoğu meslek dalı için mevcut bilgilerin güncellenmesini ve bilgisayar okuryazarlığını mesleki gelişimin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Bunu gerçekleştirebilmenin yollarından bir tanesi de hizmet içi eğitimidir.

Hizmet içi eğitim; “kişilerin hizmetteki verim ve etkinliklerinin artırılması, gelişmeye yol açan bilgi, beceri ve anlayışların zenginleştirilmesini amaç edinen ve kurumların genel çalışma düzenini sürekli olarak etkileyen eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1974, s. 86). Hizmet içi eğitim, “kişiye işi ile kesin ilişkinin kurulduğu tarihten, işten ayrıldığı tarihe kadar geçen süre içinde, işin gerektirdiği performans düzeyine ulaşması için gereken bilgi, beceri ve davranışların sistemli bir şekilde öğretilmesidir” (Can, Akgün ve Kavuncubaşı, 1995, s. 195). Diğer bir deyişle mesleki verimin ve etkinin arttırılmasına yönelik çalışanlara hizmetleri boyunca ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerinin kazandırılması işi olarak tanımlamak mümkündür. Parry (2008, s. 48), kütüphanecilik alanında hizmet içi eğitimi “performanstaki zayıflıkları ele almanın bir yolu daha da önemlisi, personelin becerilerini sürekli olarak güncellemesini sağlayan bir araç” olarak tanımlamaktadır.

Hizmet içi eğitimin birçok nedeni bulunmakla beraber asıl amaç; çalışanlara işleriyle ilgili gerekli becerilerin kazandırılması ve eksik yönlerin belirlenerek ihtiyaç duyulan bilgilerin öğretilmesidir (Kantar, 2011, s. 401). Hizmet içi eğitim, mevcut veya beklenen performans eksikliklerinin giderilmesine yardımcı olurken çalışanların daha üretken olmalarını sağlar. Kütüphanelerde hizmet içi eğitimin amaçları (Kantar, 2011; Karadeniz, 2008, ss. 17-18):

1. Kütüphane çalışanlarına yeni beceriler kazandırılması ve yetkinliklerinin geliştirilmesi,
2. Temel mesleki bilgilerinin üzerine yeni ve güncel bilgilerin eklenmesi,
3. Mesleki bilgi eksiklerinin giderilmesi,
4. Mesleki gelişim imkanlarının sağlanması,
5. Mesleki tatmin duygusunun kazandırılması,
6. Bilgi politikalarının geliştirilmesinde katkı sağlanması,

7. Kütüphanecilere yönetim becerisini kazandırılması,
8. Akademik kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin karşılaştıkları problemlere muhtemel çözümler üretilmesi,
9. Mesleğe yeni başlayan kütüphanecilerin çalıştığı kuruma uyumunun sağlanması,
10. Kütüphanelerde sunulan hizmet kalitesini arttırılması ve kullanıcı memnuniyetinin sağlanması,
11. İş kazalarının önüne geçilmesi,
12. Çalışanların kurum kurallarına uymalarının sağlanmasıdır.

Kütüphane çalışanları, hizmet içi eğitimler aracılığıyla mesleki yetkinliklerini geliştirebilirler ve kütüphane kullanıcılarına daha iyi hizmet sunabilirler. Bu yetkinlikler, kütüphane çalışanlarının profesyonel gelişimlerini desteklemelerine ve kütüphane hizmetlerini geliştirmelerine yardımcı olur. Son yıllarda kütüphanelerdeki değişiklikler, kütüphane personelinin yeni becerilere, yeteneklere ve bilgilere ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Kütüphanelerde sunulan hizmet çeşitliliği ve değişen bilgi formatları hizmet içi eğitimin itici güçlerini oluşturmaktadır. Gelişen ve yenilikçi yaklaşımların giderek arttığı kütüphanecilik mesleğinde çalışan personele belirli aralıklarla hizmet içi eğitim verilmesi, sunulan hizmetin kalitesini artıracak öğelerin de başında gelmektedir. Mesleki eğitim sonrasında, çalışanların belirli bir görev veya işte yeterince performans göstermeleri için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve tutumların sistematik bir gelişimini sağlamak hizmet içi eğitim ile mümkündür.

Kütüphanecilik mesleği “dünyanın en eski mesleklerinden biridir” (Baysal, 1987, s. 15). Bilgisayar ve iletişim endüstrilerinin daha karmaşık hale geldiği ve bilginin ticari bir meta olarak değer kazandığı günümüzde, çağdaş kütüphaneciliğin, dünyadaki gelişmeler paralelinde ilerlemesi kaçınılmazdır. Günümüz de yaşanan hızlı değişim, yeni ve ortaya çıkan beceriler etkilerini kütüphanecilik alanında da göstermektedir. Bu değişime bağlı olarak akademik kütüphaneler bütçelerinin büyük çoğunluğunu e-kaynaklar için ayırmaktadır. Dinamik bir yapıya sahip olan e-kaynaklar güncel bilginin hızlı bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır. Erişilen bilginin doğruluğu kadar güncelliğinin de önemi giderek artarken bu bilgilerin sunulmasında görevli olan kütüphanecilerinde e-kaynakların tüm süreçlerine hâkim olması gerekmektedir. Derme geliştirme politikalarının da ayrılmaz bir parçası haline gelen e-kaynaklar, kütüphanecilik bilgisinin yanı sıra farklı birçok bilgi ve beceriyi de gerektirmektedir.

Gelişen bilgi iletişim teknolojilerin yansımaları her geçen gün kütüphanecilik mesleğini de etkilemektedir. Mevcut bilgi ve becerilerin geliştirilerek güncellenmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Her alanda olduğu gibi hizmet içi eğitim, e-kaynak kütüphaneciliği ve e-kaynak yönetiminin işlevselliğini arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dijital kütüphane ortamlarında, çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin geleneksel kütüphanecilik yetkinliklerini geliştirilmesini öngörülmektedir. Bu yetkinlikler genellikle; arama stratejileri, üst veri oluşturma becerileri, ağa bağlı kaynakların ve çevrimiçi bibliyografik araçların kullanımını, arayüzlerin tasarlanması gibi bilgi iletişim teknolojilerini içermektedir. Bunlara ek olarak eleştirel düşünme, uygulama becerisi, etkili yazılı/sözlü iletişim ve sunum becerilerini de kapsamaktadır (Bawden, Vilar ve Zabukovec, 2005). Kütüphanelerde e-kaynak kullanımına yönelik hizmet içi eğitimlerin amaçlarını ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Mevcut e-kaynak kullanımını arttırmak,
2. Kütüphane bütçelerinin daha fonksiyonel bir şekilde yönetimini sağlamak,
3. E-kaynak yönetimi konularında öncelik sıralarını belirlemek,
4. Kullanılacak olan teknik alt yapı ve donanım yeterliliklerini öğrenmek,
5. E-kaynakların temin edilmesinden kullanıcılar ile paylaşılmasına kadar geçen süreçlerin hukuki dayanakları ve lisans anlaşmaları hakkında bilgi sahibi olmak,
6. Sunulacak olan e-kaynak hizmetinin sınırlılıklarını öğrenmek,
7. E-kaynak kullanımının kurum açısından getirilerinin somut şekilde incelenebileceği raporlama hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmak.

2.9.2. Kullanıcı Eğitimi (User Training):

Üniversite kütüphanelerinde, konu uzmanları tarafından kütüphane kullanımı ve kuralları hakkında belirli aralıklarla oryantasyon (*orientation*) eğitimi verilmektedir. “Kullanıcı eğitim hizmetleri” ya da “kütüphane hizmetlerinin tanıtımı” olarak da adlandırılan bu süreçte kullanıcı haklarının ve kütüphanede sunulan hizmetlerin neler olduğu bilgisi verilmektedir. Kullanıcı eğitimi genel olarak, sunulan hizmetlerin ve kullanıcı haklarının neler olduğu gibi bilgilendirme faaliyetlerini içermektedir. Kütüphane kaynakları hakkında bilgi verilirken basılı ve dijital kaynakların

kullanımına yönelik eğitimlerin de verildiği bu süreçte temel amaç kütüphane kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlamaktır.

Kullanıcı eğitimi, e-kaynak kütüphanecilerinin başarılı olmaları için kritik bir unsurdur. Bu bağlamda, profesyoneller, kullanıcılara e-kaynakları etkili bir şekilde kullanma konusunda rehberlik ederek, kullanıcıların kaynaklardan en iyi şekilde faydalanmaları sağlamaktadır. Kullanıcı eğitimi, bilgi becerilerini güçlendirmek, doğru kaynaklara erişimi kolaylaştırmak ve bilgiye ulaşma sürecini optimize etmek amacıyla düzenlenmektedir.

E-kaynak kullanımına yönelik kullanıcı eğitimi verilmesi, abonelik ve konsorsiyumlar aracılığı ile temin edilen e-kaynakların daha verimli kullanılmasını da mümkün kılacaktır. Kullanıcı eğitimleri; kullanıcıların gereksinim duyduğu kaynaklara erişim becerilerinin sağlanması, farkındalık uyandırılması, insan gücü ve kamu kaynakları bakımından tasarruf sağlayacaktır. Kütüphanelerde veri tabanı aboneliklerinin devamında bütçe önemli olduğu kadar kullanım istatistikleri de ayrı bir öneme sahiptir. Kullanıcıların istedikleri kaynaklara erişim sağlayabilmeleri aynı zamanda bir istatistiki veri olarak kaydedilecek ve abonelik işlemleri sırasında bir etken olarak karşımıza çıkacaktır.

Kütüphanecilik mesleği, kütüphanecilerden çeşitli yetkinlikleri edinmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu yetkinliklerden sadece bir tanesi olan e-kaynak kütüphaneciliği; e-kaynakların etkili bir şekilde yönetilmesi, erişimi ve kullanımını sağlama konusunda uzmanlaşmalıdırlar. Bu, güncel bilgi teknolojilerine hâkim olmayı, veritabanı yönetimi becerilerini geliştirmeyi ve dijital koleksiyonları etkin bir şekilde yönetmeyi içermektedir. Dolayısı ile kütüphaneciliğin her alanı ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir.

2.10. Kütüphanelerde Uzmanlaşmanın Önemi

Bilgi kaynaklarında görünen niceliksel artış ve bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ışığında çeşitlenen bilgi kaynakları formatları, klasik kütüphanecilik hizmetlerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda multidisipliner bir alan olan kütüphaneciliğin de konu uzmanlığını gerektiren bir yapıya dönüşmesi kaçınılmazdır. Polat ve Akkaya (2017, s. 19) konu uzmanlığını; “özel kullanıcılara,

özel derme, araç ve yöntemlerle, özel bilgi hizmetlerinin verilmesi olarak” özetlemektedir.

Kütüphanelerde uzmanlaşma, bilgi hizmetleri alanında derinlemesine bilgi ve beceri edinme sürecini ifade etmektedir. Uzmanlaşma süreci, bir kütüphanecinin belirli bir konu veya hizmet alanında yeterlilik kazanması anlamına gelmektedir. Bu süreç, daha spesifik ve karmaşık bilgi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneği ile sonuçlanmaktadır. Kütüphaneciler böylece bilgiye daha etkili ve özgün bir şekilde erişebilme, kaynakları etkili bir şekilde yönetebilme ve kullanıcılara daha iyi rehberlik edebilme yetkinliklerini geliştirmektedir.

Kütüphaneler bilgi çağına uyum sağlamak için daha fazla entelektüel bir boyuta taşınmıştır. Bu, kütüphanecilerin bilginin etkin kullanımı için daha fazla rol üstlenmesi anlamına gelmektedir (Demir, 2021). Konu uzmanı kütüphanecileri (*Subject specialist librarians*) ya da konu kütüphanecileri (*subject librarians*) üniversitelerde geleneksel olarak referans, öğretim, derme geliştirme ve öğretim üyeleri ile irtibat kurma görevlerini üstlenmektedirler (Cassner ve Adams, 2008, s. 392). Uzun yıllardır konu uzmanlarının görevlerinde belirgin bir değişim olmasa da kütüphanecilerin görevlerini yerine getirmek için kullandıkları teknolojiler önemli bir çeşitliliğe uğramıştır. Günümüz konu kütüphanecileri, referans ve araştırma hizmetleri sağlamakta, bilgi okuryazarlığı eğitimleri ile basılı ve elektronik derme geliştirme kararlarını vermektedir. Derme geliştirme aşaması; ihtiyaçların belirlenmesi, kaynak formatlarının belirlenmesi, satıcılarla müzakere edilmesi, bütçenin uygun kullanımı, lisans anlaşmalarını içermektedir (Feldmann, 2006). Ayrıca konu uzmanları, ilgili konular hakkında derinlemesine çalışmalarda bulunarak öğretim üyelerine ve öğrencilere yardımcı olmaktadır. Özellikle akademik kütüphanelerde konu uzmanlığı gerektiren alanlarda çalışmakta olan kütüphaneciler “geçerli lisans düzeyindeki eğitimle yetişenler enformasyon toplumu kütüphanesinde ancak ara eleman görevi yüklenebilir. O halde geleceğin kütüphanecisinin lisansüstü düzeyde eğitim görmesi, belli konularda ve kütüphanecilik alanında uzman derecesine ulaşması beklenmelidir” (Yurdadoğ, 1990, s. 31).

Sonuç olarak, kütüphanecilik mesleğinde uzmanlık düzeyinin artması ve lisansüstü düzeyde eğitim almış kütüphanecilerin istihdam edilmesi gerekliliği genellikle kabul

görmektedir. Ancak, her kütüphanenin ve her işin gereksinimleri farklılık gösterebilir. Bu nedenle, kütüphane yöneticilerinin yerel ihtiyaçları ve mevcut kaynakları da dikkate alması önemlidir.

Kütüphanelerde uzmanlaşmanın önemini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Sunulan hizmet kalitesinin artması,
- Kütüphane dermesinin kullanıcı kitlesine uygun seçilmesi,
- Kütüphane dermesinin daha nitelikli seçilmesi,
- Yayın türü ve formatının kullanıcı kitlesinin bilgi arama davranışları doğrultusunda belirlenmesi,
- Kütüphane kaynaklarının daha verimli kullanılmasının sağlanması,
- Kütüphaneler için profesyonel büyüme için fırsatların değerlendirilmesi,
- Alandaki değişim ve gelişmelere daha iyi uyum sağlanması,
- Kütüphane içi ve dışındaki kuruluşlarla gelişmiş işbirliği sağlanması,
- Paydaşlar nezdinde itibar ve güvenilirlik sağlanması,
- Belirli konu alanlarındaki karmaşıklığın giderilmesi,
- Karar verme problem çözme alanlarında profesyonel yaklaşımlar sağlanması,
- Bireysel olarak kütüphaneciler açısından mesleki gelişim olanaklarının sağlanmasıdır.

Bilginin değerinin giderek arttığı çağımızda, kütüphanelerde sunulan hizmetlerinde konu uzmanlığını içeren bir niteliğe bürünmesi ve yetkin personel ile hizmet verilmesi 21. yüzyıl kütüphanecilik anlayışının temel koşulları arasında sayılmaktadır.

2.11. Kütüphaneler ve Dijital Kaynak Sağlayıcılar

Kütüphaneler, kullanıcılarına dijital içerik sağlayarak zamanın gereksinimlerine uyum sağlamaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, dijital içerik sağlayıcıları da modern kütüphanelerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu sağlayıcılar, kütüphanelerin rekabet gücünü artırırken aynı zamanda güvenilir veri tabanlarına erişim imkanı sunarak verilerin güvenliğini sağlamaktadır.

E-kaynak hizmetinin kullanıcılara sunulmasında etkin rol oynan kütüphaneler ve kütüphaneciler olsa bile “derleyiciler, distribütörler ve hizmet sağlayıcıları” gibi

önemli rolleri bulunan ve altyapı sağlayan farklı kütüphane paydaşları da bulunmaktadır (Odabaş, 2017, s. 316). Tüm kütüphaneler; yayıncılar, toplayıcılar, satıcılar vb. içerik tedarikçileri ile çalışmaktadır. Kütüphanelerin içerik veya hizmet tedarikçisiyle ilişkisi, olasılıkların ve seçeneklerin araştırılmasıyla başlar. Cevaplanması gereken ilk soru, tedarikçinin kütüphanenin ilgilendiği e-içeriği ve hizmetleri sunup sunmadığıdır. Bir sonraki soru ise tedarikçinin iş modelinin kütüphanenin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığıdır. Bunun için kütüphaneciler ürünler, fiyatlar ve sunulan hizmetlerin niteliği hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Kütüphanecinin sorumluluğu, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayan, uygun maliyetli hizmetler ve e-içerik ile sonuçlanan mümkün olan en iyi anlaşmayı elde etmektir. Bu amaca ulaşmada önemli bir unsur, etkili ilişkiler kurmak ve sürdürmektir (Johnson, 2013).

E-kaynak sağlayıcılarının güvenilirliği, sunulan hizmetin kalitesi ve sağladığı teknik destek olanakları, kütüphanecilerin dikkat etmesi gereken önemli hususlardan biridir. Johnson ve diğerleri (2012, ss. 11-13) dikkat edilmesi gereken diğer hususları şu şekilde sıralamaktadır:

- **Deneme erişimleri:** Özellikle bir ürünün teknik sorunlar, işlevsellik ve güvenilirlik açısından değerlendirme süreci oldukça yararlı olacaktır.
- **Kullanıcı eğitimi ve desteği:** Dijital kaynak sağlayıcıları, kullanıcılar ve kütüphaneciler için gerekli eğitimleri sağlamalıdır. Bu eğitimler, kütüphanecilerin ve kullanıcıların kaynakları daha verimli bir şekilde kullanmasını sağlarken, aynı zamanda kütüphanecilerin iş yükünü azaltmalarına da yardımcı olur. Ürün tanıtımı için gerekli broşürler ve eğitim belgelerinin sağlayıcı tarafından temin edilmesi de büyük önem taşır.
- **Teknik ve kullanıcı desteği:** Dijital içerik sağlayıcılarının, teknik sorunların çözümü ve sistemin kullanılabilirliği açısından kullanıcılara ve kütüphanecilere makul süreler içinde bildirim yapması önemlidir.
- **Özelleştirme:** Kütüphanede kullanılan diğer dijital ürünlerle benzer bir yapıya sahip olması ve kullanıcı dostu bir arayüze sahip olması sağlanmalıdır. Bu, tüm dijital içerik sağlayıcıları için geçerli olmayabilir ancak istisnai durumlar arasında yer almaktadır.

- **Veri arşivleme:** Sağlayıcı, iflas ilan ederse, tasfiye etmeye karar verirse, başka bir şekilde yayını durdurursa veya devrederse, kütüphane kullanıcılarının bu verilere erişimini nasıl sağlayacağı ve bu verilerin ne sıklıkla yedeklendiği gibi hususlar dikkate alınması gereken önemli konulardır.
- **Bibliyografik veri sağlama:** Gerekirse dijital içerik sağlayıcı, kütüphanenin tercih ettiği dosya formatında kalıcı URL'ler ve bibliyografik veriler sağlayabilmelidir. Bu, uygun kalite standartlarına göre yapılmalıdır ve kütüphanenin bağlantı kurma veya erişim için katalog kayıtları oluşturma yükünü azaltmalıdır.
- **İstatistiksel raporlama:** Kaliteli istatistiksel verilerin bulunması, kaynakların etkin bir şekilde kullanıldığını ve diğer ürünlere kıyasla ne kadar uygun maliyetli olduğunu anlamak açısından önemlidir. Bu veriler, yenileme ve seçimden çıkarma kararlarını desteklemek için özellikle değerlidir.

Kütüphaneler ve dijital içerik sağlayıcılar, e-içeriği yönetmek için yeni iş akışı modelleri geliştirmektedir. Günümüzde e-kaynakların edinilmesinden lisanslanmasına ve kullanıma sunulmasına kadar geçen süreç oldukça zaman ve çaba gerektirmektedir. Bu sürecin daha sağlıklı işletilmesi yetkin e-kaynak kütüphanecilerinin bulunmasına bağlıdır.

3. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE E-KAYNAK KÜTÜPHANECİLİĞİ VE YETKİNLİKLER

Bilgisayar teknolojisinin büyük ölçüde artan kullanımı, kütüphanelerde elektronik formattaki yayın sayısının artmasını ve bilgiye elektronik olarak erişim talebinin yaygınlaşmasını doğurmuştur. Bu süreçte, dijital materyallerin yönetimine duyulan ihtiyaç, yeni bir uzmanlık alanı olan e-kaynak kütüphaneciliğinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bergman, 2005, s. 119).

Giderek daha fazla kütüphane kaynağı elektronik formatta kullanılabilir hale geldiğinden, e-kaynakların yönetimi birçok kütüphaneci için tam zamanlı bir mesleğe dönüşmüştür. Bu durum özellikle e-kaynak yönetimi için meslek pozisyonların gelişmesine yol açmıştır. “Dijital kaynak kütüphanecisi”, “Sistem kütüphanecisi” ve “referans kütüphanecisi” gibi yeni uzmanlık alanların, büyük ölçüde değişen görevleri bulunmakla birlikte hepsinin genel olarak e-kaynakları yönetmekten sorumlu olduğunu belirtmek mümkündür (Croneis ve Hederson, 2002, s. 237; Fisher, 2003, s. 7).

Günümüzde bir uzmanlık alanı olarak gelişmeye devam eden e-kaynak kütüphaneciliğinin sorumlulukları, temel olarak kütüphanenin dijital kaynaklarını düzenlemek ve yönetmek olmakla beraber farklı birimlerin iş akış süreçlerini de içermektedir (Sutton, 2011). Geleneksel kütüphanecilik bilgi ve becerilerine ek olarak, kütüphane çalışanlarının çoğunun dijital bilgi ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Yaşanan hızlı dijitalleşme süreci, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin bu sürece ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır. Dijital kütüphane uygulamalarının verimli olarak kullanılması bu alanda yeni uzmanlık becerilerine sahip, yetkin personel gereksinimini ortaya koymaktadır (Myburgh ve Tammaro, 2013, ss. 1-2). Üniversite kütüphanelerinde e-kaynak kütüphaneciliği, e-kaynak yaşam döngüsü kapsamında e-kaynakların seçilmesi, satın alınması, yönetilmesi, kullanılması ve erişilebilirliğini sağlanması için bir dizi yetkinlikleri içermektedir. Dolayısıyla bu süreçte yetkinlik kavramı ve türlerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

3.1.Yetkinlik Kavramı, Türleri ve Modelleri

Yetkinlik, bireylerin belirli bir görevi yerine getirebilmek için sahip olması gereken bilgi, beceri, davranış ve özelliklerin bir kombinasyonunu ifade etmektedir. Yetkinlik

odaklı bir yaklaşım, bireylerin işlerinde başarılı olması sağlarken organizasyonların rekabet gücünü arttırmasına olumlu etki etmektedir.

3.1.1. Yetkinlik Kavramı (*Competency*)

Yetkinlik kavramı ilk kez 1957 yılında Selznick tarafından “*Leadership in Administration: A Sociological Interpretation*” adlı eserde kullanılmıştır. Bu kavram “*The Core Competence of the Corporation*” adlı eserin 1990 yılında Prahalad ve Hamel tarafından yayınlanmasından sonra yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Kordon, 2006, s. 71-72; Tonus, 2014, s. 2). Ancak, günümüzde kullanılan anlamıyla yetkinlik kavramının 1970'lerde işletme literatüründe yer aldığı kabul edilmektedir. Bu dönemde, işletmelerin performansını artırmak için çalışanların sahip olması gereken belirli beceriler ve nitelikler konusunda daha fazla farkındalık geliştirilmesi amaçlanmıştır. Kavramı ilk kullananlardan biri olan McClelland, 1973 yılında yayımlanan bir makalede yetkinlik kavramına değinmiştir. McClelland, yetkinlik kavramının işletmelerde personel seçimi ve eğitimi için önemli olduğunu savunmuştur. İşletmelerin, çalışanların sahip olduğu belirli yetkinlikler ve becerilerin de değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. McClelland ayrıca, yetkinliklerin belirlenmesi için davranışsal ve niteliksel tekniklerin kullanılması gerektiğini savunmuştur (McClelland, 1973, ss. 1-14). McClelland'ın bu makalesi, yetkinlik kavramının işletme literatüründeki gelişiminde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

İngilizce literatür incelendiğinde “competence”, “competency” veya “competent” kelimeleri yetkinlik kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır (LeDeist ve Winterton, 2005). Kavram çeşitliliği, farklı alanlarda çalışan yazarların ağırlıklı olarak kendi alanlarına uygun tanımlarından kaynaklanmaktadır. Farklı kullanılışları olmasına karşın yetkinlik kavramı genel olarak bireyin bilgi, beceri, deneyim ve içgörülerini belirli bir konu veya alanda etkili bir şekilde kullanabilme kapasitesini ifade eder. Bu konuda yapılmış bazı tanımlamalar aşağıda verilmiştir.

Türkçede yetkinlik kavramı “yetkin olma durumu, olgunluk, kemal, mükemmeliyet” (Türk Dil Kurumu-TDK, 2023) anlamına gelmektedir. Yetkinlik kavramını uygulamaya geçiren ve bu doğrultuda yetkinlik modelleri geliştiren Boyatzis (1982, s. 12) yetkinliği; “kişinin, bir işte kendisinden beklenen özel davranışları sergilemesine

imkân veren kişisel özellikler” olarak tanımlamaktadır. Chan ve Auster (2003, s. 265) ise yetkinliği; “belirli bir meslekte zorunlu olarak kabul edilen görevlerde etkili bir şekilde çalışma yeteneği” olarak tanımlamışlardır. Prytherch ve Harrod (2010, s. 159) da yetkinliği; “tanımlı bir işi gereken düzeyde doldurmak için edinilen beceri, uzmanlık ve deneyim karışımı davranışlar bütünüdür” şeklinde ifade etmişlerdir. Angeline ve Rani (2015, s. 404) ise yetkinliği; “bir kişinin belirli bir işte, rolde veya durumda üstün performans göstermesini sağlayan temel özelliklerinden biridir” olarak ele almıştır.

Mesleki bir yapılanma olan Federal Kütüphane ve Bilgi Merkezi Komitesi (Federal Library & Information Center Committee - FLICC) ise yetkinliği; “Bireyin iş rollerini veya mesleki işlevleri başarıyla yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu gözlemlenebilir, ölçülebilir beceri, bilgi, yetenek, davranış ve diğer özelliklerdir” şeklinde tanımlamıştır (FLICC, 2011, s. 5). Biçer ve Düztepe (2003, s. 13), yetkinliklerin sınırlandırılmasının mümkün olmadığını belirtirken aynı zamanda yetkinliklerin sürekli olarak geliştirilebilir olduğuna değinmişlerdir. Yetkinlik kavramını “mükemmel performansın elde edilmesinde ayırt edici bilgi, beceri ve tutumları kapsayan gözlemlenebilir davranışlar” bütünü olarak tanımlanmışlardır. Söz konusu tüm bu tanımlar bazı kişilerin belirgin özellikleri doğrultusunda diğerlerinden ayrılmasına vurgu yapmaktadır. Kişilerin, işi sürdürülebilir kılması ve kuruma yarar sağlanasıda önem taşımaktadır.

Literatür incelendiğinde, yetkinliğin temel unsurlarının farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Örneğin Spencer ve Spencer (1993, s. 10), yetkinliği oluşturan unsurları; güdüler (*motives*), kişisel özellikler (*traits*), benlik (*self-concept*), bilgi (*knowledge*), beceriler (*skills*) olarak tanımlamışlardır. Bu unsurlardan bilgi ve beceri görünür (*visible*) unsurlar; güdüler, kişisel özellikler ve benlik gizli (*hidden*) unsurlar olarak ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (United Nations Industrial Development Organization-UNIDO) organizasyondaki faaliyetlerin yerine getirilmesinin ancak gerekli bilgi, beceri ve tutumların bir araya gelmesi ile sağlanacağını belirterek yetkinliğin temel unsurlarını şekil 3.1’de gösterildiği gibi ele almıştır (2002, s. 10). Buna göre yetkinlik, bir kişinin belirli bir görevi veya faaliyeti başarıyla tamamlamasını sağlayan temel unsurları içermektedir. Bu unsurlar bilgi, beceri ve tutumları içermektedir. Bilgi, kişinin konuyla ilgili sahip olduğu teorik ve

pratik bilgileri ifade etmektedir. Beceri, bu bilgileri uygulama yeteneği olarak öne çıkmaktadır ve kişinin belirli bir görevi etkili bir şekilde yerine getirmesine yardımcı olmaktadır. Tutumlar ise, kişinin işine olan motivasyonu, sorumluluk duygusu ve işiyle ilgili tutumlarını ifade etmektedir. Bu temel unsurların bir araya gelmesi, bir kişinin belirli bir görevi veya faaliyeti başarıyla tamamlamasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, yetkinlik; bilgi, beceri ve tutumların etkili bir şekilde bir araya getirilmesiyle görevin başarılı bir şekilde yerine getirilmesini mümkün kılmaktadır.

Şekil 3.1: Yetkinlik temel unsurları

Kaynak: UNIDO (2002, s. 9)

Tanloet ve Tuamsuk (2011, s. 238) akademik kütüphanelerin hedefleri doğrultusunda hizmet veren kütüphanecilerin, ağırlıklı olarak ihtiyaç duyduğu temel unsurların kütüphanecilik alanında karşılığı Tablo 3-1’de gösterildiği biçimde açıklamıştır.

Tablo 3.1: Akademik kütüphaneler ve yetkinliğin temel unsurları

Beceri	Bilgi	Tutum
Kullanıcı hizmetleri becerisi Bilgi kaynakları yönetimi becerisi Bilgi teknolojileri becerisi Pazarlama becerisi Bilgi yönetimi becerisi Dil ve iletişim becerisi Takım olarak çalışma becerisi Analitik problem çözme ve karar verme becerisi Planlama ve yönetim becerisi Öğretme ve yetiştirme becerisi Kavramsal düşünme becerisi	Temel mesleki bilgi Bilgi kaynakları Bilgi yönetimi Bilgi teknolojileri Kütüphane ve bilgi hizmetleri Örgütsel yönetim Araştırma ve kullanıcı çalışmaları Sürekli eğitim ve hayat boyu öğrenme	Liderlik Hizmet tutumu Ahlaki ve mesleki etik Başarı motivasyonu Hesap verebilirlik Özyönetim Uyarlanabilirlik

Kaynak: Tanloet ve Tuamsuk, 2011, s. 238

Bu unsurların hepsi, akademik kütüphanelerin kullanıcı odaklı, bilimsel araştırma ve öğretim destekleyen merkezler olarak etkin bir şekilde işlev görmelerini sağlamak için

önemlidir. Kütüphane personelinin bu yetkinliklere sahip olması, kullanıcı deneyimini iyileştirmek ve bilgi kaynaklarını yönetmek açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, kütüphane yönetimleri personel seçiminde ve eğitiminde bu unsurları göz önünde bulundurmalıdır.

Akademik kütüphanelerin etkin işleyişi ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama yetkinliği, kütüphane personelinin sahip olduğu bilgi yönetimi, dijital kaynakların yönetimi, kullanıcı odaklı hizmetler ve sürekli mesleki gelişim gibi kritik yeterliliklere dayanmaktadır. Bu unsurlar, kütüphane hizmetlerinin kalitesini artırarak akademik topluluğa ve genel kullanıcılara daha etkin destek sağlamada önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla, kütüphane yönetimleri, personelin bu becerileri güçlendirmesi için sürekli olarak eğitim ve destek sağlamalı, böylece kütüphanelerin bilgi erişiminde ve yönetiminde lider konumlarını sürdürmelerini sağlamalıdır.

3.1.2. Yetkinlik Türleri ve Kütüphanecilik Alanında Uygulamaları

Organizasyondaki herhangi bir işlevin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için bir dizi temel, yönetsel, teknik / fonksiyonel yetkinlikler gereklidir (Karakoyunlu, 2015; UNIDO, 2002). Bu yetkinlik türlerini kütüphanecilik ile ilişkilendirerek aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

a) **Temel yetkinlik:** İletişim, program yürütme, işleme araçları, dilbilim vb. işlev veya seviyelerine bakılmaksızın tüm personel için gerekli olduğu düşünülen yetkinliklerdir.

Kütüphanecilik alanında temel yetkinlikler, bir kütüphanecinin işini etkili bir şekilde yapabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve niteliklerdir. Bu yetkinlikler, kütüphanecilik alanındaki teknolojik gelişmelere ve dijital dönüşüme bağlı olarak sürekli değişmektedir.

Temel kütüphanecilik yetkinlikleri, kaynak bulma ve kullanma, bilgi yönetimi, okuryazarlık ve medya okuryazarlığı, bilgi hizmetleri sunma, araştırma, iletişim, yönetim ve liderlik, hukuk ve etik, mesleki gelişim, teknoloji kullanımı gibi alanlarda olabilir. Kütüphanecilerin temel yetkinliklerinin belirlenmesi, eğitim programlarının tasarlanması, kariyer gelişimlerinin planlanması ve performans değerlendirmelerinin yapılması için önemlidir. Bu nedenle, kütüphanecilik

alanında temel yetkinliklerin tanımlanması ve geliştirilmesi, bir kütüphanenin kalitesini ve etkililiğini artırmak için kritik öneme sahiptir.

- b) **Yönetsel yetkinlik:** Kurumlarda orta ve üst düzey yöneticilerin ihtiyaç duydukları yetkinlik türüdür. Yönetsel yetkinliklerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, stratejik kurumsal hedeflere ulaşmayı amaçlayan kurumlar için önemli araçlardır. Analiz ve karar verme, ekip liderliği gibi yönetsel yetkinlikler bazı meslek grupları için daha uygundur. Yönetsel yetkinlik, bir kişinin yönetim pozisyonunda etkin bir şekilde çalışabilmesi ve organizasyonun başarısına katkı sağlayabilmesi için gereklidir. Yöneticilerin bu yetkinlikleri geliştirmeleri, organizasyonun performansı ve sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir. Kısaca yönetsel faaliyetlerin yerine getirilmesi ve iş akışının aksamaması için gerekli yönetsel davranışlar bütünü olarak açıklamak mümkündür.

Kütüphanecilikte yönetsel yetkinlikler, bir kütüphane yöneticisinin liderlik ve yönetim becerilerini içeren kapsamlı bir yelpazedir. Bunlar arasında: Stratejik planlama, bütçe yönetimi, insan kaynakları yönetimi, iletişim, hukuk, etik ve teknoloji kullanımı vb. alanları içermektedir. Kütüphanenin başarısına ve etkililiğine katkı sağlamak için son derece önemlidir. Bir kütüphane yöneticisi, bu yetkinliklerin yanı sıra kütüphanenin amaçlarına uygun olarak hizmet sunumunda da yaratıcı ve yenilikçi olmalıdır.

- c) **Teknik (Fonksiyonel) yetkinlik:** Organizasyondaki tanımlanmış teknik işlerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan belirli yetkinliklerdir. Teknik yetkinlikler aynı zamanda işlerin yapım sürecinde işin sonucunu doğrudan etkileyen yetkinlikler bütünü olarak nitelendirilebilir. Çalışanların bilgi ve becerileri dahilinde iş sürecindeki rollerini daha başarılı olarak gerçekleştirmelerine yardımcı olan yetkinlik türüdür.

Kütüphanecilikte teknik (fonksiyonel) yetkinlikler, kütüphane çalışanlarının belirli görevleri yerine getirmek için sahip olması gereken teknik becerilerdir. Bu yetkinlikler, kütüphane materyallerinin seçimi, edinimi, düzenlenmesi, saklanması ve sunulması gibi temel işlevleri yerine getirmek için gereklidir.

3.2.21. Yüzyılda Temel Kütüphanecilik Yetkinlikleri

Kütüphanecilik mesleği, geçmişten günümüze bağlı bulundukları kuruluşların hedefleri doğrultusunda bilgiyi oluşturma, toplama, organize etme, saklama, analiz etme, iletme ve tekrar kullanıma sunma işlemleri ile ilgilenmiştir. Dolayısı ile bu alanın temelini oluşturan bilgi bilimi, bilginin özelliklerinin incelenmesi, bilginin nasıl aktarıldığı ve işlendiğı konularını ele almaktadır (McCook, 2009, s. 9; SLA, 2003).

Sanayi Devrimi sonrasında özellikle 21. yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler doğrultusunda önemi giderek artan bilgi; daha çabuk elde edilebilen, işlenebilen ve maddi değere kavuşan bir meta haline gelmiştir. Günümüzde bilginin bu denli önem kazanması, çağın gereğı olarak kütüphanecilik alanında da bilgi işlem teknolojilerinin yaygın olarak kullanımını zorunlu haline getirmiştir.

Küreselleşme sürecinde teknolojik gelişmeler, kütüphanecilik mesleğini doğrudan etkilemiştir. “Hangi yetkinliğin hangi etkin davranışı ve sonucu getireceğı” önem taşımaktadır (Biçer ve Düztepe, 2003, s. 15). Bu bağlamda Abels vd. (2003) kütüphanecilerin sahip olması gereken yetkinlikleri “*mesleki ve kişisel yetkinlikler*” olarak ikiye ayırmışlardır. Belirtilen yetkinlikler şu şekilde tanımlamaktadır:

1. *Mesleki yetkinlikler*: Kişinin belirli bir meslekte veya işte başarılı olmak için sahip olması gereken becerilerdir. Örneğın, bir mühendisin matematik ve bilgisayar becerileri, bir yazarın yazma becerileri veya bir doktorun tıbbi bilgisi mesleki yetkinliklere örnektir.

Kütüphanecilik alanında da sunulacak hizmetin kalitesini en üst seviyede tutmak için gerekli olan birtakım becerilere sahip olunması gerekmektedir. Bunlar; Bilgi kaynaklarını tanımak, erişim becerisine sahip olmak, teknoloji kullanımı ve yönetsel beceriler olarak sıralanabilir.

2. *Kişisel yetkinlikler*: Kişinin genel olarak hayatta başarılı olmak için sahip olması gereken becerilerdir. Örneğın, iletişim becerileri, liderlik yetenekleri, problem çözme becerileri, zaman yönetimi ve özgüven kişisel yetkinliklere örnektir. Bağlı bulunan kuruma, kullanıcılara ve mesleklerine olumlu katkılar sağlamak amacıyla geliştirilen bir takım kişisel beceri, tutum ve değerleri ifade etmektedir.

Kütüphanecilerin yetkinlikleri aynı zamanda kütüphanelerin performanslarını etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kütüphanelerde performans değerlendirmesi ile ilgili “*International Organization for Standardization*” (ISO) tarafından oluşturulan 11620 sayılı ilk standart 1998 yılında hazırlanmıştır. 2008 ve 2014 yıllarında ise güncellenmiştir. Belirtilen bu uluslararası standart, "Bilgi ve Belge Merkezleri- Performans Ölçümü" konulu bir dizi standardı içermektedir. Bu standartlar, bilgi ve belge merkezlerinin performanslarını ölçmek ve değerlendirmek için kullanılan ölçütleri ve yöntemleri belirlemektedir. Ayrıca “çeşitli kütüphane hizmet performanslarını ölçmek için kabul edilen, test edilmiş ve genel erişime açık (yani tescilli olmayan) metodolojiler ve yaklaşımlar” sunmaktadır (ISO 11620, 2014, s. 1).

Bu doğrultuda kütüphanecilik alanda yetkinliğin artması aynı zamanda verimliliğin artması ile eşdeğer olmaktadır. Günümüzde farklı kütüphane türlerinin mevcudiyeti farklı yetkinlik alanlarının geliştirilmesine neden olmaktadır. 1996 yılında IFLA tarafından hazırlanan “Akademik kütüphanelerde performans ölçümü” kitabı 2007 yılında güncellenmiştir. Kütüphanecilik alanında performansın değerlendirilmesi, eksikliklerin belirlenerek çözüm yollarının aranması, mevcut yetkinliklerin artırılması ve buna bağlı olarak verimliliğin artırılması amaçlanmıştır (Kakırman Yıldız, 2010, s. 156).

3.2.1. Yetkinlik Modelleri

Yetkinlik modelleri, bireyin veya organizasyonun belirli bir görev ve faaliyeti yerine getirmek için gerekli olan yeteneklerin tamamını içermektedir. Bir işin etkili bir şekilde yapılabilmesi için hangi yeterliliklere ne düzeyde ihtiyaç duyulacağını belirtmektedir (Mansfield, 2000, ss. 3-17). Kütüphanecilik, eğitim, yönetim, sağlık gibi birçok alanda yetkinlik modelleri geliştirilmiştir. Geliştirilen bu modeller, kişilerin mesleklerinde daha başarılı olmaları ve kendilerini sürekli olarak geliştirmelerine yardımcı olmalarını amaçlamaktadır.

Kütüphanecilik yetkinlik modelleri, kütüphanecilerinin gerekli olan becerilerini ve yetenekleri tanımlamaktadır. Bunlar arasında; yeteneğin tanımı, öncelikli beceriler, gerekli eğitim ve deneyim seviyeleri, gerekli araçlar ve teknolojiler gibi unsurlar yer almaktadır. Kütüphanecilik yetkinlik alanlarından bir tanesi olan e-kaynak

kütüphaneciliği, günümüzde modern kütüphanelerin vazgeçilmez bir parçasıdır. E-kaynak kütüphanecileri kütüphanelerin elektronik veri kaynaklarını yönetmekte ve kullanıcıların ihtiyacına göre en uygun veri kaynağını seçmelerine yardımcı olmaktadır.

Kütüphanecilerin farklı disiplinlerden öğrencilere hizmet vermesi gerektiği düşünüldüğünde yetkinlik modelleri, kütüphanecilerin tüm öğrencilere eşit ve etkili bir şekilde hizmet vermesine yardımcı olmaktadır. Yetkinlik modelleri, kütüphanecilerin işe alım sürecinde ve mevcut kütüphanecilerin performansını değerlendirmek için kullanılabilir. Bu modeller, kütüphanecilerin mesleki gelişimlerine ve kütüphanecilik mesleği için standartlar belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bu da kütüphanecilik mesleğinin itibarını artırmasına ve kütüphanecilerin daha profesyonel bir şekilde çalışmalarına olanak tanımaktadır. Diğer taraftan yetkinlik modelleri, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemelerine yardımcı olmakta ve eğitim programlarının oluşturulmasında rehberlik sağlamaktadır. Bu sayede kütüphaneciler, kendilerini sürekli olarak geliştirebilmekte ve sunulan hizmetin niteliğinin artmasına yardımcı olmaktadır.

Kütüphanecilik alanında farklı kurumlarca geliştirilen yetkinlik çalışmaları bulunmaktadır. Özellikle temel yetkinliklerinin belirlenmesinde ALA tarafından oluşturulan “*ALA'nın Kütüphanecilik Temel Yetkinlikleri (ALA's Core Competencies of Librarianship)*” bir referans olarak kullanılmaktadır. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde (Kütüphanecilik) ALA akreditasyonlu, yetkinlik yüksek lisans derecesine sahip olan kişiler için oluşturulan bu yetkinlikler, farklı kütüphane türleri (okul, akademik, özel ve devlet kütüphaneleri) için oluşturulsa da bu yetkinlikler kütüphanecilerin görev alanlarına göre farklılık göstermektedir. Bu yüzden belirtilen yetkinliklerin değiştirilemez kriterler olarak kabul edilmemesi gerekmektedir. Kütüphanecilerin ve yöneticilerin belirtilen yetkinlikleri birer tavsiye niteliğinde değerlendirmesi ve çalışma alanlarına uygun başka yetkinliklerin geliştirilmesi daha doğru olacaktır (ALA, 2009; Kakırman Yıldız ve Aydın, 2014, s. 1161).

ALA'nın belirlediği kütüphanecilik yetkinlikleri dışında, farklı ülkelerin kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanan yetkinlik raporları bulunmaktadır. Dünya genelinde yapılan bu çalışmalar, belirli alanlarda konu uzmanlığını da içerisinde barındıran ve

21. yüzyılda yaşanan gelişmelere paralel olarak güncellenen yetkinliklerden oluşmaktadır. Belirtilen yetkinlikler genel olarak bazı konu uzmanlıklarını işaret etmektedir. Farklı kütüphane türleri ve buralarda çalışan kütüphaneciler için oluşturulan bu yetkinlik raporlarından bazılarını aşağıda belirtilmektedir.

Avusturalya'daki kütüphane ve bilgi bilim mesleği için eğitim standartlarını belirleyen ve geliştiren Avustralya Kütüphane ve Bilgi Derneği (Australian Library and Information Association - ALIA), 1998 yılından beri kütüphane ve bilgi bilim alanında ayırt edici bilgi alanlarının tanımlanması ve teşvik edilmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. ALIA tarafından hazırlanan “*Kütüphane ve Bilgi Sektörü: Temel Bilgi, Beceriler ve Nitelikler (The Library and Information Sector: Core Knowledge, Skills and Attributes)*” 2009, 2012 ve 2014 yıllarında güncellenmiştir. 2020 yılında ise “*Kütüphane ve Bilgi Uzmanları İçin Giriş Seviyesi Temel Bilgiler (Foundation Knowledge For Entry-Level Library And Information Professionals)*” olarak yeni adıyla yayımlanmıştır. Temel bilgi alanları olarak belirtilen; bilgi ortamı, bilgi hizmetleri, temel beceriler, kişisel beceriler, liderlik ve yönetim, derme geliştirme, bilgi okuryazarlığı, araştırma ve mesleğe katkılar, bilgi teknolojileri becerileridir (ALIA, 2020).

Kanada Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Canadian Association of Research Libraries- CARL) tarafından hazırlanan “*21. Yüzyıl CARL Kütüphanecileri için Temel Yetkinlikler (Core Competencies for 21st Century CARL Librarians)*”⁸ (2010), 21. yüzyıl CARL kütüphanecisinin, sağlam bir profesyonel uygulama temeli üzerine kurulmayı hedeflerken, kütüphanecilerin temel yetkinliklerini yedi ana başlık altında toplamaktadır. Bunlar; temel beceriler, kişisel beceriler, liderlik ve yönetim, derme geliştirme, bilgi okuryazarlığı, araştırma ve mesleğe katkılar, bilgi teknolojileri becerileridir.

CARL yetkinlik grubu tarafından hazırlanan “*Kanada Araştırma Kütüphanelerinde Kütüphaneciler için Yetkinlikler (Competencies for Librarians in Canadian Research*

⁸ Detaylı bilgi için bkz. http://www.carl-abrc.ca/doc/core_comp_profile-e.pdf

Libraries)⁹” (2020) raporu yetkinliği “genellikle mesleki başarıyı tanımlayan ve buna katkıda bulunan bilgi, beceri ve tutumlar” olarak tanımlamaktadır. Buna bağlı olarak da yetkinlikler şu şekilde sıralanmaktadır: Aktif öğrenme ve uyum; işbirliği, danışma ve iletişim; küratörlük¹⁰ ve koruma; eşitlik, çeşitlilik ve kapsayıcılık; katılım, değerlendirme; liderlik, vizyon ve yenilik.

Amerika Güney Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ASERL), “*Geleceği Şekillendirmek: ASERL’in Araştırma Kütüphanecileri İçin Yetkinlikleri (Shaping the Future: ASERL’s Competencies for Research Librarians)*”¹¹ (2010) raporuna göre, başarılı araştırma kütüphanecilerinin özellikleri arasında; entelektüel merak, esneklik, uyarlanabilirlik, girişimcilik, iletişim becerileri ve yaşamboyu öğrenme becerisi sayılabilir. Bunlar dışında ASERL yetkinlikleri 5 ana başlık altında toplamaktadır. Bunlar;

1. Kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması ve kütüphane misyonuna uygun etkili hizmetlerin geliştirilmesi ve yönetilmesi,
2. İşbirliği yapılması ve desteklenmesi,
3. Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin ihtiyaçlarının anlaşılması,
4. Tüm formatlardaki yayınların yapısı, düzeni, yaratılması, yönetilmesi, yayılması, kullanılması ve korunması konularına hâkim olunması,
5. Kütüphaneciliğin değer ve ilkelerine bağlılık göstermesidir.

Özel Kütüphaneler Derneği (Special Library Association- SLA) tarafından hazırlanan “*Bilgi Uzmanları için Yetkinlikler (Competencies For Information Professionals)*”¹² (1997, 2003, 2016) raporuna göre yetkinlikler; “mesleki ve kişisel yetkinlikler” olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır.

⁹ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.carl-abrc.ca/wp-content/uploads/2020/09/Competencies-Final-EN-1-2.pdf>

¹⁰ TDK (2021) Küratörü, “Müze, kütüphane, sergi, hayvanat bahçesi vb.ni yöneten ve etkinliklerini düzenleyen yetkili kimse” olarak tanımlamaktadır.

¹¹ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.aserl.org/programs/competencies/>

¹² Detaylı bilgi için bkz. <http://www.sla.org/about-sla/competencies/>

Amerika Birleşik Devletleri'nin Müzik Kütüphanesi Derneği (Music Library Association- MLA) tarafından hazırlanan “*Temel Yetkinlikler ve Müzik Kütüphanecileri (Core Competencies and Music Librarians)*”¹³(2002) raporunda, müzik kütüphanecileri için gerekli temel yetkinlikleri belirlemiştir. Buna göre; müzik bilgisi, telif hakları sorunları bilgisi, derme geliştirme bilgisi, yönetme liderlik etme yeteneği, araştırma desteği ve öğretim becerisi, kaynak tanımlama bilgisi, organizasyon, bakım becerisi, erişim hizmetleri becerisi, teknoloji becerisi, arşivleme standartları ve uygulama becerisi müzik kütüphanecileri için belirlenen temel yetkinliklerdir.

ALA'nın bir bölümü olan Referans ve Kullanıcı Hizmetleri Derneği (Referance and User Service Association- RUSA) tarafından hazırlanan “*Referans Ve Kullanıcı Hizmetleri Kütüphanecileri İçin Mesleki Yetkinlikler (Professional Competencies For Reference and User Services Librarians)*”¹⁴ (2017) raporunda gerekli yetkinlikler belirtilmiştir. İlgili ve doğru kaydedilmiş bilgilere erişim; çeşitli kaynaklarından bilginin değerlendirilmesi, toplanması, alınması ve sentezlenmesi; bilgilerin kullanılmasında diğer meslektaşlarla etkileşime girilmesi ve arabuluculuk edilmesi; kütüphane hizmetlerinin değerinin gösterilmesi ve teşvik edilmesi; kullanıcıların ihtiyaçları ve tercihlerinin değerlendirilerek bunlara yanıt verilmesi; gelecekteki hizmetleri geliştirmek için araştırma, analiz ve planlamalar yapılması başlıkları altında gerekli yetkinlikler toplanmıştır.

Ontario Halk Sağlığı Kütüphaneleri Derneği (Ontario Public Health Libraries Association- OPHLA) tarafından hazırlanan “*Halk sağlığı kütüphaneciliği için temel yetkinlikler (Core competencies for public health librarianship)*”¹⁵ (2018) raporda halk sağlığı ve tıp alanında birçok ayrım olduğunu belirterek halk sağlığı kütüphaneciliği

¹³ Detaylı bilgi için bkz.

https://cdn.ymaws.com/www.musiclibraryassoc.org/resource/resmgr/docs/core_competencies_2019.pdf

¹⁴ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.ala.org/rusa/resources/guidelines/professional>

¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. <http://ophla.ca/pdf/Core Competencies - FINAL.pdf>

için gerekli yetkinlikleri şu şekilde sıralamaktadır: Liderlik ve yönetim, derme geliştirme ve kütüphane hizmetleri.

Tıp Kütüphanesi Derneği (Medical Library Association- MLA) tarafından hazırlanan “*Yaşam boyu öğrenme ve mesleki başarı için yetkinlikler (Competencies for lifelong learning and professional success)*”¹⁶ (2017) raporunda yetkinlikler; gözlemlenebilen, ölçülebilen ve öğretilebilen temel mesleki becerileri ve yetenekleri olarak ele alınmıştır. Yetkinlik alanları şu şekilde tanımlanmaktadır: Bilgi hizmetleri, bilgi yönetimi, öğretim ve tasarımı (bilgi okuryazarlığı konusunda gerekli eğitimlerin verilmesi), liderlik ve yönetim, kanıta dayalı uygulama ve araştırma (diğer meslektaşları ile işbirliği) şeklindedir.

Kuzey Amerika Sanat Kütüphaneleri Derneği (Art Libraries Society of North America- ARLIS/NA) tarafından hazırlanan “*ARLIS/NA Sanat Bilgisi Profesyonelleri için Temel Yetkinlikler (ARLIS/NA Core Competencies for Art Information Professionals)*”¹⁷ (2006, 2017) raporda yetkinlikler şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. *Konu ve Bilgi Uzmanlığı*: Sanat, mimarlık, tasarım ve ilgili alanlarda uzman konu bilgisine sahip olma
2. *Eğitim, öğretim, referans ve kamu hizmetleri*: Kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını tanımlayarak, kullanıcılara ihtiyaç duydukları bilgileri bulmayı, değerlendirmeyi, erişmeyi, edinmeyi ve bu bilgileri tekrar değerlendirmeyi öğretme
3. *Derme yönetimi, geliştirme ve organizasyon*
4. *Profesyonel pratik*: Kütüphanecilerin, sanat ve sanatla ilgili kütüphane ve bilgi bilim alanlarında bilgi sahibi olması

Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of College & Research Libraries- ACRL) tarafından hazırlanan “*Özel Derme Profesyonelleri İçin Yetkinlikler (Competencies for Special Collections Professionals)*”¹⁸ (2017) raporunda yetkinlikleri “temel ve uzmanlaşmış yetkinlikleri” şeklinde ayırmaktadır.

¹⁶ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.mlanet.org/p/cm/ld/fid=1217>

¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.arlisna.org/images/researchreports/arlisnacorecomps.pdf>

¹⁸ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.ala.org/acrl/standards/comp4speccollect>

Uzmanlaşmış yetkinlikleri konu uzmanlıkları olarak tanımlamak mümkündür. Konu uzmanlarının üst düzey bilgi ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Bu bilgi ve beceriler; derme geliştirme, açıklama ve erişim (dermedeki materyallerini yorumlamak, tanımlamak ve erişime açmak uzman konu bilgisi gerektirmektedir), bilgi teknolojileri ve veri yönetimi, kaynakların bulunması ve değerleri konusunda talimatlar hazırlanması, yönetim, denetim ve liderlik, kütüphane dermesinde materyallerin korunması ve muhafaza edilmesi, referans hizmetleri şeklinde sıralanabilir.

Amerikan Hukuk Kütüphaneleri Derneği (American Association of Law Libraries-AALL) tarafından hazırlanan “*Hukuk Kütüphaneciliğinin Yetkinlikleri (Competencies of Law Librarianship)*”¹⁹ (2010) tüm hukuk kütüphanecilerini kapsamaktadır. “Temel ve uzmanlaşmış yetkinlikler” olarak ikiye ayrılan bu yetkinliklerden uzmanlaşmış yetkinlikler; Kütüphane yönetimi, referans, araştırma ve kullanıcı hizmetleri, bilgi teknolojileri, derme geliştirme, kataloglama ve öğretim şeklinde belirtilmiştir.

Federal Kütüphane ve Bilgi Merkezi Komitesi (Federal Library and Information Center Committee- FLICC) tarafından hazırlanan “*Federal Kütüphaneciler İçin FLICC Yetkinlikleri (FLICC Competencies for Federal Librarians)*”²⁰ (2011) yetkinlikleri “temel ve fonksiyonel yetkinlikler” olarak ikiye ayırmaktadır.

1. *Temel yetkinlikler:* Bilişsel analiz, iletişim, duygusal zekâ, liderlik, profesyonel bilgi ve teknoloji uygulamalarını içermektedir.
2. *Fonksiyonel yetkinlikler:* Kurumsal bilgi, kurumsal yönetmelik, yönerge ve politikalar, federal yasalar ve düzenlemeler, derme yönetimi, içerik organizasyonu ve yapısı, bilgi yönetimi, kütüphane liderliği, kütüphane teknolojileri yönetimi, referans ve araştırma, uzmanlaşmış bilgi, beceri ve yeteneklerden oluşmaktadır. Fonksiyonel yetkinlikler aynı zamanda “temel seviye, ileri seviye ve uzman seviyesi” olarak üç ayrı kısımda değerlendirilmektedir.

¹⁹ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.aallnet.org/about-us/what-we-do/policies/public-policies/competencies-of-law-librarianship/>

²⁰ Detaylı bilgi için bkz.

http://www.loc.gov/flicc/publications/Lib_Compt/2011/2011Competencies.pdf

ALA'nın bir bölümü olan ve birincil görevleri arasında 0 ila 14 yaş arası çocuklara ve onların ebeveynlerine kütüphane hizmeti sunmak olan Çocuk Kütüphane Hizmeti Derneği (Association for Library Service to Children- ALSC) tarafından hazırlanan “*Halk Kütüphanelerinde Çocuklara Hizmet Veren Kütüphanecilerin Yetkinlikleri (Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries)*”²¹ (2020), raporunda kütüphanecilere belirli yetkinlikleri önermektedir. Bu yetkinlikler; Kullanıcı grubuna bağlılık (farklı sosyoekonomik yapı, ırk, din, dil vb. ayrımlar gözetmeden eşit hizmet anlayışı), referans ve kullanıcı hizmetleri, programlama becerisi (kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda program oluşturma), derme bilgisi ve yönetimi, sosyal yardım ve savunuculuk, idari ve yönetim becerileri, profesyonellik ve mesleki gelişim alanlarını kapsamaktadır.

Açık Erişim Arşivler Konfederasyonu (Confederation of Open Access Repositories- COAR) tarafından araştırma verilerinin yönetimine rehberlik etmek için “*Kütüphanecilerin Araştırma Veri Yönetimine Yönelik Yetkinlikleri (Librarians' Competencies for Research Data Management)*”²² (2016) hazırlanmıştır. COAR araştırma verilerinin yönetimi için kütüphanelerin üzerine düşen rolleri üç başlıkta toplamaktadır. Bunlar; verilere erişim sağlamak, verileri yönetmek için farkındalık ve destek sağlamak ile son olarak veri dermelerinin yönetilmesi şeklindedir. Ayrıca belirtilen bu maddelerin gerçekleştirilmesi için bu alanların her birinin kendine özgü hizmet ve beceri gereksinimleri bulunmaktadır.

COAR aynı zaman “*Kütüphanecilerin Bilimsel İletişim ve Açık Erişim Yetkinlikleri (Librarians' Competencies for Scholarly Communication and Open Access)*” (2016) raporunda kütüphanelerin bilimsel iletişim ve açık erişim konularındaki görevlerini tanımlamaktadır. Bu görevler; bilimsel yayıncılık hizmetleri, açık erişim veri havuzu hizmetleri, telif hakkı ve açık erişim tavsiyeleri ile bilimsel kaynakların değerlendirilmesi şekilde sıralanmaktadır. Belirtilen yetkinlik düzeylerinin gerçekleştirilmesi bir dizi bilgi, anlayış ve yetenek gerektirmektedir.

²¹ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps>

²² Detaylı bilgi için bkz. https://www.coar-repositories.org/files/Competencies-for-RDM_June-2016.pdf

NASIG tarafından hazırlanan “Basılı süreli yayın yönetimi için temel yetkinlikler (*Core Competencies For Print Serials Management*)²³” (2016) raporunda basılı süreli yayınların yönetimi için birtakım yetkinlikler önermektedir. NASIG, bu yetkinliklerin her kurumun büyüklüğüne, misyonuna ve iş akışına bağlı olarak değişebileceğini vurgulamaktadır. NASIG, basılı süreli yayın yönetimi için gerekli yetkinlikleri; Basılı süreli yayınların yaşam döngüsü, teknoloji, araştırma ve mesleki gelişim, etkili iletişim, denetim ve yönetim ile kişisel nitelikler olarak 6 ana başlık altında toplamaktadır.

İskoçya Ulusal Kayıtları (National Records of Scotland) tarafından hazırlanan “*Belge Yönetimi Yetkinlik Çerçevesi (Records Management Competency Framework)*”²⁴ (2016) raporunda, İskoçya’da ulusal belge yönetimi için gerekli bilgi ve becerilerin bir dizi listesi verilmektedir. Bu doğrultuda yetkinliklerin neler olması gerektiği belirtilmektedir.

Kütüphane Dermeleri ve Teknik Hizmetler Derneği (Association for Library Collections & Technical Services- ALCTS) tarafından kütüphanelerde satın alma uzmanları için hazırlanan “Satın Alma Profesyonelleri için Temel Yetkinlikler” (*Core Competencies for Acquisitions Professionals*)²⁵ (2018) raporunda belirtilmektedir. Raporda yetkinlikler şu şekilde sıralanmaktadır;

- *Genel bilgi yetkinlikleri:* Kütüphane ve yayıncılık endüstrisi bilgisi, işletme, hukuk ve finans bilgisi, yönetim bilgisi, sistem, teknoloji ve standartlar bilgisini kapsar.
- *Beceri ve yetenekler:* Yönetim, denetim, liderlik, planlama, bütçe ve denetim, sözleşme müzakere ve yönetimi, yayın türü, satıcı firma ilişkileri, sistem, teknoloji ve standartlar bilgisini kapsar.
- *Davranışsal yetkinlikler*
- *İletişim ve işbirliği*
- *Doğruluk ve verimlilik,*

²³ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.nasig.org/Competencies-Print>

²⁴ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.gov.nl.ca/exec/ocio/im/im-as-career/im-tech-competency-framework/>

²⁵ Detaylı bilgi için bkz. <https://alair.ala.org/handle/11213/9058>

- *Yaratıcılık ve yenilikçilik*
- *Profesyonel dürüstlük, çeşitlilik ve kapsayıcılık*

ALCTS tarafından kataloglama ve üst veri uzmanlarının yetkinliklerinin listelendiği “*Kataloglama ve Üst Veri Uzman Kütüphanecileri için Temel Yetkinlikler (Core Competencies for Cataloging and Metadata Professional Librarians)*”²⁶ (2017) raporunda; kütüphaneciler için kataloglama ve üst veri alanında gerekli temel bilgi, beceri ve becerilerin neler olması gerektiği belirtilmiştir. ALCTS’nin raporuna göre temel yetkinlikler şu şekildedir:

1. *Bilgi yetkinlikleri:* Temel kataloglama ve üst veri ilkeleri bilgisi, sistem ve teknoloji bilgisi, kataloglama ve üst veri mesleğindeki eğilimler hakkında bilgiyi kapsamaktadır.
2. *Yetenek ve beceri yetkinlikleri:* Bir bibliyografik sistem içinde kavramsal çerçevelerin, standartların ve ilkelerin uygulanması, yerel bağlamda evrensel standartların uygulanması, bir bibliyografik sistem içinde üst verilerin entegrasyonu, haritalanması ve dönüşümü bilgilerini içermektedir.
3. *Davranışsal yetkinlikler:* İletişim, oryantasyon, inisiyatif ve uyarlanabilirlik, profesyonel merak, problem çözme yetkinliklerini içermektedir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, belirtilen tüm yetkinlik raporları sonucunda kütüphaneciliğin çok çeşitli bilgi ve beceri alanlarını kapsadığını söylemek mümkündür. Belirtilen bu raporlar doğrultusunda kütüphaneciler için bazı temel yetkinlikleri ise şu şekilde özetlemek mümkündür;

1. *Hayat boyu öğrenme:* Kütüphanecilik, hızla değişen ve gelişen bir alandır. Kütüphaneciler, kullanıcılarına istedikleri formatta en güncel kaynakları sunmak için sürekli olarak bilgi ve becerilerini geliştirmek zorundadır. Kütüphanecilik mesleği, sadece formal eğitimle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda alanındaki gelişmeleri takip etmeyi ve sürekli öğrenmeyi gerektirmektedir.

²⁶ Detaylı bilgi için bkz. <https://alair.ala.org/handle/11213/7853>

2. *Bilgi okuryazarlığı*: Bilgi okuryazarlığı, bilgiyi etkili bir şekilde bulma, bu bilgiyi eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve etik bir şekilde kullanma yeteneğini içermektedir. Bu beceri, bireylerin günlük hayatlarında bilinçli kararlar almalarına ve bilgiye dayalı sorunları çözmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, toplumun daha geniş bir bağlamında bilgiye erişimi ve paylaşımını kolaylaştırarak toplumsal katılımı artırmaktadır. Bu beceri, bireylerin kendi öğrenmelerini yönlendirmelerine ve bilgiye daha etkili bir şekilde erişmelerine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda toplumun genel bilgi seviyesini yükseltmekte ve bilgiye dayalı kararlar almaya teşvik etmektedir.
3. *Mesleki etik*: “Belirli bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturup, koruduğu; meslek üyelerine uymaları gereken ilkeleri gösteren, onları belli bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan; yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünü” (Aydın, 2010, s. 32) olarak ele alınmaktadır. Buna göre Kütüphaneciler, kullanıcıların gizliliğini koruma ve kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılama konusunda tarafsız olmalıdır. Ayrıca, bilgiye erişimin eşitliğini ve adil dağılımını sağlama yükümlülüğü ile kütüphane kaynaklarını etik ve yasal şekillerde kullanılmasını sağlamakla sorumludur.
4. *Derme geliştirme*: Hizmet ettiği kullanıcı kitlesine bağlı olarak, kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için materyal seçimi, edinimi ve yönetimini içeren süreçler bütünüdür. Bu süreçler, kütüphane dermesinin yeterli olması ve güncel kalmasını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Kullanıcı merkezli yaklaşım, kanıta dayalı karar verme, bütçe unsurları ve etik konular bu süreci oluşturan öğelerin bazılarıdır.
5. *Kataloglama ve sınıflandırma*: Kütüphane materyallerini tutarlı ve standart bir şekilde organize etme ve tanımlama sürecidir.
6. *Teknoloji becerileri*: Günümüzde bilişim teknolojileri; bilgisayar donanımı, yazılımı ve telekomünikasyon cihazlarını kapsamaktadır (Wallace, 2015, s. 44). Kütüphane hizmetlerini desteklemek için bilişim teknolojilerini kullanma ve yönetme becerisi önem kazanmaktadır. Kütüphaneciler değişen teknolojilere uyum sağlama, sürekli olarak yeni beceriler öğrenme ve gelişmeye istekli olmalarını zorunlu kılmaktadır.
7. *İletişim ve kişilerarası beceriler*: Kullanıcı ve meslektaşlarla profesyonel ve yardımcı bir şekilde etkileşim kurma becerisidir.

8. *Liderlik ve yönetim:* Kütüphaneciler, personeli denetlemekten ve bir kütüphanenin operasyonlarını yönetmekten sorumlu olabilir, bu nedenle güçlü liderlik ve yönetim becerileri önemlidir.
9. *Araştırma becerileri:* Kütüphaneciler, çevrimiçi veri tabanları, basılı materyaller ve özel dermeler dahil olmak üzere çeşitli kaynakları kullanarak araştırma yapma konusunda yetkin olmalıdır.
10. *Kütüphane ve bilgi bilimi bilgisi:* Kütüphaneciler, kütüphane sistemleri, kataloglama, sınıflandırma ve bilgi okuryazarlığı anlayışı dahil olmak üzere kütüphane ve bilgi biliminde güçlü bir temele sahip olmalıdır.

Kütüphanelerin hizmetlerini iyileştirmek için dijital çağın talep ettiği becerileri ve teknolojik yenilikleri yakından takip etmeleri gerekmektedir. Bilgi ve belge yönetimi disiplini içerisinde, bu teknolojik gelişmelerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve entegrasyonu, kütüphane hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği açısından kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak yetkinlik modelleri, kütüphanecilerin mesleki gelişimlerine ve çalıştıkları kütüphanelere bir katma değer sağlamaktadır. Yetkinlik modellerinin en büyük avantajı; başarılı iş performansı için gerekli olan bilgi, beceri, yetenekler ve kişisel özelliklerin tanımını ifade ederken aynı zamanda birey veya organizasyonların belirli bir işi yapma becerilerini tanımlaması ve ölçmesi olarak tanımlamak mümkündür. Tüm alanlarda olduğu gibi kütüphanecilik alanında da yetkinlik modellerin oluşturulması zaman ve enerji gerektirmektedir.

3.2.2. American Library Association (ALA) Kütüphanecilik Temel Yetkinlikleri

Kütüphanecilik mesleğinin temel değerleri ve gereksinimleri zaman içinde önemli ölçüde değişmiş ve gelişmiştir. Bu değişiklikler; teknolojik ilerlemeler, toplumsal ihtiyaçlar, kültürel değişimler ve bilgi erişimi konusundaki farklı beklentilerle şekillenmiştir. Bu doğrultuda ALA, 1999 yılında Washington’da düzenlenen 1. Mesleki Eğitim Kongresi, kütüphanecilik mesleğinin temel değerlerini açıklığa kavuşturmayı, mesleğe yönelik temel yeterlilikleri belirlemeyi, geleceğin uzman kütüphanecilerinin yetkinlerini belirlemeyi, çok dillige önem verilmesini ve ırksal ayrımcılığa kesinlikle karşı olunmasını ele almıştır. Kongrenin ardından aynı yıl

içinde, "Temel Yetkinlikler Görev Gücü" oluşturulmuştur. Görev gücü, kütüphanecilik mesleğinde gerekli olan temel yeterlilikleri belirlemek amacıyla çalışmalarına başlamış ve 2000 yılında ilk taslak beyanını hazırlayarak yayınlamıştır. Temmuz 2005'te "kütüphane ve bilgi çalışmaları programından yeni mezun olan bir öğrenciden beklenen" ve "yeni başlayan bir genel kütüphanecinin bilgi ve becerilerini yansıtan" yetkinliklerin neler olduğu "Gözden Geçirilmiş Temel Yetkinlikler Taslağı" ile duyurulmuştur. Bu taslak, süreç içerisinde alınan geri bildirimler ile beslenmiş ve 2008 yılında ALA Yürütme Kurulu tarafından onaylanarak kabul edilmiştir. Mesleki Eğitim Kongresinden yaklaşık 10 yıl sonra, ALA Konseyi de bu raporu onaylayarak politika olarak kabul etmiştir. Ancak, kütüphanecilik mesleğinde yaşanan değişimler ve gelişmeler, bu raporun güncellenmesini gerektirmiştir. ALA Yönetim Kurulu 2017 yılında, bu raporun güncellenmesi için görevlendirilmiş ve çalışmalar başlatılmıştır. 2021 yılında ise revize işlemleri tamamlanarak, 9 maddeden oluşan "Temel Yetkinlikler" yayınlanmıştır. Belirtilen bu yetkinlikleri kütüphanelerin ve kütüphanecilerin görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan beceriler bütünü olarak da tanımlamak mümkündür. Bu beceriler zaman içinde değişiklik gösterebilmektedir. 2008 yılında oluşturulan bu yetkinlikler 2021 yılında bazı düzenlemeler getirilerek güncellenmiştir.

ALA tarafından belirlenen temel yetkinlikler, kütüphanecilik eğitimi almış ve mesleğe yeni başlamış kütüphanecilerin edinmeleri gereken temel bilgileri yansıtmaktadır. Ancak, hangi yetkinliklerin edinilmesi gerektiği, çalışılan kuruma ve mesleki alana göre değişkenlik gösterebilir. ALA kütüphanecilik yetkinlikleri, farklı kütüphane türlerinde çalışacak kütüphanecilerin uzmanlık alanlarına odaklanmalarını ve bu amaçla gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını temel almaktadır. Ayrıca, hangi kütüphane türünde çalışırlarsa çalışsınlar, meslekte uzmanlaşmanın temel şartının "hayat boyu öğrenme" olduğu vurgusu yapılmaktadır (ALA, 2021, ss. 1-2).

ALA kütüphanecilik yetkinlikleri, kütüphanelerin etkin bir şekilde işleyebilmeleri ve fonksiyonlarını güçlendirebilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgileri sağlamaya yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu yetkinlikler, kütüphanecilerin uzmanlık alanlarında bilgi ve yeteneklerini geliştirerek, bilgi toplama ve sağlama, dokümantasyon, sınıflandırma ve dizinleme, veritabanları, kütüphane büyümesi ve gelişmesi gibi görevleri yerine getirme kapasitelerini artırmalarına yardımcı

olmaktadır. ALA kütüphanecilik yetkinlikleri, kütüphanelerin verimli ve etkili hizmet sunmaları ve çözümler sağlamaları için kütüphanecilerin gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamayı hedeflemektedir.

ALA tarafından 2021 yılında yayınlanan kütüphanecilik yetkinlikleri dokümanı, kütüphanecilerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve özellikleri belirlemektedir. Bu yetkinlikler, kütüphanecilerin mesleklerini icra ederken ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve özellikleri içermektedir.

Bu yetkinlikler kısaca şunlardır:

1. Ağ Geçit Bilgisi (*Gateway Knowledge*): Bilgi kaynaklarının keşfedilmesi, erişimi ve kullanımıyla ilgili temel kavramları ve ilkeleri içermektedir. Kütüphanecilerin, bilgi kaynaklarına erişim sağlamaları ve doğru şekilde bilgi ihtiyacını belirlemeleri önemlidir. Bu konularla ilgili bilgi sahibi olmak, kütüphanecilerin görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olacaktır.
2. Bilgi Kaynakları (*Information Resources*): Bilgi kaynaklarının seçilmesi, edinilmesi, değerlendirilmesi ve kullanımı ile ilgili stratejileri ve teknikleri kapsamaktadır. Kütüphanecilerin, bilgi kaynaklarına erişim sağlama, seçme ve edinme konularında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.
3. Hayat Boyu Öğrenme ve Sürekli Eğitim (*Lifelong Learning and Continuing Education*): Bilgi ve becerilerin sürekli geliştirilmesi ve öğrenmenin yaşam boyu devam etmesi için gerekli olan kaynakları ve yöntemleri ele almaktadır. Kütüphanecilerin, mesleklerinde güncel kalmak için sürekli eğitim almaları, yenilikleri takip etmeleri ve kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.
4. Yönetim ve İdare (*Management and Administration*): Bilgi merkezlerinin yönetimi, finansal yönetim, politika oluşturma, personel yönetimi ve stratejik planlama gibi konuları kapsamaktadır. Kütüphanecilerin kütüphane yönetimi ve işletme konularında bilgi sahibi olmaları, finansal yönetim ve performans yönetimi gibi konulara hâkim olmaları gerekmektedir.
5. Kayıtlı Bilgi ve Bilginin Organizasyonu (*Organization of Recorded Knowledge and Information*): Bilgi kaynaklarının düzenlenmesi, sınıflandırılması, indekslenmesi, etiketlenmesi, depolanması ile ilgili ilkeleri ve bu alanlardaki teknik konulara hâkim olmaları gerekmektedir.

6. Referans ve Kullanıcı Hizmetleri (*Reference and User Services*): Kullanıcıların bilgi kaynaklarına erişimi, bilgi arama ve bulma teknikleri, referans hizmetleri ve bilgi danışmanlığı gibi konuları ele almaktadır. Kütüphanecilerin; kullanıcılarına referans hizmeti sunma, bilgi arama ve bulma konularında yardımcı olma gibi konularda bilgi sahibi olması gerekmektedir.
7. Araştırma ve Kanıta Dayalı Uygulama (*Research and Evidence-Based Practice*): Araştırma yöntemleri, kaynakların değerlendirilmesi, veri analizi ve bilgi kullanımı gibi konuları kapsamaktadır.
8. Sosyal Adalet (*Social Justice*): Bilgi kaynaklarının ve hizmetlerinin herkes için erişilebilir ve adil olması, bilgi hizmetlerinin toplumsal eşitliği desteklemesi gibi konuları ele almaktadır.
9. Teknolojik Bilgi ve Beceriler (*Technological Knowledge and Skills*): Bilgi merkezlerinde kullanılan teknolojilerin seçimi, uygulanması, yönetimi ve güncellenmesi ile ilgili bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Kütüphanecilerin, teknoloji ve yazılım konularında bilgi sahibi olmaları, bilgisayar ve diğer teknolojik cihazları kullanma becerisine sahip olmaları gerekmektedir.

ALA tarafından belirlenen temel kütüphanecilik yetkinlikleri, kütüphanecilerin bu amaçları yerine getirmelerine yardımcı olan önemli bir kaynaktır. Bu yetkinlikler, kütüphanecilerin bilgi kaynaklarına erişim sağlamaları, kullanıcılara rehberlik etmeleri, bilgi kaynaklarını yönetmeleri, bilgi teknolojilerini kullanmaları, etik ve mesleki standartlara uygun davranmaları gibi konularda bilgi ve becerilerin sınırlarını çizmektedir. Bu nedenle, kütüphanecilik alanında çalışanların ALA temel kütüphanecilik yetkinlikleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu yetkinlikleri etkin bir şekilde uygulamaları önem arz etmektedir.

3.2.3. NASIG Temel Yetkinlikleri (*NASIG Core Competencies*)

NASIG (Eski adıyla North American Serials Interest Group, Inc.); bilimsel iletişim, süreli yayınlar ve e-kaynaklar konularında sürekli eğitimi destekleyen ayrıca bu alanlarda konferanslar veren bağımsız bir organizasyondur. 1985 yılında kurulan bu organizasyon; bilgi kaynaklarının dağıtımı, edinimi ve uzun vadeli erişilebilirliği için uygulamalar ve standartlar geliştirilmesini amaçlamaktadır. NASIG, üyelerine yıllık

konferanslar, çevrimiçi tartışma forumları ve bir haber bülteni yayınlama gibi fırsatlar sunarak, eğitim ve mesleki ağ oluşturma imkanları sunmaktadır.

NASIG Temel Yetkinlikleri, bilgi hizmetlerinin geniş yelpazesinde çalışan profesyoneller için temel bilgi ve becerileri belirlemektedir. Bu temel yetkinlikler, süreli yayın yönetimi ve e-kaynak yönetimi gibi özel alanlarda uzmanlaşmadan önce sahip olunması gereken temel bilgi ve becerileri içermektedir.

3.2.3.1. Süreli Yayın Yönetimi için Temel Yetkinlikler (*Core Competencies for Print Serials Management*)

Süreli Yayın Yönetimi için Temel Yetkinlikler, bu alandaki profesyonellerin süreli yayın dermelerini yönetmek, sürdürmek ve optimize etmek için gereken özel becerileri ve bilgiyi vurgulamaktadır. Dolayısıyla, kütüphanecilerin kariyerlerini şekillendirmek ve bilgi kaynaklarını daha etkili bir şekilde yönetmek için bir rehber olarak kullanılmaktadır. Temel Yetkinlikler Görev Gücü (NASIG Core Competencies Task Force) tarafından yürütülen araştırmalar sonucu hazırlanan bu belge, fiziksel formattaki süreli yayınları yönetmek için gereken ek yetkinlikleri tanımlamaktadır. Belge “elektronik kaynak kütüphanecileri için temel yetkinlikleri” içinde tamamlayıcı niteliktedir.

3.2.3.2. Elektronik Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlikleri (*Core Competencies for Electronic Resources Librarians*)

NASIG tarafından hazırlanan bu rehber, kütüphanecilik alanında müfredat geliştiricilere farklı bir bakış açısı kazandırırken işverenler için uzmanlık alanlarının değerlendirilmesine ve performans ölçümüne yardımcı olmaktadır. Bu rehber, e-kaynakların yaşam döngüsü boyunca etkili bir şekilde yönetilmesi için gerekli olan becerileri ve bilgileri sağlamayı amaçlamaktadır. Bahsedilen beceriler, e-kaynak yönetimiyle ilgili farklı aşamaları etkin bir şekilde yönetme yeteneklerini içermektedir. Bu aşamalar arasında e-kaynakların edinimi, lisanslama, erişim, bakım ve kullanımı yer almaktadır. Bunun yanı sıra teknoloji bilgisi, veri analizi ve raporlama yeteneği, kullanıcı hizmetleri, proje yönetimi ve personel yönetimi gibi becerilere de yer verilmiştir. Bu belge, e-kaynak kütüphanecilerinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri eksiksiz bir şekilde karşılamak amacıyla detaylı bir biçimde tasarlanmıştır.

Sözü edilen tüm bu yetkinliklerin belirlenmesinde “Temel Yetkinlikler Görev Gücü” tarafından yürütülen araştırmalar ve ALA tarafından oluşturulan “kütüphanecilerin temel yetkinlikleri” referans alınmıştır (“NASIG Core Competencies”, t.y.). Burada mesleğin gelişen bir alanı olan e-kaynak kütüphaneciliği için gerekli performans değerlendirmeleri yapılarak belirli kriterler belirlenmiştir. Emery (2018, s. 3391), bu yetkinlik kriterlerini; e-kaynak kütüphaneciliği alanında kendini geliştirmek isteyen öğrenciler, mesleğe yeni başlayanlar ve işverenler için yol gösterici bir rehber niteliğinde olduğuna vurgu yapmaktadır.

NASIG, e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinliklerini 7 ana başlık altına toplamaktadır (NASIG, 2021).

1. *E-kaynakların yaşam döngüleri*
2. *Teknoloji*
3. *Araştırma ve değerlendirme*
4. *Etkili iletişim*
5. *Denetleme ve yönetim*
6. *Eğilimler ve mesleki gelişim*
7. *Kişisel özellikler*

E-kaynaklar kütüphanecileri için belirlenen temel yetkinlikler, uzmanlık gerektiren bir alan olması bakımından mesleğe yeni başlayan kütüphaneciler için çok uygun değildir. Burada deneyim önemli bir faktördür. Yetkin seviye ve beklentileri ise kurumun büyüklüğü ile doğru orantılıdır. 2021 NASIG’in e-kaynak kütüphanecilik yetkinlikleri temelinde aşağıdaki yeterlilikler yer almaktadır.

1. E-kaynak yönetim sistemleri (ERMS) hakkında bilgi sahibi olmak,
2. Lisanslama ve telif hakları yasalarını anlamak,
3. Veri standardı ve protokolleri hakkında bilgi sahibi olmak,
4. Derme değerlendirme ve analizi yapabilmek,
5. E-kaynak seçimi ve satın alma konusunda deneyimli olmak,
6. Yeni teknolojiler ve eğilimleri takip etmek,
7. E-kaynak erişim sorunlarını giderme konusunda deneyimli olmak,
8. Satıcılar, yayıncılar ve diğer paydaşlarla iş birliği yapmak için güçlü iletişim becerilerine sahip olmak,

9. Lisans anlaşmaları ve satıcı sözleşmeleri üzerinde müzakere becerisi sahibi olmak,
10. E-kaynak yönetimindeki yeni eğilimler ve teknolojilere hâkim olmak,
11. Veri analizi ve görselleştirme araçlarına aşina olmak,
12. E-kaynak kullanıcıları için etkili eğitim ve destek sağlayabilmek.

Bu yetkinlikler, e-kaynak yönetimi konusunda uzmanlaşmış kütüphanecilerin profesyonellik boyutunu nitelemekte olup e-kaynakların etkili bir şekilde yönetilmesi ve kütüphane ortamlarında erişilebilir ve kullanılabilir hale getirilmesi için gereken çeşitli beceri ve bilgi alanlarını yansıtmaktadır.

E-kaynak kütüphaneciliği için gereken beceriler, kurum türüne ve organizasyon içindeki iş akışlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin, bir devlet üniversite kütüphanesi için gereksinim duyulan bilgi ve beceriler, bir vakıf kütüphanesi için gereksinim duyulandan farklı olabilir. Ayrıca, organizasyonun e-kaynaklarının türüne ve sayısına bağlı olarak da gereksinim duyulan beceriler değişebilmektedir. Örneğin, bir e-kaynak kütüphanecisinin bir dergi veri tabanı için gereksinim duyduğu beceriler, bir e-kitap dermesi için gereksinim duyulandan farklı olabilir.

NASIG tarafından ortaya konulan e-kaynak kütüphaneciliği için gereken beceriler, ALA'nın "Kütüphaneciliğin Temel Yetkinlikleri" belgesi ile yakından ilişkilidir. ALA tarafından hazırlanan kaynak mesleğinin gereksinimlerine uygun olarak güncellenen ve kütüphanecilerin sahip olması gereken temel yetkinlikleri tanımlayan bir çerçevedir. NASIG'in raporunda belirtilen yetkinlikler, ALA tarafından hazırlanan yetkinliklerin bir uzantısı olarak ele alınabilir.

Üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerin yetkinliklerine ilişkin yapılan anket bulguları ve değerlendirmeleri çalışmanın dördüncü bölümünde sunulmaktadır. Belirtilen bulgular alandaki profesyonellerin gelişimine yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Bulgular, kütüphane personelinin teknik bilgi ve becerilerinin yanı sıra yönetimi, lisans ve abonelik yönetimi, dijital veri yönetimi gibi alanlarda güçlü olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, kullanıcı odaklı hizmet sunumu, e-kaynaklara erişim konusunda rehberlik ve bilgi okuryazarlığı eğitimleri gibi becerilerin de kritik öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular, kütüphane yönetimlerinin ve eğitim kurumlarının, kütüphane personelinin bu yetkinlikleri geliştirmesi ve güncel kalması için uygun eğitim ve destek sağlama

gerekliliğini göstermektedir. Sonuç olarak, anket sonuçları, e-kaynak yönetimi alanında çalışanların profesyonel gelişimlerini desteklemek amacıyla stratejik planlamalar yapılmasına olanak tanımaktadır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1.Bulgular

Bu bölümde, e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve yetkinlik algı düzeylerini değerlendirmek amacıyla katılımcılara uygulanan anketin sonuçları analiz edilmiştir. E-kaynak kütüphanecilerin verdiği yanıtlar çerçevesinde geliştirilen hipotezlerin doğruluğu test edilmiş ve analiz sonuçlarına dayalı bulgular sunulmuştur. Anket sonuçları değerlendirilirken önce demografik bilgiler verilmiş, ardından e-kaynak yaşam döngüleri ve e-kaynak yetkinliklerine ilişkin algılar değerlendirilmiştir. Katılımcıların bir ifadeye katılım düzeylerini ölçmek için ankette nicel olarak 0 (hiç) ile 4 (çok iyi) arasında değişen beşli bir Likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılar, her bir alanda kendilerini ne kadar yetkin hissettiklerini değerlendirirken 0 (hiç), 1 (çok az), 2 (orta), 3 (iyi) ve 4 (çok iyi) şeklinde nitelendirmişlerdir. E-kaynak yaşam döngüleri ve yetkinlik algı düzeylerine ilişkin sorular gruplandırılarak ele alınmış ve ortalamalar karşılaştırılmıştır. Son olarak da demografik bilgiler kullanılarak kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeyleri istatistiksel olarak test edilmiştir.

4.1.1. Demografik Özellikler

Demografik özelliklere yönelik ayrıntılı bir analizin yapılması, araştırmanın kapsam ve sonuçlarının genel geçerliliğini anlamak için büyük öneme sahiptir. Bu nedenle, bu çalışmanın başlangıç bölümünde demografik özelliklere odaklanılmıştır. Ankete katılan e-kaynak kütüphanecilerinin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, çalıştığı üniversite türü, unvanı, mesleki deneyimi gibi demografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4-1’de belirtilmiştir.

Tablo 4-1: Demografik özellikler

Toplam katılımcı:		Devlet Üniversitesi		Vakıf Üniversitesi		MYO		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Kadın	49	55,1	26	50,0	1	50,0	76	53,1
	Erkek	40	44,9	26	50,0	1	50,0	67	46,9
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Yaş	20-25 yaş	2	2,2	2	3,8	0	0,0	4	2,8
	26-30 yaş	10	11,2	14	26,9	1	50	25	17,5
	31-35 yaş	18	20,2	15	28,8	0	0,0	33	23,1

	36-40 yaş	26	29,2	4	7,7	0	0,0	30	21,0
	41 yaş ve üzeri	33	37,2	17	32,7	1	50	51	35,7
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Eğitim Durumu	Önlisans	2	2,2	2	3,8	0	0,0	4	2,8
	Lisans	47	52,8	28	53,8	2	100	77	53,8
	Yüksek lisans	32	36,0	21	40,4	0	0,0	53	37,1
	Doktora	8	9,0	0	0,0	0	0,0	8	5,6
	Diğer	0	0,0	1	1,9	0	0,0	1	0,7
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Mezun olduğunuz lisans programı	Bilgi ve Belge Yönetimi	77	87,5	44	84,6	2	100	123	86,0
	Diğer	12	12,5	8	15,4	0	0,0	20	14,0
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Unvan	Daire başkanı	5	5,2	14	31,1	0	0,0	19	13,3
	Kütüphane müdürü	1	1,0	3	6,7	0	0,0	4	2,8
	Şube müdürü	5	5,2	2	4,4	0	0,0	7	4,9
	Öğretim görevlisi	25	26,0	0	0,0	0	0,0	25	17,5
	Şef	2	2,1	4	8,9	0	0,0	6	4,2
	Kütüphaneci	51	53,1	18	40,0	2	100	71	49,7
	Memur	1	1,0	4	8,9	0	0,0	5	3,5
	Bilgisayar işletmeni	5	5,2	0	0,0	0	0,0	5	3,5
	Sürekli işçi	1	1,0	0	0,0	0	0,0	1	0,7
	Diğer	0	0	0	0	0	0,0	0	0
Kütüphanecilik alanında mesleki deneyim	0-5 yıl arası	16	18,0	14	26,9	1	50,0	31	21,7
	6-10 yıl arası	21	23,6	15	28,8	0	0,0	36	25,2
	11-15 yıl arası	31	34,8	6	11,5	0	0,0	37	25,9
	16-20 yıl arası	6	6,7	6	11,5	1	50,0	13	9,1
	21 yıl ve üzeri	15	16,9	11	21,2	0	0,0	26	18,2
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Kurumunuzda e-kaynaklar ile görevli kütüphaneci (personel) sayı	1	43	48,3	33	63,5	2	100	78	54,5
	2	29	32,6	9	17,3	0	0,0	38	26,6
	3	9	10,1	6	11,5	0	0,0	15	10,5
	4	3	3,4	4	7,7	0	0,0	7	4,9
	5	5	5,6	0	0,0	0	0,0	5	3,5
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
**Kurumunuzdaki diğer iş tanımlarınız	Kataloglama	52	58,4	29	55,8	1	50,0	82	57,3
	Sınıflama	48	53,9	23	44,2	1	50,0	72	50,3
	Taşınır kayıt	17	19,1	6	11,5	0	0,0	23	16,1
	Danışma hizmetler / Kullanıcı eğitim	62	69,7	35	67,3	1	50,0	98	68,5
	Ödünç verme	33	37,1	30	57,7	0	0,0	63	44,1
	Kurumsal akademik arşiv	45	50,6	29	55,8	1	50,0	75	52,4
	Satın alma	29	32,6	29	55,8	1	50,0	59	41,3
	Web tasarımı	33	37,1	15	28,8	0	0,0	48	33,6
	Diğer	19	21,3	15	28,8	0	0,0	34	23,8
Ulusal mesleki dernek üyelikleriniz var mı?	Üyeliğim var	26	29,2	29	55,8	1	50	56	39,2
	Üyeliğim yok	63	70,8	23	44,2	1	50	87	60,8
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
Uluslararası mesleki dernek üyelikleriniz var mı?	Üyeliğim var	1	1,1	6	11,5	0	0,0	7	4,9
	Üyeliğim yok	88	98,9	46	88,5	2	100	136	95,1
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100
ANKOS'ta görev aldınız mı?	Evet	15	16,9	12	23,1	0	0,0	27	18,9
	Hayır	74	83,1	40	76,9	2	100	116	81,1
	Genel Toplam	89	100	52	100	2	100	143	100

*Kütüphanecilik-Arşivcilik- Dokümantasyon ve Enformasyon dahil edilmiştir.

***Verilen cevaplar çoklu yanıt olduğundan toplam sayı, örneklem sayısını aşmaktadır.*

Anket 143 e-kaynak sorumlusunun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Tablo 4-1'deki veriler, katılımcıların devlet, vakıf ve meslek yüksekokullarındaki (MYO) istihdam durumlarına göre gözlemlenen farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır.

Demografik yapı incelendiğinde, kadın katılımcıların oranının %53,1 (n=76) olduğu, erkek katılımcıların oranının ise %46,9 (n=67) olduğu görülmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, en fazla katılımcının "41 yaş ve üzeri" olduğu gözlemlenmektedir. Evrenin büyük bir kısmını temsil eden bu örneklem grubundaki dağılım, e-kaynak kütüphaneciliğinin mesleki tecrübe gerektiren bir alan olduğuna işaret etmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, lisans derecesine sahip olanların sayısını takiben yüksek lisans ve doktora derecelerine sahip olanların geldiği görülmektedir. Kütüphanelerde e-kaynak kütüphaneciliği alanında çalışan katılımcıların büyük bir oranı (%86,0 n=123) Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunudur. "diğer" seçeneğini işaretleyen katılımcılar arasında işletme, kamu yönetimi, mühendislik, hemşirelik gibi farklı lisans derecelerine sahip bireyler bulunmaktadır.

Katılımcıların kütüphanedeki unvanları incelendiğinde, çoğunluğun (%49,7, n=71) 'kütüphaneci' olarak çalıştığı görülmektedir. Bunu, e-kaynak kütüphanecisi olarak görev yapan 'öğretim görevlisi' kadrosundaki katılımcılar (%17,5, n=25) takip etmektedir.

Katılımcıların kütüphanecilik alanında mesleki deneyimleri incelendiğinde %21,7'nin (n=31) "0-5 yıl" aralığında olduğu ve %78,3'ünün (n=112) "6 yıl ve üzeri" tecrübeye sahip olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların kütüphanecilik alanındaki iş tecrübelerinin, alanda belirli bir yetkinlik kazanmaları açısından yeterli olduğu söylenebilir.

Katılımcıların bağlı bulunduğu kurumlarındaki e-kaynak personel sayıları incelenmiştir. İki ve üzeri kişi ile e-kaynak kütüphaneciliği görevini sürdüren kütüphane oranı %45,5'tir (n=65). Ayrıca, e-kaynak sorumluluğunun yanı sıra katılımcıların başka görev tanımlarında olduğu dikkati çekmektedir. Katılımcıların sırasıyla; Danışma hizmetleri / eğitim, kataloglama, kurumsal akademik arşiv,

sınıflama, satın alma gibi ek görev tanımları bulunmaktadır. Bu durum iki farklı açıdan değerlendirilebilir; Esas görev tanımları e-kaynak kütüphanecisi olmak ya da diğer görev tanımlarına ek olarak e-kaynak kütüphaneciliği görevini de yerine getirmek şeklinde ifade edilebilir. Belirtilen iş tanımlarının dışında “diğer” seçeneği ile belirtilen görevler arasında ağırlıklı olarak kütüphane yönetimi ve idari işler gelmektedir.

Katılımcılara ulusal ve uluslararası mesleki dernek üyelikleri de sorulmuştur. Katılımcıların %39,2'si (n=56) en az bir ulusal derneğe üye olduğunu belirtirken, bu oran uluslararası dernekler için %3,9'a (n=5) düşmektedir. Bir katılımcının ALA'ya üye olduğu (devlet üniversitesi), bir katılımcının CILIP'e üye olduğu (vakıf üniversitesi), bir katılımcının IFLA'ya üye olduğu (vakıf üniversitesi), bir katılımcının IFLA ve COAR'a üye olduğu (vakıf üniversitesi), bir katılımcının da IFLA ve LIBER'e üye olduğu (vakıf üniversitesi) ve bir katılımcının LIBER ve IFLA'ya (vakıf üniversitesi) üye olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%81,1, n=116) ANKOS'ta görev almadıklarını dile getirmişlerdir.

4.1.2. Güvenilirlik Analizi

İstatistik tutum ölçeğine ait iç tutarlılık açısından Cronbach Alfa (α) güvenilirliği incelenmiştir. Analizlerin gerçekleştirildiği verilerin güven düzeyi %95 olarak hesaplanmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık seviyesi $p<0,05$ 'in altında olduğu için sonuçlar anlamlı kabul edilmiştir. Tablo 4-2'deki veriler, "Cronbach'ın Alfa" katsayısını ve ilgili kategorilerdeki ölçümlerin güvenilirliğini göstermektedir.

Tablo 4-2: Güvenilirlik analizi

	Cronbach's Alpha	N
Yaşam döngüleri	0,968	30
Organizasyon	0,807	10
Teknoloji	0,974	78
Araştırma ve değerlendirme	0,984	32
Etkili iletişim	0,885	6
Denetleme ve yönetim	0,970	24
Eğilimler ve mesleki gelişim	0,894	4
Kişisel özellikler	0,916	17

Cronbach Alfa Katsayısı (α)= 0,925

Tablo 4-2'de ölçme aracının toplam Cronbach Alfa Katsayısının 0,925 olduğu görülmektedir. Kalaycı (2008, s. 405)'ya göre Cronbach's Alpha katsayısı;

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise güvenilirlik ölçek düzeyi "yüksek derecede güvenilir" olarak sınıflandırılmıştır. Bu sonuçlar, ölçüm aracının istikrarlı ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Alt kategorilere bakıldığında "yaşam döngüleri" ($\alpha=0,968$, $N=30$), "organizasyon" ($\alpha=0,807$, $N=10$), "teknoloji" ($\alpha=0,974$, $N=78$), "araştırma ve değerlendirme" ($\alpha=0,984$, $N=32$), "etkili iletişim" ($\alpha=0,885$, $N=6$), "denetleme ve yönetim" ($\alpha=0,970$, $N=24$), "eğilimler ve mesleki gelişim" ($\alpha=0,894$, $N=4$) ve "kişisel özellikler" ($\alpha=0,916$, $N=17$) düzeyinde yapılan güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha), yüksek düzeyde iç tutarlılık göstermiştir. Bu oranlar, anketin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ve ölçümlerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.1.3. Normallik Testi

Verilerin normallik dağılımına bakmak istatistiksel analizlerde önem taşımaktadır. Normal dağılıma daha yakın olan veriler, istatistiksel testlerin daha güvenilir sonuçlar üretme olasılığını artırmaktadır. Kurtosis ve Skewness (Çarpıklık ve Basıklık) değerleri, bir veri setinin dağılımının şeklini ve simetrisini belirlemek için kullanılan önemli ölçülerdir. Genellikle, Kurtosis ve Skewness değerlerinin -1,5 ile +1,5 aralığında olması tercih edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Çünkü bu değerler normal dağılıma daha yakın olduğunu göstermektedir. Bu durum, istatistiksel analizlerin daha güvenilir sonuçlar üretebileceği anlamına gelmektedir. Normallik testi sonuçları Tablo 4-3'te sunulmuştur.

Tablo 4-3: Normallik testi (Kurtosis ve Skewness)

Soru Kategorisi	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Yaşam döngüleri	143	0,23	3,83	2,68	0,81003	-0,859	0,318
Organizasyon	143	0	4	2,11	0,74851	-0,242	0,415
Teknoloji Kullanımı	143	0,35	3,81	1,61	0,66768	0,458	0,304
Araştırma ve değerlendirme	143	0	4	2,86	0,88665	-0,925	0,508
Etkili iletişim	143	1,83	4	3,27	0,58865	-0,383	-0,612
Denetleme ve yönetim	143	0,46	4	2,87	0,80838	-0,902	0,381
Eğilimler ve mesleki gelişim	143	0,25	4	2,39	0,84418	-0,506	-0,088
Kişisel özellikler	143	1,06	4	3,18	0,53618	-0,821	1,141
Tüm Sorular	143	0,64	3,83	2,34	0,6344	-0,376	-0,138

Sekiz ana kategorinin ortalaması üzerinde normallik dağılımı testi sonucuna göre (Tablo 5-3) "yaşam döngüleri" (çarpıklık: -0.859, basıklık: 0.318), "organizasyon"

(çarpıklık: -0.242, basıklık: 0.415) ve “teknoloji kullanımı” (çarpıklık: 0.458, basıklık: 0.304) kategorilerinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin hafif düzeyde olduğu görülmüştür. “Araştırma ve değerlendirme” (çarpıklık:-0.925, basıklık: 0.508), “denetleme ve yönetim” (çarpıklık: -0.902, basıklık: 0.381), “kişisel özellikler” (çarpıklık: -0.821, basıklık: 1.141) kategorilerinde ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin belirgin düzeyde sapma gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer kategorilerde de çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılımdan sapma eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 aralığında olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı değerlendirilmiştir. Tablo 5-3'e göre, tüm soruların genel ortalaması 2,34 olarak bulunmuştur. Tablodaki ortalamalara bakıldığında, katılımcıların en az puanlandığı kategorinin "teknoloji kullanımı" ($\bar{x}$ =1,61), en fazla puanlandırılan kategori ise "kişisel özellikler" ($\bar{x}$ =3,18) olduğu görülmektedir.

4.1.4. E-Kaynakların Yaşam Döngüleri

E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri farklı kategorilerde ele alınmıştır. Birinci kategori olan “e-kaynakların yaşam döngüleri” beş alt kategoride incelenmektedir. Bunlar; “e-kaynakların tedarik edilmesi” alt kategorisinde 7, “e-kaynakların erişimi” alt kategorisinde 6, “e-kaynakların yönetimi” alt kategorisinde 5, “e-kaynak desteği” alt kategorisinde 5, “elektronik kaynak temini ve modelleri” alt kategorisinde de 5 olmak üzere toplamda 28 sorudan oluşmaktadır.

4.1.4.1. E-Kaynakların Tedarik Edilmesine İlişkin Bulgular

E-kaynak tedarik süreci, akademik kütüphanenin özetle bilgi ihtiyaçlarına uygun olarak kaynak seçimi, lisanslama ve maliyet analizi adımlarını içermekte olup kullanıcı ihtiyaçlarını etkili bir şekilde karşılamayı ve kaynak erişimini optimize etmeyi amaçlamaktadır.

Katılımcıların (N=143) “e-kaynakların tedarik edilmesi” hakkındaki yetkinlik algı düzeyleri Tablo 5-4'te sunulmaktadır. E-kaynakların tedarik edilmesine ilişkin grup ortalaması 2,96'dır. En yüksek ortalama “veritabanı deneme erişimi” ($\bar{x}$ =3,35) ifadesidir. Bu öğedeki algı düzeyi “iyi” derecesinin üzerindedir. Diğer taraftan “e-kaynak lisans koşulları” ($\bar{x}$ =2,67) en düşük ortalamaya sahip olan ifadedir. Bu öğedeki algı düzeyi ise “orta” derecenin üzerindedir. Standart sapmanın düşük olması, veri

setindeki değerlerin genellikle ortalamaya yakın olduğunu ve bu nedenle daha tutarlı bir dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Katılımcıların “e-kaynakların tedarik edilmesi” grubundaki algı düzeyinin genel olarak “orta” düzeyinin üzerinde olduğu söylenebilir. Ancak her bir değer ortalama ortalama ne kadar uzakta olduğunu gösteren standart sapma değeri, genel olarak farklılık göstermekte ve bazı katılımcıların diğerlerine göre daha yüksek veya daha düşük bilgi düzeyine sahip olduğunu belirtmektedir.

Tablo 4-4: E-kaynakların tedarik edilmesi

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) E-kaynak ihtiyacı belirleme	143	0	4	3,15	0,82
(b) E-kaynak bütçesini değerlendirme	143	0	4	2,88	1,12
(c) Veritabanı deneme erişimi	143	0	4	3,35	0,87
(d) E-kaynak lisans koşulları	143	0	4	2,67	1,16
(f) E-kaynakların sipariş edilmesi	143	0	4	3,11	1,04
(g) E-kaynak ödeme işlemleri	143	0	4	2,80	1,16
(h) E-kaynakların tedarik sürecinin değerlendirilmesi	143	0	4	3,05	1,05
Grup Ortalaması	143	,25	4,00	2,96	0,88

4.1.4.2. E-Kaynakların Erişimine İlişkin Bulgular

Kullanıcıların kolay ve etkin bir şekilde dijital kaynaklara ulaşmasını sağlamak için e-kaynak kütüphanecileri kritik bir öneme sahiptir. Katılımcıların (N=143) “e-kaynakların erişimi” hakkındaki bilgi düzeyi Tablo 4-5’te sunulmaktadır. Kütüphanecilerin bu gruptaki algı düzeyinin ortalaması 2,65’tir. Bu durum iyiye yakın bir seviyeyi göstermektedir. Bu kategorideki yanıtlar içerisinde "kullanıcı kayıt işlemleri ve hesap tanımlama" ($\bar{x}=3,23$) ifadesi ortalama olarak en yüksek değere sahiptir. Diğer taraftan, katılımcıların teknik düzeyde daha detaylı bilgi gerektiren "link çözümleyici yazılımlar" ($\bar{x}=1,89$) ifadesi en düşük ortalamaya sahip olmuştur. Bu, katılımcıların link çözümleyici yazılımlar konusundaki bilgi düzeylerinin diğer alanlara kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, bu alanda eğitim veya destek ihtiyacının olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak yüksek standart sapmalar, katılımcıların değerlendirmeleri arasında önemli farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Grup ortalaması 2,65 olan katılımcıların “e-kaynaklara erişim” kategorisindeki bilgi düzeylerine ilişkin puanlandırmalarının iyiye yakın olduğunu görülmektedir. Nispeten yüksek standart sapma (SS=0,96), katılımcılar arasında belirgin varyasyonlar olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 4-5: E-kaynaklara erişim

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) IP adreslerinin tanımlanmasının yapılması	143	0	4	2,92	1,26
(b) Kullanıcı kayıt işlemleri ve hesap tanımlamalarının yapılması	143	0	4	3,23	1,01
(c) E-kaynak katalog işlemlerinin yapılması	143	0	4	2,72	1,26
(d) MARC alan ve alt alanları bilgisi	143	0	4	2,60	1,20
(e) Proxy (vekil) sunucularının yapılandırılması	143	0	4	2,57	1,30
(f) Link çözümleyici yazılımlar	143	0	4	1,89	1,36
Grup Ortalaması	143	0	4	2,65	0,96

4.1.4.3. E-Kaynak Yönetimine İlişkin Bulgular

E-kaynak yönetimi, akademik kütüphanelerin dijital bilgi kaynaklarını etkin bir şekilde yöneterek kullanıcılara doğru, hızlı ve kolay erişim imkânı sağlamaktadır. Katılımcıların (N=143) “e-kaynak yönetimi” hakkında bilgi düzeylerine ilişkin görüşlerini ortaya koyan puanları Tablo 4-6’da sunulmaktadır. En yüksek ortalamalar; “kütüphane personel hesaplarının yetkilendirilmesi” ($\bar{x}$ =2.20) ve “kullanıcı hesaplarının yönetimi ile ilgili kullanıcıların bilgilendirilmesi” ($\bar{x}$ =2.20) konularında elde edilmiştir. Bu değer “orta” derecenin biraz üzerindedir. En düşük değer ise “orta” derecesinin altında olup daha ileri düzey bilgi teknolojileri becerisin gerektiren “kırık linklerin onarım ve süreç yönetimi” ($\bar{x}$ =1,64) ifadesinde elde edilmiştir. Grup ortalaması ($\bar{x}$ =2,04), e-kaynakların yönetimi hakkındaki bilgi ve becerilere ilişkin algı düzeyinin orta seviyede olduğunu göstermektedir. Ancak, standart sapma değerinin 0,85 olması katılımcılar arasında belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4-6: E-kaynak yönetimi

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a)Kütüphane personel hesaplarının yetkilendirilmesi	143	0	3	2,20	0,97
(b) Veri tabanlarındaki yönetici hesaplarının etkin kullanımı	143	0	3	2,19	0,93
(c)Erişim kısıtlamaları olan e-kaynakların takibi	143	0	3	1,99	1,05
(d E-kaynaklara ait kırık linklerin onarım ve süreç yönetimi	143	0	3	1,64	1,10
(e) Kullanıcı hesaplarının yönetimi ile ilgili kullanıcıların bilgilendirilmesi	143	0	3	2,20	0,94
Grup Ortalaması	143	0	3	2,04	0,85

4.1.4.4. E-Kaynak Desteğine İlişkin Bulgular

E-kaynak desteği; akademik kütüphanelerin kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak, yayın erişimini kolaylaştırmak ve e-kaynak kullanımını artırmak için sunduğu önemli bir

hizmettir. Katılımcıların (N=143) “e-kaynak desteği” söylemine ilişkin bilgi sahibi olma durumunun puanlandırmaları Tablo 4-7’de sunulmaktadır. Katılımcıların grup ortalaması 2.89 olarak bulunmuştur. Bu durum, katılımcıların e-kaynak desteği hakkındaki algı düzeyi iyiye çok yakın olduğunu göstermektedir. Grup soruları içerisinde en yüksek ortalama değer, “kullanıcıların ihtiyaç duyduğu yayınların sağlanması ve erişim sorununun giderilmesi” ($\bar{x}$ =3.35) ifadesinde elde edilmiştir. En düşük ortalama değer ise “e-kaynak kullanımında ihtiyaç duyulan yazılım bilgisi (Adobe Digital Editions vb.)” ($\bar{x}$ =2.54) ifadesinde elde edilmiştir.

Tablo 4-7: E-kaynak desteği

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Problem günlüklerinin oluşturulması (yaşanılan problemlere ilişkin kayıtların tutulması)	143	0	4	2,58	1,25
(b) E-kaynak kullanımında ihtiyaç duyulan yazılım bilgisi (Adobe digital editions vb.)	143	0	4	2,54	1,30
(c) E-kaynak kullanımında ihtiyaç duyulan donanımlı bilgisi (e-kitap okuyucu, tablet vb.)	143	0	4	2,74	1,14
(d) Kütüphane iç ve dış paydaşları ile sorunları çözümüne yönelik iletişim sağlanması	143	0	4	3,26	0,89
(e) Kullanıcıların ihtiyaç duyduğu yayınların sağlanması ve erişim sorununun giderilmesi	143	0	4	3,35	0,87
Grup Ortalaması	143	0	4	2,89	0,89

4.1.4.5. E-Kaynak Temini ve Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

E-kaynak temini ve modellerinin değerlendirmesi, akademik kütüphanelerin dijital içeriklere erişimini ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini artırmaktadır. Ayrıca kütüphanelerin kaynak ihtiyaçlarına ve bütçe kısıtlamalarına göre uygun temin stratejileri oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Katılımcıların (N=143) "e-kaynak temini ve modellerinin değerlendirilmesi" konusundaki bilgi yetkinliğine ilişkin puanlandırmaları Tablo 4-8’de özetlenmiştir. Grup sorularında en yüksek puan "abonelik işlemlerinin değerlendirilmesi" ($\bar{x}$ =3,18) ifadesine verilmiştir. Bu ortalama, belirtilen konudaki bilgi altyapısına ilişkin algının "iyi" derecesinin üzerinde olduğunu göstermektedir. En düşük ortalama ise "görüntülenme başına ödeme işlemlerinin değerlendirilmesi" ($\bar{x}$ =2,08) ifadesi ile "orta" düzeydedir. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde orta derecenin altında değişken olmayıp grup ortalaması ($\bar{x}$ =2,67) iyiye yakındır. Standart sapmanın düşük olması (SS=0.99), veri setindeki değerlerin genellikle ortalamaya yakın olduğunu ve bu nedenle birbirlerine daha yakın bir dağılım sergilediğini ifade etmektedir.

Tablo 4-8: E-kaynak temini ve modellerinin değerlendirilmesi

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Satın alma işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	3,03	1,10
(b) Abonelik işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	3,18	1,04
(c) Kiralama işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	2,34	1,33
(d) Talebe dayalı sağlama işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	2,93	1,12
(e) Görüntülenme başına ödeme işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	2,08	1,37
(f) Kanıtı dayalı sağlama (EBA) işlemlerinin değerlendirilmesi	143	0	4	2,42	1,39
Grup Ortalaması	143	0	4	2,67	0,99

4.1.5. E-Kaynak Yetkinliklerine İlişkin Bulgular

E-kaynak yetkinliklerine ilişkin sorular yedi başlık altında toplanmıştır. Birinci kategori olan “e-kaynakların organizasyonu” dört alt kategori altında incelenmektedir.

Bunlar “bireysel olarak e-kitap ve e-dergi kataloglama işlemleri” alt kategorisinde 2, “bireysel olarak e-kitap ve e-dergi sınıflama işlemleri” alt kategorisinde 5, “kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama” alt kategorisinde 2, “e-kaynakların lisanslanması” alt kategorisinde 1 olmak üzere toplam 10 sorudan oluşmaktadır. İkinci kategori olan “üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler” 13 alt kategoride incelenmektedir. Bunlar; “dosya aktarım protokolleri” alt kategorisinde 5, “veri paylaşım protokolleri” alt kategorisinde 4, “internet protokolleri” alt kategorisinde 5, “web teknolojileri” alt kategorisinde 6, “link çözümleyici yazılımlar” alt kategorisinde 5, “keşif araçları” alt kategorisinde 7, “e-kaynak yönetim sistemleri” alt kategorisinde 1, “E-kaynak dosya türleri” alt kategorisinde 10, “veri madenciliği” alt kategorisinde 6, “ veri görselleştirme” alt kategorisinde 6, “bulut bilişim, sosyal medya ve web uygulamaları” alt kategorisinde 10, “ kaynak yönetim programları” alt kategorisinde 5, “kurumsal akademik arşivler” alt kategorisinde 6 olmak üzere toplam 86 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü kategori olan “araştırma ve değerlendirme” 5 alt kategoride incelenmektedir. Bunlar; “veritabanı ve kullanımlar” alt kategorisinde 4, “abone olunacak e-kaynaklar” alt kategorisinde 8, “abone olunan e-kaynaklar” alt kategorisinde 12, “e-kaynakların değerlendirilmesi” alt kategorisinde 4, “fiyatlandırma modelleri” alt kategorisinde 5 olmak üzere toplam 33 sorudan oluşmaktadır. Dördüncü kategori olan “iletişim” kategorisi toplam 6 sorudan

oluşmaktadır. Beşinci kategori olan “denetleme ve yönetim” kategorisi 3 alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; “personel denetleme ve yönetimi” alt kategorisi 5, “proje denetleme ve yönetimi” alt kategorisi 3, “e-kaynak yönetim aşamaları” alt kategorisi 10 olmak üzere toplam 18 sorudan oluşmaktadır. Altıncı kategori olan “eğilimler ve mesleki gelişim” kategorisi 4 alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; “öğrenme mekanları” alt kategorisinde 6, “bilimsel iletişim” alt kategorisi 1, “lisanslama” alt kategorisinde 1, “yasal çerçeveler” alt kategorisinde 1, “dijital araçlar, standartlar ve girişimler” alt kategorisinde 1 olmak üzere toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Yedinci kategori olan “kişisel özellikler” ise 17 sorudan oluşmaktadır.

4.1.6. E-Kaynakların Organizasyonuna İlişkin Bulgular

E-kaynak kataloglama ve sınıflama işlemleri, dijital kaynakların tanımlanması ve erişilebilir hale getirilmesi süreçlerini kapsamaktadır. Kataloglama ve sınıflama işlemleri, kütüphanelerin dermelerini etkin bir şekilde yönetmeleri ve kullanıcıların e-kaynaklara kolaylıkla erişmeleri için yerine getirilmesi gereken temel bir işlemdir. Bu bağlamda kütüphanecilerin bilgi düzeylerini puanlandırmaları için farklı kategorilerde sorular yöneltilmiştir. “E-kitap ve e-dergi kataloglanması” kategorisinde 2, “e-kitap ve e-dergi sınıflaması” kategorisinde 5, “Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama” kategorisinde 2 ve “e-kaynakların lisanslanması” kategorisinde 1 olmak üzere toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Bu teknik kategoride kütüphanecilerin (N=143) bilgi altyapısını puanlandığı söylemlere ilişkin veriler Tablo 4-9’da sunulmaktadır.

“Bireysel olarak e-kitap ve e-dergi kataloglama işlemleri”ne yönelik bilgi düzeylerine bakıldığında katılımcıların grup ortalaması 2,27 olup, “orta” derecenin biraz üzerindedir. Alt söylemlere bakıldığında ise katılımcılar, eski kataloglama kuralı olan AACR ($\bar{x}=2,47$) standardını yeni kataloglama kuralı olan RDA ($\bar{x}=2,07$) kurallarından daha iyi bildikleri ifade etmektedir.

Kütüphanelerde e-kitap ve e-dergi sınıflama işlemlerinde LC, DEWEY, NLM, MeSH ve LCSH gibi sistemler yaygınlıkla kullanılmakta olup kütüphanecilik okullarının da temel öğretilerindendir. Bu bakımdan, kütüphanecilerin sözü edilen sistemler hakkında bilgi altyapısını puanlandığı söylemlerin grup ortalaması 1.55 olup “orta” derecenin altındadır. Sınıflama sisteminde en yüksek değer LC ($\bar{x}=2,83$) sınıflama

sistemine aittir. Bu değer iyiye yakın düzeydedir. MeSH ($\bar{x}=0,76$) ve NLM ($\bar{x}=0,87$) hakkındaki bilgi düzeyi ortalamasının çok düşük olması katılımcıların tıbbi bilginin düzenlenmesi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Ortalamanın düşük olmasının temel nedenlerinden bir tanesi de uygulama alan farklılığından kaynaklanabilmektedir. MeSH ve NLM, tıp ve sağlık bilimleri kütüphanelerince yaygın kullanılan sistemlerdir. Bu bölümlerin olmadığı üniversitelerde bu konularda daha az bilgi sahibi olunması beklenen bir durumdur.

Tablo 4-9: E-kaynakların organizasyonu

		N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Bireysel olarak e-kitap ve e-dergi kataloglama işlemleri	(a) AACR	143	0	4	2,47	1,32
	(b) RDA	143	0	4	2,07	1,27
	Grup Ortalaması	143	0	4	2,27	1,12
Bireysel olarak e-kitap ve e-dergi sınıflama işlemleri	(a) LC	143	0	4	2,83	1,17
	(b) DEWEY	143	0	4	2,18	1,38
	(c) Mesh	143	0	4	0,76	1,14
	(d) LCSH	143	0	4	1,13	1,41
	(e) NLM	143	0	4	0,87	1,18
	Grup Ortalaması	143	0	4	1,55	0,86
Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemleri	(a) ANKOS/KITS	143	0	4	3,29	1,03
	(b) (TÜBESS)	143	0	4	2,96	1,32
	Grup Ortalaması	143	0	4	3,12	1,08
E-kaynakların lisanslanması	E-kaynakların lisanslanması hakkındaki bilgi düzeyi	143	0	4	2,27	1,12

Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemleri, kütüphaneler arasında kaynakların paylaşılmasını ve erişimini kolaylaştıran önemli araçlardır. Farklı kütüphanelerle işbirliği yapma imkanı sunan bu sistemler, kullanıcıların ihtiyaç duydukları kaynaklara daha geniş bir erişim olanağı sağlamaktadır. Kaynak sağlamada KITS ve TÜBESS Türkiye’de yaygın kullanılan sistemlerdir. Bu bağlamda kütüphanecilerin ifadeleri doğrultusunda grup ortalaması 3,12 olarak bulunmuştur. Belirtilen ortalama puan, “iyi” derecesinin üzerinde bir durumu ortaya koymaktadır. E-kaynakların lisanslanması; kütüphanelerin e-kaynaklarını etkin bir şekilde yönetmelerine, kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun erişim sağlamalarına ve lisanslama sürecinde karşılaşılabilecek hukuki ve mali riskleri minimize etmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, lisanslama sürecine ilişkin detaylı bilgi ve uzmanlık, kütüphaneler için son derece önemlidir. Bu bağlamda katılımcıların e-kaynak lisanslanması hakkındaki ($\bar{x}=2,27$) puanlarının ortanın biraz üzerinde olduğunu görülmektedir.

4.1.7. Teknoloji Kullanımına İlişkin Bulgular

Teknoloji kullanımına ilişkin soruları 13 alt kategori ve toplam 86 sorudan oluşmaktadır.

4.1.7.1. Dosya Aktarım Protokollerine İlişkin Bulgular

Dosya Aktarım Protokolleri (FTP), bir bilgisayardan başka bir bilgisayara dosya transferi yapmayı sağlayan standart bir ağ protokolüdür. FTP, dosya aktarımı için güvenilir ve etkili bir yol sunarken ayrıca kullanıcı ihtiyaçlarına uygun kaynakları hızlı bir şekilde erişilebilir kılma imkânı vermektedir. Bu konuda kütüphanecilerin bilgi seviyelerine verdiği puanlar Tablo 4-10'da sunulmaktadır. Grup ortalamasına ($\bar{x}=1,03$) göre katılımcıların “çok az” düzeyde bilgi sahibi olduklarına yönelik yaklaşımları vardır. Seçenekler içerisinde yer alan FileZilla ($\bar{x}=1,47$) en yüksek ortalamaya sahip olmasına rağmen “orta” derecenin çok altında olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 4-10:Dosya aktarım protokolleri (FTP) programları

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) FileZilla	143	0	4	1,47	1,37
(b) WinSCP	143	0	4	0,95	1,18
(c) FireFTP	143	0	4	1,06	1,25
(d) FTP Voyager	143	0	4	0,83	1,09
(e) Diğer	143	0	4	0,86	1,23
Grup Ortalaması	143	0	4	1,03	0,99

4.1.7.2. Veri Paylaşım Protokollerine İlişkin Bulgular

Veri paylaşım protokolleri, bilgisayarlar ve diğer cihazlar arasında veri alışverişi yapmayı sağlayan standartlaştırılmış yöntemlerdir. Bu protokoller; veri transferi sırasında kullanılan kuralları, formatları ve işlemleri tanımlamakta ayrıca farklı sistemler arasında bilgi akışını kolaylaştırarak veri bütünlüğünü korumayı amaçlamaktadır.

Tablo 4-11: Veri paylaşım protokolleri

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
a) Z39.50	143	0	4	2,24	1,41
b) SRU (Search/Retriewe via URL)	143	0	4	0,89	1,17
(c) OAI-PHM	143	0	4	1,52	1,41
(d) Diğer	143	0	4	0,69	1,11
Grup Ortalaması	143	0	4	1,04	0,99

E kaynak kütüphanecilerinin veri paylaşım protokolleri hakkındaki bilgi sahibi olma durumuna ilişkin puanlandırmalarına (Tablo 4-11) bakıldığında en yüksek ortalama Z39.50 protokolü ($\bar{x}=2,24$) hakkındadır. Belirtilen düzey “orta” değerın biraz üzerindedir. Bu gruptaki ortalama ise ($\bar{x} =1.04$) “çok az” derecesinin biraz üzerinde olduğu görölmektedir.

4.1.7.3. İnternet Protokollerine İlişkin Bulgular

İnternet protokolleri (IP), internet üzerindeki cihazların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan standartlar ve protokoller bütünüdür. E-kaynak kütüphanecileri için IP bilgisi; erişim yönetimi, lisans kontrolü, hata ayıklama, istatistikler ve güvenlik açısından önemlidir. Bu bilgi, kullanıcıların kaynaklara kolayca erişimini, lisansların doğru kullanılmasını sağlar ve güvenliği artırır. Tablo 4-12 e-kaynak kütüphanecilerinin “internet protokolleri” grup ortalamasının ($\bar{x}=2,16$) “orta” derecenin üzerinde olduğunu göstermektedir. Farklı internet protokolleri arasında IP ($\bar{x}=2,36$) ortalaması, grup içerisinde en yüksek değere sahiptir. E-kaynak kütüphanecilerinin bilgi altyapılarına ilişkin puanlandırmaları “orta” seviyenin biraz üzerindedir. Standart sapmanın yüksek olması (>1) bilgi seviyesine yönelik algının heterojen olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4-12: İnternet protokolleri

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a)DNS	143	0	4	1,99	1,29
(b) http ve https	143	0	4	2,31	1,26
(c) HTML	143	0	4	2,31	1,21
(d) IP	143	0	4	2,36	1,22
(e) TCP/IP	143	0	4	1,79	1,35
Grup Ortalaması	143	0	4	2,16	1,16

4.1.7.4. Web Teknolojilerine İlişkin Bulgular

Web teknolojileri; internet üzerinde içerik oluşturma, yayınlama, paylaşma ve erişim sağlama için kullanılan araçlar, diller ve standartlardan oluşmaktadır. Bu teknolojilerin doğru bir şekilde kullanılması, web içeriğinin etkili bir şekilde oluşturulmasını, sunulmasını ve yönetilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, kullanıcı deneyimini geliştirmek, erişilebilirlik sağlamak ve web performansını optimize etmek için bu teknolojilerin güncel ve etkin bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır. Tablo 4-13’te belirtilen farklı web teknolojilerinin değerlendirilmesi sonucunda elde edilen ortalamalar

incelendiğinde, HTML ($\bar{x}=1,94$) en yüksek ortalama değere sahiptir. En yüksek bu değer bile “orta” düzeyinin biraz altındadır. Katılımcıların web teknolojileri alanındaki puanlandırmalarına bakıldığında ise ortalama 0,95 olup “çok az” derecesinin altında olduğu görülmektedir.

Tablo 4-13: Web teknolojileri

	N	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS
(a) HTML	143	0	4	1,94	1,29
(b) CSS	143	0	4	1,00	1,20
(c) Java	143	0	4	1,11	1,16
(d) Python	143	0	4	0,54	0,93
(e) C++	143	0	4	0,59	0,96
(f) Diğer	143	0	4	0,53	0,93
Grup Ortalaması	143	0	4	0,95	0,86

4.1.7.5. Link Çözümleyici Yazılımlara İlişkin Bulgular

Link çözümleyici yazılımlar (Link Resolvers), akademik kütüphanelerin e-kaynaklara erişimini kolaylaştıran ve yönlendiren araçlardır. Bu yazılımlar; e-kaynaklara erişim, kullanıcı deneyimi geliştirme ve kütüphane dermelerini etkin yönetimini sağlamada kütüphanecilere destek sağlamaktadır. Farklı link çözümleyici yazılımların değerlendirilmesi sonucunda elde edilen ortalamalar incelendiğinde, “EBSCO Full text finder” ($\bar{x}=2,31$) en yüksek ortalama sahip yazılım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değer “orta” değerinin biraz üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 4-14). Diğer taraftan “link çözümleyici yazılımlar” hakkında grup ortalamasının ($\bar{x}=1,50$) “orta” seviyenin çok altında olduğu göstermektedir. Ancak standart sapmanın 1.01 olması, bazı katılımcıların diğerlerine göre daha yüksek veya daha düşük bilgiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 4-14: Link çözümleyici yazılımlar (Link resolvers)

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) OpenURL	143	0	4	1,87	1,35
(b) EBSCO Full text finder	143	0	4	2,31	1,39
(c) OCLC WorldCat Link manager	143	0	4	1,71	1,38
(d) SFX Link Solver (ExLibris)	143	0	4	0,96	1,20
(e) Diğer	143	0	4	0,66	1,09
Grup Ortalaması	143	0	4	1,50	1,01

4.1.7.6. Keşif araçları (Discovery tools) ve Elektronik Kaynak Yönetim Sistemlerine İlişkin Bulgular

Keşif araçları (Discovery tools), kütüphanelerin elektronik ve fiziksel dermelerini tek bir arayüzde bütünleştiren ve kullanıcılara kapsamlı bilgi erişimi sağlayan araçlardır.

Bu araçlar, kütüphanecilerin modern bilgi ortamlarında kullanıcı ihtiyaçlarına hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verme yeteneklerini güçlendirmektedir. Tablo 4-15'te belirtilen keşif araçlarına ilişkin grup ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=2,02$) katılımcıların keşif araçları hakkında “orta” düzeyde bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Farklı keşif araçlarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen ortalamalar incelendiğinde; katılımcıların keşif araçları hakkında en fazla “EBSCO / EDS” ($\bar{x}=3.20$) ürünü bildiği görülmektedir. Bu düzey iyunin üzerinde olarak değerlendirilmektedir. Burada da pazar payı büyük olan firmaların etkili olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4-15: Keşif araçları ve ERMS

		N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Keşif araçları	(a) Ebsco / EDS	143	0	4	3,20	1,07
	(b) Piri / Libdis	143	0	4	1,93	1,46
	(c) Proquest / Summon	143	0	4	2,25	1,42
	(d) Ex-Libris / Primo	143	0	4	1,05	1,24
	(e) OCLC / WorldCat Local	143	0	4	1,90	1,31
	(f) EKUAL Keşif	143	0	4	2,98	1,12
	(g) Diğer	143	0	4	0,82	1,18
Grup Ortalaması		143	0	4	2,02	0,80
E-kaynak yönetim sistemleri (ERMS) hakkındaki bilgi düzeyi	ERMS	143	0	4	1,87	1,32

Kütüphanecilerin e-kaynakları etkin bir şekilde yönetmelerini, lisanslamalarını, erişim haklarını kontrol etmelerini ve kullanıcılar için kolay erişim sağlamalarını sağlayan sistemlerden biri de ERMS'dir. Bu yazılımlar kütüphanecilerin e-kaynakları yönetme yeteneklerini güçlendirirken, kullanıcıların bilgi erişimini kolaylaştırma ve kullanıcı deneyimini geliştirme kapasitesini artırmaktadır. Bu bakımdan kütüphanecilerin ERMS ($\bar{x}=1,87$) bilgisi hakkında puanlandırmalara bakıldığında “orta” düzeyin biraz altında olduğu gözlenmektedir. Söz konusu bu durum Türkiye'deki kütüphanelerde söz konusu sistemlerin henüz kullanılmadığına bağlanabilir.

4.1.7.7. E-Kaynak Dosya Türlerine İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecileri farklı dosya türlerini tanıyarak; kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamakta, kaynakları düzenlemekte, uyumluluk sağlamakta, teknik destek sunmakta, güvenlik ve lisans yönetimini sağlamaktadır. Kütüphanecilerin (N=143) “e-kaynak dosya türleri” hakkındaki teknik bilgi altyapısı ilişkin bulgular Tablo 4-16'da sunulmaktadır. E-kaynak dosya türlerine ilişkin grup ortalamasının ($\bar{x}=1,83$) “orta” derecenin biraz altında olduğu gözlenmektedir. Değerlendirilen farklı dosya türleri

için ortalama değerler incelendiğinde, katılımcıların farklı dosya türleri konusundaki bilgi düzeyine ilişkin görüşleri değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda en yüksek ortalama değer “pdf uzantılı dosya türü” ($\bar{x}=3,17$) olarak belirlenmiştir. Bu değer “iyi” olarak değerlendirdiğimiz derecenin üzerindedir. Ancak dosya türleri arasında belirgin farklar dikkat çekicidir. Örneğin kütüphanelerde yaygınlıkla kullanılan e-kitapları indirmek ve etkinleştirmek için bir lisans dosyası formatı olan .acsm hakkında bilgi düzeyi düşüktür.

Tablo 4-16: E-kaynak dosya türleri

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a). acsm uzantılı dosya türü	143	0	4	1,38	1,44
(b) EPUB (epub dosya türü)	143	0	4	2,16	1,44
(c) pdf uzantılı dosya türü	143	0	4	3,17	1,11
(d) .txt uzantılı dosya türü	143	0	4	2,62	1,42
(e) AZW (.azw dosya türü)	143	0	4	0,94	1,22
(f) IBOOKS (ibooks dosya türü)	143	0	4	1,05	1,30
(g) RTF (Rich Text File)	143	0	4	1,22	1,42
(h)WEB formatı (html) dosya türü	143	0	4	2,54	1,31
(i) .avi, flv, mp3 vs. (Ses ve görüntü dosya türleri)	143	0	4	2,37	1,41
(i) Diğer	143	0	4	0,89	1,26
Grup Ortalaması	143	0	4	1,83	1,01

4.1.7.8. Veri Madenciliği ve Görselleştirme Araçlarına İlişkin Bulgular

Veri madenciliği, e-kaynak kütüphanecilerine; kullanıcı davranışlarını analiz etme, kaynak yönetimi, kişiselleştirilmiş hizmetler ve eğilim tahminleri gibi alanlarda veriye dayalı stratejik kararlar alabilme imkanı sunmaktadır. Kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve kullanıcı memnuniyetinin artırılması açısından da önem taşımaktadır. Bu bakımdan katılımcıların (N=143) “veri madenciliği programları” hakkında beceri algı düzeyi Tablo 4-17’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların, veri madenciliği programlarını kullanma konusundaki yetkinlik algı düzeyinin oldukça düşük olduğunu ($\bar{x}=0,43$) ve bu konuda kendilerini yetersiz hissettikleri ifade edilmektedir.

E-kaynak kütüphanecileri için veri görselleştirme araçları kullanım becerisi, günümüzde önemli bir yetkinlik alanıdır. Veri görselleştirme araçları kullanım becerisine sahip olmak; veri analizi, görsel temsil, raporlama, derme yönetimi gibi veriye dayalı alanlarda kararlar alabilme süreçlerini hızlandırmaktadır.

Kütüphanecilerin “veri görselleştirme araçları” ile ilgili beceri algı düzeyine bakıldığında (Tablo 4-17) grup ortalamalarının ($\bar{x}=0,77$) düşük bir seviyede olduğu

belirlenmiştir. Değerlendirilen farklı veri görselleştirme araçları için ortalamalar incelendiğinde ise MS Excel'in ($\bar{x}=2,29$) en yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç ilgili yazılımın aynı zamanda bir ofis programı olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4-17: Veri madenciliği ve veri görselleştirme programları

		N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Veri madenciliği Programları	(a) Knime	143	0	4	0,52	0,97
	(b) RapidMiner	143	0	3	0,48	0,85
	(c) R	143	0	3	0,41	0,78
	(d) WEKA	143	0	3	0,38	0,78
	(e) Orange	143	0	3	0,42	0,77
	(f) Diğer	143	0	4	0,35	0,74
	Grup Ortalaması	143	0	3,17	0,43	0,70
Veri görselleştirme araçları	(a) Tableau	143	0	4	0,50	0,92
	(b) Gephi	143	0	3	0,36	0,73
	(c) Power BI	143	0	4	0,51	0,95
	(d) Data Wrapper	143	0	3	0,45	0,82
	(e) MS Excel	143	0	4	2,29	1,32
	(f) Diğer	143	0	3	0,49	0,89
	Grup Ortalaması	143	0	3,17	0,77	0,67

4.1.7.9. Bulut Bilişim, Sosyal Medya ve/ veya Web Uygulamalarına İlişkin Bulgular

Kütüphanelerde kullanılan bulut bilişim (Cloud computing), sosyal medya ve/ veya web uygulamaları konularında belirli düzeyde bilgi sahibi olan kütüphaneciler, çağdaş bilgi ortamlarında bağlı bulundukları kurumların rekabet avantajı kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Katılımcıların (N=143) "kütüphanelerde kullanılan bulut bilişim (cloud computing), sosyal medya ve/veya web uygulamaları" hakkında bilgi düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 4-18'de sunulmaktadır.

Grup ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=2.93$) iyiye yakın bir puan olduğu görülmektedir. Değerlendirilen farklı uygulama araçları için ortalama beceri algı düzeyi incelendiğinde ise "E-posta hizmeti" ($\bar{x}=3,54$) en yüksek ortalama değer olarak belirlenmiştir. "Çevrimiçi sunum araçları", "çevrimiçi dosya düzenleme hizmetleri" ve "çevrimiçi resim düzenleyiciler" ise ortanın üzerinde bir değere ($\bar{x}=2.29$) sahiptir. Bu durum, katılımcıların farklı platformlara yönelik bilgi düzeylerinde çeşitlilik olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, genel standart sapma değerlerinin düşük

olması, katılımcıların bilgi yetkinliklerine ilişkin değerlendirmelerde genel olarak homojen bir dağılım sergilediğini göstermektedir.

Tablo 4-18: Bulut bilişim, sosyal medya ve/ veya web uygulamaları

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Dijital Kütüphaneler	143	0	4	2,80	1,07
(b) Kütüphane otomasyon sistemleri (KOHA, Sirsidynix, Yordam vb.)	143	0	4	3,37	0,76
(c) Toplu Katalog paylaşımı (WordCat vb.)	143	0	4	3,06	1,01
(d) Keşif araçları (EDS, Primo, Summons vb.)	143	0	4	3,11	0,96
(d) E-posta hizmeti (Gmail, Yahoo vb.)	143	1	4	3,54	0,63
(e) Sosyal ağlar (Facebook, Twitter, Instagram vb.)	143	1	4	3,41	0,75
(f) Video servisleri (Youtube, Vimeo vb.)	143	0	4	3,23	0,87
(g) Dosya depolama ve paylaşma (Google drive, Dropbox, Onedrive, Office 365 ve SHAREit vb.)	143	0	4	3,13	0,87
(h) Veri toplayan servisler (SurveyMonkey, Google formlar, surveey vb.)	143	0	4	2,69	1,17
(i) Çevrimiçi sunum araçları (Slideshare, Prezi vb.)	143	0	4	2,29	1,32
(i) Çevrimiçi dosya düzenleme hizmeti	143	0	4	2,29	1,25
(j) Çevrimiçi Resim düzenleyiciler (Flickr, Picasa vb.)	143	0	4	2,29	1,26
Grup Ortalaması	143	1	4	2,93	0,70

4.1.7.10. Kaynakça Yönetim Programlarına İlişkin Bulgular

Kaynakça yönetim programları; araştırmacıların literatürü organize etmelerine, alıntıları düzenlemelerine ve kaynakça oluşturmalarına yardımcı olan önemli araçlardır. Bu programları etkili bir şekilde kullanmak, doğru alıntıları yönetmek, literatür taramalarını kolaylaştırmak ve yazım sürecini hızlandırmak için kritik bir beceridir. E-kaynak kütüphanecilerinin bu alanda beceri sahibi olması hizmet kalitesini artırmakta ve bilimsel iletişimi güçlendirmektedir.

E kaynak kütüphanecilerin (N=143) “kaynakça yönetim programlarına” ilişkin grup ortalaması ($\bar{x}$ =1,60) “orta” derecenin altında olduğu görülmektedir. Farklı kaynakça yönetim programları arasında TÜBİTAK-ULAKBİM tarafından EKUAL hizmetlerinden yararlanan tüm üyelere ücretsiz olarak sağlanan “Mendeley” ($\bar{x}$ =2,73) grup içerisinde en yüksek değere sahiptir. Belirtilen becerinin algı düzeyi ise “iyiye yakın” seviyededir. Ticari bir ürün olan Endnote ve Mendeley programlarının açık kaynak kodlu ve ücretsiz bir yazılım olan Zotero’dan daha fazla bilinmesi dikkat çekicidir.

Tablo 4-19: Kaynakça yönetim programları

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Endnote	143	0	4	2,19	1,17
(b) Mendeley	143	0	4	2,73	1,11
(c) Zotero	143	0	4	1,66	1,42
(d) CITAVI	143	0	4	0,76	1,10
(e) Diğer	143	0	4	0,64	1,10
Grup Ortalaması	143	0	4,00	1,60	0,89

4.1.7.11. Kurumsal Akademik Arşiv Yazılımlara İlişkin Bulgular

Kurumsal akademik arşiv yazılımları, verimli bilgi yönetimi ve erişimi sağlayarak araştırma ve bilimsel ilerlemeyi desteklemektedir. E-kaynak kütüphanecilerin kurumsal akademik arşiv yazılımları hakkındaki bilgi düzeyi, etkili kaynak yönetimi ve erişimi destekleyerek kütüphane hizmetlerinin kalitesini artırmaktadır. “Kurumsal akademik arşiv yazılımları” hakkında kütüphanecilerin beceri algı düzeyine (Tablo 4-20) bakıldığında grup ortalamasının ($\bar{x}=1,08$) düşük olduğu gözlenmektedir. Ancak akademik kütüphanelerde kullanımı yaygın olan “D-space” ($\bar{x}=2,97$) yazılımının bilinirliği belirgin bir şekilde yüksektir. Standart sapma değerinin (SS=0,82) düşük olması ise katılımcıların bu yazılımlar hakkında bilgi sahibi olma durumlarına ilişkin puanlandırmalarının genellikle birbirine yakın bir dağılım sergilediğini göstermektedir.

Tablo 4-20: Kurumsal akademik arşiv yazılımlar

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) D-space	143	0	4	2,97	1,05
(b) Mitos	143	0	4	0,76	1,10
(c) E-prints	143	0	4	0,81	1,17
(d) Axis	143	0	4	0,70	1,07
(e) CRIS	143	0	4	0,78	1,17
(f) Diğer	143	0	4	0,43	0,92
Grup Ortalaması	143	0	4	1,08	0,82

4.1.8. Araştırma ve Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Araştırma ve değerlendirmeye ilişkin bulgular, 5 alt kategoride incelenmektedir. Bunlar; “veritabanı ve kullanımlar” alt kategorisinde 4, “abone olunacak e-kaynaklar” alt kategorisinde 8, “abone olunan e-kaynaklar” alt kategorisinde 12, “e-kaynakların değerlendirilmesi” alt kategorisinde 4, “fiyatlandırma modelleri” alt kategorisinde 5 olmak üzere toplam 33 sorudan oluşmaktadır.

4.1.8.1. Veri Tabanı ve Kullanımları İlişkin Bulgular

Doğru veri tabanı kullanımı, kaynakların etkin yönetimini sağlamakta ve kullanıcı deneyimini optimize etmektedir. Bu bakış açısıyla kütüphanecilerin veri tabanı ve kullanımları hakkında bilgi ve beceri algı düzeyine bakılmıştır. Tablo 4-21 incelendiğinde bu kategorideki bilgi ve beceri algı düzeyi grup ortalaması ($\bar{x}=3,06$) iyi seviyesinin üzerindedir. Katılımcılar, “veri tabanı ve kullanımları” hakkındaki tüm ifadelerde bilgi ve beceri algı düzeyinin iyi seviyede olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 4-21: Veri tabanı ve kullanımları

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Veri toplama	143	0	4	3,11	0,83
(b) Veri analiz etme	143	0	4	3,03	0,85
(c) Elde edilen verileri yorumlama	143	0	4	3,03	0,84
(d) Verileri kullanma	143	0	4	3,06	0,86
Grup Ortalaması	143	0	4	3,06	0,80

4.1.8.2. Abone Olunacak E-Kaynaklara İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecisinin bilgi ve beceri düzeyi, doğru e-kaynak aboneliklerinin seçilmesi temel unsurlardan bir tanesidir. Katılımcıların “abone olunacak e-kaynaklar” hakkında bilgi ve beceri algı düzeyi grup ortalamasının ($\bar{x}=2,90$) iyiye yakın olduğu görülmektedir. “E-kaynak değerlendirme” ($\bar{x}=3,08$) maddesi, en yüksek ortalama değere sahip alandır. Bu alandaki bilgi ve beceri algı düzeyi iyunin biraz üzerindedir. En düşük değerin ise “e-kaynak lisanslarının değerlendirme” ($\bar{x}=2,68$) maddesinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 4-22).

Tablo 4-22: Abone olunacak e-kaynaklar

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) E-kaynak tespiti	143	0	4	3,01	0,92
(b) Abonelik yöntemi belirleme	143	0	4	3,02	0,92
(c) Belirlenen kaynakların ve yöntemin incelenmesi	143	0	4	3,00	0,96
(d) E-kaynak değerlendirme	143	0	4	3,08	0,97
(e) E-kaynak raporlandırma	143	0	4	3,01	0,95
(f) E-kaynak sözleşmelerinin değerlendirilmesi	143	0	4	2,77	1,14
(g) E-kaynak lisanslarının değerlendirme	143	0	4	2,68	1,18
Grup Ortalaması	143	0	4	2,90	0,95

4.1.8.3. Abone Olunan E-Kaynaklar İlişkin Bulgular

Abone olunan e-kaynaklar hakkında bilgi ve beceri düzeyi, kaynakların doğru kullanımını ve etkin erişimini sağlamaktadır. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri

Tablo 4-23’te verilmiştir. Abone olunan e-kaynakların grup ortalaması $\bar{x}=2,95$ olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, bu alandaki bilgi ve becerinin “iyi” düzeye yakın olduğu belirtmiştir. “Problem çözme” ($\bar{x}=3,08$) ve “sürecin değerlendirilmesi” ($\bar{x}=3,08$) ifadeleri en yüksek ortalama değere sahip olduğu alandır. En düşük ortalama ifade ise “bibliyometri bilgisi” ($\bar{x}=2,46$) grubunda olduğu tespit edilmiştir. Birçok ifadede standart sapmanın yüksek olması, bilgi ve beceri algı düzeyinin daha dağınık seyrettiği yönünde değerlendirilebilir.

Tablo 4-23: Abone olunan e-kaynaklar

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Bibliyometri bilgisi	143	0	4	2,46	1,24
(b) E-kaynakların kullanım analizi	143	0	4	3,00	0,98
(c) E-kaynakların maliyet analizi	143	0	4	2,88	1,10
(d) Abone olunan e-kaynakların güçlü yönleri	143	0	4	3,03	1,03
(e) Abone olunan e-kaynakların zayıf yönleri	143	0	4	2,98	1,04
(f) Alternatif e-kaynak belirleme	143	0	4	2,90	1,07
(g) Problem çözme	143	0	4	3,08	0,99
(h) Analitik düşünme becerisi	143	0	4	3,06	0,96
(i) E-kaynak abonelik iptali	143	0	4	2,98	1,14
(i) Sürecin değerlendirilmesi	143	0	4	3,08	1,07
(j) Sürecin raporlandırılması	143	0	4	2,99	1,10
Grup Ortalaması	143	0	4	2,95	0,96

4.1.8.4. E-Kaynakların Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

E-kaynakların değerlendirilmesi; güvenilirlik, doğruluk ve uygunluk gibi faktörlere dikkat ederek kaynakların kalitesini belirlemeyi içermektedir. E-kaynak kütüphanecileri açısından bu değerlendirme, karar verme süreçlerini desteklemektedir. Bu kapsamda, kütüphanecilerin beceri algı düzeyine ait bulgular Tablo 4-24’te özetlenmiştir. Grup ortalaması 3,09 olup “iyi” derecesinin üzerindedir. Ancak, “Bakım/onarım süre denetimi becerisi” ($\bar{x}=2,88$), ortalaması diğer tüm alanlar arasında en düşük olanıdır.

Bu veriler, e-kaynakların değerlendirilmesine dayalı bilgi hizmetlerinin etkin kullanımıyla ilgili becerilerin genel olarak iyi bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak, büyük standart sapma değerleri, bu beceri algı düzeylerinin her birey arasında eşit bir dağılıma sahip olmadığını ve bazı kullanıcıların bu becerilerde daha yüksek, bazı kullanıcıların ise daha düşük bir algıya sahip olduğunu işaret etmektedir.

Bu durum, e-kaynakların kullanımında bireysel, deneyim farklılıklarının önemli olduğunu ve bazı kullanıcıların bu konudaki bilgi ve becerilerinin daha fazla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, standart sapmanın yüksek olması, eğitim ve geliştirme stratejilerinin bireysel ihtiyaçlara göre özelleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Tablo 4-24: E-kaynakların değerlendirilmesi

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Kullanıcı geri bildirimlerini değerlendirebilme	143	0	4	3,20	0,96
(b) Kullanım istatistikleri alabilme ve değerlendirebilme	143	0	4	3,20	1,00
(c) Bakım / onarım süre denetimi	143	0	4	2,88	1,14
(d) E-kaynaklara erişimde yaşanan problemlerin gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi	143	0	4	3,10	1,06
Grup Ortalaması	143	0	4	3,09	0,97

4.1.8.5. Fiyatlandırma Modellerine İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecilerinin fiyatlandırma modelleri hakkındaki bilgi düzeyleri kaynakların bütçe planlamasının sağlanması ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun kaynak seçimi açısından kritik öneme sahiptir. “Fiyatlandırma modelleri” (Tablo 4-25) grup ortalaması $\bar{x}=2,23$ olarak belirlenmiştir. Katılımcılar, orta derecenin üzerinde bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. En yüksek ortalama değer “toplam kullanıcı sayısı modeli” ($\bar{x}=2,70$) olup en düşük ortalama değer de “büyük ticaret” ($\bar{x}=1,69$) olarak belirlenmiştir. Standart sapmalardaki yüksek değerler bu kategoride heterojen bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 4-25: Fiyatlandırma modelleri

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Büyük ticaret (Big deal))	143	0	4	1,69	1,41
(b) Toplam kullanıcı sayısı modeli (FTE)	143	0	4	2,70	1,37
(c) Konsorsiyum fiyatlandırma modeli (Consortia pricing model)	143	0	4	2,66	1,30
(d) Kullanıcı odaklı sağlama (Patron driven acquisition)	143	0	4	2,17	1,42
Grup Ortalaması	143	0	4	2,23	1,18

4.1.9. Etkili İletişime İlişkin Bulgular

Etkili iletişim kategorisi toplam 6 sorudan oluşmaktadır. E-kaynak kütüphanecileri için etkili iletişim; kullanıcı ihtiyaçlarının anlaşılması, bilgi kaynaklarının yönetilmesi, bilgi akışının sağlanması, ekip içi işbirliğinin desteklenmesi ve kütüphane

kaynaklarının etkin kullanılması açısından önem taşımaktadır. “etkili iletişim” düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 4-26’da verilmiştir. Grup ortalamasına ($\bar{x}=3,27$) bakıldığında katılımcıların genel olarak etkili iletişim becerilerine sahip olduklarını belirtmiştir. En yüksek ortalama değere sahip olan becerinin “yazılı iletişim” ($\bar{x}=3,43$) en düşük ortalama değere sahip ifadenin ise “sunum yapma becerisine” ($\bar{x}=3,06$) aittir. Kategorideki tüm ortalamalar katılımcıların iletişim becerilerinin tutarlı şekilde iyinin üzerinde olduğunu ifade etmiştir. Standart sapmanın düşük olması ise etkili iletişim konusunda katılımcı görüşlerinin birbirine daha yakın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4-26: Etkili iletişim düzeyi

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Tutarlı (uyumlu ve çelişkisiz) iletişim becerisi	143	1	4	3,41	0,62
(b) Sözlü iletişim becerisi	143	2	4	3,41	0,62
(c) Yazılı iletişim becerisi	143	1	4	3,43	0,67
(d) Sunum yapma becerisi	143	0	4	3,06	0,89
(e) İkna yeteneği	143	1	4	3,07	0,83
(f) Gerektiğinde açık ve net bir şekilde açıklama ve talimat verme	143	1	4	3,26	0,76
Grup Ortalaması	143	1,83	4	3,27	0,59

4.1.10. Denetleme ve Yönetime İlişkin Bulgular

Denetleme ve yönetim kategorisi 3 alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; “personel denetleme ve yönetimi” alt kategorisi 5, “proje denetleme ve yönetimi” alt kategorisi 3, “e-kaynak yönetim aşamaları” alt kategorisi 10 olmak üzere toplam 18 sorudan oluşmaktadır.

4.1.10.1. Personel Denetleme ve Yönetimine İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecilerinin personel denetleme ve yönetimi beceri düzeyi; personelin motivasyonunu yükseltmekte, verimliliğini artırmakta, ekip çalışmasını güçlendirmekte, çatışmaların giderilmesinde yardımcı olmakta, verimli bir çalışma ortamı sağlamakta ve hizmet kalitesinin daha iyileştirilmesinde etkili olmaktadır. Tüm bu belirtilenler kütüphane işleyişinin düzenli ve etkin bir şekilde sürdürülmesini sağlamaktadır. Bu bakış açısıyla e-kaynak kütüphanecilerinin “personel denetleme ve yönetimi” beceri algı düzeyleri Tablo 4-27’de sunulmaktadır.

Tablo 4-27: Personel denetleme ve yönetim

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Uygun personel seçim becerisi	143	0	4	2,95	0,94
(b) Personel eğitim becerisi	143	1	4	3,10	0,84
(c) Motivasyon sağlama becerisi	143	0	4	3,17	0,88
(d) Personel denetim becerisi	143	0	4	2,97	0,92
(e) Personel yönetim becerisi	143	0	4	2,95	0,99
Grup Ortalaması	143	0,2	4	3,03	0,83

Grup ortalaması ($\bar{x}=3,03$), “iyi” derecenin üzerindedir. Tüm ifadelerde yakın bir ortalamanın olması kütüphanecilerin iyi düzeyde bilgi sahibi oldukları düşüncesinin var olduğu göstermektedir. En yüksek ortalama algı düzeyi “motivasyon sağlama becerisi” ($\bar{x}=3,17$) en düşük ortalama algı düzeyinin ise “personel yönetim becerisi” ($\bar{x}=2,95$) ve “uygun personel seçim becerisi” ($\bar{x}=2,95$) ifadelerinde olduğu görülmektedir.

4.1.10.2.E-Kaynak Yönetimi ile İlgili Proje Denetleme ve Yönetimine İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecileri için proje denetleme ve yönetim becerileri, e-kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır. Bu beceri e-kaynakların dermeye eklenmesi, güncellenmesi, erişilebilirliğinin artırılması sürecini sağlıklı yürütülmesini sağlayarak kütüphane hizmetlerinin kalitesini yükseltmektedir. “E-kaynak yönetimi ile ilgili proje denetleme ve yönetim becerileri” düzeyine ilişkin kütüphanecilerin görüşleri Tablo 4-28’de verilmiştir. Grup ortalaması ($\bar{x}=2,77$) “orta” seviyenin çok üzerindedir. Katılımcılar, “e-kaynak yönetimi proje başlatma, yönetme ve sonlandırma” alanlarında ağırlıklı olarak benzer beceri algı düzeyine sahip olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 4-28: E-kaynak yönetimi ile ilgili proje denetleme ve yönetim

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Başlatma	143	0	4	2,78	1,11
(b) Yönetme	143	0	4	2,76	1,12
(c) Sonlandırma	143	0	4	2,76	1,14
Grup Ortalaması	143	0	4	2,77	1,11

4.1.10.3. E-Kaynak Yönetim Aşamalarına İlişkin Bulgular

E-kaynak yönetim aşamaları hakkındaki bilgi sahibi olmak e-kaynakların seçilmesi, edinilmesi, erişilmesi, korunması gibi süreçlerde e-kaynak kütüphanecilerinin doğru karar almalarını desteklemektedir. Dolayısıyla “e-kaynak yönetim aşamaları”

hakkında kütüphanecilerin bilgi düzeyine ilişkin görüşlerini ortaya koyan bulgular Tablo 4-29’da belirtilmiştir.

Tablo 4-29: E-kaynak yönetim aşamaları

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Araştırma	143	0	4	3,11	0,89
(b) İçerik sağlama	143	0	4	2,99	1,02
(c) Sipariş	143	0	4	3,02	1,07
(d) Derme geliştirme	143	0	4	2,97	1,08
(e) İnceleme	143	0	4	3,09	0,96
(f)E-kaynak yönetim aşamalarının değerlendirilmesi	143	0	4	2,99	1,03
(g) İptal / yenileme	143	0	4	3,03	1,11
(h) E-kaynak yönetiminde kullanılan uygulamalar (yazılımlar)	143	0	4	2,61	1,18
(i) Dijital hak yönetimi	143	0	4	2,48	1,23
(i) E-kaynak biçimleri	143	0	4	2,78	1,18
Grup Ortalaması	143	0	4	2,90	0,95

Grup ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=2,90$), katılımcıların genel olarak iyiye yakın bir algı düzeyine sahip olduklarını yansıtmaktadır. En yüksek bilgi düzeyi ortalaması “iyi” derecesinin üzerinde olan “araştırma” ($\bar{x}=3,11$) ifadesidir. En düşük bilgi düzeyi ortalaması ise “dijital hak yönetimi” ($\bar{x}=2,61$) ifadesinde olmuştur.

4.1.11. Eğilimler ve Mesleki Gelişime İlişkin Bulgular

Eğilimler ve mesleki gelişim kategorisi 5 alt kategoriden oluşmaktadır. Eğilimler ve mesleki gelişime ilişkin bulgular bir bütün olarak Tablo 4-30’da sunulmaktadır.

Öğrenme mekanlarından yararlanma düzeyi, e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirilmesi ve bu bilgiler ışığında kullanıma yönelik faaliyetlerde bulunmasını sağlayan en önemli etkenlerden bir tanesidir. E kaynak kütüphanecilerin bu ortamlardan yararlanma düzeyi algı ortalaması 2,75’tir. Bu değer, katılımcıların genel olarak çeşitli öğrenme mekanlarından iyiye yakın seviyede yararlandığını göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda en çok "meslektaşlarla etkileşim" ($\bar{x}=3,09$) öğrenme kanalından faydalandığını ve bu değer "iyi" derecesinin üzerinde olduğunu söyleyebiliriz.

Etkili iletişim stratejileri geliştirmek ve akademik gelişmeleri takip etmek için e-kaynak kütüphanecileri, bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır. Bu zorunluluk çerçevesinde “bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler” hakkında kütüphanecilerin bilgi düzeylerini

değerlendirmeleri sonucunda ortalama 2,66 olarak belirlenmiştir. Standart sapma değerinin ($SS=0,83$) düşük olması, katılımcıların bu konuda genellikle benzer düzeyde kanaat bildirdikleri ve değerlendirmelerinin diğer parametrelere göre daha homojen bir dağılım sergilediğini göstermektedir.

Lisanslama alanında güncel konular ve eğilimler arasında; açık erişim modelleri, anlaşma müzakereleri, sürdürülebilirlik, maliyet etkinliği ve adil kullanım politikaları öne çıkmaktadır. Ayrıca, kütüphanelerin e-kaynaklara erişimdeki güncel zorluklarını ele almak ve lisanslama süreçlerini iyileştirmek için yenilikçi çözümler aramak e-kaynak kütüphanecileri için belirtilen konuları önemli kılmaktadır. Bu nedenle katılımcıların, “lisanslamayla ilgili güncel konular ve eğilimler” hakkındaki bilgi düzeyleri sorgulanmıştır. Konu ile ilgili olarak, katılımcılar ortanın üzerinde ($\bar{x}=2,24$) bir bilgi düzeyine sahip olduklarını belirlenmiştir (Tablo 4-30). Bu durum, katılımcıların lisanslama alanındaki yenilikleri ve güncel gelişmeleri takip etme eğiliminde olduklarını işaret etmektedir.

E-kaynak kütüphanecilerin yasal çerçeveler hakkında bilgi sahibi olması, kütüphanelerin faaliyetlerini yasal olarak uygun şekilde yürütmesini sağlamaktadır. Bu yasal düzenlemeler aynı zamanda e-kaynak kütüphanecilerine uygun prosedürler ve politikalar belirleme zorunluluğu getirmektedir. Bu bakış açısıyla “kütüphanelerin faaliyet gösterdiği alan ile ilgili yasal çerçeveler” hakkında kütüphaneciler orta derecenin üzerinde ($\bar{x}=2,66$) bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

ONIX ve OpenURL gibi standartlar, kaynakların doğru şekilde tanımlanmasını ve erişilmesini sağlamaktadır. SUSHI ve COUNTER ise kullanım istatistiklerini toplamak ve analiz etmek için önemli araçlardır. Kütüphaneciler, “dijital araçlar, standartlar ve girişimler” kapsamında bilgi düzeylerinin ($\bar{x}=2,01$) orta seviyede olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 4-30).

Tablo 4-30: Eğilimler ve mesleki gelişim

		N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Öğrenme mekanlarından yararlanma düzeyi	(a) Mesleki konferanslar	143	0	4	2,91	1,05
	(b) Webinarlar	143	0	4	2,99	0,98
	(c) Mesleki literatür takibi	143	0	4	2,82	1,03
	(d) Mesleki bloglar	143	0	4	2,44	1,16
	(e) Meslektaşlar	143	1	4	3,09	0,85
	(f) Çeşitli öğrenme platformları (Udemy, ODTÜ Belgeiş vb.)	143	0	4	2,22	1,28
	Grup Ortalaması	143	0,33	4	2,75	0,84
Bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler	Bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler hakkındaki bilgi düzeyi	143	0	4	2,66	0,83
Lisanslamayla ilgili güncel konular ve eğilimler	Lisanslamayla ilgili güncel konular ve eğilimler hakkındaki bilgi düzeyi	143	0	4	2,24	1,04
Kütüphanelerin faaliyet gösterdiği alan ile ilgili yasal çerçeveler	Telif hakları, fikri mülkiyet, mahremiyet vb. hakkındaki bilgi düzeyi	143	0	4	2,66	0,93
Dijital araçlar, standartlar ve girişimler	ONIX, SUSHL, OpenURL ve COUNTER hakkındaki bilgi düzeyi	143	0	4	2,01	1,06

4.1.12. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular

E-kaynak kütüphanecilerinin kişisel özelliklerinin değerlendirilmesi, etkin ve verimli kütüphane hizmetlerinin sağlanması açısından kritik bir adımdır. Bu değerlendirme, kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeylerini belirleyerek, hizmet kalitesini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kişisel özellikler alt kategorisinde 17 soru bulunmakta konuyla ilgili bulgular Tablo 4-31’de sunulmaktadır. Tablo 4-31’de sunulan veriler kütüphanecilerin kişisel özelliklerine ilişkin değerlendirmelerine yansıtmaktadır. Buna göre, grup ortalaması ($\bar{x}=3,18$) iyunin üzerinde olarak belirlenmiştir. Bu kategoride en yüksek ortalama değer "ifade özgürlüğüne saygılı olma" ($\bar{x}=3,57$) ifadesinde bulunmuştur. En düşük değer ise “orta” düzeyde olan "ruh halini işe yansıtma" ($\bar{x}=2,10$) ifadesi olmuştur.

Tablo 4-31: Kişisel özellikler

	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
(a) Konulara yaklaşımda esneklik	143	0	4	3,18	0,71
(b) Açık fikirlilik	143	1	4	3,41	0,65
(c) Analitik düşünme yeteneği	143	1	4	3,22	0,73
(d) Araştırma ve öğrenmeye hevesli	143	1	4	3,39	0,74
(e) Başarılı e-kaynak yönetimi	143	1	4	3,10	0,85
(f) Çevreye uyum sağlama	143	1	4	3,42	0,68
(g) Dışa dönüklük	143	1	4	3,29	0,77
(h) Eleştiriye açıklık	143	0	4	3,14	0,86
(j) Empati yeteneği	143	1	4	3,45	0,74
(i) İfade özgürlüğüne saygılı	143	1	4	3,57	0,62
(i) Karmaşıklık ve belirsizliğe karşı tolerans	143	0	4	2,75	1,12
(j) Ruh halini işe yansıtma	143	0	4	2,10	1,20
(k) Teknolojik yatkınlık	143	1	4	3,13	0,85
(l) Telif haklarına saygılı	143	0	4	3,16	0,92
(m) Üst düzey iletişim becerisi (yazılı ve sözlü)	143	1	4	3,27	0,74
(n) Zaman yönetimi	143	1	4	3,10	0,82
(o) Takım çalışmasına uyum sağlama	143	0	4	3,40	0,71
Grup Ortalaması	143	1,06	4	3,18	0,54

4.1.13. Cinsiyete Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla istatistiksel bir analiz yöntemi olan t-testi uygulanmıştır (Tablo 4-32). Grup ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=2,90$), katılımcıların genel olarak iyiye yakın bir bilgi düzeyine sahip olduklarını yansıtmaktadır. En yüksek bilgi düzeyi ortalaması “iyi” derecesinin üzerinde olan “araştırma” ($\bar{x}=3,11$) ifadesidir. En düşük ortalama ise “dijital hak yönetimi” ($\bar{x}=2,61$) ifadesinde olmuştur.

Tablo 4-32: Cinsiyet ve yetkinlik algı düzeyi

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	Erkek	67	2,9055	0,65612	9,995	0,002
	Kadın	76	2,4737	0,88031		
Bilgi kaynakların organizasyonu	Erkek	67	2,2746	0,75264	0,002	0,967
	Kadın	76	1,9697	0,71982		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	Erkek	67	1,8106	0,61652	0,550	0,460
	Kadın	76	1,4354	0,66539		
Araştırma ve Değerlendirme	Erkek	67	3,0588	0,69726	7,987	0,005
	Kadın	76	2,6768	0,99566		
Etkili iletişim düzeyi	Erkek	67	3,2861	0,56839	,428	0,514
	Kadın	76	3,2588	0,60943		
Denetleme ve Yönetim	Erkek	67	3,0255	0,72681	1,981	0,162
	Kadın	76	2,7407	0,85666		
Eğilimler ve Mesleki Gelişim	Erkek	67	2,6007	0,82349	0,065	0,800
	Kadın	76	2,2072	0,824		
Kişisel özellikler	Erkek	67	3,2318	0,47235	1,135	0,289
	Kadın	76	3,1378	0,58631		
E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi	Erkek	67	2,5208	0,55743	1,858	0,175
	Kadın	76	2,1842	0,65936		

Buna göre; "elektronik kaynak yaşam döngüleri" ($p=0,002$) ve "araştırma ve değerlendirme" ($p=0,005$) gruplarında anlamlı derecede farklılıklar gözlenmiştir. Bu, söz konusu alanlarda cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Etki büyüklüğü dikkate alındığında, kadın ve erkeklerin yetkinlik algı düzeyi arasında belirgin farklar olduğu görülmektedir. Özellikle, "elektronik kaynak yaşam döngüleri" (Cohen's $d = 0,551$) ve "araştırma ve değerlendirme" (Cohen's $d = 0,440$) alt başlıkları açısından, yetkinlik algı düzeyi cinsiyete bağlı olarak küçük ila orta etki düzeyinde anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, cinsiyetin bu alanlardaki yetkinlik algı düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak diğer kategorilerde cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Bu durum, belirli yetkinlik alanlarında cinsiyete göre değişkenlik olabileceğini, ancak genel olarak erkekler ve kadınlar arasında birçok alanda önemli bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, cinsiyetin yetkinlik algı düzeyini etkileyebileceğini ancak bu etkinin belirli alanlarda sınırlı olduğunu göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise cinsiyetin yetkinlik algı düzeyi üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını ifade etmek mümkündür.

4.1.14. Mesleki Deneyime Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyinin mesleki deneyime göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır (Tablo 4-33).

Anlamlı p değerleri elde edildikten sonra, Tukey HSD post-hoc testi ile gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. İnceleme sonrasında eşli karşılaştırmalardan elde edilen p değerlerinin yorumlanmasında Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Buna göre 5 alt grupta puanlanan mesleki deneyimin post-hoc analizinde anlamlı değer $0.05/5 = 0.01$ olarak elde edilmiştir. Buna göre, mesleki deneyimi 0-5 yıl arasında olan grup, diğer tüm gruplarla anlamlı farklılık göstermiştir ($p<0.01$).

Anlamlı p değerleri elde edildikten sonra, Tukey HSD post-hoc testi ile gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. İnceleme sonrasında eşli karşılaştırmalardan elde edilen p değerlerinin yorumlanmasında Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Buna göre 5 alt grupta puanlanan mesleki deneyimin post-hoc analizinde anlamlı değer

0.05/5= 0.01 olarak elde edilmiştir. Buna göre, mesleki deneyimi 0-5 yıl arasında olan grup, diğer tüm gruplarla anlamlı farklılık göstermiştir ($p<0.01$).

Tablo 4-33: Mesleki deneyim ve yetkinlik algı düzeyi

	Mesleki Deneyim	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	0-5 yıl arası	31	2,0387	0,86179	7,329	<0.001
	6-10 yıl arası	36	2,8602	0,68103		
	11-15 yıl arası	37	2,8135	0,6314		
	16-20 yıl arası	13	2,7923	0,93493		
	21 yıl üzeri	26	2,9269	0,73467		
	Toplam	143	2,676	0,81003		
Bilgi kaynakların organizasyonu	0-5 yıl arası	31	1,7742	0,7434	2,397	0,053
	6-10 yıl arası	36	2,1417	0,76732		
	11-15 yıl arası	37	2,1676	0,5578		
	16-20 yıl arası	13	2,3615	0,74782		
	21 yıl üzeri	26	2,2731	0,87843		
	Toplam	143	2,1126	0,74851		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	0-5 yıl arası	31	1,256	0,60753	3,643	0,007
	6-10 yıl arası	36	1,7625	0,75755		
	11-15 yıl arası	37	1,5849	0,60104		
	16-20 yıl arası	13	1,8777	0,64234		
	21 yıl üzeri	26	1,7293	0,57069		
	Toplam	143	1,6112	0,66768		
Araştırma ve değerlendirme	0-5 yıl arası	31	2,1008	0,99745	9,261	<0.001
	6-10 yıl arası	36	3,1354	0,81545		
	11-15 yıl arası	37	2,9307	0,66582		
	16-20 yıl arası	13	3,1875	0,69421		
	21 yıl üzeri	26	3,0962	0,7251		
	Toplam	143	2,8558	0,88665		
Etkili iletişim düzeyi	0-5 yıl arası	31	3,1344	0,64178	0,95	0,437
	6-10 yıl arası	36	3,2731	0,61354		
	11-15 yıl arası	37	3,2432	0,59134		
	16-20 yıl arası	13	3,3974	0,60682		
	21 yıl üzeri	26	3,4103	0,46244		
	Toplam	143	3,2716	0,58865		
Denetleme ve yönetim	0-5 yıl arası	31	2,3051	0,83752	6,068	<0.001
	6-10 yıl arası	36	3,0046	0,83386		
	11-15 yıl arası	37	2,9257	0,7166		
	16-20 yıl arası	13	3,1795	0,67473		
	21 yıl üzeri	26	3,1458	0,61917		
	Toplam	143	2,8741	0,80838		
Eğilimler ve mesleki gelişim	0-5 yıl arası*	31	1,75	0,9083	7,669	<0.001
	6-10 yıl arası	36	2,5833	0,85356		
	11-15 yıl arası	37	2,3919	0,51552		
	16-20 yıl arası	13	2,7308	1,03311		
	21 yıl üzeri	26	2,7212	0,63768		
	Toplam	143	2,3916	0,84418		
Kişisel özellikler	0-5 yıl arası	31	2,9583	0,58651	2,166	0,076
	6-10 yıl arası	36	3,1748	0,57917		
	11-15 yıl arası	37	3,2289	0,54105		
	16-20 yıl arası	13	3,3529	0,3924		
	21 yıl üzeri	26	3,3054	0,39827		
	Toplam	143	3,1818	0,53618		

*: Tukey HSD post-hoc testine göre $p<0.01$

“Elektronik kaynak yaşam döngüleri” alt başlığı altında yapılan analizler, farklı zaman aralıkları arasındaki anlamlı farkları ortaya koymaktadır. “0-5 yıl” ve “6-10 yıl” arasındaki karşılaştırmada ($p<0.001$), “0-5 yıl” ve “10-15 yıl” arasındaki karşılaştırmada ($p<0.001$), “0-5 yıl” ve “21 yıl üzeri” arasındaki karşılaştırmada ($p<0.001$) arasında anlamlı farklar bulunmuştur.

“Araştırma ve değerlendirme” alt başlığında; “0-5 yıl” ve “6-10 yıl” arasındaki karşılaştırmada ($p<0.001$), “0-5 yıl” ve “10-15 yıl” ($p<0.001$), “0-5 yıl” ve “16-20” yıl arasındaki karşılaştırmada ($p=0.001$), “0-5 yıl” ve “21 yıl üzeri” ($p<0.001$) arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir.

“Denetleme ve yönetim” alt başlığında “0-5 yıl” ve “6-10 yıl” arasındaki karşılaştırmada ($p=0.007$), “0-5 yıl” ve “21 yıl ve üzeri” arasındaki karşılaştırmada ($p=0.001$) anlamlı farklar bulunmuştur. Bu sonuçlar, elektronik kaynak yaşam döngüleri boyunca farklı zaman aralıklarında önemli değişikliklerin olduğunu göstermektedir.

Bu test sonucunda, “elektronik kaynak yaşam döngüleri” için η^2 0,171 olarak hesaplanmıştır. η^2 değeri 0,14’ten büyük olduğu için etki büyüklüğü büyük olarak değerlendirilmektedir. Mesleki deneyim süresi grupları arasındaki farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisinin belirgin ve önemli olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, mesleki deneyim süresinin yetkinlik algı düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

“Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler” alt başlığında η^2 değeri 0,068 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 16-20 yıl arası deneyime sahip kütüphaneciler lehine orta etki büyüklüğünde anlamlı bir farkı gösterdiği belirlenmiştir. Bu, mesleki deneyim süresinin üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojilerle ilgili yetkinlik algı düzeyini orta derecede etkilediğini göstermektedir.

“Araştırma ve değerlendirme” alt başlığında yetkinlik algı düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. η^2 değeri 0,135 olup büyük bir etkiye sahiptir. Mesleki deneyim süresinin “araştırma ve değerlendirme” yetkinlik algı düzeyinde büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle 16-20 yıl deneyime sahip katılımcıların bu alt başlıkta en yüksek yetkinlik algı düzeyine sahip olduğu, 0-5 yıl deneyime sahip olan

katılımcıların ise en düşük yetkinlik algı düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu da mesleki deneyim süresinin "araştırma ve değerlendirme" yetkinlik algı düzeyini büyük ölçüde etkilediğini göstermektedir.

"Denetleme ve yönetim" alt başlığında mesleki deneyim süresinin orta etki büyüklüğünde ($\eta^2=0,096$) olduğu belirlenmiştir. Özellikle 16-20 yıl deneyime sahip katılımcıların yetkinlik algı düzeyinin en büyük etki büyüklüğüne sahip olduğu, 0-5 yıl deneyime sahip olan katılımcıların ise en küçük etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Bu da mesleki deneyim süresinin "denetleme ve yönetim" alt başlığında önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

"Eğilimler ve mesleki gelişim" alt başlığında η^2 değeri 0,132 olarak belirlenmiştir. Bu değer, mesleki deneyim süresinin "eğilimler ve mesleki gelişim" yetkinlik algı düzeyinde orta ile büyük bir etki büyüklüğünde anlamlı bir farka sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle 16-20 yıl deneyime sahip katılımcılar, yetkinlik algı düzeyinde en yüksek etki büyüklüğüne sahiptir. 0-5 yıl deneyime sahip katılımcıların ise en düşük etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, mesleki deneyim süresinin "eğilimler ve mesleki gelişim" yetkinlik algı düzeyini orta ile büyük bir etki düzeyinde anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar, kütüphanecilik mesleğinde belirli yetkinlik alanlarının mesleki deneyim düzeyleri ile ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Deneyim düzeyi arttıkça, kütüphanecilerin çoğu yetkinlik alanında daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. Ancak "etkili iletişim" ve "kişisel özellikler" grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunamamıştır (Tablo 4-33).

4.1.15. Yaşa Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

Araştırmada yaş ve yetkinlik algı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4-34'te belirtilmektedir.

Anlamlı p değerleri elde edildikten sonra Tukey HSD post-hoc testi ile gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. 3 alt grup arasındaki analizde Bonferroni düzeltmesi kullanılarak p değeri 0.0167 olarak baz alınmıştır (0.05/3). Araştırma kapsamında,

"elektronik kaynak yaşam döngüleri", "bilgi kaynaklarının organizasyonu", "üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler", "araştırma ve değerlendirme", "etkili iletişim düzeyi", "denetleme ve yönetim", "eğilimler ve mesleki gelişim" ile "kişisel özellikler" alanlarındaki yetkinlik algı düzeyinin katılımcıların yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Az sayıda veri noktası olan gruplar istatistiksel olarak analizin güvenilirliğini azaltabileceğinden dolayı yeterli veri noktası olmayan gruplar birleştirilmiştir. Buna göre; “20-25 yaş” ile “26-30 yaş” aralığı, “20-30 yaş” olarak, “31-35 yaş” aralığı ile “36-40 yaş” aralığı ise “30-40 yaş” olarak kategorize edilerek üç ana grup oluşturulmuştur.

Tablo 4-34: Yaş ve yetkinlik algı düzeyi

	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	20-30 yaş	29	2,2598	0,92887	5,085	0,007
	31-40 yaş	63	2,7894	0,67717		
	41 yaş ve üzeri	51	2,7725	0,82792		
	Toplam	143	2,6760	0,81003		
Bilgi kaynakların organizasyonu	20-30 yaş	29	1,9483	0,72537	,909	0,405
	31-40 yaş	63	2,1381	0,68496		
	41 yaş ve üzeri	51	2,1745	0,83327		
	Toplam	143	2,1126	0,74851		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	20-30 yaş	29	1,4151	0,72428	1,584	0,209
	31-40 yaş	63	1,6650	0,65135		
	41 yaş ve üzeri	51	1,6561	0,64670		
	Toplam	143	1,6112	0,66768		
Araştırma ve Değerlendirme	20-30 yaş	29	2,3675	1,07687	6,193	0,003
	31-40 yaş	63	3,0332	0,67952		
	41 yaş ve üzeri	51	2,9142	0,91061		
	Toplam	143	2,8558	0,88665		
Etkili iletişim düzeyi	20-30 yaş	29	3,1322	0,65371	1,163	0,316
	31-40 yaş	63	3,3333	0,56241		
	41 yaş ve üzeri	51	3,2745	0,58006		
	Toplam	143	3,2716	0,58865		
Denetleme ve Yönetim	20-30 yaş	29	2,5647	0,84893	2,863	0,060
	31-40 yaş	63	2,9868	0,72133		
	41 yaş ve üzeri	51	2,9109	0,85684		
	Toplam	143	2,8741	0,80838		
Eğilimler ve Mesleki Gelişim	20-30 yaş	29	1,9828	0,98182	4,722	0,010
	31-40 yaş	63	2,4484	0,77662		
	41 yaş ve üzeri	51	2,5539	0,77993		
	Toplam	143	2,3916	0,84418		
Kişisel özellikler	20-30 yaş	29	2,9615	0,60995	3,313	0,039
	31-40 yaş	63	3,2614	0,51777		
	41 yaş ve üzeri	51	3,2088	0,48867		
	Toplam	143	3,1818	0,53618		

Araştırma bulguları, yaş ile bazı grupların yetkinlik algı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğunu göstermektedir. Post-hoc teste göre elektronik kaynak yaşam döngülerinde 31-40 yaş grubu lehine anlamlı yüksek bulunmuştur (p=0.01).

"Elektronik kaynak yaşam döngüleri" alt başlığında, η^2 değeri 0,055 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, gruplar arasında yetkinlik algı düzeyinin küçük ile orta arasında bir etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle 31-40 yaş grubunun bu yetkinlik algı düzeyinde en yüksek değeri elde ettiği ve 20-30 yaş grubunun ise en düşük değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, elektronik kaynak yaşam döngüleri alt başlığında yaşın önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

"Araştırma ve değerlendirme" alt başlığı Cohen'in etki büyüklüğüne göre değerlendirildiğinde η^2 değeri 0,064 olarak belirlenmiştir. Bu değer, orta büyüklükte bir etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. En büyük fark, 31-40 yaş grubu lehine olmak üzere, 31-40 ve 20-30 yaş grubu arasında gözlemlenmiştir.

"Eğilimler ve mesleki gelişim" alt başlığında, yaş grupları arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (η^2) değeri yaklaşık 0,043 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, gruplar arasında yetkinlik algı düzeyinin küçük ile orta arasında bir etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle 41 yaş ve üzeri grubunun bu yetkinlik algı düzeyinde en yüksek değeri elde ettiği, 20-30 yaş grubunun ise en düşük değeri gözlemlenmiştir.

"Kişisel özellikler" değişkenine ait η^2 değeri yaklaşık 0,0331 olarak bulunmuştur. Değerlendirmeler, en büyük anlamlı farkın 31-40 yaş grubu lehine olmak üzere, 31-40 ve 20-30 yaş grubu arasında orta etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir. Bu da yaşın önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, "bilgi kaynakların organizasyonu," "üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler", "etkili iletişim düzeyi" ve "denetleme ve yönetim" grupları ile katılımcıların yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

4.1.16. Eğitim Durumuna Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyinin eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t-test yöntemi kullanılmıştır (Tablo 4-35). t-testi uygulanma aşamasında, "Önlisans" grubundan (N=4) ve "Diğer" grubundan (N=1) toplam 5 katılımcının cevapları değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ayrıca,

"Yüksek Lisans" grubundan (N=53) ve "Doktora" grubundan (N=8) toplam 61 katılımcının cevapları, analiz için "Lisansüstü" kategorisinde birleştirilmiştir.

Tablo 4-35 incelendiğinde, e-kaynak kütüphanecilerinin "e-kaynak yaşam döngüleri" ($t = -3,705$; $p=0,001$) alt başlığında, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (Cohen's $d=0,635$) orta ila büyük seviyede bulunmuştur. Bu durumun, lisansüstü mezunları lehine olduğunu görülmektedir.

Tablo 4-35: Eğitim durumu ve yetkinlik algı düzeyi

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	t test		
					t	sd	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	Lisans	77	2,4896	,82225	-3,705	136	<0,001
	Lisansüstü	61	2,9656	,64558	-3,809		
Bilgi kaynakların organizasyonu	Lisans	77	2,0623	,77307	-1,434	136	0,154
	Lisansüstü	61	2,2410	,66342	-1,460		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	Lisans	77	1,4607	,63931	-3,225	136	0,002
	Lisansüstü	61	1,8180	,65519	-3,216		
Araştırma ve Değerlendirme	Lisans	77	2,6291	,88536	-4,138	136	<0,001
	Lisansüstü	61	3,2121	0,73392	-4,229		
Etkili iletişim	Lisans	77	3,1991	0,59606	-2,040	136	0,043
	Lisansüstü	61	3,3962	0,51923	-2,073		
Denetleme ve yönetim	Lisans	77	2,6342	0,81253	-4,954	136	<0,001
	Lisansüstü	61	3,2459	0,58312	-5,143		
Eğilimler ve mesleki gelişim	Lisans	77	2,2532	0,77639	-2,907	136	0,004
	Lisansüstü	61	2,6393	0,77261	-2,909		
Kişisel özellikler	Lisans	77	3,0588	0,55148	-3,447	136	<0,001
	Lisansüstü	61	3,3607	0,45431	-3,525		

"Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler" ($t=-3,225$; $p=0,002$) alt başlığında, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyi ile teknoloji kullanımı arasındaki anlamlı farkın orta düzeyde (Cohen's $d=0,557$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların yetkinlik algı düzeyinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

"Araştırma ve değerlendirme" ($t=-4,138$; $p<0,001$) alt başlığı ile lisans ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (Cohen's $d= 0,635$) lisansüstü lehine orta ila büyük seviyede bulunmuştur.

Etkili iletişim düzeyi" ($t = -2,040$; $p=0,043$) alt başlığında, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyi ile etkili iletişim arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü lisansüstü eğitim alan katılımcıların lehine küçük ila orta düzeyde (Cohen's $d=0,349$) olduğu görülmektedir.

“Denetleme ve yönetim” ($t=-4,954$; $p<0,001$) alt başlığında, lisans ve lisansüstü eğitim düzeylerindeki “denetim ve yönetim” arasında önemli bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Hesaplanan anlamlı farkın etki büyüklüğü (Cohen’s $d=0,853$) lisansüstü lehine oldukça büyük olduğunu göstermektedir.

“Eğilimler ve mesleki gelişim” ($t=-2,040$; $p=0,004$) alt başlığında, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0.500'dür. Bu durum, alt başlıktaki anlamlı farkın lisansüstü lehine orta düzeyde bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

“Kişisel özellikler” ($t=-3,447$; $p<0,001$) alt başlığında ise lisans ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0.592'dir. Bu durum, lisansüstü eğitim sahibi olan katılımcılar lehine olan anlamlı farkın orta düzeyde bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

Sadece “Bilgi kaynaklarının organizasyonu” ($t=-1,434$; $p=0,154$) grubunda anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Ayrıca, tüm alt başlıklar için lisansüstü mezunların ortalama yetkinlik algı düzeyi daha yüksektir. Bu durum, katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça yetkinlik algı düzeyinin de arttığını, eğitim düzeyi ile yetkinlik algı düzeyi arasında genel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcıların genellikle daha yüksek yetkinlik algı düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

4.1.17. Mezun Olunan Lisans Programına Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

Yetkinlik algı düzeyinin mezun olunan programa göre anlamlı fark gösterip göstermediğini test etmek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4-36’da sunulmuştur.

Tablo 4-36 incelendiğinde; BBY mezunları ile diğer bölümlerden mezun e-kaynak kütüphanecilerinin bazı yetkinlik algı düzeyi arasında farklar görülmektedir. BBY ve diğer bölümler arasında "e-kaynak yaşam döngüleri" ($t=2,939$; $p=0,04$) alt başlığında belirlenen anlamlı farkın etki büyüklüğü 0,726'dır. Bu değer, BBY mezunları lehine olan anlamlı farkın orta ila büyük arasında bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4-36: Mezun olunan program ve yetkinlik algı düzeyi

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	<i>t test</i>		
					t	sd	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	BBY	124	2,7188	0,73589	2,939	141	0,004
	Diğer	19	2,1486	1,07504	2,233		
Bilgi kaynakların organizasyonu	BBY	124	2,4784	0,66813	4,129	141	<0,001
	Diğer	19	1,7355	1,06218	2,960		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	BBY	124	1,5353	0,66441	1,543	141	0,125
	Diğer	19	1,2732	0,84124	1,298		
Araştırma ve Değerlendirme	BBY	124	2,9338	0,79512	3,200	141	0,002
	Diğer	19	2,2722	1,09349	2,536		
Etkili iletişim	BBY	124	3,3226	0,55856	2,706	141	0,008
	Diğer	19	2,9386	0,68315	2,333		
Denetleme ve yönetim	BBY	124	3,0205	0,67472	3,282	141	0,001
	Diğer	19	2,4463	0,91659	2,624		
Eğilimler ve mesleki gelişim	BBY	124	2,4415	0,77964	1,821	141	0,071
	Diğer	19	2,0658	1,15723	1,369		
Kişisel özellikler	BBY	124	3,2068	0,53280	1,430	141	0,155
	Diğer	19	3,0186	0,54376	1,409		

“Bilgi kaynakların organizasyonu” ($t=4,129$; $p<0,001$) alt başlığı için anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 1,023’tür. Bu durum, BBY mezunları lehine olan anlamlı farkın büyük bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

"Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler" ($t=4,129$; $p=0,125$) alt başlığında anlamlı farkın küçük ila orta düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Hesaplanan 0,379 değerindeki etki büyüklüğü, bu farklılığın istatistiksel olarak orta düzeyde bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

"Araştırma ve değerlendirme" alt başlığında ($t=3,200$; $p=0,002$) Cohen's d değeri yaklaşık 0,793 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, mezun olunan programın (BBY vs. diğer) araştırma ve değerlendirme yetkinlik algı düzeyinin orta ila büyük düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip anlamlı bir fark yarattığını göstermektedir.

Etkili iletişim" alt başlığında ($t=2,706$; $p=0,008$) Cohen's d değeri yaklaşık 0,67 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, mezun olunan programın (BBY vs. diğer) etkili iletişim yetkinlik algı düzeyi üzerinde orta ila büyük düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip anlamlı bir fark yarattığını göstermektedir.

“Denetleme ve yönetim” ($t=3,282$; $p=0,001$) alt başlığında, BBY ve diğer bölümler arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0,808 olarak hesaplanmıştır. Bu durum, BBY mezunları lehine anlamlı farklılığın büyük bir etki büyüklüğünde

olduğunu göstermektedir. Ancak, "üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler", "eğilimler ve mesleki gelişim" ve "kişisel özellikler" konularında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. BBY mezunlarının yetkinlik algı düzeyi de belirtilen maddeler dışında diğer gruptan anlamlı derecede yüksektir.

4.1.18. Üniversite Türüne Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

Katılımcıların çalıştığı üniversite türüne göre yetkinlik algı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4-37’de belirtilmektedir. Analizler sırasında veri setinde yeterli sayıda katılımcı bulunmayan MYO’lar (N=2) kapsam dışında tutulmuştur. Bu grubun analizden hariç tutulması, elde edilen sonuçların geçerliliğini artıracakı düşünülmüştür.

Tablo 4-37: Üniversite türü ve yetkinlik algı düzeyi

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	<i>t test</i>		
					t	sd	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	Devlet	89	2,6444	0,77188	0,005	139	0,996
	Vakıf	52	2,6437	0,88801			
Bilgi kaynakların organizasyonu	Devlet	89	2,3478	0,78004	-,629	139	0,530
	Vakıf	52	2,4332	0,77328			
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	Devlet	89	1,4375	0,63029	-1,366	139	0,202
	Vakıf	52	1,6032	0,79446			
Araştırma ve Değerlendirme	Devlet	89	2,8258	0,89538	-0,615	139	0,527
	Vakıf	52	2,9181	0,79480			
Etkili iletişim	Devlet	89	3,2191	0,61422	-1,585	139	0,097
	Vakıf	52	3,3782	0,50067			
Denetleme ve yönetim	Devlet	89	2,9252	0,77830	-0,670	139	0,479
	Vakıf	52	3,0100	0,62346			
Eğilimler ve mesleki gelişim	Devlet	89	2,3848	0,77611	-0,292	139	0,782
	Vakıf	52	2,4279	0,95144			
Kişisel özellikler	Devlet	89	3,1699	0,53085	-0,876	139	0,367
	Vakıf	52	3,2477	0,46905			

Tablo 4-37 incelendiğinde; “Üniversite türü ve yetkinlik algı düzeyi” incelenmiş olup belirtilen üniversite türleri ve alt başlıklar ($p>0,05$) arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

4.1.19. E-Kaynak Kütüphaneci Sayısına Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

E-Kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır (Tablo 4-38). Anlamlı p

değerleri elde edildikten sonra, Tukey HSD post-hoc testi ile gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. p değerlerinin yorumlanmasında Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır ($p < 0.01$).

Tablo 4-38: E-Kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	1	78	2,7291	0,79941	1,264	0,287
	2	38	2,6614	0,81157		
	3	15	2,4289	0,77078		
	4	7	2,3286	1,03913		
	5 ve üzeri	5	3,1867	0,61355		
	Toplam	143	2,6760	0,81003		
Bilgi kaynakların organizasyonu	1	78	2,1769	0,62542	0,580	0,678
	2	38	2,0342	0,85780		
	3	15	1,9067	1,01099		
	4	7	2,1571	0,79762		
	5 ve üzeri	5	2,2600	0,83247		
	Toplam	143	2,1126	0,74851		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	1	78	1,6741	0,61609	1,597	0,179
	2	38	1,6110	0,70083		
	3	15	1,2838	0,70478		
	4	7	1,3828	0,94798		
	5 ve üzeri	5	1,9333	0,43509		
	Toplam	143	1,6112	0,66768		
Araştırma ve değerlendirme	1	78	2,8986	0,84477	1,717	0,150
	2	38	2,7385	0,97234		
	3	15	2,7667	0,86448		
	4	7	2,5714	0,96314		
	5 ve üzeri	5	3,7438	0,30809		
	Toplam	143	2,8558	0,88665		
Etkili iletişim düzeyi	1	78	3,2671	0,58931	1,002	0,409
	2	38	3,2939	0,63487		
	3	15	3,2667	0,55205		
	4	7	2,9524	0,45860		
	5 ve üzeri	5	3,6333	0,39791		
	Toplam	143	3,2716	0,58865		
Denetleme ve yönetim	1	78	2,8793	0,82366	1,654	0,164
	2	38	2,8070	0,81335		
	3	15	2,8750	0,71043		
	4	7	2,5833	0,87301		
	5 ve üzeri	5	3,7083	0,22048		
	Toplam	143	2,8741	0,80838		
Eğilimler ve mesleki gelişim	1	78	2,4199	0,82915	,887	0,474
	2	38	2,3355	0,85281		
	3	15	2,1667	0,95275		
	4	7	2,4643	0,99403		
	5 ve üzeri	5	2,9500	0,20917		
	Toplam	143	2,3916	0,84418		
Kişisel özellikler	1	78	3,1546	0,56819	1,361	0,251
	2	38	3,2539	0,50251		
	3	15	3,1529	0,37455		
	4	7	2,8908	0,63394		
	5 ve üzeri	5	3,5529	0,41719		
	Toplam	143	3,1818	0,53618		

*: Tukey HSD post-hoc testine göre $p < 0.01$

Bu çalışmada, e-kaynak kütüphanecilerinin sayısı ile yetkinlik algı düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, gruplar arasında yetkinlik algı düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu, e-kaynak kütüphaneci sayısının, yetkinlik algı düzeyini doğrudan etkileyen bir faktör olmadığını göstermektedir.

4.1.20. Ulusal Mesleki Dernek Üyeliğine Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

Katılımcıların, ulusal dernek üyeliği ve yetkinlik algı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığını test etmek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.39’da belirtilmektedir.

Tablo 4-39: Ulusal mesleki dernek üyeliği ve yetkinlik algı düzeyi

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	<i>t test</i>		
					t	sd	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	Var	55	2,9891	0,60086	3,805	139	<0.001
	Yok	86	2,4775	0,87297	4,119		
Bilgi kaynaklarının organizasyonu	Var	55	2,2800	0,68107	2,165	139	0,032
	Yok	86	2,0023	0,77944	2,230		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	Var	55	1,8270	0,64649	3,158	139	0,002
	Yok	86	1,4718	0,65450	3,167		
Araştırma ve Değerlendirme	Var	55	3,2131	0,64250	3,887	139	<0.001
	Yok	86	2,6501	0,94269	4,215		
Etkili iletişim	Var	55	3,4455	0,47581	2,821	139	0,005
	Yok	86	3,1705	0,61409	2,982		
Denetleme ve yönetim	Var	55	3,2045	0,56895	3,953	139	<0.001
	Yok	86	2,6860	0,85913	4,311		
Eğilimler ve mesleki gelişim	Var	55	2,7227	0,67473	3,803	139	<0.001
	Yok	86	2,1948	0,87649	4,024		
Kişisel özellikler	Var	55	3,3283	0,46727	2,466	139	0,015
	Yok	86	3,1156	0,51916	2,524		

Tablo 4-39 incelendiğinde; ulusal mesleki dernek üyesi olan ve olmayan katılımcıların “elektronik kaynak yaşam döngüleri” alt başlığı yetkinlik algı düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=3,805$; $p<0,001$). Bu farkın etki büyüklüğü yaklaşık 0.657 olarak hesaplanmıştır. Bu durum, ulusal dernek üyeliği olan grup lehine aradaki farkın orta ila büyük arasında bir etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

“Bilgi kaynaklarının organizasyonu” konusunda, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiş olmakla birlikte ($t=2,165$; $p=0,032$), bu farkın etki büyüklüğü küçük ila orta düzey arasında (Cohen’s $d=0.373$) sınırlı kalmıştır. Mesleki dernek üyeliğinin, bilgi kaynaklarının organizasyonu üzerindeki etkisinin diğer

yetkinlik alanlarına göre küçük ila orta etki büyüklüğü anlamlılık seviyesinde daha sınırlı olabileceğini düşündürmektedir.

“Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler” ($t=3,15$; $p=0,002$) alt başlığında, mesleki dernek üyesi olan kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeyi, üye olmayanlara göre orta etki düzeyinde anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Cohen’s $d=0,546$). Bu bulgu; dernek üyeliğinin, kütüphanecilerin teknolojik gelişmeleri takip etme ve bu teknolojileri etkin bir şekilde kullanma becerileri ilişkin algıları üzerinde orta etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

“Araştırma ve değerlendirme” ($t=3,887$; $p<0,001$) alt başlığında, gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0.672'dir. Bu değer, orta ila büyük arasında bir etki büyüklüğünü göstermektedir. Mesleki dernek üyeliğinin, kütüphanecilerin bilgi kaynaklarını değerlendirme ve araştırma becerilerine ilişkin algı düzeylerini önemli ölçüde geliştirdiğini düşündürmektedir.

“Etkili iletişim” ($t=2,821$; $p=0,005$) alt başlığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu anlamlı farkın etki büyüklüğü küçük ila orta düzey arasında (Cohen’s $d=0,488$) sınırlı kalmıştır. Bu durum, dernek üyeliğinin, kütüphanecilerin iletişim becerileri algı düzeyi üzerindeki etkisinin diğer yetkinlik alanlarına göre daha sınırlı olabileceğini düşündürmektedir.

“Denetleme ve yönetim” ($t=3,953$; $p<0,001$) alt başlığında, mesleki dernek üyesi olan kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeyi, üye olmayanlara oranla orta ila büyük düzeyde (Cohen’s $d=0,682$) daha yüksek bulunmuştur. Mesleki dernek üyeliğinin, kütüphanecilerin kütüphane hizmetlerini planlama, yönetme ve denetleme becerilerine ilişkin algı düzeyleri üzerinde orta etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir.

“Eğilimler ve mesleki gelişim” ($t=3,803$; $p=0,01$) alt başlığında, gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (Cohen’s $d=0,660$) orta ila büyük düzey arasında ulusal mesleki dernek üyesi olan katılımcılar lehine olduğu belirlenmiştir.

“Kişisel özellikler” ($t=2,466$; $p<0,015$) alt başlığında Cohen's d değeri 0,426 olarak hesaplanmıştır. Gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü küçük ila orta arasında yer almaktadır. Belirtilen gruplarda, ulusal mesleki üyeliği olan e-kaynak

kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi, üyeliği olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir.

Sonuç olarak, ulusal mesleki dernek üyeliğinin e-kaynak kütüphanecilerinin çeşitli yetkinlik alanlarındaki algılarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Özellikle e-kaynak yaşam döngüleri, araştırma ve değerlendirme, denetleme ve yönetim gibi alanlarda etki büyüklüğü orta ile büyük düzeydedir.

4.1.21. ANKOS'ta Görev Alma Durumuna Göre Yetkinlik Algı Düzeyi

Katılımcıların ANKOS'ta görev alma durumu ve yetkinlik algı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığını test etmek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Verilere göre, her bir yetkinlik alanı için ANKOS'ta görev alanlar ile görev almayanlar arasındaki ortalama farkları incelenmiştir (Tablo 4-40).

Tablo 4-40: ANKOS'ta görev alma durumu ve yetkinlik algı düzeyi

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	<i>t test</i>		
					t	sd	p
Elektronik kaynak yaşam döngüleri	Evet	27	3,0494	0,56253	2,698	139	0,008
	Hayır	114	2,5889	0,84243	3,438		
Bilgi kaynakların organizasyonu	Evet	27	2,0889	0,73240	-,166	139	0,868
	Hayır	114	2,1158	0,76025	-,170		
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler	Evet	27	1,8756	0,69320	2,316	139	0,022
	Hayır	114	1,5476	0,65426	2,234		
Araştırma ve Değerlendirme	Evet	27	3,3368	0,52659	3,164	139	0,002
	Hayır	114	2,7590	0,91189	4,359		
Etkili iletişim	Evet	27	3,4753	0,45691	1,995	139	0,048
	Hayır	114	3,2310	0,59559	2,346		
Denetleme ve yönetim	Evet	27	3,1960	0,57466	2,260	139	0,025
	Hayır	114	2,8154	0,82810	2,817		
Eğilimler ve mesleki gelişim	Evet	27	2,8611	0,61368	3,268	139	0,001
	Hayır	114	2,2917	0,85375	3,993		
Kişisel özellikler	Evet	27	3,3725	0,42917	1,998	139	0,048
	Hayır	114	3,1574	0,51884	2,245		

Tablo 4-40 incelendiğinde e-kaynak kütüphanecilerinin; “e-kaynak yaşam döngüleri” ($t=2,698$; $p=0,008$) alt başlığında, gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğünün (Cohen's $d=0,577$) orta ila büyük düzey olduğu hesaplanmıştır. Bu durum, ANKOS üyesi olan katılımcıların lehine olduğu belirlenmiştir.

“Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler” ($t=2,316$; $p=0,008$) alt başlığında Cohen's d değeri yaklaşık olarak 0,496 olarak belirlenmiştir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü orta büyüklükte bir fark olduğunu

göstermektedir. Bu durum, üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler konusunda ANKOS'ta görev alan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyinin görev almayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir.

“Araştırma ve değerlendirme” ($t=3,164$; $p=0,022$) alt başlığında, gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (Cohen's $d=0,677$) orta düzeydedir. Bu durum, ANKOS üyesi olan katılımcıların lehine olduğu belirlenmiştir.

“Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler” ($t=1,995$; $p=0,048$) alt başlığında Cohen's d değeri yaklaşık olarak 0,427 olarak belirlenmiştir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü ise küçük ile orta büyüklükte anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu durum, ANKOS'ta görev alan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyi, görev almayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir.

“Denetleme ve yönetim” ($t=2,260$; $p=0,025$) alt başlığında, gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğünün (Cohen's $d=0,484$) küçük ile orta düzeyde ANKOS üyesi olan katılımcılar lehine olduğu belirlenmiştir.

“Eğilimler ve mesleki gelişim” ($t=3,268$; $p=0,001$) alt başlığında, gruplar arasında anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0.700'dür. Bu durum, alt başlıktaki anlamlı farklılığın ANKOS'ta görev alan kütüphaneciler lehine orta ile büyük arasında bir düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir.

“Kişisel özellikler” ($t = 1.998$; $p = 0.048$) alt başlığında, gruplar arasında belirlenen anlamlı farkın etki büyüklüğü yaklaşık olarak 0.428'dir. Bu durum, alt başlıktaki anlamlı farklılığın ANKOS'ta görev alan kütüphaneciler lehine küçük ile orta arasında bir düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir.

Sadece “bilgi kaynaklarının organizasyonu” ($t=-0,166$; $p>0,05$) alt başlığında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Kısaca, ANKOS'ta görev alan e-kaynak kütüphanecileri ile almayanların yetkinlik algı düzeyi arasında anlamlı farklar görülmektedir.

4.1.21.1. Korelasyon

Sekiz kategoride incelenen e-kaynak kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeyi, kategorik olarak kendi aralarındaki korelasyon analizi (Pearson korelasyon) Tablo 4-41'de belirtilmiştir. Korelasyon analizinin yanı sıra veri setindeki değişkenlerin dağılımları, ortalamaları ve standart sapmaları da gösterilmektedir. Pozitif korelasyon, iki değişken

arasında birlikte artan bir ilişki olduğunu göstermektedir. Güçlü korelasyonlar ise korelasyon katsayısının 0,05 veya daha büyük olması durumunda söz konusudur. Bu veri setindeki korelasyon matrisine bakarak, değişkenlerin kendi aralarında ($0,362 \leq r \leq 0,861$) olumlu yönde pozitif korelasyon bulunmaktadır. Değişkenler arasında güçlü seviyede korelasyon değerleri elde edilmiştir. En güçlü korelasyon değeri “yaşam döngüleri” ve “araştırma ve değerlendirme” değişkenleri arasında güçlü seviyede pozitif korelasyon ($r=0.861$) bulunurken, en düşük seviyede bulunan korelasyon ise “organizasyon” parametresi ve “kişisel özellikler” değişkenleri arasında elde edilmiştir ($r=0.362$).

Bulgular, birden fazla yetkinlik alt ölçeği arasında tutarlı ve anlamlı ilişkiler olduğunu vurgulamaktadır. Bu yetkinliklerin birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve genel bir yapının nasıl oluştuğunu anlamada önemli olduğunu göstermektedir. Yetkinlik algı düzeyi alt ölçekleri arasındaki ilişkiye dair detaylar Tablo 4-41’de verilmiştir.

Tablo 4-41: Yetkinlik alt ölçeklerinin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri

N=143	$\bar{X}$	SS	1	2	3	4	5	6	7	8
1 Yaşam döngüleri	2,676	0,81003	1							
2 Organizasyon	2,1126	0,74851	0,509*	1						
3 Teknoloji Kullanımı	1,6112	0,66768	0,698*	0,637*	1					
4 Araştırma ve Değerlendirme	2,8558	0,88665	0,861*	0,442*	0,671*	1				
5 Etkili iletişim	3,2716	0,58865	0,458*	0,396*	0,462*	0,568*	1			
6 Denetleme ve Yönetim	2,8741	0,80838	0,756*	0,534*	0,682*	0,860*	0,702*	1		
7 Eğilimler ve Mesleki Gelişim	2,3916	0,84418	0,704*	0,619*	0,723*	0,746*	0,552*	0,771*	1	
8 Kişisel Özellikler	3,1818	0,53618	0,54*	0,362*	0,512*	0,664*	0,802*	0,763*	0,598*	1

*: 0,05 seviyesinde anlamlı

4.2.Tartışma

Çalışmanın bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular, literatür değerlendirmesiyle sağlanan bilgiler ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

4.2.1. E-Kaynakların Yaşam Döngüleri

E-kaynak kütüphanecilerinin temel işlevlerinden bir tanesi de e-kaynak yaşam döngüsünün çeşitli aşamalarını yönetmektir (Hosburg, 2014, s. 212). Ankete katılan e-kaynak kütüphanecilerinin 'e-kaynak yönetimi' konusunun bazı alanlarında yeterli bilgiye sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu bulgu, e-kaynak yönetimi eğitim ve gelişim programlarının önemini vurgulamakta ve mevcut eğitim süreçlerinin gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu durumun başlıca nedenlerinden biri olarak, kütüphanelerde e-kaynak yönetimine yönelik standartların eksikliği gösterilebilir. Standartların olmaması, kütüphanecilerin e-kaynak yönetimi süreçlerinde tutarlı ve etkili bir yol izlemelerini zorlaştırmakta, bu da bilgi düzeylerinin düşüklüğüne neden olmaktadır. E-kaynak yönetimine dair standartlar geliştirerek ve bu standartları uygulamaya koyarak, kütüphanecilerin bilgi düzeylerini artırılabilir ve e-kaynak yönetimi süreçleri iyileştirilebilir. Bu tür standartların benimsenmesi, e-kaynakların yaşam döngülerinin her aşamasında daha etkin ve verimli yönetilmesini sağlayacaktır. Vermiski (2017), e-kaynakların yaşam döngüsünün doğrusal olmayan ve sürekli tekrarlanan bir süreç olduğunu dile getirirken eğitimin ve standartlaşmanın önemine vurgu yapmaktadır. Lawson, Janyk ve Erb, (2014) ise Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim bölümlerinde derme geliştirme derslerinin e-kaynak yönetim yaşam döngüsüne daha fazla odaklanması gerektiğini önermektedir.

4.2.2. E-kaynakların Organizasyonu

E-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve beceri düzeyleri, kullanılan kataloglama ve sınıflama sistemlerine bağlı olarak önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Örneğin, LC sınıflama sistemi kullanan bir üniversite kütüphanesinde, DEWEY sınıflama sistemine ilişkin bilgi düzeyinin beklenenden daha düşük olması yaygın bir durumdur. Benzer şekilde, belge sağlama sistemlerinin kullanımı veya tercih edilen sistemlerin belirlenmesi, katılımcıların bu alandaki bilgi ve beceri düzeylerini etkileyebilmektedir.

Katılımcıların bilgi ve becerilerine yönelik algı düzeylerinin orta seviyede olmasının nedenleri arasında, belirtilen kataloglama, sınıflama ve belge sağlama sistemlerine ilişkin eğitim eksiklikleri, görev tanımlarında bu alanların yer almaması gibi faktörler

bulunmaktadır. ALA (2023) tarafından belirtildiği gibi, kütüphane profesyonelleri, unvanları veya rolleri ne olursa olsun, temel bilgi ve becerilere sahip olmalıdır.

E-kaynakların kataloglaması, sınıflama ve lisanslama gibi konular, kütüphanelerin e-kaynaklarının etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak için son derece önemlidir. Bu bağlamda, kütüphanecilere yönelik hizmetiçi eğitim ve sertifikasyon programları düzenlemek, e-kaynak organizasyonunu iyileştirmek adına büyük bir adım olabilir.

4.2.3. Üniversite Kütüphanelerinde Kullanılan Teknolojiler

ALA (2023) ve NASIG (2021) raporlarında belirtilen teknoloji yetkinliğinin tüm uzmanlık alanları için önemi büyüktür. E-kaynak kütüphanecilerinin yaşına, mesleki deneyimine, kişisel özelliklerine ve çalıştığı kuruma göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler hakkında bilgi ve beceri algı düzeyinin genel ortalamanın çok altında olduğu tespit edilmiştir.

Kütüphanecilerin ve kütüphanelerin dijital yetkinliğe sahip olması, değişimlere ayak uydurması, verimliliği artırması ve yeni hizmetler ile prosedürler geliştirmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, Hamad, Al-Fadel ve Fakhouri (2021), üniversite kütüphanelerinin dijital ortam gereksinimlerine ayak uydurabilmek için profesyonel personellerini sürekli olarak eğitmelerini önermektedir. Kakırman Yıldız (2021, s. 538), kütüphanecilerin, yaşanan teknolojik gelişmeler paralelinde karşılaşılan tehdit ve fırsatları iyi analiz etmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, kütüphanecilerin dijital çağın gerekliliklerini yerine getirmede gösterecekleri uyum sürecinin önemine dikkat çekmektedir. Bu uyum süreci, kütüphanecilerin mesleki yetkinliklerini geliştirmeleri ve dijital becerilerini arttırmaları için kritik bir rol oynamaktadır.

Teknoloji kullanımına ait yetkinlik düzeyleri, e-kaynak kütüphaneciliğinde hayati bir rol oynamaktadır. Çalışmamızda görüldüğü üzere teknoloji kullanımına yönelik yetkinlik algı düzeyi genel ortalamanın çok altındadır. Lankes (2016, s. 78)' in de belirttiği gibi kütüphanecilerin her yeni teknolojiye hakim olması ve kullanması beklenilmemelidir. Fakat kütüphanecilerin dijital araçları ve teknolojileri etkili bir şekilde kullanabilmesi, kütüphane hizmetlerinin kalitesini ve kullanıcı memnuniyetini artıracak önemli bir unsurdur. Sürekli eğitim ve gelişim, uygulamalı eğitimler,

mentorluk ve kurumsal destek, kütüphanecilerin teknolojik yetkinliklerini geliştirmeleri için gerekli adımlardır. Bu doğrultuda, kütüphaneler ve kütüphaneciler, teknolojik değişimlere ayak uydurarak, verimliliklerini ve hizmet kalitelerini sürekli olarak artırmalıdır.

4.2.4. Araştırma ve Değerlendirme

E-kaynaklara abonelik için ön çalışmaların yapılması ve abonelik işlemlerinin gerçekleştirilmesi kütüphane bütçelerinin uygunluğu ve gerekli teknik becerilere sahip olunması ile yakından ilgilidir. Çalışmanın bulgularına göre; katılımcıların bilgi ve beceri algı düzeyleri genellikle iyiye yakın veya iyi düzeydedir. Ancak bazı alanların geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Özellikle abonelik modelleri ve fiyatlandırma modelleri, e-kaynak yönetim sürecinde önem taşımaktadır.

Literatürdeki diğer çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin Davis (2023), birçok kütüphanenin kullanıcı taleplerini karşılamak için yeterli bütçeye sahip olmadığını ve kütüphane bütçelerinin akıllıca kullanılmasını sağlamak için denetlenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. E-kaynak kütüphanecileri, mevcut satın almaların değerlendirilmesine ve kullanım başına maliyet gibi ölçütlere dayalı olarak abonelik ve satın alma kararlarının yönetilmesine önemli katkı sağlar. Bu süreçlerde veri analiz araçlarının kullanımı da büyük önem taşır çünkü bu araçlar kütüphane kaynaklarının yatırım getirisini değerlendirmede belirleyici bir rol oynar. Geuther, Hoeve ve O'Reilly (2021) ise iş süreçlerinin daha güvenli ve etkili bir şekilde değerlendirebilmesinin kılavuzlar ve politikalar oluşturulmasına bağlı olduğunu dile getirmektedir.

Bu bağlamda, e-kaynak kütüphanecilerinin teknik becerilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve abonelik süreçlerini yönetirken güçlü bir veri analizi altyapısına sahip olmaları önemlidir.

4.2.5. Etkili İletişim

Çalışma bulgularının değerlendirmesi sonucunda, e-kaynak kütüphanecilerinin “etkili iletişim” becerilerine yönelik algı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Belirtilen beceri kütüphanecilerin profesyonel rollerinin belirlenmesinde önemli bir

yer tutmaktadır. Ayrıca iletişim becerisi, kütüphanecilerin kullanıcılarla, diğer kütüphanecilerle ve ilgili paydaşlarla olan etkileşimlerinde daha açık, anlaşılır ve etkili bir şekilde bilgi aktarımı yapmalarını sağlamaktadır. Kwasik (2002), kütüphaneci iş ilanlarının incelenmesi sonucunda istenen özellikler arasında etkili iletişim becerisinin 2. sırada yer aldığını belirtmektedir. Fisher (2003), Amerikan kütüphanelerindeki iş ilanlarından elde edilen verilere dayanarak "E-kaynak kütüphanecisi" pozisyonunun gelişimini incelemekte ve iletişim becerilerinin bu pozisyonda en sık aranan yetkinlikler arasında olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca benzer bir çalışmada Sutton ve Collinge (2018, s. 78), tarafından gerçekleştirilmiştir. İş ilanlarının değerlendirilmesi sonucunda, e-kaynak kütüphaneciliği için "iletişim" becerisinin aranan nitelikler arasında %97,5 oranında olduğu dikkati çekmektedir. Bu üç çalışma da etkili iletişim becerisinin önemi konusunda paralellik göstermektedir.

4.2.6. Eğilimler ve Mesleki Gelişim

Çalışmanın bulgularına göre, e-kaynak kütüphanecileri öğrenme mekanlarını yaygın (ortalamanın üzerinde) olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Dikkati çeken diğer bir husus da lisanslama gibi teknik konuları içeren alanlarda mesleki gelişmelerin takibinin daha düşük seviyede olduğudur.

Son yıllarda e-kaynak kütüphaneciliği alanında belirgin bazı eğilimler gözlemlenmektedir. Sutton ve Collinge'nin (2018) çalışması, 2016 yılında e-kaynak kütüphaneciliği alanında çıkan 106 iş ilanının değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bu değerlendirme, e-kaynak kütüphaneciliği için aranan nitelikler arasında ilk sırada "yüksek lisans derecesine sahip olma" gerekliliğinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, mesleki gelişimde eğitimin devamlılığına ve alan uzmanlığına verilen önemi vurgulayan bir örnek teşkil etmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kütüphanecilik mesleğinde uzmanlaşma ve sürekli öğrenme gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu durum, e-kaynak kütüphaneciliği alanında çalışan profesyonellerin kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve güncel bilgilere hakim olmaları gerektiğini göstermektedir.

E-kaynak kütüphaneciliğinde mesleki gelişimin sürekliliği, kütüphanecilerin e-kaynakları etkili bir şekilde yönetmeleri ve gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunlara hazırlıklı olmaları açısından önem arz etmektedir. Özellikle lisanslama gibi teknik konularda bilgi ve becerilerin artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, sürekli eğitim,

mesleki konferanslar, web seminerleri ve ilgili literatür takibi gibi öğrenme mekanlarının yaygın kullanımı teşvik edilmelidir (NASIG, 2021).

4.2.7. Denetleme ve Yönetim

Çalışmanın bulgularına göre, e-kaynak kütüphanecileri "denetleme ve yönetim" bilgi ve beceri algı düzeylerinin iyi veya iyiye yakın olduğu belirtmiştir. Lawson, Janyk ve Erb (2014)'ün çalışmasına göre, NASIG yetkinliklerinin e-kaynak kütüphanecisi olarak çalışmaya başlayanların üniversite kütüphanelerinde aldıkları kütüphanecilik eğitimi ve mesleki bilgileri doğrultusunda değerlendirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, BBY bölümlerinin e-kaynak yönetimi konusunda daha proaktif bir rol üstlenmeleri gerektiği önerilmektedir, özellikle bu durum Türkiye'deki BBY bölümleri için geçerlidir.

4.2.8. Kişisel Özellikler

Bu alanda e-kaynak kütüphanecilerinin kendi kişisel özelliklerini değerlendirmesi istenmiştir. Çalışmanın bulguları sonuçların iyinin üzerinde olduğunu göstermektedir. NASIG (2021) ve ALA (2023) yetkinlik kriterleri arasında da yer alan kişisel özellikler, kütüphanecilerin işlerini sadece teknik açıdan değil, aynı zamanda insani ve organizasyonel boyutlarda da başarılı bir şekilde yürütmelerine olanak tanımaktadır. NASIG'in bu yetkinliklere yaptığı vurgu, e-kaynak kütüphaneciliğinin çok yönlü bir meslek olduğunu ve hem teknik hem de kişisel becerilerin başarı için gerekli olduğunu göstermektedir. Sutton (2013) çalışmasında, yetkinlikleri önem seviyelerini karşılaştırmıştır. Deneyim, bilgi, beceriler ve kişisel özelliklerin mesleki başarı için kritik bir rol oynadığına dikkat çekmiştir. Sutton'ın bulguları, kişisel özelliklerin diğer yetkinliklerle birlikte değerlendirildiğinde, e-kaynak kütüphanecilerinin genel performansını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Sutton ve Collinge (2018, s. 77), profesyonel anlamda e-kaynak kütüphaneciliği ile ilgili olmayan fakat kişilere özgü becerileri tanımladığı çalışmasında kişisel becerilerin kütüphanecilerin profesyonel rollerinin belirlenmesindeki etkilerini dile getirmektedir. Analitik düşünme, inisiyatif, uyum sağlama, problem çözme ve ekip çalışmasına uyum gibi kişisel özelliklerin e-kaynak kütüphanecilerinin profesyonel rollerini etkili bir şekilde yerine getirmelerindeki katkıları üzerinde durmuştur. Spencer ve Spencer (1993) ise yetkinliği oluşturan unsurları; görünür ve gizli unsurlar olarak sınıflandırmıştır. Ayrıca

kişisel özelliklerinde de yetkinliği oluşturan gizli özellikler arasında yer aldığını dile getirmekte ve yetkinliğin tamamlayıcı bir unsuru olarak görmektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma evreninin anket formu ve bulgulara ilişkin istatistiksel analiz sonuçları araştırma sorularına bağlı olarak sırayla açıklanmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan anket sorularına verilen cevaplar doğrultusunda değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirmeler, ALA tarafından belirlenen “kütüphanecilik temel yetkinlikleri” ile NASIG tarafından belirlenen “e-kaynak kütüphanecileri temel yetkinlikleri” kriterlerine dayanarak oluşturulan bir çerçeve üzerinden tartışılmıştır. Elde edilen bulguların belirtilen çalışmalarla örtüşen ve ayrışan yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda e-kaynak kütüphanecilerine yönelik bazı öneriler sunulmuş ve Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde e-kaynak görevlisi olarak çalışan kütüphaneciler için temel yetkinlik listesi oluşturulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Çalışmanın bulguları, e-kaynak kütüphaneciliği alanında çalışan profesyonellerin yetkinliklerini artırmak ve bu alandaki uygulamaları iyileştirmek için önemli veriler sunmaktadır. Sonuçlar, kütüphane yönetimlerine ve eğitim kurumlarına, e-kaynak kütüphaneciliği alanındaki personelin mesleki gelişimini desteklemek için stratejik öneriler sunmaktadır. Bu destek; sürekli eğitim programları, atölye çalışmaları ve sertifikasyon programları ile sağlanabilir. Ayrıca, e-kaynakların yaşam döngüsü boyunca karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için işbirlikçi yaklaşımlar ve etkili iletişim kanallarının da geliştirilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, ALA ve NASIG gibi uluslararası standartların rehberliğinde, e-kaynak kütüphaneciliği alanında çalışan profesyonellerin yetkinliklerini sürekli olarak güncellemeleri ve mesleki etik kurallara uygun hareket etmeleri sağlanmalıdır. Bu durum, kütüphane hizmetlerinin kalitesini artıracak ayrıca kullanıcı memnuniyetini ve kütüphane kullanım alışkanlığı da olumlu yönde etkileyecektir. E-kaynak kütüphaneciliği alanında etkin bir rol oynamak isteyen kütüphanecilerin durumunu, gelişim ihtiyaçları ve gereksinimleri belirleyecektir. Bu bulgular, kütüphanecilerin bu alanda daha etkili hizmet sunmalarına yönelik stratejiler geliştirme konusunda önemli bir temel oluşturacaktır. Türkiye’de üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak

sorumlularının yetkinliklerini inceleyen ilk çalışma olması yönüyle de bu araştırmanın önemli olduğu ve alan yazınına katkıda bulunacağı öngörülmektedir. E-kaynak kütüphaneciliği alanındaki mevcut duruma, gelecekteki araştırmalara ve uygulamalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.1.1. Hipoteze İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamında, Türkiye üniversitelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeylerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, her üniversiteden 1 kişi olmak üzere e-kaynak sorumlusu olan kütüphanecilerin bilgi ve becerilerine ilişkin algılarına odaklanılmıştır. Araştırmanın sonuçları, katılımcıların bilgi ve beceri algı düzeyleri anket çalışması ile elde edilmiştir. Araştırma hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar şu şekildedir:

Kütüphanecilik alanında cinsiyet temelli bilgi ve beceri düzeyleri arasında varyasyonlar olabileceği var sayımından yola çıkarak cinsiyetin yetkinlik algı düzeyi üzerinde bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın birinci hipotezi (H₁) olan "E-kaynak kütüphanecilerin yetkinlik algı düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir" test edilmiştir. Analizler, t-testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlar, belirli yetkinlik alanlarında cinsiyetin etkili olduğunu ancak genel anlamda bu etkinin sınırlı olduğunu ve cinsiyetin yetkinlik algı düzeylerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir.

Kütüphanecilik alanında yaşın, teknoloji kullanımı ve öğrenme süreçleri üzerinde etkileri olduğu düşünülmektedir. Araştırmada, farklı yaş gruplarındaki e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri arasındaki farklılıklar analiz edilmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan çalışmanın ikinci hipotezi (H₂) "E-kaynak kütüphanecilerinin belirttikleri yetkinlik algı düzeyi ve yaşları arasında doğrusal ilişki vardır" ifadesini içermektedir. Bu hipotez, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Araştırmanın bulguları; bilgi kaynakları organizasyonu, denetleme ve yönetim, teknoloji, etkili iletişim alt başlıkları hariç diğer yaş grupları ile yetkinlik algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Özellikle 31-40 yaş aralığının; e-kaynak yaşam döngüler, araştırma ve değerlendirme

ve kişisel özellikler alt başlıklarında anlamlı farklar bulunurken 41 ve üzeri yaş aralığı için ise eğilimler ve mesleki gelişim alt başlığında anlamlı farka rastlanmıştır.

Kütüphanecilik alanında mesleki deneyimin teknoloji kullanımı ve öğrenme süreçleri üzerinde etkileri olduğu düşünülmektedir. Araştırmada, farklı mesleki deneyim yıllarına sahip gruplardaki e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve becerileri algı düzeyleri arasındaki farklılıklar analiz edilmiştir. Çalışmanın üçüncü hipotezi (H₃) olan "Kütüphanecilik alanında mesleki deneyim yılı ile yetkinlik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır" hipotezi test edilmiştir. Bu hipotez de tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları, bilgi kaynaklarının organizasyonu, iletişim ve kişisel özellikler hariç diğer tüm alt başlıklarda farklı mesleki deneyim süreleri ile yetkinlik algı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, mesleki deneyimin yetkinlik algı düzeyi üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir.

Mesleki formasyonun, e-kaynak kütüphanecilerinin bilgi ve beceri düzeyleri üzerindeki nasıl katkı sağladığını anlamak için çalışmanın dördüncü hipotezi (H₄) olan "Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu olan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri ile BBY mezunu olmayanlar arasında anlamlı farklılıklar vardır" hipotezi test edilmiştir. Mezun olunan programa göre yetkinlik algı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, mezun olunan lisans programının yetkinlik algı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. BBY mezunlarının yetkinlik algı düzeyi ortalaması, üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler, eğilimler ve mesleki gelişim, kişisel özellikler alt başlıkları hariç diğer gruptan anlamlı derecede yüksektir.

Üniversitelerin yapısal ve yönetsel farklılıkları, çalışanların erişebildiği kaynaklar, eğitim olanakları ve mesleki gelişim imkânları üzerinde etkili olabilir. Bu varsayımından yola çıkarak çalışmanın beşinci hipotezi (H₅) olan "Devlet ve vakıf üniversite kütüphanelerinde görevli e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeyleri arasında farklılıklar vardır" hipotezi test edilmiştir. Katılımcıların çalıştığı üniversite türü ile yetkinlik algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonucunda,

katılımcıların çalıştığı üniversite türüne göre yetkinlik algı düzeyleri incelenmiş olup, belirtilen üniversite türleri ve alt başlıklar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

ANKOS, Türkiye'deki kütüphane ve bilgi merkezlerinin e-kaynakları edinme ve yönetme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. ANKOS'ta görev alma, kütüphanecilere yeni teknolojileri ve kaynakları kullanma fırsatı sunarken bu süreçte edinilen deneyimler, yönetim becerileri, teknik bilgi ve alınan eğitimler kütüphanecilerin farklı yetkinlik düzeyleri geliştirmelerine katkıda bulunabilir. Bu varsayımdan yola çıkarak çalışmanın altıncı hipotezi (H₆) olan "E-kaynak kütüphanecilerinin ANKOS'ta görev alıp almama durumuna göre yetkinlik algı düzeyleri farklılık göstermektedir" hipotezi test edilmiştir. Katılımcıların ANKOS'ta görev alma durumuna göre yetkinlik algı düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Verilere göre, her bir yetkinlik alanı için ANKOS'ta görev alanlar ile görev almayanlar arasındaki ortalama farklılıklar incelenmiştir. Analiz sonuçları, bilgi kaynaklarının organizasyonu hariç ANKOS'ta görev alma durumuna göre yetkinlik algı düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Mesleki dernek üyeliğinin sağladığı profesyonel gelişim fırsatları, ağ oluşturma imkanları ve mesleki güncel gelişmeleri takip gibi faktörlerin, üyelerin mesleki bilgi ve becerisini artırdığı varsayımı ile çalışmanın yedinci hipotezi (H₇) olan "Ulusal mesleki dernek üyeliği ile yetkinlik algı düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki vardır" hipotezi test edilmiştir. Katılımcıların ulusal dernek üyeliği ile yetkinlik algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla t-test yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları, ulusal mesleki üyeliği olan e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik algı düzeylerinin, üyeliği olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Bulgular, ulusal mesleki dernek üyeliğinin yetkinlik algı düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu desteklemektedir.

Üniversitelerde görevli e-kaynak kütüphaneci sayısının artması, kütüphanede sunulan hizmetlerinin kalitesi ve etkinliği üzerinde önemli bir rol oynar. Bu durum kütüphanecilerin e-kaynak yönetimi, lisanslama süreçleri, teknik destek sağlama gibi alanlarda uzmanlaşmalarına imkan sağlayarak bilgi ve becerilerin artmasına da katkıda

bulunur. Bu varsayım ile çalışmanın sekizinci hipotezi (H₈) olan "Üniversite kütüphanelerinde görevli e-kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki vardır" hipotezi test edilmiştir. E-kaynak kütüphaneci sayısı ve yetkinlik algı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçları, e-kaynak kütüphaneci sayısının yetkinlikleri etkileyen bir faktör olmadığını göstermektedir.

Daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan e-kaynak kütüphanecileri, dijital kaynakların yönetimi, lisanslama süreçleri, veri yönetimi ve kullanıcı eğitimi gibi alanlarda genellikle daha kapsamlı bilgi ve beceri geliştirirler. Bu durum, kütüphane kullanıcılarının dijital kaynaklara daha kolay erişmelerini ve etkin bir şekilde kullanmalarına olanak sağlar. Ayrıca, eğitim düzeyi yükselmesi; kütüphane kaynaklarının yönetimi, bütçe planlama ve proje yönetimi gibi yönetsel yetkinlikleri de güçlendirir. Bu varsayım ile çalışmanın dokuzuncu hipotezi (H₉) olan "Eğitim durumu ve yetkinlik algı düzeyleri arasında anlamlı seviyede bir ilişki vardır" hipotezi test edilmiştir. Eğitim durumu ile yetkinlik algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek için t-test yöntemi kullanılmıştır. Bulgular, katılımcıların ifadesi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Eğitim düzeyleri arttıkça yetkinlik seviyelerinin de arttığını (bilgi kaynaklarını organizasyonu hariç) ve genel olarak eğitim düzeyi ile yetkinlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcıların genellikle daha yüksek yetkinlik seviyelerine sahip olduğu görülmektedir.

E-kaynak kütüphanecilerinin yetkinliklerinin geliştirilmesi sürecinde, bir alandaki eğitim ve gelişim faaliyetleri diğer alanlardaki yetkinlikleri de olumlu yönde etkileyebilir. Bu varsayım ile çalışmanın 10. hipotezini (H₁₀) "E-kaynak kütüphaneci yetkinlik algı düzeyinin alt ölçekleri arasında anlamlı pozitif korelasyon bulunmaktadır" hipotezi oluşturulmuştur. Bu hipotez, e-kaynak kütüphaneci yetkinlik algı düzeylerinin farklı alt ölçeklerinin birbirleriyle pozitif yönde ilişkili olduğunun test edilmesini amaçlamaktadır. Bu analiz için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Bulgular, e-kaynak yetkinlik alt ölçekleri arasında anlamlı pozitif korelasyonlar olduğunu göstermiştir (Tablo 4-41). Bu durum, kütüphanecilerin farklı yetkinlik alanlarında gelişimlerinin birbiriyle ilişkili olduğunu ve bir alandaki gelişimin diğer alanlardaki gelişimle paralel olabileceğini göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen toplam on hipotezden 1, 5 ve 8 numaralı hipotezler doğrulanmamıştır. 3 ve 4 numaralı hipotezler kısmen doğrulanmış olup, bazı alt maddeler istisna teşkil etmektedir. Geri kalan 2, 6, 7, 9 ve 10 numaralı hipotezler ise doğrulanmıştır.

5.2.Türkiye’deki Üniversite Kütüphanelerinde Çalışan E-Kaynak Kütüphanecilerine Yönelik Yetkinlik Listesi

E-kaynak kütüphanecileri için ALA’nın kütüphanecilik yetkinlikleri tek başına yeterli olmayabilir. Bu nedenle, NASIG gibi özel gruplar da önemli bir kaynak haline gelmektedir. NASIG’in e-kaynak kütüphanecilerine yönelik belirlediği yetkinlik kriterleri, tüm dünyanın yanı sıra Türkiye için de büyük önem ve uygulanabilirlik taşımaktadır. Bu kriterler, e-kaynak yönetimi konusunda uluslararası alanda kabul görmüş standartları ve en iyi uygulamaları yansıtmaktadır. Bu kriterlerin benimsenmesi veya örnek alınarak uygulanması, Türkiye'deki akademik kütüphane hizmetlerinin kalitesini artırabilir ve uluslararası alanda rekabet gücünü yükseltebilir. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçları Türkiye'deki kütüphane profesyonelleri, yöneticileri ve ilgili paydaşlar için önemli bir kılavuz olabilir. Ayrıca, bu kriterlerin ulusal düzeyde benimsenmesi ve uygulanmasıyla, ülke genelinde bilgi erişim ve yönetimi alanında daha etkin ve verimli bir altyapı oluşturulabilir. Türkiye'nin e-kaynaklar ile ilgili olarak kütüphane hizmetlerinde uluslararası standartlara uyumunun desteklenmesine de katkı sağlayabilir.

Türkiye üniversite kütüphanelerinde çalışan e-kaynak kütüphanecileri için oluşturulan yetkinlik listesi; bağlı bulunan kurumun büyüklüğü, türü, kullanılan sistemler, gerekli teknik altyapı, hizmet alanı ve ihtiyaçlar gibi faktörlere göre farklılık gösterebilir. Bu farklılıkları dikkate alarak yetkinlikleri belirlemek, kütüphanecilerin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlayacaktır. Her kurum, belirlenen yetkinlikleri kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirebilir ve sınıflandırabilir. Ayrıca e-kaynak kütüphaneciliğinin sürdürülebilirliği açısından yetkinlik listesi; başlangıç, orta ve ileri seviye olarak tanımlanması daha uygun olacaktır. Kurumlar, bu listeyi kendi özel ihtiyaçlarına göre uyarlayarak, kütüphanecilerin görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmelerine olanak tanımalıdır.

Literatür değerlendirmesi, uzman görüşleri ve bu araştırmanın sonuçları bağlamında Türkiye’de e-kaynak kütüphanecileri için aşağıdaki yetkinlik listesini önermek yerinde olacaktır.

5.2.1. E-kaynak Yaşam Döngülerine İlişkin Gerekli Yetkinlikler

- E-kaynakları tedarik etme becerisi: İhtiyaç belirleme, bt değerlendirme, deneme veritabanı erişimi, e-kaynak lisans koşulları, e-kaynak fiyatlandırılması, e-kaynak siparişi, ödeme işlemleri, tedarik sürecinin değerlendirilmesine yönelik beceriler,
- E-kaynaklara erişim bilgi ve becerisi: IP adreslerinin tanımlanması, kullanıcı hesap tanımlamalarının yapılması, e-kaynak kataloglama işlemleri, Marc alan bilgisi, vekil sunucu (proxy) yapılandırılması, link çözümleyici yazılımlara yönelik bilgi ve beceriler,
- E-kaynak yönetim bilgi ve becerisi: Kütüphane hesaplarının yetkilendirilmesi, yönetici hesaplarının etkin kullanımı, erişim kısıtlaması olan e-kaynakların takibi, e-kaynaklara ait kırık linklerin onarım ve süreçleri, ilgili kullanıcıların bilgilendirilmesine yönelik bilgi ve beceriler,
- E-kaynak desteği bilgi ve becerisi: Problem günlüklerinin oluşturulması, e-kaynak kullanımına ilişkin yazılımlar / donanımlar, i ve dış paydaşlarla sorun çözümüne yönelik iletişim, ihtiyaç duyulan kaynakların sağlanması ve erişim sorunlarının giderilmesine yönelik bilgi ve beceriler,
- Değerlendirme Bilgi ve Becerisi: Kullanıcı geri bildirimleri, kullanım istatistikleri, bakım/onarım süreç analizleri ve problemlerin gözden geçirilmesi gibi kullanım istatistiklerinin düzenli olarak raporlanması; Erişim reddi (Turnaway) istatistiklerinin düzenli olarak raporlanması, kesin sonuçlar elde edebilmek için istatistiklerin COUNTER uyumlu olması için gerekli olan bilgi ve beceriler.

5.2.2. E-kaynakların Organizasyonuna İlişkin Gerekli Yetkinlikler

- E-kaynak kataloglama bilgi ve becerisi: AACR ve RDA gibi standartların bilgi ve becerisi,

- E-kaynak sınıflama bilgi ve becerisi: LC, DEWEY, MeSH, LCSH ve NLM gibi sistemlerin bilgi ve becerisi,
- Üstveri yönetimi becerisi: E-kaynakların etkin bir şekilde bulunabilirliğini artırmak için üstveri oluşturma, düzenleme ve yönetme becerisi,
- Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemlerine yönelik bilgi ve becerisi,
- E-kaynak lisanslanma bilgisi.

5.2.3. Teknoloji Kullanımına Yönelik Gerekli Yetkinlikler

- Dosya aktarım protokolleri bilgi ve becerisi: FileZilla, WinSCP, FireFTP, FTP Voyager vb. yazılımların bilgi ve becerisi,
- Veri paylaşım protokolleri bilgisi: Z39.50, OAI-PMH, SERU vb. protokollerin bilgisi,
- İnternet protokolleri bilgisi: DNS, http, HTML, IP, TCP/IP vb. bilgisi,
- WEB teknolojileri bilgi ve becerisi: HTML, CSS, Java, Python, C++ vb. bilgi ve becerisi,
- Link çözümleyici yazılım bilgisi: OpenURL, EBSCO full text finder, OCLC WordCat link manager, SFX link solver vb. bilgisi,
- Keşif araçları bilgisi: EBSCO / EDS, Piri/ Libdis, Proquest/ Summon, Ex-Libris/ Primo, OCLC/ WordCat local, EKUAL/ Keşif vb. bilgisi,
- E-kaynak yönetim sistemleri bilgisi,
- E-kaynak dosya türleri bilgisi: acsm, EPUB, pdf, txt, AZW, IBOOKS, RTF, HTML, avi, mp3 vb. bilgisi,
- Veri madenciliği bilgi ve becerisi: Knime, RapidMiner, R, WEKA, Orange vb. bilgi ve becerisi,
- Veri görselleştirme araçları bilgi ve becerisi: Tableau, Gephi, Power BI, Data Wrapper, MS Excel vb. bilgi ve becerisi,
- Bulut bilişim ve web uygulamaları bilgi ve becerisi,
- Kaynak yönetim programları kullanım becerisi: Endnote, Mendeley, Zotero, CITAVI vb. kullanım becerisi,

- Kurumsal akademik arşiv yazılımları bilgi ve kullanım becerisi: D-Space, Mitos, E-prints, Axis, CRIS vb. yazılımlar hakkında bilgi ve kullanım becerisi,
- API kullanımı/ entegrasyonu bilgi ve becerisi: E-kaynak sistemleri ve diğer bilgi sistemleri arasında veri paylaşımı ve entegrasyonu için API'lerin kullanımı ve yönetimine ilişkin bilgi ve beceriler,
- Elektronik kaynaklara sürekli erişim sistemler bilgi ve becerisi: Kütüphanelerin dijital içeriklerinin uzun vadeli olarak korumasını ve erişilebilir kılmasını sağlayan LOCKSS (Lots of Copies Keep Stuff Safe), CLOCKSS (Controlled LOCKSS) ve Portico vb. sistemler hakkında bilgi ve beceri.

5.2.4. Araştırma ve Değerlendirmeye İlişkin Yetkinlikler

- Veritabanı kullanım becerisi: Veri toplama, analiz etme, verileri yorumlama ve verileri kullanma becerisi,
- Abone olunacak e-kaynaklar hakkında bilgi ve beceri: E-kaynak tespiti, abonelik yöntemi belirleme, yöntemin incelenmesi, değerlendirme, raporlandırma, sözleşmelerin değerlendirilmesi, lisanslamaların değerlendirilmesi, telif haklarının değerlendirilmesi hakkında bilgi ve beceri,
- Abone olunan e-kaynaklara hakkında bilgi ve beceri: Bibliyometri bilgisi, kullanım analizi, temel kullanımı gösteren Counter raporlarına ek olarak sağlayıcılardan alınabilecek daha ayrıntılı rapor analizi (mobil uygulama görüntüleme, çevrimiçi okuma vb), maliyet analizi, güçlü yönlerin ve zayıf yönlerin belirlenmesi, alternatif kaynak belirleme, problem çözme, analitik düşünme, abonelik iptal/yenileme süreçleri, süreçlerin değerlendirilmesi ve sürecin raporlandırılması hakkında bilgi ve beceri,
- E-kaynakların değerlendirilmesine analiz ve çakışma raporu oluşturabilme bilgi ve becerisi,
- E-kaynakların fiyatlandırılma modellerine yönelik bilgi.

Etkili İletişim İle İlgili Yetkinlikler

- Tutarlı, yazılı, sözlü iletişim becerisi,

- Etkili sunum yapabilme becerisi,
- İkna yeteneği,
- Etkili dinleme becerisi,
- Açık ve net olma becerisi,
- Kriz iletişimi: E-kaynak erişiminde yaşanan büyük aksaklıklar veya sorunlar sırasında etkili ve hızlı iletişim kurma becerisi,
- Tanıtım, eğitim ve kullanım kılavuzları hazırlama becerisi.

5.2.5. Denetleme ve Yönetim ile İlgili Yetkinlikler

- Personel denetleme ve yönetimi becerisi: Uygun personel seçimi, personel eğitim becerisi, motivasyon sağlama becerisi, personel denetim becerisi, personel yönetim becerisi,
- Proje denetleme ve yönetimi becerisi: Proje başlatma, yönetme ve sonlandırma becerisi,
- E-kaynak yönetim aşamaları becerisi: Araştırma, içerik sağlama, sipariş, derme geliştirme, inceleme, değerlendirme, e-kaynak iptal/ yenileme, e-kaynak yönetiminde kullanılan yazılımlar, dijital hak yönetimi ve e-kaynak biçimleri hakkında bilgi ve becerisi,
- Bütçe planlama becerisi,
- Risk yönetimi becerisi: E-kaynaklarla ilgili olası riskleri belirleme, değerlendirme ve yönetme becerisi.

5.2.6. Eğilimler ve Mesleki Gelişim İle İlgili Yetkinlikler

- Öğrenme mekanlarından yararlanma becerisi: Mesleki konferanslar, webinarlar, mesleki literatür takibi, mesleki bloglar, meslektaşlar ve çeşitli öğrenme platformlarından yararlanma becerisi,
- Bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler hakkında bilgi,
- Lisanslama ile ilgili güncel konular ve eğilimler hakkında bilgi,
- Telif hakları, fikri mülkiyet, mahremiyet vb. hakkında bilgi,
- Tek yetki belgesi ve apostil ile ilgili bilgiler,
- Dijital standartlar ve girişimler hakkında bilgi: ONIX, SUSHI, OpenURL ve COUNTER hakkında gerekli bilgi,

- Açık erişim yayıncılık ve oku-yayınla vb. dönüştürücü anlaşmalar hakkında gerekli bilgi.

5.2.7. Kişisel Özellikler İle İlgili Yetkinlikler

- Konulara yaklaşımda esneklik,
- Açık fikirlilik,
- Analitik düşünme yeteneği,
- Araştırma ve öğrenme becerisi,
- E-kaynak yönetim becerisi,
- Çevreye uyum sağlama becerisi,
- Dışa dönüklük,
- Eleştiriye açıklık,
- Mesleki etik kurallarına uygun davranış,
- Empati yeteneği,
- İfade özgürlüğüne saygılı olma,
- Karmaşıklık ve belirsizliğe karşı tolerans,
- Ruh halini işe yansıtma,
- Teknolojik yatkınlık,
- Telif haklarına duyarlı olma,
- Üst düzey iletişim becerisi,
- Zaman yönetimi becerisi,
- Pazarlık yapabilme becerisi,
- Takım çalışmasına uyum sağlama becerisi,
- Yabancı dil becerisi.

5.3.Öneriler

5.3.1. E-Kaynak Kütüphanecilerine Yönelik Öneriler

E-kaynak kütüphanecileri, e-kitaplar, veri tabanları ve dijital dermeler gibi çeşitli e-kaynakların seçilmesi, edinilmesi, yönetilmesi ve erişim sağlanmasından sorumlu olan profesyonellerdir. Bu rol, gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Bir e-kaynak kütüphanecisinin ne kadar tecrübeye sahip olursa olsun belirtilen alanların hepsinde

yetkin olmasını beklemek gerçekçi bir yaklaşımdan uzaktır. Bu yetkinliklerin zaman içerisinde nasıl geliştiğini anlamak, e-kaynaklar için daha sağlıklı iş tanımları yapabilmek ve kütüphanecilerin kendilerini farklı alanlarda nasıl geliştirebileceğini göstermek açısından önemlidir.

E-kaynakların yaşam döngüsü, e-kaynak kütüphaneciliği alanında ayrı bir öneme sahiptir. Bu süreci anlamak, kütüphanecilerin etkin bir şekilde hizmet sunmalarına yardımcı olacaktır. E-kaynakların yaşam döngüsü; tedarik, erişim, yönetim, destek ve değerlendirme gibi farklı aşamaları içermektedir. Doğal olarak tek bir e-kaynak kütüphanecisi tarafından yürütülemeyecek çaptaki iş akışlarının her birinde farklı yetkinliklere sahip kütüphanecinin çalışması en ideal olanıdır. E-kaynak kütüphaneciliği, e-kaynakların hızla gelişen ve değişen doğası nedeniyle diğer kütüphanecilik alanlarına göre farklılık göstermektedir. E-kaynak kütüphaneciliğini karmaşık süreçlerin birleşiminden oluşan bir bütün olarak değerlendirmek mümkündür. Bu süreçler; çalışılan kurumun büyüklüğüne, türüne ve e-kaynak politikasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

E-kaynak kütüphanecilerinin gereksinimlerini değerlendirmek ve geliştirmek için önemli bir referans noktası olan ALA tarafından hazırlanan kütüphanecilik temel yetkinlikleri; bilgi hizmetleri, derme yönetimi, teknoloji becerileri, liderlik ve yönetim gibi alanları kapsamaktadır. Bu yetkinlikler, diğer alanların olduğu kadar e-kaynak kütüphanecilerinin etkinliğini ve uzmanlığını artırmak için de kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ALA'nın kütüphanecilik yetkinlikleri tüm kütüphaneciler için olduğu kadar e-kaynak kütüphanecileri için de önemli bir rehber ve gelişim aracı olarak hizmet etmektedir.

Türkiye’de üniversite kütüphanelerinde e-kaynak kütüphanecisi olarak çalışan ya da kariyer planlarını bu doğrultuda yapmak isteyen BİY mezunları için bazı öneriler şunlardır:

- **Hayat boyu öğrenme ve sürekli eğitim:** Sürekli eğitim, profesyonellerin bilgi ve becerilerini güncel tutarak, değişen teknoloji ve metodolojilere uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır. Bu durum, profesyonel başarıyı artırırken organizasyonel verimliliği ve hizmet kalitesini de iyileştirmektedir.

- **Yetkinlik alanlarının çeşitliliği:** Çalışılan kurum türü ve ihtiyaçlar doğrultusunda yetkinlik alanları farklılık göstermektedir. Her kurumun kendine özgü misyonu, vizyonu ve hizmet hedefleri bulunduğundan, personelin sahip olması gereken bilgi ve beceriler de bu doğrultuda çeşitlenmektedir.
- **Kurum büyüklüğüne göre yetkinlik seviyesi:** Büyük ölçekli kurumlar daha karmaşık yapılar ve geniş kapsamlı hizmetler sunduklarından, personelin daha yüksek düzeyde bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir.
- **E-Kaynak satın alma ve abonelik süreçlerine hakimiyet:** Bir e-kaynak kütüphanecisi için kritik bir yetkinliktir. Bu süreçler, e-kaynakların seçiminden satın alınmasına, aboneliklerin yönetimine ve erişim sağlanmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.
- **Kaynak değerlendirme süreçlerine hakimiyet:** Kütüphanenin mevcut ve potansiyel e-kaynaklarını etkili bir şekilde analiz edip yönetebilmek için değerlendirme süreçleri önem taşımaktadır.
- **E-Kaynak fiyatlandırma modellerine hakimiyet:** Kütüphanenin bütçesini etkili bir şekilde yönetmek ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun kaynakları sağlamak açısından önem taşıyan e-kaynakların fiyatlandırma modelleri; kaynak türüne, sağlayıcıya ve kütüphanenin ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir.
- **Teknolojideki son gelişmelerden haberdar olma:** E-kaynak kütüphanecilerinin mesleki anlamda teknolojideki en son gelişmelerden haberdar olması mesleki gelişim ve sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır.
- **Teknoloji kullanım becerilerinin geliştirilmesi:** E-kaynaklar, dijital platformlar ve veri tabanlarıyla çalışmak için gerekli teknolojiye hakim olunması gerektirmektedir. Bilgisayar kullanım becerilerini geliştirmek, web tabanlı araçları kullanmayı öğrenmek ve dijital kütüphane yönetim sistemlerini anlamak önem taşımaktadır.
- **Güncel mesleki konuları takip etme:** Mesleki dernek etkinliklerine, konferanslara, seminerlere ve profesyonel organizasyonlara katılarak mesleki eğilimleri takip etmek ve profesyonel ağı geliştirmek gerekmektedir.

- ***Dış paydaşlarla güçlü ortaklıklar kurma:*** Avantajlı sözleşmeler sağlanması, teknik sorunların çözülmesi, yeni kaynaklar hakkında bilgi sahibi olunması ve eğitim desteği sağlanması için dış paydaşlarla güçlü ortaklıklar geliştirmek gerekmektedir.
- ***Yabancı dil becerisinin geliştirilmesi:*** Bir ya da birkaç yabancı dil bilmek hem kişisel hem de profesyonel yaşamda daha geniş fırsatlar sunabilmektedir.
- ***İletişim becerilerinin geliştirilmesi:*** Kullanıcı eğitimleri, bilgilendirme oturumları ve rehberlik hizmetlerinde bu beceriler önem taşımaktadır. E-kaynak kütüphanecilerinin, kullanıcılar ve paydaşlarla etkili iletişim kurabilmesi için hem yazılı hem de sözlü iletişim becerilerini geliştirmesi gerekmektedir.
- ***Eğitim verme ve sunum yapma becerilerinin geliştirilmesi:*** Eğitim verme ve sunum yapma becerileri, iletişim kurmak ve bilgiyi daha etkili bir şekilde aktarmak için kritik öneme sahiptir.
- ***Kullanıcıları e-kaynak kullanımına teşvik etme:*** Kaynakların verimli kullanımını sağlamak; kullanıcıları e-kaynak kullanımına teşvik etmek ve farkındalık yaratmak ile mümkündür.
- ***Telif hakkı ve lisans anlaşmalarına uygunluğun sağlanması:*** E-kaynaklarla ilgili telif hakkı ve lisans anlaşmalarına uygunluğun sağlanması ve yasal sorumlulukların farkına varılması gerekmektedir. Bu yüzden, özel hüküm ve koşullar hakkında bilgi sahibi olunması da önem taşımaktadır.
- ***Mesleki etik kurallara uygun davranma:*** Kullanıcıların haklarını korumak, bilgiye erişimi eşit şekilde sağlamak ve profesyonel standartları sürdürmek için etik kurallara uygun davranmak gereklidir.
- ***Kütüphanelerarası işbirliğini teşvik etme:*** Kütüphanelerarası işbirlikleri, kaynak paylaşımını ve erişim olanaklarını artırmaktadır. Dolayısı ile kütüphane bütçesine ve kullanıcı memnuniyetine etkisi büyük olacaktır.
- ***Dijital derme yönetimi konusunda uzmanlaşma:*** E-kaynaklar, dijital dermelerin yönetimi ve erişimi konularında uzmanlık gerektirmektedir. Dijital dermelerin seçimi, satın alma süreci, lisanslama ve abonelik yönetimi gibi konularda uzmanlaşmak için ilgili eğitim programlarına katılmak önem taşımaktadır.
- ***Kullanıcı hizmetleri ve arama becerilerini geliştirme:*** Kullanıcıların e-kaynaklardan etkin bir şekilde faydalanabilmeleri için rehberlik ve destek

hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir. Bu da arama becerisinin geliştirilmesi ile mümkün olacaktır.

- **Veri analitiği ve istatistikler konusunda bilgi edinme:** Veri analitiği ve istatistiksel araçlar, e-kaynak kullanımını detaylı bir şekilde inceleme olanağı sunmaktadır. Bu araçlar sayesinde, kullanıcıların hangi kaynaklara, hangi sıklıkta ve hangi dönemlerde eriştiği gibi detaylı veriler elde edilebilir. Bu veriler, kullanıcı ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını ve gelecekteki derme geliştirme stratejilerinin bu ihtiyaçlara uygun şekilde şekillendirilmesini sağlamaktadır.
- **Özgeçmişi Güçlendirme:** Staj veya gönüllü çalışmalarla e-kaynak yönetimi deneyimi kazanmak, mesleki gelişim ve kariyer planlamaları açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, sertifika programlarına katılarak ve proje bazlı çalışmalarda yer alarak kütüphanecilik alanındaki bilgi ve becerilerin geliştirilmesi de kritik öneme sahiptir. Bu tür faaliyetler, hem teorik bilgilerin pratiğe dökülmesini sağlamakta hem de alanla ilgili güncel uygulamaları yakından takip etme fırsatı sunmaktadır. Özellikle e-kaynak yönetimi gibi sürekli gelişen bir alanda, bu tür deneyim ve sertifikalar, mesleki rekabet avantajı sağlamada önemli bir rol oynamaktadır.

E-kaynak kütüphanecilerinin kariyer gelişimlerine ve mesleğin genel ihtiyaçlarına odaklanmak önemlidir. Sürekli eğitim programlarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası mesleki konferanslar ve seminerlerin düzenlenmesi, yeni mezun kütüphaneciler için mentorluk programlarının sağlanması ve mesleki topluluklara katılımın teşvik edilmesi bu alanda uzmanlaşmayı kolaylaştıracaktır. Ayrıca, araştırma ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi, güncel kütüphanecilik uygulamalarına katkıda bulunmayı destekleyecektir. Lisanslama kılavuzlarının hazırlanması, kullanıcı geri bildirimlerinin toplanması ve değerlendirilmesi, e-öğrenme platformlarının geliştirilerek kullanımının yaygınlaştırılması liderlik ve yönetim becerilerini artıracak eğitim programlarının düzenlenmesi de e-kaynak kütüphanecilerinin mesleki gelişimlerini destekleyerek hizmet kalitesini yükseltecektir. Bu öneriler, kütüphanecilerin teknik ve yönetim becerilerini geliştirmelerine, kariyerlerinde ilerlemelerine ve mesleki yeniliklere uyum sağlamalarına yardımcı olabilir.

5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

E-kaynak kütüphaneciliğinin gelişimi ve e-kaynak kütüphanecilerinin yetkinlik düzeylerinin arttırılması için yönetsel bazda yapılması gerekenler ve ilgili kurum ve kuruluşların uygulamaya yönelik sağlayabilecekleri katkılara ilişkin önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Üniversite yönetimleri tarafından stratejik planların oluşturulması ve bu planlara yönelik finansal ve idari desteğin sağlanması,
- Üniversite bünyesindeki BBY programlarının müfredatına e-kaynak yönetimi ve dijital kütüphaneler konularının dahil edilmesi,
- Üniversite yönetimlerinin e-kaynak yönetimi konularında yapılacak araştırma projelerini desteklemesi,
- Kütüphane yönetimleri tarafından sürekli eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu programların düzenli olarak güncellenmesi,
- Kütüphane yönetimleri tarafından e-kaynak kütüphanecilerinin performanslarının düzenli olarak değerlendirilmesi ve geri bildirim mekanizmalarının oluşturulması,
- Kütüphane yönetimleri tarafından kütüphanelerin dijital altyapısının modernize edilmesi ve e-kaynak yönetimi için gerekli teknolojik araçların temin edilmesi,
- YÖK tarafından ulusal standartların belirlenmesi ve bu standartların tüm üniversitelerde uygulanmasına teşvik edilmesi,
- Hali hazırda devam eden TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL projesinin genişletilerek sürdürülmesi ve tüm üniversitelerin bu kaynaklara erişiminin sağlanması,
- Mesleki derneklerce e-kaynak kütüphaneciliği alanında mesleki gelişim ve eğitim programlarının düzenlenmesi,
- Mesleki dernekler tarafından e-kaynak kütüphaneciliği ve önemi konularında farkındalık çalışmalarının yürütülmesi,
- Yetkinlik çalışmalarının kapsamı ve etki alanı genişletilmesi,
- Belirlenecek yetkinliklerin ilgili mevzuatlarla uyumlu olmasına özen gösterilmesi,

- Hazırlanacak yetkinlik listelerinin dijital çağın gerekliliği olarak belirli aralıklarla güncellenmesi,
- ANKOS aracılığı ile geliştirilecek ortak alım stratejilerinin geliştirilerek e-kaynakların daha uygun maliyetlerle temin edilmesi,
- ANKOS üyesi kütüphaneler için e-kaynak yönetimi ve kullanımına yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi, üyeler arasında işbirliklerinin sağlanması ve personel değişimi programlarına genişletilerek devam edilmesi,
- Bu çalışmanın literatüre ve diğer kütüphanecilik alanlarındaki yetkinliklerine katkıda bulunacak şekilde genişletilmesi,
- Literatürde yer alan çeşitli ölçme araçları kullanılarak, farklı kütüphanecilik alanlarına uygun yetkinlik kriterleri belirlenmesi, Ayrıca, mevcut ölçme araçlarının yetersiz kaldığı durumlarda yeni ölçme araçları geliştirilmesi,
- E-kaynak kütüphaneciliği alanında kullanılan en iyi uygulamaların belirlenmesi ve kütüphane hizmetlerinin bu uygulamalarla uyumlu hale getirilmesinin teşvik edilmesi, böylece kullanıcı deneyiminin artırılarak kütüphanelerin daha etkili hizmetler sunmasına yardımcı olması.

KAYNAKÇA

- Abdu, H., Aliyu, A., Paulinus, U. ve Umar, M. (2017). The integration of cloud computing technology in academic library operations towards effective library services. *International Journal of Research in Science & Engineering*, 3(1), 82-88. [www.ijrise.org|editor@ijrise.org](http://www.ijrise.org/editor@ijrise.org) adresinden erişildi.
- American Association of Law Libraries [AALL]. (2013). *Procurement Toolkit and Code of Best Practices For Licensing Electronic Resources*. The American Association of Law Libraries. https://archives.library.illinois.edu/erec/AALL_Archives/8501447a/lppiProcurement.pdf adresinden erişildi.
- Abels, E., Jones, R., Latham, J., Magnoni, D., ve Gard, J. (2003). *Competencies for Information Professionals of the 21st Century*. https://www.sla.org/wp-content/uploads/2013/01/0_LRNCompetencies2003_revised.pdf adresinden erişildi.
- Gephi (2022). *About*. <https://gephi.org/about/> adresinden erişildi.
- Flourish (2022). *About us*. <https://flourish.studio/company/> adresinden erişildi.
- Association of College and Research Libraries [ACRL] (2003), Principles and strategies for the reform of scholarly communication. <https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/principlesstrategies> adresinden erişildi.
- Afzali, M. (2008). Karma kütüphane: Dijital ve geleneksel kütüphanelerin odak noktası. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(3), 266–278. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/498/491> adresinden erişildi.
- Akpınar, H. (2014). *DATA: Veri Madenciliği- Veri Analizi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Al, U. ve Al, P. (2003). Elektronik bilgi kaynaklarının seçimi. *Bilgi Dünyası*, 4(1), 1–14.
- Alar, H. (2013). Kütüphaneler arası işbirliği ve konsorsiyumlar. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50(Haziran), 1-10.
- Albitz, B. (2008). *Licensing and Managing Electronic Resources*. Oxford: Chandos Publishing. <http://library.lol/main/D085A0496BC1ACB78A450B8901C20AD0> adresinden erişildi.
- Albitz, R. S. ve Wendy Allen Shelburne. (2008). Marian through the looking glass the unique evolution of the electronic resources (ER) librarian position. *Collection Management*, 32(1–2), 15–30. doi: 10.1108/01435120210439852

Australian Library and Information Association [ALIA]. (2020). *Foundation knowledge for entry-level library and information professionals*. Australian Library and Information Association. Erişim adresi: <https://read.alia.org.au/foundation-knowledge-entry-level-library-and-information-professionals>

Alpaydın, E. (2000). Zeki veri madenciliği: ham veriden altın bilgiye ulaşma yöntemleri. *Bilişim 2000 Veri Madenciliği Eğitim Semineri*. Erişim adresi: https://www.cmpe.boun.edu.tr/~ethem/files/papers/veri-maden_2k.ppt

Altay, A. (2019). Üniversite kütüphanelerinde veri madenciliği uygulamaları: Kırklareli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 287-316. doi: 10.31463/aicusbed.581572

American Library Association [ALA]. (2009). *ALA' s Core Competences of Librarianship*. <http://www.ala.org/educationcareers/sites/ala.org/educationcareers/files/content/careers/corecomp/corecompetences/finalcorecompstat09.pdf> adresinden erişildi.

American Library Association [ALA]. (2012). *Digital Rights Management*. <https://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/pp/hometip-DRM%20Library%20Education%20Tip%20Sheet.pdf> adresinden erişildi.

American Library Association [ALA]. (2021). *ALA's Core Competences of Librarianship*. <https://www.ala.org/educationcareers/sites/ala.org/educationcareers/files/content/education/Draft%20-%20ALA%20Core%20Competences%202021%20Update.pdf> adresinden erişildi.

American Psychological Association [APA] (2020). *Publication manual of the American psychological association* (7. baskı.). Washington, DC: American Psychological Association.

Anameriç, H. (2014). Kitabın teknolojik değişimi. *Bilgi Dünyası*, 15(1), 176–188.

Anderson, E. (2014). *Electronic resource management systems: A workflow approach*. Chicago: American Library Association.

Angeline, M. ve Rani, S. (2015). Basic competencies for library professionals: A study. *Global Journal for Research Analysis*, 4(6), 404-406. doi: <https://www.doi.org/10.361067gjra>

Ani, O. E., Ngulube, P. ve Onyancha, B. (2015). Perceived effect of accessibility and utilization of electronic resources on productivity of academic staff in selected nigerian universities. *SAGE Open*, 5(4). doi:10.1177/2158244015607582

- Arndt, T. S. (2015). *Getting started with demand-driven acquisitions for e-books: A LITA guide*. LITA guide. Chicago: ALA TechSource, An imprint of the American Library Association.
- Artukoğlu, Adil. (1973). *Türkiye'de kütüphaneler arası işbirliği*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Aslıyüksek, K.M. (2017). *Dijital kültür ortamında bilgi hizmetleri ve kütüphaneciler*. İstanbul: Hiperlink yayınları.
- Atılğan, D. ve Yalçın, Y. (2009). Elektronik kaynakların seçimi ve değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 769-802.
- Aydın, İ. (2010). Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik. Ankara: Pegem
- Bakırcı, R. (2009). İngiltere'deki Kraliyet Ulusal Körler Enstitüsü'nün (RNIB) çalışmaları ve ülkemiz için öneriler. *Bilgi Dünyası*, 10(2), 309-315. doi: 10.15612/BD.2009.282
- Baskar, A. (2017). E-resources and its uses in library. *Journal of Critical Reviews*, 7(08), 3588–3592.
- Bawden, D., Vilar, P. ve Zabukovec, V. (2005). Education and training for digital librarians: A Slovenia/UK comparison. *Aslib Proceedings*, 57(1), 85-98. doi:10.1108/00012530510579084
- Bayramlıoğlu, İ. E. (2007). *Fikir ve sanat eserleri hukukunda teknolojik koruma*. (Tez No: 208926) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Bentil, W. (2020). *Electronic Resource Management and Usage in Academic Libraries: The Ghanaian Context*. Victoria University of Wellington. https://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/8935/thesis_access.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- Bergman, B. J. (2005). Looking at electronic resources librarians. Is there gender equity within this emerging specialty? *New Library World*, 106(3–4), 116–127. doi:10.1108/03074800510587336
- Biçer, G. ve Düztepe, Ş. (2003). Yetkinlikler ve yetkinliklerin işletmeler açısından önemi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 13-20. <http://search/yayin/detay/39926> adresinden erişildi.
- Bilgi teknolojileri. (t.y.). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Binici, K. (2017). E-Kitap ve Kütüphanecilikte Düşündürdükleri. *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* içinde (ss. 183-

- 206). Yayına Hazırlayanlar Hüseyin Odabaş ve Mehmet Ali Akkaya. İstanbul: Hiperyayın.
- Binici, K. (2019). Dijital Kütüphaneler. *Bilgi Merkezleri: Kütüphaneler-Arşivler-Müzeler* içinde (ss. 319-362). Yayına Hazırlayanlar Mehmet Ali Akkaya ve Hüseyin Odabaş. İstanbul: Hiperyayın.
- Binici, K. (2021). What are the information technology skills needed in information institutions? The case of “code4lib” job listings. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(3), 102360. doi:10.1016/j.acalib.2021.102360
- Binici, K. ve Akkaya, M.A. (2018). Bilişim teknolojilerinin bilgi merkezlerine ve hizmetlerine etkileri. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 10, 1-22. <https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/bba/article/bilisim-teknolojilerinin-bilgi-merkezlerine-ve-hizmetlerine-etkileri> adresinden erişildi.
- Borgman, C. L. (2003). From Gutenberg to the global information infrastructure: Access to information in the networked world. MIT Press.
- Breeding, M. (2018). What is ERM? Electronic resource management strategies in academic libraries. *Computers in Libraries*, 38(3), 17–27. <https://www.infotoday.com/cilmag/apr18/Breeding--What-is> adresinden erişildi.
- Butterfield, K., (2018). Online Public Access Catalogs (OPACs) [ELIS Classic]. *Encyclopedia of library and information Science (4th ed.)* İçinde (ss.3450-3454). Yayına Hazırlayanlar John D. McDonald ve Michael Levine-Clark. CRC Press. doi.org/10.1081/E-ELIS4
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2022). Bilimsel araştırma yöntemleri (31. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, H., Akgün, A. ve Kavuncubaşı, Ş. (1995). *Kamu ve özel kesimde personel yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cassner, M. ve Adams, K. (2008). The subject specialist librarian’s role in providing distance learning services. *Journal of Library Administration*, 48(3), 391-410. doi:10.1080/01930820802289441
- Chan, D. C. ve Auster, E. (2003). Factors contributing to the professional development of reference librarians. *Library and Information Science Research*, 25(3), 265–286. doi:10.1016/S0740-8188(03)00030-6
- Cheek, F. M. ve Hartel, L. J. (2012). The electronic book—Beginnings to the present. R. Kaplan (Ed.). Building and managing e-book collections: A how-to-do-it manual for librarians içinde (s. 3-12). Chicago: NealSchuman.

- Cherubini, T. ve Nyberg, S. (2008). Consortia and e-books: Expanding access and defining business models. *The Acquisitions Librarian*, 19(3-4), 417-429. doi:10.1080/08963570802026484
- Chisenga, J. (2000). Global information and libraries in sub-Saharan Africa. *Library Management*, 21(4), 178–187. doi:10.1108/01435120010693997
- Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York: Routledge. doi:10.4324/9780203771587
- Cox, A. M. ve Corral, S. (2013). Evolving academic library specialties. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 64(8), 1526–1542. doi:10.1002/asi.22847
- Croneis, K. S. ve Henderson, P. (2002). Electronic and digital librarian positions: A content analysis of announcements from 1990 through 2000. *Journal of Academic Librarianship*, 28(4), 232–237. doi: 10.1016/S0099-1333(02)00287-2
- Çelik, S. (1999). Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde personel yönetimi (ss. 301-329). Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü, Yarını: Türk Kütüphaneciler Derneği’nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, sunulmuş bildiri, Türk Kütüphaneciler Derneği. <http://eprints.rclis.org/17708/> adresinden erişildi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara
- Çukadar, S., Tuğlu, A. ve Gürdal, G. (2013). New electronic resources management system for the ankos consortium. *The Journal of Academic Librarianship*, 39(6), 589-595. doi:10.1016/j.acalib.2012.11.011
- Dalkıran, Ö. (2013). Teknolojinin kütüphanelere etkisi: Bilgi kaynakları açısından bir yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 14(1), 172-190. doi:10.15612/BD.2013.141
- Değer, M. K. (2017). 21. Yüzyıl Kütüphaneleri: Karma (Hybrid) Kütüphaneler. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu* içinde (ss. 2577–251). Alanya: Alaadin Keykubat Üniversitesi.
- Demir, G. (2021). Bilgi çağında kütüphaneler: Kurumsal bir sorgulama. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 67, 449-480.
- Demircioğlu, M. (2018). *Fikri mülkiyet haklarının vergilendirilmesine yönelik düzenlemelerin analizi*. (Tez No: 504935). [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Kataloğu veritabanından erişildi.

- Deng, H. (2010). Emerging patterns and trends in utilizing electronic resources in a higher education environment: An empirical analysis. *New Library World*, 111(3/4), 87-103. doi:10.1108/03074801011027600
- Discovery Services. (t.y.). *Librarian resources*. Taylor & Francis. <https://librarianresources.taylorandfrancis.com/services-support/discovery/#:~:text=A%20discovery%20service%20is%20an,an%20accuracy%20and%20efficient%20way> adresinden erişildi.
- Doğan, G. ve Doğan, S. C. (2013). Evaluation of web discovery services: Reflections from Turkey. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 73, 444-450. doi:10.1016/j.sbspro.2013.02.074
- E-Data Quality Working Group. (2014). Success strategies for electronic content and access: a cross-industry white paper. www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/data-quality/215233-SuccessStrategies.pdf adresinden erişildi.
- Electronic Resource Management: Report of the DLF ERM Initiative (2004). Digital Federation and Library and Information Resources. Washington, D.C. <http://old.diglib.org/pubs/dlf102/> adresinden erişildi.
- Emery, j., (2018). North American Serials Interest Group. *Encyclopedia of library and information Science (4th ed.)* içinde (ss.3380-3391). Yayıncı Hazırlayanlar John D. McDonald ve Michael Levine-Clark. CRC Press. doi: 10.1081/E-ELIS4
- Emery, J., Stone, G., ve McCracken, P. (2019). *Techniques for Electronic Resource Management: TERMS and the Transition to Open*. Chicago: American Library Association. doi:0.15760/lib-01
- Emery, J., ve Stone, G. (2013). Ongoing evaluation and access. *Library Technology Reports*, 49(2), 26–29. doi:10.5860/ltr.49n2
- Eren, İ. (2022, 1 Eylül). A brief introduction to jaws, nvda, and voiceover. CSS-Tricks. <https://css-tricks.com/comparing-jaws-nvda-and-voiceover/> adresinden erişildi.
- Ertaş, Selahattin (2009). Gelişen teknoloji ışığında telif hakları, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. 38. (ICANAS) Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15.09.2007, bildiriler: müzeler, arşivler, kütüphaneler, yayınevleri, telif hakları içinde (ss.97-108). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı.
- Feldmann, L. (2006). Electronic journal of academic and special librarianship. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, 7(3). https://southernlibrarianship.icaap.org/content/v07n03/feldmann_101.htm adresinden erişildi.

- Finch, J. L. ve Flenner, A. R. (2016). Using data visualization to examine an academic library collection. *College & Research Libraries*, 77(6), 765-778. doi:10.5860/crl.77.6.765
- Fischer, C. (2006). Electronic resources pricing: A variety of models. *Against the Grain*, 18(3), 18-22. doi:10.7771/2380-176X.4954
- Fisher, W. (2003). The Electronic Resources Librarian position: A public services phenomenon? *Library Collections, Acquisition and Technical Services*, 27(1), 3-17. doi:10.1016/S1464-9055(02)00303-2
- Federal Library & Information Center Committee [FLICC]. (2011), FLICC competencies for federal librarians. https://www.loc.gov/flicc/publications/Lib_Compt/2011/2011Competencies.pdf adresinden erişildi.
- Fourie, D. K. ve Dowell, D. R. (2002). *Libraries in the information age: An introduction and career exploration*. Colorado: Libraries Unlimited.
- Friend, C. (2009). Meeting the needs of the visually impaired persons: What challenges for ip? Genevo: WIPO. https://www.wipo.int/meetings/en/2009/vip_ge/presentations/chris_friend.html adresinden erişildi.
- Gasimova, R. (2017). Some features of developing electronic libraries. *Problems of Information Society*.1(65-69). doi:10.25045/jpis.v08.i1.08.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0. Boston: Pearson.
- Geuther, C., Hoeve, C. D. ve O'Reilly, F. (2021). Trends in content development and licensing of electronic resources. *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 33(1), 1-12. doi:10.1080/1941126X.2021.1871195
- Ghosh, Maitrayee. (2011). Consortia and cooperation in Libraries: a review of literature. doi:10.13140/2.1.4960.0648.
- Greenberg, R. (2020). Ebsco discovery service (Eds) usage in israeli academic libraries. M. Sarfraz (Ed.), *Digital Imaging* içinde. IntechOpen. doi:10.5772/intechopen.89453
- Güriş, S. ve Astar, M. (2014). Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik. İstanbul, Der Kitabevi Yayınevi ve Dağıtım Paz. Ltd. Şti.
- Hamilton, D. ve Ketten, B. (2011). Görme engelli kullanıcılar için erişilebilir kütüphaneler: kütüphanecilere yönelik pratik öneriler . *Türk Kütüphaneciliği* , 25 (4) , 509-518 . <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/425> adresinden erişildi.

- Han, J. ve Kamber, M. (2012). *Data mining: Concepts and techniques (3rd ed.)*. Burlington, MA: Elsevier.
- Hayta, P. (2017). Grafik tasarımı dokunma duyusu ve erişilebilir tasarım anlayışı, *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 3(3), 95-105. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/419184> adresinden erişildi.
- Hiremath, Mr ve Kenchakkanavar, Anand. (2023). *Electronic Resource Management in Libraries*. 12(3), 713-720.
- Hodge, G. (2005). Metadata for electronic information resources: From variety to interoperability. *Information Services & Use*, 25(1), 35-45. doi:10.3233/ISU-2005-25105
- Hosburgh, N. (2014). Managing the electronic resources lifecycle: Creating a comprehensive checklist using techniques for electronic resource management (TERMS). *Serials Librarian*, 66(1-4), 212-219. doi:10.1080/0361526X.2014.880028
- Hoy, M. B. (2014). Big data: An introduction for librarians. *Medical Reference Services Quarterly*, 33(3), 320-326. doi:10.1080/02763869.2014.925709
- Huwe, T.K., (2014). Big data and the library: A natural fit. *Computers in Libraries*, 34(2), 17-18.
- ISBD (CF) Review Group (Ed.). (1997). *ISBD(ER): International standard bibliographic description for electronic resources: revised from the ISBD(CF), international standard bibliographic description for computer files*. UBCIM publications. München: K.G. Saur.
- ISO 11620 (2014). International standard. Information and documentation-library performance indicators. Switzerland: ISO. <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:11620:ed-3:v1:en> adresinden erişildi.
- İspir, Z. ve Markuş, H. (2017). E-kaynak yönetimi ve e-kaynak yönetiminde kullanıcı eğitimlerinin önemi: Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Örneği. *Akademik Kütüphanelerde Kaynak Yönetimi* içinde Ankara.
- Jetty, S., AK, J.P., Jain, P.K. ve Hopkinson, A. (2011). (2011). *OPAC 2.0: towards the next generation of online library catalogues ICoASL 2011: Posters OPAC 2.0: Towards the Next Generation of Online Library Catalogues*. <https://www.researchgate.net/publication/277730139> adresinden erişildi.
- Johnson, P. (2004). *Fundamentals of Collection Development & Management*. Chicago: American Library Association.
- Johnson, P. (2013). *Developing and Managing Electronic Collections*. Chicago: American Library Association.

- Johnson, P. (2018). *Fundamentals of Collection Development & Management* (4. baskı). Chicago: American Library Association.
- Johnson, S., Evensen, O.G., Gelfand, J., Lammers, G., Sipe, L. ve Zilper, N. (2012). *Key Issues for e-Resource Collection Development: A Guide for Libraries*. <https://www.ifla.org/publications/key-issues-for-e-resource-collection-development-a-guide-for-libraries> adresinden erişildi.
- Kakırman Yıldız, A. (2010). Kütüphanelerde performans ölçümü: IFLA performans ölçütlerinin değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 155–169. doi:10.15612/BD.2010.261
- Kakırman Yıldız, A. (2014). Etkin ve Verimli Bir Kütüphane Yönetiminde Kütüphanecilerin Sahip Olması Gereken Temel Yetkinlikler. H. Aynur ve B. Aydın (Ed.), *Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe: İsmail E. Erünsal'a Armağan* içinde (C. 2, ss. 1155–1169). İstanbul: Ülke Armağan.
- Kakırman Yıldız, A. (2021). Kütüphanelerde Değişim ve Yönetim. E. Yılmaz ve L. Kanık (Ed.), *Bilgi merkezlerinde yönetim* içinde (C. 2, ss. 525-559). İstanbul : Hiperyayın. <https://www.hiperkitap.com/bilgi-merkezlerinde-yonetim-cilt-2> adresinden erişildi.
- Kalaycı, Ş. (2008). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayıncılık, Ankara.
- Kanar, Ş. S. (2011). Arşivlerde çalışanların hizmet içi eğitim gereksinimleri. *Bilgi Dünyası*, 12(2), 399-420. doi:10.15612/BD.2011.205
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2009). Türkiye’de Halk Kütüphanecilerinin hizmet içi eğitim gereksinimleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 52-82.
- Karadia S., P. (2015). Discovery tools and services for academic libraries içinde (ss. 135-140). 2015 1st National Conference on Next Generation Librarianship, sunulmuş bildiri, Gujarat, India: Shah University.
- Karakaş, S. (1996). Enformasyon devrimi sürecinde kütüphanecinin rolü. *Türk Kütüphaneciliği*, 10(4), 339-349.
- Karakaya, A., Akleyek, S., Erzurumlu, K., ve Kılıç, E. (2018). A novel model for e-book borrowing management system. *Academic Platform-Journal of Engineering and Science*, 6(3), 49-57.
- Karakoyunlu, M. (2015). *Pozisyon bazında iş/görev tanımları*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu.
- Keim, D. A. ve Kriegel, H.-P. (1996). Visualization techniques for mining large databases: A comparison. *IEEE Transactions on Knowledge and Data Engineering*, 8(6), 923-938. doi:10.1109/69.553159

- Kennedy, M. (2011). What are we really doing to market electronic resources. *Library Managemet*, 32(3), 144-158.
- Kennedy, M. (2013). Collaborative marketing for electronic for electronic resources: A project report and discussion. *Collaborative Librarianship*, 5(1), 42-51.
- Korah, A. ve Cassidy, E. D. (2010). Students and federated searching: a survey of use and satisfaction. *Reference & User Services Quarterly*, 49(4), 325-332. <http://www.jstor.org/stable/20865293> adresinden erişildi.
- Kordon, E. (2006). *Yetkinliklere dayalı kariyer planlama ve endüstri mühendisliği öğrencileri için bir uygulama*. (Tez No: 180596). [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Tez Kataloğu veritabanından erişildi.
- Kumar, B. (2014). Library consortia: Advantages and disadvantages. *International Journal of Librarianship and Administration*, 5(2), 125-129.
- Kumar, S., Agarwal, D. K., Lijhara, S. K., ve Tapkir, S. (2009). E-Books: Readers, Librarians and Publishers Perspective. *Proceedings of the International Conference on Academic Libraries*, 124-129. http://crl.du.ac.in/ical09/papers/index_files/ical-21_114_255_2_RV.pdf adresinden erişildi.
- Kurulgan, M. (2005). Bilgi teknolojisinin üniversite kütüphanelerindeki planlama ve örgütlenme işlevleri üzerine etkileri ve Türkiye'deki uygulamaya ilişkin bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 41-55.
- Küçük, M. E., Al, U., Alır, G., Soydal, İ. ve Ünal, Y. (2004). Türkiye'de kütüphanelerarası işbirliği üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(2), 119-134.
- Külcü, Ö., (2018). *Bilgi kuramı ve bilgi yönetimi: Kuramsal bilginin oluşumu ve toplumsal bilgiye dönüşümü*. İstanbul: HiperLink.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2006). *Sayısal haklar yönetimi*. content/uploads/2014/04/Eylem20_Sayisal_Haklar_Yonetimi.pdf adresinden erişildi.
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (2023). *6279 Sayılı çoğaltılmış fikir ve sanat eserlerini derleme kanunu ve yönetmeliği'ne ilişkin duyuru*. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-46682/6279-sayili-cogaltilmis-fikir-ve-sanat-eserlerini-derleme-kanunu-ve-yonetmeligine-iliskin-duyuru.html> adresinden erişildi.
- Kwasik, H. (2002). Qualifications for a serials librarian in an electronic environment. *Serials Review*, 28(1), 33-37. doi:10.1080/00987913.2002.10764704

- Laney, D. (2001) 3D Data Management: Controlling Data Volume, Velocity and Variety. META Group Research Note, 6. <https://studylib.net/doc/8647594/3d-data-management--controlling-data-volume--velocity--an...> adresinden erişildi.
- Lankes, R. D. (2016). *The new librarianship field guide*. Ma: MIT Pres.
- Lawson, E., Janyk, R. ve Erb, R. A. (2014). Getting to the core of the matter: Competencies for new e-resources librarians. *The Serials Librarian*, 66(1-4), 153-160. doi:10.1080/0361526X.2014.879639
- LeDeist, F. D. ve Winterton, J. (2005). What is competence? *Human Resources Development International*, 8(1), 27-46.
- Lexpera (2022) 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu. <https://www.lexpera.com.tr/karsilastirmasi/fikir-ve-sanat-eserleri-kanunu-5846/21/21/1> adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2008). *Selection Criteria for Traditional and Electronic Resources*. (A. T. Wells, Ed.). Washington. https://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/selection_criteria.pdf adresinden erişildi.
- Licence agreement. (t.y). Cambridge online dictionaries içinde. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/licence-agreement> adresinden erişildi.
- Link Resolver. (t.y.). *Librarian resources*. Taylor & Francis. <https://librarianresources.taylorandfrancis.com/services-support/discovery/#:~:text=A%20discovery%20service%20is%20an,an%20accurate%20and%20efficient%20way>. adresinden erişildi.
- Lunn, J. (1981). *Guidelines for legal deposit legislation*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000046869> adresinden erişildi.
- Maceviciute, E., Borg, M., Maceviciute, R. ve Konrad, K. (2014). The acquisition of e-books in the libraries of the Swedish Higher Education Institutions. *InformationResearch*, 19(2). <http://informationr.net/ir/19-2/paper620.html#.YKpJM7UzbIU> adresinden erişildi.
- Maimon, O. ve Rokach, L. (2010). *Data mining and knowledge discovery handbook (2nd ed.)*. New York: Springer.
- Mansfield, R. S. (2000). Practical Questions for Building Competency Models, Competency-Based Management for the Federal Public Service Conference. Ottawa, Canada.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14. <https://www.therapiebreve.be/documents/mcclelland-1973.pdf> adresinden erişildi.

- McCook, K. de la P. (2009). *Oportunities in library and information science careers* (Rev. ed.). McGraw-Hill. doi: [10.1036/007154531X](https://doi.org/10.1036/007154531X)
- Metz, Paul. (2000). Principles of selection for electronic resources. *Library Trends*. 48(4), 711-728.
- Microsoft. (2022). *Power bi nedir?* <https://powerbi.microsoft.com/tr-tr/what-is-power-bi/> adresinden erişildi.
- Myburgh, S. ve Tammam, A. M. (2013). *Exploring education for digital librarians: Meaning, modes and models*. Chandos information professional series (1st Edition.). Oxford: CP, Chandos Publ.
- NASIG (2013). *Core Competencies for Electronic Resources Librarians Core Competencies for Electronic Resources*. <https://www.nasig.org/Competencies-Eresources> adresinden erişildi.
- NASIG (2016). *Core Competencies for Electronic Resources Librarians Core Competencies for Electronic Resources*. <https://www.nasig.org/Competencies-Eresources> adresinden erişildi.
- NASIG (2019). *Core Competencies for Electronic Resources Librarians Core Competencies for Electronic Resources*. <https://www.nasig.org/Competencies-Eresources> adresinden erişildi.
- NASIG (2021). *Core Competencies for Electronic Resources Librarians Core Competencies for Electronic Resources*. <https://www.nasig.org/Competencies-Eresources> adresinden erişildi.
- NASIG Core Competencies. (t.y.). <https://nasig.org/Core-Competencies> adresinden erişildi.
- Nicholson, S. (2006a). The basis for bibliomining: Frameworks for bringing together usage-based data mining and bibliometrics through data warehousing in digital library services. *Information Processing & Management*, 42(3), 785-804. doi: 10.1016/j.ipm.2005.05.008
- Nicholson, S. (2006b). Approaching librarianship from the data: Using bibliomining for evidence-based librarianship. *Library Hi Tech*, 24(3), 369-375. doi:10.1108/07378830610692136
- Nicholson, S. ve Stanton, J. (2005). Bibliomining for library decision-making. *Encyclopedia of Information Science and Technology*. doi:10.4018/978-1-59140-553-5.ch050
- Odabaş, H. (2017). Kütüphanelerde-Elektronik Kaynaklara Erişimde Yaşanan Sorunlar. *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* içinde (ss. 313-326). Yayına Hazırlayanlar Hüseyin Odabaş ve Mehmet Ali Akkaya. İstanbul: Hiperyayın

- Odabaş, H. (2017). Kitap Okumadan Dijital Okumaya: Okuma Kültüründe ve Davranışında Gözlemlenen Değişimler. *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* içinde (ss. 272-292). Yayına Hazırlayanlar Hüseyin Odabaş ve Mehmet Ali Akkaya. İstanbul: Hiperyayın.
- Odabaşoğlu, A. (2016). *Bilim insanlarının açık erişimli dergiler konusundaki bilinç ve tutumları: Başkent Üniversitesi örneği*. (Tez No: 437326). [Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Kataloğu veritabanından erişildi.
- Online Dictionary for Library and Information Science [ODLIS]. (2017a). Bibliomining. https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx adresinden erişildi.
- Online Dictionary for Library and Information Science [ODLIS]. (2017c). Cataloging. https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx adresinden erişildi.
- Online Dictionary for Library and Information Science [ODLIS]. (2017b). Consortium. https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx adresinden erişildi.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Özkan, Y. (2016). *Veri madenciliği yöntemleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim AŞ
- Parry, J. (2008). Librarians do fly: Strategies for staying aloft. *Library Management*, 29(1/2), 41-50. doi:10.1108/01435120810844630
- Patil, Y. M. (2014). *Consortium Approach to Resource Sharing in an Environment*. Yeni Delhi: Scientific Publishers (India). doi: 10.1108/lm-09-2014-0104
- Patra, N. K. (2017). Electronic resource management (Erm) in libraries of management institutes in India. *The Electronic Library*, 35(5), 1013-1034. doi:10.1108/EL-01-2016-0020
- Pereira, R. ve Franco, M. (2020). Library as a consortium perspective: A systematic literature review. *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(4), 1126-1136. doi:10.1177/0961000620904754
- Pesch, O. (2009). *ERM's and the e-resource life-cycle*. <https://www.slideserve.com/cambria/erms-and-the-e-resource-life-cycle-1347984> adresinden erişildi.
- Pettigrew, K.E., Fidel, R. and Bruce, H. (2001), Conceptual frameworks in information behavior, *Annual Review of Information Science and Technology*, 35, 43-78.
- Polat, C. (2005). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(4), 408-431. <http://search/yayin/detay/55514> adresinden erişildi.

- Polat, C. (2017). Elektronik Kaynak Yönetimi. H. Odabaş ve M. A. Akkaya (Ed.), *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* içinde (ss. 227–252). İstanbul: Hiperyayın.
- Polat, C. ve Akkaya, M. A. (2017). Kütüphane bilgi kaynaklarının etkin kullanımında konu uzmanlığı ve konu rehberleri. *Akademik Kütüphanelerde Kaynak Yönetimi Sempozyumu* içinde (ss. 13-20). Ankara: ÜNAK.
- Polat, Ö. (2023). *Bilgi ve belge uzmanlığının yetkinlikler açısından tanımlanması*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Poll, R. ve Boekhorst, P. te. (2007). *Measuring quality: Performance measurement in libraries*. IFLA publications (2nd rev. ed.). München: K.G. Saur.
- Prahalad, C. K. ve Hamel, G. (1990). The core competence of the corporation. *Harvard Business Review*, 79–90. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1505251 adresinden erişildi.
- Prajapati, S. K. ve Oza, N. (2020). Eelectronic resource management system needs and problems: A study on perceptions of library professionals on the use of CORAL. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 4366. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4366> adresinden erişildi.
- Proctor, J. (2015). Demand-driven acquisition and the sunk cost model. *Collection Building*, 34(1), 2-5. doi: 10.1108/CB-06-2014-0033
- Prytherch, R. J. ve Harrod, L. M. (2010). Competencies. *Harrod's librarians' glossary and reference book: A directory of over 10,200 terms, organizations, projects and acronyms in the areas of information management, library science, publishing and archive management*. İngiltere: Ashgate.
- Puretskiy, A, Shutt, G. ve Berry, M., (2010). Survey of Text Visualization Techniques. M. W. Berry ve J. Kogan (Ed.) *Text mining: Applications and theory* içinde (ss. 107-127). Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd
- Rafi, M., JianMing, Z. ve Ahmad, K. (2018). Evaluating the impact of digital library database resources on the productivity of academic research. *Information Discovery and Delivery*, 47(1), 42-52. doi:10.1108/IDD-07-2018-0025
- Raja, D.S. (2016). *Bridging the disability divide through digital technologies Background Paper for the 2016 World Development Report: Digital Dividends: World Development Report 2016*.
- Rogers, J. ve Nielsen, J. (2017). Assessing a promotional strategy for marketing electronic resources in the library environment. *The Serials Librarian*, 73(1), 18-26. doi:10.1080/0361526X.2017.1317687

- Sadeh, T. (2004). Developing an electronic resource management system: Verde from ex libris. *LIBER Quarterly*, 14(3-4). doi:10.18352/lq.7783
- Sadeh, T., ve Ellingsen, M. (2005). Electronic resource management systems: The need and the realization. *New Library World*. 106 (5/6), 208-218. doi: 10.1108/03074800510595823
- Sağlamtunç, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 178-191. doi:10.15612/BD.2010.263
- Sen, A. (2004). Metadata management: Past, present and future. *Decision Support Systems*, 37(1), 151-173. doi:10.1016/S0167-9236(02)00208-7
- Shelley, A. (2014). Professional Development Opportunities for Academic Subject Librarians. I. R. M. Association (Ed.), *Adult and Continuing Education: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* içinde (ss. 171–189). Hershey, PA, USA: IGI Global. doi:10.4018/978-1-4666-5780-9.ch011
- Simpson, S. N., Coghill, J. G., ve Greenstein, P. C. (2005). The Electronic resources librarian in the health sciences library: An emerging role. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries*, 2(1), 27–39. doi:10.1300/J383v02n01_03
- Singh Negi, A. ve Srivastava, J. P. (2014). Changing role of the academic library professionals in the digital era: Trends, vision and challenges. *Indian Streams Research Journal*, 4(1). www.isrj.org adresinden erişildi.
- Spencer, L. M., ve Spencer, S. M. (1993). *Competence At Work: Models for Superior Performance*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Stachokas, G. (2018). The electronic resources librarian: From public service generalist to technical services specialist. *Technical Services Quarterly*, 35(1), 1–27. doi:10.1080/07317131.2017.1385286
- Stachokas, G. (2020). *The Role of the Electronic Resources Librarian*. Elsevier Ltd. doi: 10.1016/B978-0-08-102925-1.00001-5
- Statista. (2024). *Expenditure of universities and degree-granting colleges in Canada in 2020/2021, by type of fund*. <https://9ec97f6d077d010dcfb5cfe2220e76448610017c.vetisonline.com/statistics/454285/expenditure-of-universities-and-degree-granting-colleges-canada-by-type-of-fund/> adresinden erişildi.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). *2022 Yılı Yatırım Programı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/01/2022-Yili-Yatirim-Programi_21012022.pdf adresinden erişildi.
- Sutton, S. (2011). Identifying core competencies for electronic resources librarians in the 21 century. [Doktora Tezi, Texas Woman's University]. <https://twu-ir.tdl.org/handle/11274/10096> adresinden erişildi.

- Sutton, S. W. ve Sullenger, P. (2017). The development and use of the NASIG core competencies for electronic resources librarians. *Serials Review*, 43(2), 147–152. doi:10.1080/00987913.2017.1316633
- Sutton, Sarah (2008) Managing electronic resources: contemporary problems and emerging issues, *Serials Review*, 34:1, 80-81, doi:10.1080/00987913.2008.10765157
- Şanlı, S. N. ve Sirel, A. (2022). The effects of developing information technologies on 21st century library architecture. *Proceedings of the International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism-ICCAUA*, 5(1), 12-26. doi: <https://doi.org/10.38027/ICCAUA2022EN0035>
- Şensoy, S. A. ve Sarı, R. M. (2020). Yeni nesil akademik kütüphane kavramı ve mimariye yansımaları. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(3), 285-310.: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojdac/issue/55754/762760> adresinden erişildi.
- Şerefoğlu, H. ve Henkoğlu, T. (2019). Web accessibility evaluation of university websites in turkey in terms of visually and hearing impaired users. *Journal of Higher Education and Science*, 9(1), 111. doi:10.5961/jhes.2019.314
- Tabachnick, B. G. And Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. Boston, Pearson
- Talbott, H. ve Zmau, A. (2018). *Electronic resources librarianship: A practical guide for librarians*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- Tableau (2022). *About*. <https://public.tableau.com/app/about> adresinden erişildi.
- Tanloet, P., ve Tuamsuk, K. (2011). Core competencies for information professionals of Thai academic libraries in the next decade (A.D. 2010–2019). *International Information & Library Review*, 43, 122-129.
- Taşkın, Z. (2014). Elektronik kaynak lisans anlaşmaları: Türkiye’de kütüphane ve kütüphanecilerin durumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(1), 6–17. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2393> adresinden erişildi.
- Thanuskodi, S. (2011). Usage of electronic resources at Dr T. P. M. Library, madurai kamaraj university: A case study. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 31(6), 437-445. doi:10.14429/djlit.31.6.1318
- Titangos, H.-L. H. (2018). Library services for all ages- building economical, equal, and complete audio collections. *Library Management*, 39(1/2), 116-142. doi:10.1108/LM-05-2017-0048
- Tonus, H. Z. (2014). *Yetkinlikler ve Yetenekler Bağlamında İşe Alma*. İstanbul: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

- Trencheva, T., Todorova, T. ve Trenchev, I. (2012). Digital right management (Drm) and library copyright policy. *Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage*, 2, 123-131. doi:10.55630/dipp.2012.2.4
- Turan, M. (2016). Geleneksel ve elektronik eser sahiplerinin telif hakları, dijital haklar yönetimi: Uluslararası düzenlemeler ve fikir ve sanat eserleri kanunu çerçevesinde bir değerlendirme. *Bilgi Dünyası*, 17(1), 57-86. <http://search/yayin/detay/252753> adresinden erişildi.
- Tuzcuoğlu, C. (2011). *Türkiye’de Telif Hakları*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- TÜBA (2023). Elektronik kitap. <http://terim.tuba.gov.tr/> adresinden erişildi.
- U.S. Copyright office. (1977). *General guide to copyright act of 1976*. <https://www.copyright.gov/reports/guide-to-copyright.pdf> adresinden erişildi.
- Uçak, N.Ö. (2008). Kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatüründe kullanıcı. *Bilgi Dünyası*, 2008, 9(1) 20-40.
- Uçak, N.Ö. (2014). *Bilkent’te Kütüphanecilik Seminerleri* 7. <https://www.youtube.com/watch?v=dy51NPIr7TM> adresinden erişildi.
- Uçak, N.Ö. ve Topçu (2012). 2. Günlük yaşamda bilgi gereksinimi halk kütüphaneleri. B. Yılmaz (Ed.), *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri* (s. 120-134) içinde. Bodrum: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- United Nations Industrial Development Organization [UNIDO]. (2002). Strengthening Organizational Core Values and Managerial Capabilities. - *United Nations Industrial Development Organization*, 1–26.
- Van der Aalst, W. (2016). *Process mining*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. doi:10.1007/978-3-662-49851-4
- Verminski, A. ve Blanchat, K. M. (2017). *Fundamentals of Electronic Resources Management*. ALA. Chicago: American Library Association. doi:10.1080/24750158.2018.1429828
- Wallace, P. M. (2015). *Introduction to information systems* (Second edition.). Boston: Pearson.
- Walters, W. H. (2014). E-books in academic libraries: Challenges for sharing and use. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46(2), 85-95.
- Walters, W.H. (2013). E-books in academic libraries: challenges for acquisition and collection management. *Portal: Libraries and the Academy*, 13(2), 187-211. doi: 10.1353/pla.2013.0012
- Wei He, P. ve Knee, M. (1995). The challenge of electronic services librarianship. *Reference Services Review*, 23(4), 7–12. doi:10.1108/eb049260

- Wilson, K. (2007). OPAC 2.0: Next generation online library catalogues ride the Web 2.0 wave! *Online Currents*, 21, 406-413.
- Wilson, T. D. (1981). On user studies and information needs. *Journal of Documentation*, 37(1), 3-15. doi:10.1108/eb026702
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Informing Science: The International Journal of an Emerging Transdiscipline*, 3(2), 49-56. <https://www.informingscience.org/Publications/576?Search=Human%20Information%20Beh> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu (2023). Yetkinlik. *Türk Dil Kurumu*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Yıldız, M., ve Şeker, Ş. E. (2016). Veri madenciliği araçları (Data Mining Tools). *YBS Ansiklopedi*, 3(4). <https://shorturl.at/jRX23> adresinden erişildi.
- Yılmaz, E. (2005). Kullanıcı hakları ve sorumlulukları: Bir standart denemesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(3). <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/124/122> adresinden erişildi.
- Yi, Z. (2018). Effective techniques for marketing electronic resources. *The Journal of Academic Librarianship*, 44(4), 446-454. doi:10.1016/j.acalib.2018.05.006
- Young, H. ve Belanger, T. (Ed.). (1983). *The ALA glossary of library and information science*. Chicago: American Library Association.
- YÖK, (2014). 2023'e doğru Türkiye'de üniversite kütüphaneleri: Mevcut durum, sorunlar, standartlar ve çözüm önerileri. Ankara. <https://shorturl.at/aBLY8> adresinden erişildi.
- Yurdadoğ, B. (1974). *Kitaplık Bilim Terimleri ve Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yurdadoğ, B. (1990). Enformasyon Toplumu Kütüphanelerinde personel (İnsan gücü) Sorunu. D. Atılğan ve F. Özdemirci (Ed.), *Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl Kurultayı*, sunulmuş bildiri, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Yükçü, S. (1999). *Muhasebe sistemi tebliği'ne göre kalite maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi*. İzmir: Anadolu matbaacılık.
- Zaki, M. J. (2014). *Data mining and analysis: Fundamental concepts and algorithms (1st edition.)*. New York, NY: Cambridge University Pres.
- Zorlu, Emre, Y. (2014, 12 Temmuz). Big data. *Emre Zorlu*. <https://emrezorlu.com/2014/07/12/big-data/> adresinden erişildi.

EKLER

EK 2: Anket Soruları

Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algısı

Sayın katılımcı,

Sizi Alper Odabaşoğlu tarafından yürütülen “*Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algısı*” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsizsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algısı

Sayın Katılımcı,

Bu anket üniversite kütüphanelerinde elektronik kaynaklar biriminde çalışan sorumlu personelin yetkinlik algı düzeylerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket neticesinde e-kaynaklar biriminde çalışan personelin yetkinlik algı düzeyleri ile ilgili veriler elde edilecektir. Anketten elde edilecek sonuçlar Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nde yapmakta olduğum “*Üniversite Kütüphanelerinde E-Kaynak Kütüphanecilerinin Yetkinlik Algısı*” başlıklı Doktora tez çalışmasında kullanılacaktır. Ankette size en uygun seçeneği işaretlemeniz, anket sonuçlarından elde edilecek verilerin tutarlılığı açısından son derece önemlidir. Katkılarınız ve sabırla anketi doldurduğunuz için teşekkür ederim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Alper ODABAŞOĞLU

Doktora Öğrencisi

I.DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Cinsiyetiniz?

☐ Erkek ☐ Kadın

2. Yaşınız?

☐ Belirtiniz:

3. Eğitim durumunuz?

☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek lisans ☐ Doktora ☐ Diğer

(Belirtiniz):

4. Mezun olduğunuz lisans programı?

☐ Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik-Arşivcilik- Dokümantasyon ve Enformasyon)

☐ Diğer (Belirtiniz):

5. Çalıştığınız üniversite türü?

☐ Devlet üniversitesi ☐ Vakıf üniversitesi ☐ MYO

6. Unvanınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

☐ Daire başkanı ☐ Kütüphane müdürü ☐ Şube müdürü ☐ Öğretim görevlisi ☐ Şef ☐ Kütüphaneci ☐ Memur ☐ Bilgisayar işletmeni

☐ Sürekli işçi ☐ Diğer (Belirtiniz):

7. Kütüphanecilik alanında mesleki deneyim yılınız?

☐ 0-5 yıl arası ☐ 6-10 yıl arası ☐ 11-15 yıl arası ☐ 16-20 yıl arası

☐ 20 yıl üzeri

8. Kurumunuzda e-kaynaklar ile görevli kütüphaneci (personel) sayısı nedir?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri

9. Kurumunuzdaki diğer iş tanımlarınızı belirtiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

☐ Kataloglama ☐ Sınıflama ☐ Taşınır kayıt ☐ Danışma

hizmetler / Kullanıcı eğitim ☐ Ödünç verme ☐ Kurumsal akademik arşiv

☐ Satın alma ☐ Web tasarımı ☐ Diğer (Belirtiniz):

10. Ulusal mesleki dernek üyelikleriniz var mı? (Eğer 2'den fazla ise aralarına virgül koyarak belirtiniz)

☐ Üyeliğim var (Belirtiniz):

☐ Üyeliğim yok

11. Uluslararası mesleki dernek üyelikleriniz var mı? (Eğer 2'den fazla ise aralarına virgül koyarak belirtiniz)

☐ Üyeliğim var (Belirtiniz):

☐ Üyeliğim yok

12. ANKOS'ta görev aldınız mı? (Cevabınız “Evet” ise 13. ve 14. soruyu cevaplayınız)

☐ Evet

☐ Hayır

13. ANKOS'ta aldığınız görev süresini belirtiniz.

☐ Belirtiniz:

14. ANKOS'ta aldığınız görevi belirtiniz.

15. ELEKTRONİK KAYNAK YAŞAM DÖNGÜLERİ						
(0-Hiç / 4-Çok iyi)						
1	E-kaynakların tedarik edilmesi hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
5						
a	<i>E-kaynak ihtiyacı belirleme</i>					
b	<i>E-kaynak bütçesini değerlendirme</i>					
c	<i>Veri tabanı deneme erişimi</i>					
d	<i>E-kaynak lisans koşulları</i>					
e	<i>E-kaynakların fiyatlandırılması</i>					
f	<i>E-kaynakların sipariş edilmesi</i>					
g	<i>E-kaynak ödeme işlemleri</i>					
h	<i>E-kaynakların tedarik sürecinin değerlendirilmesi</i>					
1	E-kaynaklara erişim hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
6						
a	<i>IP adreslerinin tanımlanmasının yapılması</i>					
b	<i>Kullanıcı kayıt işlemleri ve hesap tanımlamalarının yapılması</i>					
c	<i>E-kaynak katalog işlemlerinin yapılması</i>					

d	MARC alan ve alt alanları bilgisi					
e	Proxy (vekil) sunucularının yapılandırılması					
f	Link çözümleyici yazılımlar					
17	E-kaynakların yönetimi hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	Kütüphane personel hesaplarının yetkilendirilmesi					
b	Veri tabanlarındaki yönetici hesaplarının etkin kullanımı					
c	Erişim kısıtlamaları olan e-kaynakların takibi					
d	E-kaynaklara ait kırık linklerin onarım ve süreç yönetimi					
e	Kullanıcı hesaplarının yönetimi ile ilgili kullanıcıların bilgilendirilmesi					
18	E-kaynak desteği hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	Problem günlüklerinin oluşturulması (yaşanılan problemlere ilişkin kayıtların tutulması)					
b	E-kaynak kullanımında ihtiyaç duyulan yazılım bilgisi (Adobe digital editions vb.)					
c	E-kaynak kullanımında ihtiyaç duyulan donanım bilgisi (e-kitap okuyucu, tablet vb.)					
d	Kütüphane iç ve dış paydaşları ile sorunların çözümüne yönelik iletişim sağlanması					
e	Kullanıcıların ihtiyaç duyduğu kaynakların sağlanması ve erişim sorununun giderilmesi					
19	E-kaynak temini ve modellerinin değerlendirilmesi hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	Satın alma işlemlerinin değerlendirilmesi					
b	Abonelik işlemlerinin değerlendirilmesi					
c	Kiralama işlemlerinin değerlendirilmesi					
d	Talebe dayalı sağlama işlemlerinin değerlendirilmesi					
e	Görüntülenme başına ödeme işlemlerinin değerlendirilmesi					
f	Kanıtı dayalı sağlama (EBA) işlemleri değerlendirilmesi					
ELEKTRONİK KAYNAK YETKİNLİKLERİ (0-Hiç / 4-Çok iyi)		(0) Hiç	(1)	(2)	(3)	(4) Çok iyi
E-kaynakların organizasyonu hakkındaki bilgi ve/veya beceri düzeyinizi değerlendiriniz						

20	Bireysel olarak e-kitap ve e-dergi kataloglama işlemleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
A	AACR					
b	RDA					
21	Bireysel olarak e-kitap ve e-dergi sınıflama işlemleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	LC					
b	Dewey					
c	MeSH					
d	LCSH					
e	NLM					
22	Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama sistemlerinin kullanımına yönelik bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	ANKOS KITS					
b	Türkiye Belge Sağlama Sistemi (TÜBESS)					
23	E-kaynakların lisanslanması hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
Üniversite kütüphanelerinde kullanılan teknolojiler hakkında bilgi ve/ veya beceri düzeyinizi değerlendiriniz						
24	Dosya aktarım protokolleri (FTP) programları hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	FileZilla					
b	WinSCP					
c	FireFTP					
d	FTP Voyager					
e	Diğer					
25	Veri paylaşım protokolleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	Z39.50					
b	SRU (Search/Retriewe via URL)					
c	OAI-PHM					
d	Diğer					
26	İnternet protokolleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	DNS					
b	http ve https					
c	HTML					

d	IP						
e	TCP/IP						
2 7	Web teknolojileri hakkındaki beceri düzeyinizi değerlendiriniz.						
a	HTML						
b	CSS						
c	Java						
d	Python						
e	C++						
f	Diğer						
2 8	Link Çözümleyici Yazılımlar (<i>Link resolver</i>) hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.						
a	OpenURL						
b	EBSCO Full text finder						
c	OCLC WorldCat Link manager						
d	SFX Link Solver (ExLibris)						
e	Diğer						
2 9	Keşif araçları (<i>Discovery tools</i>) hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.						
a	Ebsco / EDS						
b	Piri / Libdis						
c	Proquest / Summon						
d	Ex-Libris / Primo						
e	OCLC / WorldCat Local						
f	EKUAL Keşif						
g	Diğer						
3 0	E-kaynak yönetim sistemleri (<i>ERMS</i>) hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.						
3 1	E-kaynak dosya türleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.						
a	.acsm uzantılı dosya türü						
b	EPUB – (epub dosya türü)						
c	pdf uzantılı dosya türü						
d	.txt uzantılı dosya türü						
e	AZW (.azw dosya türü)						
f	IBOOKS – (ibooks dosya türü)						

g	<i>RTF – (Rich Text File)</i>					
h	<i>WEB formatı (html) dosya türü</i>					
j	<i>.avi, flv, mp3 vs. (Ses ve görüntü dosya türleri)</i>					
k	<i>Diğer</i>					
3	Veri madenciliği programları hakkındaki beceri düzeyinizi					
2	değerlendiriniz.					
a	<i>Knime</i>					
b	<i>RapidMiner</i>					
c	<i>R</i>					
d	<i>WEKA</i>					
e	<i>Orange</i>					
f	<i>Diğer</i>					
3	Veri görselleştirme araçları hakkındaki beceri düzeyinizi değerlendiriniz.					
3						
a	<i>Tableau</i>					
b	<i>Gephi</i>					
d	<i>Power BI</i>					
e	<i>Data Wrapper</i>					
f	<i>MS Excel</i>					
g	<i>Diğer</i>					
3	Kütüphanelerde kullanılan bulut bilişim (Cloud computing), sosyal medya					
4	ve/ veya web uygulamaları hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Dijital Kütüphaneler</i>					
b	<i>Kütüphane otomasyon sistemleri (KOHA, Sirsidynix, Yordam vb.)</i>					
c	<i>Toplu Katalog paylaşımı (WordCat vb.)</i>					
d	<i>Keşif araçları (EDS, Primo, Summons vb.)</i>					
e	<i>E-posta hizmeti (Gmail, Yahoo vb.)</i>					
f	<i>Sosyal ağlar (Facebook, Twitter, Instagram vb.)</i>					
g	<i>Video servisleri (Youtube, Vimeo vb.)</i>					
h	<i>Dosya depolama ve paylaşma (Google drive, Dropbox, Onedrive, Office 365 ve SHAREit vb.)</i>					
j	<i>Veri toplayan servisler (SurveyMonkey, Google formlar, Surveyey vb.)</i>					
k	<i>Çevrimiçi sunum araçları (Slideshare, Prezi vb.)</i>					
l	<i>Çevrimiçi dosya düzenleme hizmeti (Google Docs vb.)</i>					

m	Çevrimiçi Resim düzenleyiciler (Flickr, Picasa vb.)					
3	Kaynak yönetim programları kullanımı hakkındaki beceri düzeyinizi					
5	değerlendiriniz.					
a	Endnote					
b	Mendeley					
c	Zotero					
d	CITAVI					
e	Diğer					
3	Kurumsal akademik arşiv yazılımları hakkındaki bilgi düzeyinizi					
6	değerlendiriniz.					
a	D-space					
b	Mitos					
c	E-prints					
d	Axis					
e	CRIS					
f	Diğer					
Araştırma ve değerlendirme konusundaki bilgi ve/ veya beceri düzeyinizi değerlendiriniz						
3	Veri tabanı ve kullanımları hakkındaki bilgi ve beceri düzeyinizi					
7	değerlendiriniz.					
a	Veri toplama					
b	Veri analiz etme					
c	Elde edilen verileri yorumlama					
d	Verileri kullanma					
3	Abone olunacak e-kaynaklar hakkındaki bilgi ve beceri düzeyinizi					
8	değerlendiriniz.					
a	E-kaynak tespiti					
b	Abonelik yöntemi belirleme					
c	Belirlenen kaynakların ve yöntemin incelenmesi					
d	E-kaynak değerlendirme					
e	E-kaynak raporlandırma					
f	E-kaynak sözleşmelerinin değerlendirilmesi					
g	E-kaynak lisanslarının değerlendirilmesi					
h	E-kaynak telif haklarının değerlendirilmesi					
3	Abone olunan e-kaynaklar hakkındaki bilgi ve beceri düzeyinizi					
9	değerlendiriniz.					
a	Bibliyometri bilgisi					

b	<i>E-kaynakların kullanım analizi</i>					
c	<i>E-kaynakların maliyet analizi</i>					
d	<i>Abone olunan e-kaynakların güçlü yönleri</i>					
e	<i>Abone olunan e-kaynakların zayıf yönleri</i>					
f	<i>Alternatif e-kaynak belirleme</i>					
g	<i>Problem çözme</i>					
h	<i>Analitik düşünme becerisi</i>					
j	<i>E-kaynak abonelik iptali</i>					
k	<i>E-kaynak abonelik yenileme</i>					
l	<i>Sürecin değerlendirme</i>					
m	<i>Sürecin raporlandırma</i>					
40	E-kaynakların değerlendirilmesi hakkındaki beceri düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Kullanıcı geri bildirimlerini değerlendirme</i>					
b	<i>Kullanım istatistikleri alabilme ve değerlendirebilme</i>					
c	<i>Bakım / onarım süre denetimi</i>					
d	<i>E-kaynaklara erişimde yaşanan problemlerin gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi</i>					
41	Fiyatlandırma modelleri işlemleri hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Büyük ticaret (Big deal)</i>					
b	<i>Toplam kullanıcı sayısı modeli (FTE)</i>					
c	<i>Konsorsiyum fiyatlandırma modeli (Consortia pricing model)</i>					
d	<i>Kullanıcı odaklı sağlama (Patron driven acquisition)</i>					
e	<i>Kullanım başı ödeme (Pay-per view)</i>					
İletişim konusundaki becerinizi düzeyinizi değerlendiriniz						
42	Etkili iletişim düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Tutarlı (uyumlu ve çelişkisiz) iletişim becerisi</i>					
b	<i>Sözlü iletişim becerisi</i>					
c	<i>Yazılı iletişim becerisi</i>					
d	<i>Sunum yapma becerisi</i>					
e	<i>İkna yeteneği</i>					
f	<i>Gerektiğinde açık ve net bir şekilde açıklama ve talimat verme</i>					
Denetleme / yönetim konusundaki bilgi ve beceri düzeyinizi değerlendiriniz						

4 3	Personel denetleme ve yönetimi hakkındaki beceri düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Uygun personel seçim becerisi</i>					
b	<i>Personel eğitim becerisi</i>					
c	<i>Motivasyon sağlama becerisi</i>					
d	<i>Personel denetim becerisi</i>					
e	<i>Personel yönetim becerisi</i>					
4 4	E-kaynak yönetimi ile ilgili proje denetleme ve yönetim hakkındaki beceri düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Başlatma</i>					
b	<i>Yönetme</i>					
c	<i>Sonlandırma</i>					
4 5	E-kaynak yönetim aşamaları hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Araştırma</i>					
b	<i>İçerik sağlama</i>					
c	<i>Sipariş</i>					
d	<i>Derme geliştirme</i>					
e	<i>İnceleme</i>					
f	<i>E-kaynak yönetim aşamalarının değerlendirilmesi</i>					
g	<i>İptal / yenileme</i>					
h	<i>E-kaynak yönetiminde kullanılan uygulamalar (yazılımlar)</i>					
j	<i>Dijital hak yönetimi</i>					
k	<i>E-kaynak biçimleri</i>					
Eğilimler ve mesleki gelişim konusundaki bilgi ve/ veya beceri düzeyinizi değerlendiriniz						
4 6	Öğrenme mekanlarından yararlanma düzeyinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Mesleki konferanslar</i>					
b	<i>Webinarlar</i>					
c	<i>Mesleki literatür takibi</i>					
d	<i>Mesleki bloglar</i>					
e	<i>Meslektaşlar</i>					
f	<i>Çeşitli öğrenme platformları (Udemy, ODTÜ Bilgeiş vb.)</i>					
4 7	Bilimsel iletişimdeki güncel konular ve eğilimler hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					

48	Lisanslamayla ilgili güncel konular ve eğilimler hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
49	Kütüphanelerin faaliyet gösterdiği alan ile ilgili yasal çerçeveler (telif hakları, fikri mülkiyet, mahremiyet vb.) hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
50	Dijital araçlar, standartlar ve girişimler (ONIX, SUSHI, OpenURL ve COUNTER) hakkındaki bilgi düzeyinizi değerlendiriniz.					
Mesleki yeterliliklerinizin yanında işinize etki eden kişisel özelliklerinizi değerlendiriniz						
51	Kişisel özelliklerinizi değerlendiriniz.					
a	<i>Konulara yaklaşımda esneklik</i>					
b	<i>Açık fikirlilik</i>					
c	<i>Analitik düşünme yeteneği</i>					
d	<i>Araştırma ve öğrenmeye hevesli</i>					
e	<i>Başarılı e-kaynak yönetimi</i>					
f	<i>Çevreye uyum sağlama</i>					
g	<i>Dışa dönüklük</i>					
h	<i>Eleştiriye açıklık</i>					
j	<i>Empati yeteneği</i>					
k	<i>İfade özgürlüğüne saygılı</i>					
l	<i>Karmaşıklık ve belirsizliğe karşı tolerans</i>					
m	<i>Ruh halini işe yansıtma</i>					
n	<i>Teknolojik yatkınlık</i>					
o	<i>Telif haklarına saygılı</i>					
ö	<i>Üst düzey iletişim becerisi (yazılı ve sözlü)</i>					
p	<i>Zaman yönetimi</i>					
r	<i>Takım çalışmasına uyum sağlama</i>					

EK 3: Üniversite Kütüphaneleri 2022 ve 2023 Yılları İçin Ayrılan Bütçe

Kuruluş	Üniversite Adı	Bütçe 2022	Bütçe 2023
1956	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	₺10.000.000	₺25.000.000
1946	Ankara Üniversitesi	₺9.500.000	₺20.000.000
1971	Boğaziçi Üniversitesi	₺9.000.000	₺20.000.000
1944	İstanbul Teknik Üniversitesi	₺12.000.000	₺20.000.000
1967	Hacettepe Üniversitesi	₺9.500.000	₺18.000.000
1982	Yıldız Teknik Üniversitesi	₺7.000.000	₺17.000.000
1933	İstanbul Üniversitesi	₺10.250.000	₺15.000.000
2018	İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa	₺7.000.000	₺15.000.000
1955	Ege Üniversitesi	₺6.000.000	₺12.000.000
1982	Gazi Üniversitesi	₺10.550.000	₺11.000.000
1982	Marmara Üniversitesi	₺3.800.000	₺10.000.000
1982	Dokuz Eylül Üniversitesi	₺5.000.000	₺8.500.000
1982	Akdeniz Üniversitesi	₺2.998.000	₺8.000.000
1975	Bursa Uludağ Üniversitesi	₺3.000.000	₺8.000.000
1975	İnönü Üniversitesi	₺2.500.000	₺8.000.000
1992	Kocaeli Üniversitesi	₺5.000.000	₺8.000.000
1973	Anadolu Üniversitesi	₺4.300.000	₺7.830.000
1957	Atatürk Üniversitesi	₺2.000.000	₺6.000.000
1993	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	₺5.000.000	₺6.000.000
1992	Gebze Teknik Üniversitesi	₺3.000.000	₺6.000.000
1975	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	₺3.500.000	₺6.000.000
1992	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	₺1.300.000	₺6.000.000
1982	Erciyes Üniversitesi	₺2.000.000	₺5.000.000
1992	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	₺3.400.000	₺5.000.000
1955	Karadeniz Teknik Üniversitesi	₺3.900.000	₺5.000.000
2006	Kastamonu Üniversitesi	₺5.000.000	₺5.000.000
1992	Mersin Üniversitesi	₺1.500.000	₺5.000.000
2012	Necmettin Erbakan Üniversitesi	₺750.000	₺5.000.000
2006	Ordu Üniversitesi	₺1.500.000	₺5.000.000
1992	Sakarya Üniversitesi	₺2.000.000	₺5.000.000
2006	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	₺3.000.000	₺5.000.000
1992	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	₺1.500.000	₺5.000.000
2018	Eskişehir Teknik Üniversitesi	₺2.500.000	₺4.500.000
1992	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	₺2.200.000	₺4.500.000
2006	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	₺2.500.000	₺4.000.000
1992	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	₺2.000.000	₺4.000.000
2015	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	₺2.000.000	₺4.000.000
2018	Sivas Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi	₺750.000	₺4.000.000
1992	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	₺2.500.000	₺4.000.000

1973	Çukurova Üniversitesi	₺2.700.000	₺4.000.000
2010	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	₺2.200.000	₺3.750.000
1992	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.750.000
1987	Gaziantep Üniversitesi	₺2.600.000	₺3.700.000
2008	Bartın Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.500.000
1994	Galatasaray Üniversitesi	₺1.500.000	₺3.500.000
1982	Trakya Üniversitesi	₺2.500.000	₺3.500.000
2010	Türk-Alman Üniversitesi	₺1.000.000	₺3.500.000
2011	Adana Alparslan Türkeş Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi	₺1.500.000	₺3.000.000
1992	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.000.000
1992	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.000.000
2010	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	₺1.500.000	₺3.000.000
1992	Kafkas Üniversitesi	₺1.000.000	₺3.000.000
1992	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.000.000
2018	Kayseri Üniversitesi	₺500.000	₺3.000.000
2018	Konya Teknik Üniversitesi	₺1.750.000	₺3.000.000
2007	Kırklareli Üniversitesi	₺1.300.000	₺3.000.000
1992	Kırıkkale Üniversitesi	₺1.400.000	₺3.000.000
2007	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	₺1.000.000	₺3.000.000
1992	Pamukkale Üniversitesi	₺1.000.000	₺3.000.000
2006	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	₺2.000.000	₺3.000.000
1975	Selçuk Üniversitesi	₺3.000.000	₺3.000.000
2006	Yozgat Bozok Üniversitesi	₺1.000.000	₺3.000.000
2010	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	₺1.100.000	₺2.750.000
1992	Afyon Kocatepe Üniversitesi	₺1.000.000	₺2.500.000
2018	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	₺1.250.000	₺2.500.000
2017	Ankara Müzik Ve Güzel Sanatlar Üniversitesi	₺250.000	₺2.500.000
1973	Dicle Üniversitesi	₺1.200.000	₺2.500.000
1975	Fırat Üniversitesi	₺1.250.000	₺2.500.000
2015	İskenderun Teknik Üniversitesi	₺1.000.000	₺2.500.000
1992	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	₺2.000.000	₺2.500.000
1974	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	₺1.500.000	₺2.500.000
1982	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	₺1.500.000	₺2.500.000
2018	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	₺1.500.000	₺2.500.000
2008	Iğdır Üniversitesi	₺950.000	₺2.500.000
2015	Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi	₺1.500.000	₺2.000.000
2018	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	₺1.000.000	₺2.000.000
1982	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	₺600.000	₺2.000.000
2006	Düzce Üniversitesi	₺1.200.000	₺1.850.000
2010	Abdullah Gül Üniversitesi	₺1.750.000	₺1.800.000

2018	Gaziantep İslam Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi	₺700.000	₺1.750.000
2006	Giresun Üniversitesi	₺800.000	₺1.700.000
1992	Harran Üniversitesi	₺1.300.000	₺1.700.000
2018	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	₺1.300.000	₺1.600.000
2006	Aksaray Üniversitesi	₺900.000	₺1.500.000
2015	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2007	Artvin Çoruh Üniversitesi	₺1.400.000	₺1.500.000
1992	Balıkesir Üniversitesi	₺1.400.000	₺1.500.000
2007	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	₺700.000	₺1.500.000
2010	Bursa Teknik Üniversitesi	₺500.000	₺1.500.000
2006	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	₺752.000	₺1.500.000
2006	Hitit Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2016	İzmir Demokrasi Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2007	Karabük Üniversitesi	₺1.300.000	₺1.500.000
1992	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	₺1.100.000	₺1.500.000
2007	Mardin Artuklu Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2006	Uşak Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2007	Çankırı Karatekin Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.500.000
2006	Amasya Üniversitesi	₺850.000	₺1.250.000
2006	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	₺750.000	₺1.250.000
2013	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	₺1.500.000	₺1.200.000
2006	Adıyaman Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2007	Bingöl Üniversitesi	₺550.000	₺1.000.000
2008	Hakkâri Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2016	İzmir Bakırçay Üniversitesi	₺900.000	₺1.000.000
2018	Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi	₺265.000	₺1.000.000
2007	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	₺700.000	₺1.000.000
2007	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	₺400.000	₺1.000.000
2018	Malatya Turgut Özal Üniversitesi	₺800.000	₺1.000.000
2008	Munzur Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.000.000
2007	Muş Alparslan Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2007	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2018	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	₺750.000	₺1.000.000
2018	Samsun Üniversitesi	₺750.000	₺1.000.000
2007	Siirt Üniversitesi	₺300.000	₺1.000.000
2007	Sinop Üniversitesi	₺800.000	₺1.000.000
1992	Süleyman Demirel Üniversitesi	₺2.500.000	₺1.000.000
2018	Tarsus Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2018	Trabzon Üniversitesi	₺500.000	₺1.000.000
2008	Yalova Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.000.000
2008	Şırnak Üniversitesi	₺1.000.000	₺1.000.000

2008	Ardahan Üniversitesi	₺200.000	₺750.000
2007	Batman Üniversitesi	₺300.000	₺750.000
2008	Bayburt Üniversitesi	₺500.000	₺750.000
2007	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	₺500.000	₺700.000
2008	Gümüşhane Üniversitesi	₺500.000	₺700.000
2007	Bitlis Eren Üniversitesi	₺300.000	₺500.000
2010	Erzurum Teknik Üniversitesi	₺200.000	₺199.000
		₺269.665.000	₺510.229.000

